

béreš

ZRKADLENIE - ZRCADLENÍ 3-4/2010

ČESKO-SLOVENSKÁ REVUE ZRKADLENIE ZRCADLENÍ

číslo 3-4
VII. ročník
2010

SLOVENSKÝ LITERÁRNY KLUB
V ČESKEJ REPUBLIKE

CENA 1,33 €
CENA 40 Kč

OBSAH

4

Slovo úvodom

(Vladimír Skalský)

6 PUBLICISTIKA

7

Je história vedou?

(Roman Holec)

9

Hladomor na Ukrajine

(Ivan Jackanin)

14

Pätkrát tá istá odpoveď

(Zdenka Sojková)

21 TVORBA

22

Hačava Rasťa Piška

(Rasto Piško, Gaco Novomesský)

57

Literárna súťaž Jána Kollára

(Nada Vokušová, Růžena Jirsová, Maria Šimůnková, Pavel Antoš, Ondřej Škop, Rozálie Andělová, Tereza Ficová, Světlana Králíková, Martin Véřeši, Lucia Gecelovská, Lenka Tinková, Martina Bednáriková, Zuzana Grochalová)

103

Verše Petra Staríčka

(Peter Staríček)

109 KRITIKA

110

K histórii česko-slovenskej vzájomnosti

(Emil Charous)

125

Slovenské národné noviny na prahu revolúcie

(Zdenka Sojková)

134 AUTORI – AUTOŘI

135

O výtvarnom sprievode

(Nada Vokušová, Vladimír Skalský)

137

Who is who

138

Para Post Scriptum

(Dušan Malota, Docent Robo Rotorides, Dagmar-Dáša Lálová, Docent Smrallavý, PUDr. Jan Nejedlý, Pvc., Gaco Novomesský, Saša Gr., MĀDr. Mathej Thomka)

ZRKADLENIE-ZRCADLENÍ

česko-slovenská revue

štvrtročník- čtvrtletník

číslo 3-4/20010

deň vydania 31. 12. 2010, miesto: Praha

cena 40 Kč v ČR, 1,33 € v SR

rediguje Redakčný kruh,

predsedníčka: Olga Feldeková,

výkonný podpredseda: Vladimír Skalský

umelecké fotografie: Marián Béreš

grafická úprava: Jozef Illiaš

vydáva Slovenský literárny klub v ČR,

Salmovská 11, 120 00 Praha 2,

IČO: 26603292,

tel.: +420 224 918 483,

tel./fax: +420 224 919 525,

e-mail: zrkadlenie@czsk.net

v spolupráci so Slovensko-českým klubom,

Českým PEN klubom

a Slovenským centrom PEN klubu

Tlač: Sdružení MAC, s. r. o.

Reg. MK ČR E 15388

Vychádza s podporou

Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

REDAKČNÝ KRUH

Anton Baláž

Ireney Baláž

Ladislav Ballek

Zuzana Cigánová

Vojtech Čelko

Lubomír Feldek

Olga Feldeková

Daniela Fischerová

Michal Giboda

Alexander Halvoník

Helena Haškovcová

Karol Horák

Viktoria Hradská

Miroslav Huptych

Anton Hykisch

Emil Charous

Rudolf Chmel

Jozef Junas

Peter Juščák

Vladimír Karfík

Vladimír Kavčiak

Peter Kerlik

Ivan Klíma

Alex Koenigsmark

Imrich Kružliak

Juraj Kuniak

Jan Lukeš

Lubomír Machala

Dušan Malota

Gustáv Murín

Mira Nábělková

Vladimír Petrík

Ján Rakytko

Vladimír Skalský

Zdenka Sojková

Jiří Stránský

Eduard Světlík

Ivan O. Štampach

Nataša Tanská

Miloš Tomčík

Ondřej Vaculík

Marián Vanek

Pavel Verner

Nada Vokušová

Jiří Žáček

NIE ČEREŠNIČKA, ZMYSEL!

VLADIMÍR SKALSKÝ

Na úvod dvojčísła literárnej revue Zrkadlenie/Zrcadlení vari treba vysvetliť, prečo dvojčíslo. Kvôli nedostatku financií, samozrejme, najmä výpadku dotácie od Ministerstva kultúry ČR. Dúfajme, že v roku 2011 to bude inak. Ale prečo vlastne nie sú peniaze?

Je iste zradné klásť si otázky o zmysle čohokoľvek, hoci treba povedať, že práve tie stáli pri zrode filozofie a teda sú zabudované v základoch toho, čomu hovoríme kultúra. Akosi sa však do toho hneď na začiatku zamotávam. Lebo práve o tom chcem písať, o kultúre a jej budúcnosti. Lenže najprv by som sa mal vrátiť k tým otázkam o zmysle. Samozrejme, ťažko tu (či aj niekde inde) vyriešim, aký je zmysel existencie človeka, ľudstva, vesmíru. Asi by kdekoho prekvapilo, keby túto odvekú otázku vyriešilo toto kratučké zamyslenie z roku 2004 po Kristovi. Možno je to aj principiálne nemožné. V každom prípade sa z mnohých príčin ako najprirodzenejšia natíska odpoveď, že to všetko nemá žiadny zmysel: človek umrie, ľudstvo zanikne najneskôr v súvislosti so zánikom vesmíru, podľa kozmologických teórií by nemala napokon nikde zostať zakódovaná ani informácia o jeho existencii. Predsa len však proti týmto úvahám stojí otázka, označovaná aj za najhlbšiu v celej filozofii: Prečo niečo je, než aby skôr nebolo nič? Inými slovami, prečo toľko kriku pre nič? Načo všetky tie planéty a ľudia a fyzikálne zákony? V každom prípade nie je priveľmi motivujúce predpokladať, že veci žiadny zmysel nemajú. Ak si teda urobíme tú láskavosť, že pripíšeme svojmu snaženiu nejaký význam, môžeme sa opýtať, aký vlastne je. Môžeme si položiť tú najpatetickejšiu a tisíckrát zdiskreditovanú otázku, ktorá však tým nestráca nič na svojej absolútnej dôležitosti: Aký je zmysel existencie a činnosti ľudstva?

Je zrejmé, že zmyslom môže byť len čosi, čo pretrváva, ba čo sa vďaka existencii ľudstva vyvíja... Čímsi takým je, samozrejme, genofond, prechádzajúci z generácie na generáciu, neustále sa modifikujúci. Tento možný zmysel je ľudstvu spoločný s celým živým svetom. Či dochádza v súčasnosti k zdokonaľovaniu genofondu, alebo sme sa potlačením prirodzeného výberu chytili do evolučnej pasce, to už by bolo na celkom inú úvahu, navyše je to skôr námet pre biológov.

Čím sa však ľudstvo vyčlenilo z ostatného živého sveta, to je kultúra. Kultúra v najširšom zmysle tohto slova – to, čo ukladáme do písma i do predmetov: veda, umenie, všetky inovácie...

Zo samotnej definície pojmu je zrejmé, že čímsi pretrvávajúcim nemôže byť to, čo je spotrebné. Ak sa však pozrieme okolo seba, všetko nasvedčuje tomu, že zmyslom existencie ľudstva musí byť, s prepáčením, žrať a preháňať

sa v čo najrýchlejšom aute. Po tom však, okrem zničujúcich ekologických následkov, nič nezostane.

Teda okrem genofondu, inak povedané našich detí, ašpiruje na aký-taký zmysel ľudského plahočenia na tomto svete iba kultúra. Avšak spoločnosť, akoby si to neuvedomovala, kultúru považuje len za čerešničku na torte, ktorú môžeme mať iba vtedy, ak sa zvýši pár drobných z iných výdavkov. Je to podobné ako s ekológiou, ktorá je pritom dnes už naozaj o prežití ľudstva. Teda prežitie i zmysel môžeme mať iba vtedy, ak to príliš neohrozí rast rastu výroby stále rýchlejších áut. Keď sa tento spôsob uvažovania zhrnie do pár riadkov, zdá sa taký absurdný, až by človek ťažko veril, že sa ho niekto môže dopustiť. Paradoxné je, že sa ho dopúšťame takmer stále skoro všetci!

Dokonca to ide až tak ďaleko, že keď sa istý popredný intelektuál sťažoval na financovanie sféry kultúry a porovnával platy univerzitných profesorov so zárobkami taxikárov, istý veľmi významný český politik sa vyjadril, že je predsa prejavom flexibility človeka zmeniť zamestnanie smerom k výnosnejšiemu miestu. Ešteže toto nikto neporadil Michelangelovi a Leonardovi da Vinci. Práve oni a ich práca sú tým, čo bolo v ich dobe dôležité, čo malo zmysel, ak teda nejaký zmysel je. Zvyšok spoločnosti, ostatní ľudia vytvárali akýsi servis – dodávali im chlieb a topánky. Pochopiteľne, pekár musel dodať chlieb nielen Leonardovi da Vinci, ale aj obuvníkovi. A obuvník topánky aj pekárovi. Ale veľkosť spoločnosti spočíva v jej schopnosti podporovať činnosť kultúrotvornej elity. V čase vynájdenia kolesa bol pre ľudstvo dôležitý práve tento vynález. Nepomerne dôležitejší než komfort či nekomfort, ktorý ľudia v tom čase zakúšali. O ňom toho málo vieme a vlastne nás ani priveľmi nezaujímá.

Podpora kultúry nie je jeden z mnohých lobbistických záujmov. Taký, ako požiadavka desaťpercentného rastu miezd tam, či zavedenia ochranných kvót inde. Nie je to čerešnička na torte, je to najvlastnejší zmysel samotnej existencie spoločnosti, ak len chceme nejaký zmysel svojmu počínaniu prikladať.

Vytvorili sme také parametre fungovania vecí okolo nás, že kultúra je bitá najviac. Všetci predsa musia pochopiť, že treba znížiť dane zo zisku nadnárodným spoločnostiam, vyrábajúcim unifikovaný konzumný tovar. Inak by sme neobstáli v konkurencii iných štátov, investori by odišli. A ušetriť sa na to musí. Hoci aj na dotáciách do kultúry, alebo zrušenia zníženej sadzby DPH na knihy a tlačené médiá. Logika je to železná a svojím spôsobom pravdivá. Možno aj my by sme na mieste politikov konali podobne. Oni sami zrejme psychicky chorí nie sú, aspoň nie všetci. Ale ľudstvo ako celok je asi zrelé na psychiatra. Posadnuté peniazmi nedokáže myslieť na nič iné aj za cenu kolektívnej barbarizácie, straty zmyslu vlastnej existencie a konečnej ekologickej samovraždy.

publicistika

Na začiatku každoročného úvodu do štúdia histórie vysvetľujem, prečo je história vedou, aké sú jej atribúty ako vedeckej disciplíny a kde sa nachádza jej miesto v systéme vied. Po tomto výklade nikdy nezabudnem pripomenúť, že existujú – vôbec nie periférne – názory, že história vlastne žiadnou vedou nie je, ale len obyčajnou literatúrou či naráciou. Tie najzlomyseľnejšie stanoviská dokonca tvrdia, že nielenže nejde o žiadnu vedu, ale o najobyčajnejšiu prostitútku, ktorá sa za peniaze ponúka a ochotne sa predá komukoľvek, kdekoľvek a kedykoľvek. Spomínam to, aby si študenti uvedomili všetky nástrahy, ktoré na historika čakajú i na nie najlepšiu povesť, ktorú historici v komunite vedcov majú. V poslednom čase sa však oveľa viac ako študenti zamýšľam nad zlým imidžom histórie sám a neraz, akoby som sám seba presviedčal, že ešte stále to môže byť aj horšie. Ved máme slobodu výskumu, nezvierajú nás obruče žiadnej ideológie a dnešní historici nepoznajú gulagy, koncentráky, prenasledovanie ani disent.

Prečo teda ten nedobrá pocit a pochybnosti? Príčin je viacero. Slobodu sme poňali ako vedeckú anarchiu. Metodológia sa pre istotu ani neučí, aby nás neobmedzovala v rozlete, teória je popoluškou a koncepcne sa pohybuje doslova vo vzduchoprázdne. Do takéhoto vyčisteného a bezbrehého priestoru, kde teoretické koncepty nepredstavujú žiadnu riečicu či lakmusový papier kvality, sa nám začal vo veľkom sťahovať celý rad diletantov, šarlatánov a amatérov v tom najhoršom zmysle slova, ktorí sa s obľubou zaoberajú dejinami a bez znalosti literatúry a prameňov, bez základného výskumu, kritiky a interpretácie vlastne relativizujú potrebu profesionálneho univerzitného vzdelania. Je skutočne až také slabé, že v podstate ani nechýba? Ktorý prírodovedec, lekár, ekonóm zvláda svoju disciplínu bez adekvátneho vzdelania? Zažívame doslova zlatý vek celej plejády chemických inžinierov, ekonómov, lekárov, politológov, novinárov, literátov a iných odborníkov, ktorí s neveriteľným zanietím nielenže bádajú, ale svojimi niekedy až obludnými kombináciami doslova prerábajú dejiny a ovplyvňujú nimi verejnú mienku. Žiaľ, podstatne viac ako do svojich projektových, konferenčných a zborníkových aktivít uzavretí kabinetní vedci. Nehistorikov v revíri historickej vedy je podstatne viac ako historikov medzi chemickými inžiniermi, ekonómami, lekármi, politológmi a inými odborníkmi. Keďže amatéri ovládajú čoraz viac i médiá, vplyv historikov na historické vedomie a pamäť obyvateľstva je minimálny. Keď sa z chemických inžinierov stávajú profilujúci historici, iní chemici sú zase napr. v Maďarsku prezentovaní ako reprezentanti slovenskej historiografie, keď novinári píšu historické články pre školy a inžinieri sa bez potrebných jazykových a odborných znalostí pohybujú v najstarších dejinách s ľahkosťou slona

v porceláne, aký obraz si vytvorí verejnosť o vedeckej disciplíne, ktorá sa takto lacno tvorí a (možno nie až tak lacno) predáva?

Ktovie, či by si takýto „odborníci“ ľahli na operačný stôl, keby im anestéziu robil stredovekár a skalpel chytil do rúk archeológ, ktorý nanajvýš videl, ako sa skončila trepanácia lebky pred tisíckami rokov. Zverili by svoje peniaze historikovi, ktorý sa celý život zaoberá obdobím, keď sa mohli investovať hrivny a najlepšiu banku tvorila podzemná skrýša?

Úplne najhoršou príčinou spochybňujúcou vedeckosť histórie sú však samotní profesionálni historici, ktorí sa vôbec nebránia povrchnosti, priemernosti a predajnosti. Veď predajnosť bez predchádzajúcich dvoch vlastností nemá logiku. Historici s obľubou prostituujú s každým, kto má moc a peniaze. Kedysi to boli ľudáci a komunisti, teraz nacionalisti a populisti. Neraz išlo dokonca o stále toho istého zákazníka, ktorý si len čižmy zamenil za pracovné gumáky alebo poltopánky. Neraz išlo dokonca o toho istého historika, veď robí v podstate stále to isté... Takže, kto chcete, zaplatte si polhodinku rozkoše a potom, keď vám vychladne hlava, si neraz uvedomíte, že to za tie peniaze nestálo...

Prostitúcia sa napriek tomu stáva väčším predpokladom osobného úspechu ako štúdium literatúry a prameňov alebo pokora voči dejinám. Samozrejme, nie je prostitúcia ako prostitúcia. Máme svoje zásady (aspoň nejaké): Madarom (sa) nedáme či Židom vstup zakázaný. K najobľúbenejším deviáciám historika patrí nekrofilia, teda styk (zaoberanie sa) s mŕtvolami (hlavne politickými a mravnými). Niekedy si klienti vyžadovali nielen špeciálne techniky, ale určovali dokonca i terminológiu práce obsluhy. Josef Vissarionovič nebol ani zďaleka posledným konzumentom tohto typu. A niekedy sa z predajnosti stala rutina, ktorá nadobudla solídne vedecké mimikry, neraz vykúpené aj titulmi okolo mena.

Keď som raz napísal článok o podiele peňazí na poľudštení historika, dnes by som hovoril skôr o podiele peňazí na poľudštení prostitúta/prostitútky. Vyvesíme teda pred ústavmi a katedrami červené lampy na znak toho, že sme tu a chceme poslúžiť každému, kto nás zaplatí? Že sme schopní uspokojiť každého, a to hlavne orálne, ale ani anál nám nie je cudzí? Že sú medzi nami transvestiti, ale aj schopní každého extrému? Že pracujeme s antikoncepciou, teda proti akejkolvek koncepcii alebo úplne bez nej? Nech si zákazník vyberie a zaplatí podľa svojho vkusu: vek, národnosť, schopnosti a špecializácia sú dôležitými kritériami. Najlepší sú šikovní mladí, s najmodernejšími technikami, ešte nenakazení rutinou a chorobami. Aj starí majú však svoje kvality, čo nevedia, to aspoň vysvetlia.

Vyvesme teda lampy a prerábajme minulosť na objednávku súčasnosti. Aby sme súčasnosť mohli zdôvodniť čo najstaršou minulosťou. Nech rastie naša hrdosť na to, ako kultivujeme najstaršie remeslo sveta. Česť je predsa pre mŕtvych a vzdelanie pre hlupákov.

A SVET O TOM VEDEL...

IVAN JACKANIN

„Na cintoríne rozstriedaných ilúzií už niet miesta pre hroby.“

(Vasyl Symonenko (1935-1963), ukrajinský spisovateľ)

V dejinách sú udalosti, o ktorých sa ťažko píše, ešte ťažšie hovorí. Je tu totiž obava, že človek môže sklúzať k patetike, alebo k istým šablónam, ktoré v konečnom dôsledku nepovedia všetko o hrôze, ktorá sa udiala.

Hladomor na Ukrajine. Slovenský čitateľ nevie o tejto tragédii takmer nič. Nevie, že v 20. storočí Ukrajina prežila tri hladomory: v rokoch 1921-1922, 1932-1933, 1946-1947. Ten druhý bol najmasovejší a najkrutejší. Ako tvrdia historici, v rokoch 1932-1933 na Ukrajine na následky hladomoru zomrelo okolo 10 miliónov ľudí. To znamená, že denne zomieralo na Ukrajine okolo 25 tisíc ľudí.

Sedemdesiatštyri rokov komunistického vládnutia boli naozajstnou Golgotou pre Ukrajinu - tri hladomory, nespočetné deportácie, fyzický a morálny teror... Diktatúra proletariátu tu vyskúšala všetky spôsoby represíí.

V jednom zo svojich vystúpení pri tejto príležitosti bývalý prezident Ukrajiny Viktor Juščenko povedal: „V dlaniach držím klas pšenice. Keby som ho tak mohol podať malému chlapcovi, ktorý zomrel od hladu v roku 1933 blízko poľa v dedine Krutý v Černihivskej oblasti, ale aj malému dievčatku v dedine Vileňka v Žytomyrskej oblasti, žene v dedine Krasnohirka v Odeskej oblasti, mužovi v dedine Teplivka v Poltavskej oblasti. S nesmiernym bóľom v srdci chcel by som tento klas podať aj svojmu dedovi Ivanovi, ktorý zomrel od veľkého hladu vedno s celou svojou veľkou rodinou v roku 1932. Chcel by som tento klások odovzdať stovke, tisícke mestečiek a dedín Ukrajiny. V Kyjevskej, Doneckej, Čerkaskej, Mykolajivskej oblasti a na Kubani. Keby som tak mohol cez desaťročia podať tieto zrnká dedinám - Lutsku v Charkivskej oblasti, Kosenke v Sumskej oblasti, Zajcivci v Luhanskej oblasti - dedinám, v ktorých takmer do jedného vymreli ľudia. Takáto bola „žatva“ veľkého hladu. Na otázku, čo je hladomor, mám len jednu odpoveď - je to genocída.“ Sú to slová, ktoré by nemali nechať ľahostajnými nikoho ani u nás, na Slovensku.

Podme však po poriadku. V čase prvého hladomoru tzv. potravinárske oddiely konfiškovali dedinčanom obilie. Hovorilo sa, že pre potreby štátu, ale v skutočnosti to bol zámer - vyhladovanie regiónov, ktoré nesúhlasili s vtedajšou agrárnou politikou. V. I. Lenin osobne posielal vtedajšiemu ukrajinskému predsedovi vlády Rakovskému telegramy s požiadavkami posielat z Ukrajiny čím viac obilia. Neskôr ho kritizoval za neplnenie

príkazov. To boli iba prelúdiá k veľkej tragédii. Keď v čase kolektivizácie na Ukrajine vzbĺklo takmer dvetisíc vzbúr, vtedy Stalin využil Leninove skúsenosti a v rokoch 1932-1933 umelo vyvolal na Ukrajine hladomor. Súbežne s tým sa začali represie proti ukrajinskej inteligencii a duchovenstvu. Tieto udalosti mali charakter genocídy, pretože boli nasmerované proti trom hlavným pilierom ukrajinského národa - dedine (okolo 70%), inteligencii a duchovenstvu. Že bol hladomor nasmerovaný práve proti Ukrajine, o tom svedčí napríklad aj oficiálna blokáda administratívnych hraníc Ukrajiny s Ruskom a Bieloruskom, taktiež ohromné cenové disproporcie na chlieb na Ukrajine a v Rusku. Zomierali teda Ukrajinci, ktorí žili na najúrodnejších černoziemiach, ktoré ešte nie tak dávno dokázali nakrmiť pol Európy. Ničoho sa tak sovietske impérium nebálo ako Ukrajincov, preto jeho represívna optika bola namierená práve proti nim.

Súbežne s vyhladovaním ukrajinskej dediny pokračovala aj likvidácia ukrajinskej inteligencie. Keď sa hovorí o stalinskom despotizme, mnohým sa vybaví aj rok 1937. Je však pravdou, že stalinské represie sa na Ukrajine začali oveľa skôr. Archívne materiály svedčia o tom, že od roku 1927 po rok 1937 bolo na Ukrajine uväznených 274 tisíc ľudí. V priebehu roka a pol, v období rokov 1937-1938, bolo orgánmi NKVD uväznených 270 tisíc obyvateľov Ukrajiny, približne toľko, ako za predchádzajúcich desať rokov. V roku 1937 bolo uväznených 160 tisíc občanov, z nich 67 767 osôb bolo odsúdených na smrť zastrelením. Čistky nepoľavili ani v roku 1938. Za prvých šesť mesiacov bolo uväznených takmer 110 tisíc občanov Ukrajiny a 55 600 bolo odsúdených na smrť zastrelením.

Triedny boj sa preniesol z politickej platformy do kultúrnej sféry. Najväčšmi sa dotkol práve ukrajinských spisovateľov. V roku 1933 boli uväznení: Metelij Kičura, Vasyľ Atamaniuk, Fedir Malyckyj, Dmytro Zahul, Volodymyr Jarošenko, Mychajlo Kozoris, Mečyslav Hasko, Serhij Pylypenko, Volodymyr Hžyckyj, Ivan Tkačuk, Oles Dosvitnij, Ostap Vyšňa, Vasyľ Bobynskyj, Myroslav Irčan, Mychajlo Jalovyj. Po zatknutí Mychajla Jalového, spisovateľ Mykola Chvyľovyj 13. mája 1933 spáchal samovraždu. V liste, ktorý po sebe zanechal, boli aj také slová: „Zatknutie Jalového - to je likvidácia celej Generácie...“ O rok na to sa do väzenia dostávajú ďalší spisovatelia - Oleksa Slisarenko, Maksym Lebiď, Hryhorij Kosynka, Vasyľ Mysyk, Anton Krušelnyckyj, Petro Vančenko, Vasyľ Vražlyvyj, Dmytro Hordijenko, Hryhorij Epik, Kost Kotko, Mykola Kuliš, Andrij Paniv, Jevhen Plužnyk, Valerián Poliščuk, Valerián Pidmohyľnyj, Geo Škurupij a tak by sme mohli pokračovať.

Ukrajinská kultúra zaznamenala nepredstaviteľné straty. Môžeme si len predstaviť, ako by títo majstri slova boli medzi nimi literáti svetovej úrovne, za ktorých diela by sa nehanbila žiadna národná literatúra, boli obohatili nielen ukrajinskú, ale aj svetovú literatúru.

Keď Stalin vyhlásil generálnu líniu boľševickej strany smerom k likvidácii vidieckeho obyvateľstva, zároveň začal ťaženie proti ukrajinskej inteligencii

ako „triedneho medzičlánku“, aby prostredníctvom fyzickej likvidácie duchovne zničil národ a tak ho pozbavil perspektívy národného obrodenia.

Pravdu o hladomore na Ukrajine totalitný sovietsky režim dokázal priam majstrovsky utajovať, preto doniesť ho do povedomia mnohých ešte aj dnes nie je také ľahké. Koncom augusta 2007 v Bezpečnostnej službe Ukrajiny (SBU) sa udialo niečo také, čo sa mnohým ani len nesnívalo. Uskutočnila sa tu prezentácia vydania - Odtajnená pamäť. Hladomor 1932-1933 na Ukrajine v dokumentoch GPU - NKVD. Ide o zborník dokumentov, v ktorom sú vysvetlené príčiny a následky najväčšej ukrajinskej katastrofy 20. storočia - hladomoru-genocídy.

Svet vedel o tomto nešťastí, lenže zaryto mlčal. Strach pred Stalinom bol väčší než ľudské nešťastie.

V roku 2007 charkovské vydavateľstvo Folio v spolupráci s Talianskym inštitútom kultúry na Ukrajine vydalo Listy z Charkova. Vydanie obsahuje podrobné služobné hlásenia, ktoré talianski diplomati v ZSSR posielali svojej vláde o hladomore v rokoch 1932-1933 na Ukrajine a na severnom Kaukaze. Sú to unikátne materiály, ktoré sa nachádzajú v archíve Ministerstva zahraničných vecí Talianska a svedčia o jednej z najväčších tragédií v dejinách Európy 20. storočia.

Lubica Harbuľová v príspevku Hladomor na Ukrajine v rokoch 1932-1933 z pohľadu československej diplomacie, ktorý vyšiel v zborníku príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá bola venovaná práve tejto téme a konala sa v Prešove v novembri v roku 2007, poznamenáva,

že v správe československého veľvyslanectva z 1. 4. 1933 sa opätovne konštatovalo pretrvávanie problémov na Ukrajine, na Kaukaze a v Povolží. Dôkazom katastrofálnej a napätej situácie boli aj listy, ktoré prichádzali na veľvyslanectvo v jarných mesiacoch 1933. Takmer všetky vypovedali o hlade a všeobecnom nedostatku. V jednom z nich bola opísaná situácia na Ukrajine: „Na Ukrajine a na čiernomorskom pobreží je skutočný hlad. Celé dediny sa živia trávou, kôrou stromov, ľudia puchnú a umierajú od hladu. Úmrtnosť detí je úžasná. Šíria sa epidémie ako následok trvalej podvýživy. Príšera hladu stáva sa hroznou skutočnosťou. Všade je nedostatok potravín a predmetov dennej potreby. Ľudia umierajú ako muchy.“

Téma hladu bola tabuizovaná. Ale boli to znovu spisovatelia, ktorí nemlčali, ale svojimi dielami hovorili svetu o genocíde na ukrajinskom národe. V tejto súvislosti nemožno nespomenúť román Mária Ulasa Samčuka, ktorý bol vlastne prvým románom v ukrajinskej literatúre o tejto tragédii. Spomínané dielo vyšlo v niekoľkých svetových jazykoch, takže sa s ním mohol zoznámiť aj čitateľ v západnej Európe. Obdobne by sme mohli hovoriť o románe Vasyľa Bárky *Žlté knieža*, o dielach Todosja Osmačky, esejistike Jevhena Malanjuka, ale najmä o pamflete Ivana Bahrianeho *Prečo som sa nechcel vrátiť do ZSSR?*, ktorý napísal v roku 1946 a vyšiel v angličtine, v španielčine a v taliančine.

Na Ukrajine zomierali ľudia a Kremel v tom čase exportoval zrno za hranice. Svetová verejnosť sa v tom čase tvárila, že o ničom nevie. Skôr nechcela vedieť... Veď práve v roku 1933 USA uznali ZSSR. V tom istom roku spisovateľ Bernard Shaw (1856-1950) navštívil Sovietsky zväz a vyhlásil, že nezbadal žiaden hlad, ba dokonca si zavtipkoval, že už dávno si tak nepochutnal ako na obede v Moskve.

Vedela v tom čase slovenská inteligencia o tejto strašnej tragédii?

Meno ukrajinského spisovateľa Jevhena Malanjuka (1897-1968) sme nespomenuli náhodne. Prvú vážnejšiu poznámku o ukrajinskej literatúre sovietskeho obdobia a o samotnom Malanjukovi v slovenskom časopise *Elán* uverejnil v 30. rokoch minulého storočia Jozef Kirschbaum. Práve vďaka J. Malanjukovi sa slovenský čitateľ dozvedel o situácii v ukrajinskej literatúre 30. rokov. Totiž Jozef Kirschbaum po stretnutí s Jevhenom Malanjukom vo Varšave v roku 1934 uverejnil v *Eláne* článok pod názvom *Stretnutie s ukrajinským básnikom Jevhenom Malanjukom* (*Elán*, IV., č. 9, máj 1934, s. 3-4). V príspevku J. Kirschbaum napísal: „O literatúre ukrajinskej nech prehovorí on sám. Tu pre *Elán* zasielam v preklade jeho článok. Článok bol napísaný ešte v roku 1929 - preto autor pripojil po prečítaní prekladu niektoré poznámky: 1. že od toho času proces boja s ukrajinskou literatúrou prešiel etapou „deukrajinizácie“, ba prosto rusifikácie v spojení s organizovaným hladom, ktorému podľahli celé milióny Ukrajincov; 2. že v tom procese skončil samovraždou M. Chvyľovj; 3. že ukrajinská literatúra od roku 1930 legálne neexistuje. Ale boj trvá - už nie na pôde literatúry, lež na pôde hospodársko-politickej.“ Ide o článok J. Malanjuka *Ukrajinská*

literatúra vo svetle súčasnosti, v ktorom zoširoka približuje vývoj ukrajinskej literatúry od najdávnejších čias až do začiatku 30. rokov minulého storočia. Okrem pohľadu analýzy literárneho procesu na Ukrajine, autor priblížil slovenskému čitateľovi aj zložitú spoločensko-politickú situáciu, v ktorej sa Ukrajina nachádzala a ako táto situácia negatívne pôsobila na ďalší vývoj ukrajinského písomníctva. Aj takýmto spôsobom sa mohla slovenská kultúrna verejnosť dozvedieť o hladomore na Ukrajine.

Pravda o hladomore na Ukrajine sa dostávala za hranice sovietskeho impéria diplomatickými kanálmi, prostredníctvom zahraničných spravodajcov. Vo februári 1933 politické byro strany schválilo uznesenie o cestách zahraničných spravodajcov po ZSSR, aby zamedzilo ich voľnému pohybu. Napríklad anglického novinára G. Jonsa, ktorému sa predsa len podarilo vidieť a napísať o hladomore na Ukrajine, vyhlásili za nežiaducu osobu v ZSSR. Ešte jeden paradoxný prípad. V roku 1933 časopis Červená cesta (Červonyj šlach) uverejnil rozprávanie japonského spisovateľa Naoši Tokinagiho Hlad počas bohatej úrody. Aj napriek tomu, že rozprávanie je venované udalostiam v Japonsku, názov a rok publikácie sú dôvodom domnievať sa, že išlo o pokus ezopovským jazykom povedať pravdu o hladu na Ukrajine. Až neskôr americký profesor Róbert Conquest napísal: „Ukrajinských dedinčanov zničili nie preto, že boli dedinčanmi, ale preto, že boli Ukrajincami.“ Bol jedným z prvých, ktorý upozornil verejnosť na hladomor na Ukrajine v 30. rokoch minulého storočia.

Popredný americký historik Norman M. Naimark vydal v tomto roku publikáciu pod názvom Stalinské genocídy (Stalin's genocides), v ktorej obviňuje Stalina z niekoľkých aktov genocídy a jedným z nich je aj hladomor na Ukrajine v rokoch 1932-1933.

Po vojne predstavitelia ukrajinskej diaspóry v USA tvrdili, že zodpovednosť za hladomor nesie moskovské vedenie. Dôležitým krokom k tomuto tvrdeniu bola kniha Viktora Kravčenko Vybral som si slobodu (1946). Autor bol očitým svedkom hladomoru a ako člen sovietskej obchodnej misie v roku 1944 požiadal USA o politický azyl. Publikácia mala veľký ohlas a spôsobila zmenu pohľadu mnohých na hladomor 1932-1933 na Ukrajine. Americký historik James Mace, ktorý sa veľmi podrobne zaoberal problematikou hladomoru na Ukrajine, prirovnáva umelo vyvolaný hladomor na Ukrajine v rokoch 1932-1933 k židovskému holokaustu. Vidí v tom však iný druh genocídy - nie je tu snaha o čistú rasu, ale cieľom tejto genocídy bola likvidácia ukrajinského národa ako politického faktora a spoločenského organizmu.

Na obeť hladomoru na Ukrajine netreba zabúdať a udalosti tejto tragédie by mali byť mementom pre všetkých a netvárame sa tak, že to nie je naše, že nás to nebolí!

PRÄVĚ PROTO

ZDENKA SOJKOVÄ

REISŮV DĪK LUDOVĪTOVI

Z Múzea LudovĪta Štúra v Modre vím, že na dny 28. a 29. řřjna pripravili pracovnĪ seminÄř s nÄzvem „Novĕ kontexty ťivota a diela LudovĪta Štúra“.

PřipomĪnÄm si podobnou poslednĪ vĕdeckou konferenci v lednu 2006, v rÄmci oficiÄlnĕ vyhlÄšenĕho Roku LudovĪta Štúra, a myslĪm takĕ na tehdeřšĪ praťzkou oslavu k 190. vřročĪ Štúrova narozeni, kterou uspořÄdal v Nostickĕm palÄci na Maltĕzskĕm nÄmĕstĪ 17. řřjna 2005 Slovensko-ĕeský klub. V rÄmci slavnostnĪho veĕera zaznĕla hudba i recitace (Štúr, SlÄdkoviĕ, Alexander Matuška), VladimĪr Reis přeĕetl svřj přĪspĕvek, pÄnovĕ Ladislav Ballek, velvyslanec Slovenskĕ republiky, a ĕeský slovakista Emil Charous prezentovali mou *KnĪťku o ťivotĕ LudovĪta Štúra*. ZmĪnili se i o dvou pŕedchozĪch bratislavskřjch vydÄnĪch tĕto mĕ práce ve slovenskĕm znĕnĪ s nÄzvem *Skvitne eřte ťivot*. Kdyť potom v ĕasopise Slovenskĕ dotyky v ĕlÄnku *Nevsĕdnĕ jubileum* lĪčila Naĕa VokuřovÄ pŕubĕh tohoto slavnostnĪho veĕera, trochu nepřesnĕ referovala o Reisovĕ přĪspĕvku: „O svoje zÄťitky pri vydanĪ slovenskĕho variantu tejto knihy, ktorř vyřiel v Bratislave v roku 1965 a potom v rozřirenom vydanĪ v roku 1971 pod nÄzvom „Skvitne eřte ťivot“, sa s nami podelil redaktor VladimĪr Reis.“

Ve skuteĕnosti mluvil Reis o jinĕ knize, kterÄ vyřla o nĕco dřĪve v Praze, uť v lednu 1956. Byl to vřbor z kratřĪch pracĪ LudovĪta Štúra s nÄzvem *K pŕÄtelŭm, k bratrŭm*. MylnÄ informace Slovenskřjch dotykŭ mĕ mrzela. Ihned jsme na ni reagovali v literÄrnĪ revue *Zrkadlenie-Zrcadlenie* (4/2005, s. 111 – 112): Po mĕ krÄtkĕ noticce *K pŕÄtelŭm, k bratrŭm v polovinĕ let padesÄtřjch* nÄsleoval v plnĕm znĕnĪ Reisŭv přĪspĕvek *DĪk LudovĪtovi*. – Takto se uskuteĕnila i tiřtenÄ verze tohoto Reisova textu.

Za co dĕkoval? - Na poĕÄtku padesÄtřjch let v minulĕm stoletĪ poznali kulturnĪ pracovnĪci ve StÄtnĪm nakladatelstvĪ krÄsnĕ literatury, hudby a umĕnĪ (přezvanĕho pozdĕji na proslulřj Odeon) nebezpeĕnřj tlak shora po vyhlÄšení boje proti burťoaznĪmu nacionalismu. PrÄvĕ proto uskuteĕnili svou „drobnou podkopnou ĕinnost“ – zcela podle Engelsova termĪnu „negace negace“! Byla to „malÄ ĕeskÄ negaciĕka velkĕ stÄtnĪ negace“. Reis vzpomĪnÄ, jak redakce „kolem roku padesÄtĕho ĕtvrtĕho poĕala diskutovat o tom, že prÄvĕ v dobĕ, kdy je pŕed ĕechy vyvolÄvÄna pŕedstava o stÄlĕm rozvratnictvĪ SlovÄkŭ, že prÄvĕ tehdy je tŕeba dÄt ĕeskĕmu ĕtenÄřĪ na stŭl dŭkazy, že ťijeme v jednom stÄtĕ s nÄrodem, s kterřm stojĪ za to si porozumĕt“. Vznikla ediĕnĪ řada SlovenskÄ knihovna, kterou zahajoval prvnĪ svazek - *LudovĪt Štúr: K pŕÄtelŭm, k bratrŭm*. „Musel jsem uznat, že tento plamennřj polemik je

schopen důrazně oponovat utápnuté unifikaci nařizované strany, že nejspíš on vyburcuje ono soutěživé společenství s Čechy, jako to udělal před sto lety.“ Nakonec Reis dodal, že je pro něho tato osobní vzpomínka nadmíru uspokojivá. „Obzvláště dnes mě těší, že i Ludovít mě učil hledat a snažit se o povzbuzení osobitosti, tvořivé otevřenosti a zanícení pro úsilí vydat ze sebe to nejlepší. A dnešek moje, tedy naše cílení potvrzuje, dává mu doteď nebývalou intenzitu, protože současný celosvětový trend zdůrazňuje vzájemné chápání a součinnost národů.“

Po smrti Vladimíra Reise roku 2007 se zabýval tímto úsekem jeho činnosti Evžen Lukeš ve fundované stati *Vladimír Reis a edice „Slovenská knihovna“* (Zrkadlenie-Zrcadlení, 1/2007, s. 71 – 73). V témže čísle přineslo Zrkadlenie i některé ukázky z Reisových literárních prací, mezi nimiž je také do té doby nepublikovaná meditace *Důvěrně* (s. 81). Chápu ji jako jakýsi prolog k pozdějšímu *Díku Ludovítovi*.

Avšak nešlo v ní pouze o léta padesátá, sahala dál do minulosti, do autorových studentských let za války: „Z lágrů v reichu si má generace nesla domů vysoký sen. Já, že budu svobodně myslet a psát. Ale po osmačtyřicátém nás pokořili na suspendované lidi, jak ten stav nazval Jan Zábrana.“ „Ale v té době temna mi literatura zůstala jako světýlko. Rodinné geny mě připoutaly ke Slovensku. Děda Antonín vydával v r. 1907-1910 revue *Naše Slovensko* – snad právě v ní jsem zdědil ukazatele směru. Dala mi první poznání, jaký prokrvený, živoucí organismus se vytvořil z kooperace dvou národů žijících odnepaměti vedle sebe.“ „Od půlky padesátých let začal Odeon připravovat Slovenskou knihovnu a po ní Novou slovenskou knihovnu. Při redigování knih jako bych se ubíral známou cestou, tušenou už za studií. Zasnění nad knihami a rukopisy přerostla do rozhovorů se slovenskými autory a slovenskými ilustrátory, lingvisty a literárními vědci.“ „Novotného velkostrana nevrle sledovala naše edice Štúra, Vajanského, Tatarky. A Husákova velkostrana řekla českým slovacistům stroze: Česko-slovenské vztahy patří výhradně do naší kompetence.“ „Ve mně však žijí obě literatury, moje mateřská i ta slovenská. Obě se mě po dlouhou dobu temna ptaly, zdali si vím se sebou rady a zdali se neopustím. Pronikají se vzájemně, domlouvají se a ovlivňují, někdy si vjedou do vlasů. Bez obrazu lidí, myšlenek a příběhů, které ve mně zažehly, bych to byl já už jenom napůl.“

V krátké meditaci autor vyslovuje vícekrát za něco svůj dík. - Až po přečtení tohoto dosud neznámého rukopisného textu jsem lépe porozuměla tomu, proč začíná *Dík Ludovítovi* důraznou vstupní větou: „Ludovít Štúr nabídl svým dílem a vystupováním novou metodologii, podle níž by vývoj moderního slovenského národa lépe využil zdrojů, ze kterých vyrůstá, a vedla by tudy zřetelnější cesta do budoucna ve spletnosti doby, ve které ji formuloval.“

*A tú najpeknejšiu,
na vrch ju položím...*

Podařilo se, je jich třicet v řadě, listuji v té poslední *Písně moje, písně*. Sbírka lidové poezie s ilustracemi Ludovíta Fully, závěrečný svazek Slovenské knihovny.

Její redaktor Vladimír Reis je trochu dojat, měla bych mu blahopřát k tak skvělému úspěchu – nikdo z jeho předchůdců, kteří začali vydávat slovenskou literaturu pro české čtenáře, neměl to štěstí dovést svůj záměr do konce podle předem stanoveného plánu. Ale nedá mi čas na gratulaci, hned mi také ukáže dopis z Bratislavy od dr. Rosenbauma, spoluvůdce a protektora Slovenské knihovny, přátelský stisk rukou na dálku po dlouholeté cílevědomé a šťastně dokončené práci. Pak mě překvapí jubilejním článkem, u něhož je otištěna velká fotografie prvního svazku SK. Teď jsem dojata já, začínám vzpomínat...

Když jsme poprvé hovořili o jeho záměru edice, která by zpřístupnila českému čtenáři v uceleném náročném výběru zlatý fond slovenské krásné literatury od obrozenců až po Jesenského, dlouho jsme se nemohli dohodnout o Štúrovi. Trvala jsem na tom, že do úvahy přichází jedině spis *O národních písních a pověstech*. Vždyt první české vydání z r. 1853 bylo velmi úspěšné, vysoký náklad 4000 výtisků byl na tehdejší dobu obdivuhodný, a ještě sám autor pomýšlel brzy na nové rozšířené vydání. Kromě toho je to jediná reálná možnost, má-li vyjít svazek Štúra v tak krátké době, totiž k stému výročí smrti v lednu 1956... Přítel redaktor se však nedal přesvědčit. Slovenské lidové písně plánoval až pro závěrečný třicátý svazek. Jeho představa Štúra byla zcela jiná a dost přesná: výbor z drobných prací a soukromé korespondence, polozapomenuté časopisecké příspěvky a jiné, dosud nepublikované drobnosti, dokumentující všestrannou buditelskou osobnost. Žádal vynechat větší Štúrovy naukové spisy, samostatné publikace. Chtěl právě jen mozaiku složenou z drobných kaménků ve výrazný portrét. Začalo mě to lákat. Ještě jsem sice pesimisticky poukazovala na nemožně krátký termín, ale pak jsem si pospíšila s edičním návrhem. - To už byl i celý rukopis odevzdán, když jsem projevila názor, že by měl „český Štúr“ vyjít jako první svazek SK. Redaktor však byl pevně rozhodnut zahajovat Kollárem: Kollár je základním pilířem českého i slovenského národního obrození. Proti tomu jsem nemohla nic namítat, tedy když ne, tak ne. Ale přesto by to měl být Štúr! Ten tolik odmítaný, podezíraný, tolik znevažovaný i zneužívaný Štúr. Také proto, že se z něho stalo přísné tabu – v rámci boje proti buržoaznímu nacionalismu...

Tehdejší Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (dnes Odeon) zadalo výpravu publikace znamenitému grafikovi Oldřichu Menhartovi. Redaktor tiše jásal. Jednoho dne mě oslnil úžasnou zprávou, že požádali Mistra Maxe Švabinského o Štúrův portrét. Rychle jsem sháněla

všechny dosud existující portréty a další potřebné pomůcky. Někdy v létě 1955 mi v nakladatelství ukázali obě dokončené podobizny. První, přímo vyzařující optimismus a energii mladého bojovníka, zapáleného idejemi pokroku, lidskosti a svobody. Tato podobizna přišla na obálku. Druhá, nad níž se mi zatajil dech. Hlubotisk pro frontispice. Týž Štúr, ale jakoby už vyčerpaný tragickým zápasem, se zoufajícím a žalujícím výrazem očí, a přece nezlomený. V březnu 1956 jsem hovořila s Mistrem Švabinským a vím, že si právě na této původní litografii velmi zakládal. K Štúrovi měl vřelý niterný vztah. Mnoho vyčetl především z obsahu a tónu jeho dopisů J. V. Fričovi.

Knihla vyšla v lednu 1956. Jako první svazek SK – k mé nemalé radosti! Ale také Vladimír Reis a dr. Karol Rosenbaum byli potom vždy jak náleží pyšní na tento štúrovský začátek. Už proto jim teď nezapomenu pogratulovat. A protože mezitím tak nějak samozřejmě začali vydávat druhou edici, zaměřenou nyní na moderní slovenskou literaturu, nezapomenu jim popřát, aby ty knížky z nové řady SK byly ještě krásnější, nejpěknější...

(*Učitel'ské noviny 15. 5. 1969, s. 6.*)

KOMENTÁŘ K MOSTŮM

Od čtvrtého čísla nastala v úvahách o rozdělení státu a o duchovní federaci změna. Až dosud se soustřeďovaly k nynější situaci a k nejbližším příštím dnům: Právě proto, že je taková doba... Jan Burian a Bolek Polívka v předchozím čísle MOSTŮ, zdá se, uzavřeli první fázi probíhající diskuse.

Nyní jsme četli hned několik příspěvků na téma „historicky o duchovní federaci“, zřejmě se projevila snaha o jakési zakotvení pohledem zpět. Historik Ivan Kamenec se zmínil o tom, že u nás často kultura supluje politiku, a nejvíc v těžkých časech (*Keď politici zlyhávajú*).

Ovšem hned po tomto zjištění se zaměřil k budoucí úloze naší duchovní federace. Podobně vyústil také optimistický úvodník Evy Trizuljakové, poté, když se konkrétně zajímal například o aktivizaci vzájemnosti po tragických událostech v Černové. Opačný postup zvolil Jan Opálka, když se pokusil řešit aktuální spor o neoficiální název České republiky. Svou argumentaci (Česko – jazykový nesmysl) přenesl na půdu dějin, až do doby před 190 lety. Přitom se zmínil o knize Alberta Pražáka z roku 1929 *Češi a Slováci*, kterou doporučuje jako východisko při hledání základní orientace a poznatků.

Považuji to za nedopatření, o to víc závažné a mrzuté, že se k němu došlo v článku s nadpisem *Historicky o duchovní federaci*. (!) Ve zmíněné Pražákově knize totiž najdeme kromě bohatého faktografického materiálu bohužel i mnohé nepřijatelné závěry, žalostně pokřivené ideologickou zátěží. Tento ideologický směr ve vědeckých spisech už tehdy roku 1929 energicky odmítl F. X. Šalda (v eseji *Centralism a partikularism v písemnictví našem i cizím*). A připomeňme si, že znovu ještě roku 1936 - ve stati *Československá otázka v novém osvětlení* - stala se terčem jeho útoku „ta oficiální sjednocující ideologie“, čili to, „co by se dalo nazvat kulturním imperialismem českým“.

Při té příležitosti Šalda sám o sobě prohlásil, že vystupuje jako „důsledný federalista a odpůrce každého znásilňování Slováků, jak vědeckého, tak politického“. (!)

Velmi krásná, vřelá slova našel pro tuto stať Václav Černý roku 1957 ve čtvrtém čísle Slovenských pohľadov, které tehdy redigoval Alexander Matuška. To čtvrté číslo, věnované Šaldovi k dvacátému výročí jeho smrti, bylo i přes nemilosrdné zásahy cenzury mimořádně zdařilé, skutečný triumf kultury.

(*Mosty 2. 2. 1993, s. 14.*)

TŘI ODLIŠNÉ PROUDY

Debata na téma *Duchovní federace* pokročila, najednou je mnohem živější než dřív. Při pozornějším čtení zjistíme, že se rozbíhá do několika zřetelně odlišných proudů. Jsou nejmíň tři:

1. VESELÁ HRA NA PARLAMENT

Každý parlament má volené poslance, každá hra musí mít určitá předem přijatá pravidla. O tom se právě začíná uvažovat, kterými pravidly se bude řídit sněm duchovní federace, takový, který se obejde bez poslaneckých platů a i bez své budovy, protože náš parlament „by se scházel na stránkách MOSTŮ. Poslanci by si tu vyměňovali své názory...“ - „Přijďte nám tedy svoje návrhy...“

Navrhovatelé a voliči však nečekají na volby, a už nyní adresují budoucímu parlamentu své požadavky. Mezi nimi se nejčastěji objevuje naléhavá žádost o „znovuzavedenie spoločného televízneho kanálu“. Ovšem to už není pouze hra!

2. VÁŽNÝ SPOR

Vyvolal ho článek v Lidových novinách, který zpochybňoval omamnou myšlenku duchovní federace, a hlavně to, že je hlásána z bezpečí Prahy skupinou zmatených intelektuálů. Proti této námitce se argumentuje poukazem na vznik a činnost MOSTŮ: „Vždyť vy tu duchovní federaci děláte od počátku!“

Domnívám se, že při tomto sporu o úloze intelektuálů bylo by třeba ještě argumentovat situací před třemi lety, kdy ministr slovenského školství Ladislav Kováč nenašel mezi českými novináři nikoho, kdo by se zajímal o návrh společného kulturně politického československého týdeníku (išlo o první zárodek MOSTOV, který byl myšlený jako česko-slovenský denník - pozn. red.). Hlavním smyslem bylo, „aby nerástla naša vzájomná izolovanost a nehrozilo neporozumenie“. (Text návrhu adresovaného redakcím českých deníků a časopisů otiskla 14. 3. 1990 Tvorba.) Teprve až o dva roky později vznikly v Bratislavě MOSTY, které onen cíl uskutečňují, a s nimi mnoho jejich čtenářů, intelektuálů i takzvaných obyčejných lidí. A nyní se určuje stejný minimální konkrétní program i pro československou duchovní federaci: „Třeba se deklarovat jako čistě kulturní sdružení, které chce zabránit kulturní izolaci obou národů.“

3. VZDÁLENÝ CÍL

Bude zřejmě zpochybňován jako cíl příliš smělý, dalekosáhlý, dlouhodobý, bude možná i s nevolí odmítán jako nereálné, omamné snění. Je však docela jiný, reálný a samozřejmý. Jeho velkou přednost, sílu a opravdovost vidím v tom, že se vědomě spojuje s osudovým datem 1. 1. 1993 jako se svým východiskem a zdůvodněním. „Důfam, že sa Federácia ducha rozšíri na celý svet.“ - „Lejím posláním je spojovat ty, kteří chtějí nějakým pozitivním způsobem vyplnit to prázdňé místo v srdci, které kdysi neslo název Československo.“ - „Poté, co jsme ztroskotali v jediném státě, (...) vztyčili zeď, roztrhli společenství, (...) nemůžeme se sebe sejmout odpovědnost za to, aby zdi padaly, trhliny byly zazdívány a propasti zasypávány... A v společenství zemí celého světa i my máme obnovovat stezky k sídlům, aby z nich zmizel strach, byla odstraňována zaostalost, rostla spolupráce... Kdo má naději, přiloží ruku k nejvšednějšímu dílu...“

Milé MOSTY, vdaka!

(Mosty 27. 4. 1993, s. 3.)

ZDENKA SOJKOVÁ ODPOVEDÁ IVANOVÍ ŠTÚROVI

Milý pane doktore,

děkuji Vám za krásný pozdrav. Abych sama sebe ujistila, že mu dobře rozumím, znovu si čtu, co jste mi napsal v prvních dnech letošního roku, kdy jste se vracel daleko do minulosti našeho národního obrození, k štúrovské tradici, k Masarykovi a Šaldovi: „Nikto z našich velikánov by ani v súčasnej dobe nezúfal, a tak nezúfam ani ja, pretože ešte stále platí Kollárovo Čas vše mění, i časy, k víťazství on vede pravdu, co sto věků bludných hodlalo, zvrtné doba!“

To, co mi tehdy připadalo až neuvěřitelně optimistické, nyní dodatečně objasňujete a potvrzujete ve svém letním přemítání; opět si k tomu berete na pomoc básníky: Nerudu se Sládkovičem a pak také Dykovu *Píseň noci 28. října* - při oficiálním vyhlášení samostatného Československého státu... Já k tomu pro kontrast připomenu oficiální zánik předmnichovské republiky s tragickým podzimem 1939, a dvě písně slovenského básníka Janka Jesenského: *28. október 1939*, a zejména tu s názvem *28. říjen 1939*... Od té doby uplynulo víc než padesát let. A dnes? - Oficiálním zánikem státu přece milovaná vlast nezaniká. To věděl Jesenský i Kollár. *Pravou vlast jen v srdci nosíme, tuto nelze bít ani krásti!*

Láska, soucítění, vcítění v poezii Jana Nerudy! Jak rozuměl mladý básník Neruda Slovensku na počátku let šedesátých, tedy ještě za života Boženy Němcové? On, který tam nikdy nepřišel, viděl asi tehdejší Slovensko a jeho šťastnou budoucnost jejíma očima, jako junáka plného nádherné síly. Takové jsou dva fejetony z roku 1861, ten překrásný májový, a druhý s názvem *Kollárův hrob*. Položil si otázku, co znamená Čechům Jan Kollár, a čím je dosud pro ně *Slávy dcera*: Je to „nejhoroucnější, nejgeniálnější zpěv českého ducha“, „nejbujnější naše vojenská píseň!“ - K tomu je třeba dodat,

že Neruda se už tehdy s celou rozhodností stavĕl proti nebezpečné hrozbĕ rakousko- uherského dualismu; proto na jaře 1861 začal podepisovat své fejetony novým pseudonymem, rovnostranným trojúhelníkem: jako důsledný demokrat a federalista... Ještě roku 1863 opakoval svou idealizovanou představu, vyjádřenou slovy „*jarĕ a krásné Slovensko*“, v dopise Andreji Sládkovičovi. Ale vzápĕtĕl uveřejnil báseň, která končí varováním: „*Slovensko, Slovensko, bojím se o Tebe, sestro moje drahá, chraň Tĕ dobré nebe!*“ (*Poslání na Slovensko.*) Jsou to verše plné úzkosti a vĕlĕkého citu, který však neskrývá ani pochybnosti a zraňuje vyčítavĕ hořkými slovy o chladné pýše a odcizení. Proto není divu, že se velmi nelíbily Sládkovičovi.

Naprosto zoufalou beznadĕjí vyzněly podobné Nerudovy verše, uveřejněné v kvĕtnu 1969, tedy už za dualismu (*Na peštské Kalvárii*): „*Bože, věčný Bože, tak jsme milovali, kam jsme jen tu lásku, kam ji pochovali? Posud na Kalvárii Čech, Slovák dlíme - bratr za bratra se více nemodlíme.*“ Na tento projev krajního pesimismu dal mladĕmu básníkovi o několik mĕsíců později těžce nemocný Sládkovič nejkrásnější odpověď, radostnou a optimistickou: „*Letí stĕna rozvalená!*“ (*To české tábory.*) Právĕ dualismus, který měl oddĕlit umĕlou hradbou dva nejbližší bratrské národy, přinesl jim kromĕ očekávaných neblahých následků i velmi nadĕjný začátek novĕho sblížování. Sám Sládkovič si tím byl naprosto jistý.

A my dnes? Je to možné, aby nám rozdělení státu přineslo také něco pozitivního a ozdravujícího? Možné to jistĕ je a dokonce už ten pozitivní proces začal probíhat. Jak to říká Kollár? *Tak jen může i zlé státi se ještě dobrým...*

Vy sám také předpokládáte, že „toto nedobré období“ je nutným krokem ke kvalitnějšimu a vyššimu životu. Samozřejmě, že ve své úvaze o nápravĕ věcí lidských a československých mĕříte svou konkrétní kritikou a optimistickou perspektivou víc směrem ke Slovensku. A co u nás v Čechách a na Moravĕ?

Možná, že se nám v některých případech podaří, co jsme dřív nedokázali. Budeme Vás na Slovensku i trochu víc poznávat a respektovat. Možná, že se rychleji budeme umĕt zbavit starých zlovyků, předpojatostí, omylů a chyb, o kterých víme, protože na některĕ výbornĕ upozornil například Šalda, Matuška, Vaculík (myslím tu stať o Dominikovi Tatarkovi napsanou v kvĕtnu 1989 *První nový Čechoslovák*).

V těchto dnech na konci července však myslím na něco jinĕho - stále se mi nějakým způsobem připomínají Mošovce, rodišĕ našeho velkého Kollára. Proto také jsem asi musela reagovat především na Vaše zmínky o básnících... Děkuji Vám a srdečně pozdravuji.

Vaše Zdenka Sojková

(Mosty 21. 9. 1993, s. 16.)

tvorba

AJ KOMIK JE LEN UMELEC

RASŤO PIŠKO A GACO NOVOMESSKÝ

Aj keby sme sa s Rastom Piškom nepoznali, bolo by s ním o čom hovoriť - veď sme obidvaja boli na vojne, a to je pre mužov téma na hodiny nielen pri pive... On navyše nedávno v Prahe predstavoval svoj román s názvom Hačava - o dvoch rokoch strávených v Pohraničnej strážii.

○ *Pred pár dňami som v Bratislave na Obchodnej zašiel do kníhkupectva a nadabil som tam aj na tvoj román Hačava. Ibaže v oddelení Spoločenské vedy - História, hneď vedľa takých kníh ako Dejiny Slovenska atď. To na tvoje výslovné želanie? Lebo do istej miery by to logiku malo. Veď bežne dostupných študijných prameňov o živote príslušníkov Pohraničnej strážie dnes zas až tolko nie je. Máš z toho zaradenia radosť?*

Vidím, že chodíš po bratislavských kníhkupectvách viac ako ja. Respektíve, zaujímaš sa o moju knižku viac než jej autor. Toto zaradenie medzi Spoločenské vedy mi uniklo. Nuž ale, čo sa dá robiť? Ešte dobre, že ju tam v Martinuse. sk vôbec majú. Povráva sa, že na Slovensku vydavatelia a autori kníhkupcov dokonca podplácajú, aby ich tituly umiestňovali do výkladu, alebo ich dávali na viditeľné miesto. Niečo pravdy na tom asi bude. Najviac v tomto smere ma sklamalo bratislavské Artforum, ktorého som pravidelným zákazníkom. Moju knihu tu síce majú, ale nezaradili ju ani len medzi novinky v čase, keď novinkou bola. Je zastrčená kdesi v polici, a treba si ju vyslovene žiadať. Je to smutné a, pravdupovediac, takejto trhovej ekonomike nerozumiem. Nevieť, čo to má znamenať? Nevraživosť voči autorom, vydavateľom, ich politickej alebo akej orientácii? Ale to je údelom viacerých. Jednoducho, na Slovensku sa toto deje stále. Segregácia a separovanie je naša národná vlastnosť. Aj v literatúre.

○ *Tak aspoň od starého mazáka pontonistu prijmi ako náplast na krivdu poriadneho záušáka (poznámka pre nezasvätených: mazáčku pochvalu špeciálnym jemným prehrabnutím ucha prstami). Lebo pre mňa tvoj román dobrou historickou literatúrou je. O špecifikách peesáckeho života som sa dozvedel toľko ako nikdy a nikde predtým, pričom hodnoverným a zasväteným jazykom - ten si trúfam posúdiť. Ako na knihu reagovali tí, ktorí, tak ako ty, slúžili v Pohraničnej strážii? Pokiaľ viem, v Čechách majú peesáci svoj spolok, pravidelne sa schádzajú a nedajú na seba dopustiť. Ťažko nesú také tie reči, že boli strážni psi komunizmu a podobne, aj o tvojej knižke som niekde zachytil ich internetové reakcie, napríklad že v závere si z toho urobil kovbojku...*

Veľa tých priamych reakcií od bývalých peesákov nemám, ale čosi sa mi predsa len dostalo do uší. Poslal som knihu psovodovi Jarodovi Kaňukovi

do Frýdku – Místku a on mi poslal krásnu vďačnú esemesku. Ono to je tak – každý peesák zažil niečo iné, každý slúžil niekde inde, má iné skúsenosti. Reakcie na stránke „pohranicnikbloguje.cz“ som zachytil aj ja, a veľmi ma neprekvapili. Oni, tí chlapi, si to za tie roky už poriadne zidealizovali. Vypisujú si tam o tom, aké krásne, romantické chvíle strávili dva roky v lone šumavskej prírody. Ale bolo to trochu inak. A dokonca inak, ako to dnes vykresľujú aj tí, ktorí tam neboli, a majú s vtedajšou Pohraničnou strážou zlé skúsenosti. Naozaj platí, že pravda je kdesi uprostred. U veteránov PS, tak ako u všetkých bývalých vojakov, čas odfiltroval všetko zlé, a zostali len veselé príhody, ktoré si dnes rozprávajú v krčme, alebo vypisujú na blogy. Tú hrdosť na službu vo vojskách PS naozaj nechápem. Ja som sa po dvoch rokoch strávených na hranici vrátil ako úplne iný človek. Paradoxne som práve tam stratil aj posledné ilúzie o socializme, či čo to tu vtedy bolo. Nikoho som nezastrelil, nikoho nechytal, nikomu neublížil, ale dodnes mám z tej vojny zlé sny. Vojaka Schwarza kontráši odvliekli ešte v prijímači za to, že si nedával pozor na hubu a nadával na komunistov. Malo to byť pre nás memento, a aj bolo. Už nikdy som nikomu na vojne nepovedal, čo si naozaj myslím. Jeden z nás skutočne skončil v blázinci, jeden dostal Sabinov za to, že sa opil v službe. Môj najlepší kamarát po dvoch rokoch ušiel do Ameriky, dodnes si píšeme. A on sa mi stále ospravedlňuje za to, že o svojom úmysle mi vtedy nepovedal. Báľ sa, aby som ho náhodou neudal...

Takže aká kovbojka? Na vojne som si písal denník, a to mi veľmi pomohlo...

○ *Počkaj, ty si si na vojne písal denník? Nebáľ si sa filcungov a všelijakých razií? U nás na útvare napríklad jeden taký urobili, keď zisťovali, kto na pévéeske -Politickéj výchovnej svetnici, spomínaš? - nakreslil pozlátému Leninovi vzadu na plešinu hákový kríž. Ondřej Vaculík, syn spisovateľa Ludvíka Vaculíka, tam vtedy slúžil s nami a zmieňuje sa o tom vo svojej výbornej knihe poviedok Jablko přešlé mrazem. Už vtedy sme si mysleli, že to bola provokácia od kontrášov, priehľadná zámienka na filcung. A mohli to urobiť kedykoľvek. Tie lampasácke hovadá, nielen kontráši, se vtedy pri tom nerozpakovali čítať vojakom aj súkromné listy...*

No, dvakrát sa môj denník dostal pri „záťahu“ do rúk dôstojníkom, ale našťastie hľadali niečo iné. Pornografiu a „závadové časopisy“. To ma zachránilo. Inak neviem, čo by mi urobili. Takže po tridsiatich rokoch som sa zásluhou tých zápiskov mohol vrátiť späť. Nielen faktami a udalosťami, ale predovšetkým myslením a pocitmi dvadsaťročného človeka. To mi pri písaní Hačavy veľmi pomohlo. Inak neviem, možno by z toho nakoniec boli iba ďalší „Černí baroni“.

Ešte k tomu neuveriteľnému záveru: Moji bývalí spolubojovníci nevedia pochopiť, že Hačava je román. Nie presný a podrobný prepis udalostí. Ono tá služba bola v skutočnosti predovšetkým namáhavá, nudná, rutinná a ubrjajúca. A moja kniha nie je určená len peesákom, ale aj bežným

čitateľom. Chcem, aby si každý, aj človek, ktorý vojnu u PS nezažil, mohol predstaviť, ako to asi vtedy vyzeralo.

A úplne na záver: Dramatický útek saní so siedmimi narušiteľmi sa skutočne udial. Bolo to na sto percent tak, ako som to opísal. Ale musím priznať, že vtedy utiekli civilisti, nie dôstojníci. Lenže, to je práve ten román a autorská licencia. To je tá jahôdka na torte, určená tým, ktorí tam neboli.

○ *Trochu k jazyku Hačavy. Nielen starý mazák ocení, že slovenčina a čeština sa tu striedajú celkom bez problémov a veľmi prirodzene. A uvedomí si, že vojna bola najmä pre väčšinu českých mužov asi jedinou príležitosťou, keď mohli Slovákov a slovenčinu vnímať bezprostredne. Nielen cez novinové články všelijakých nedovzdelaných novinárskych jetlebov. Odísť povedzme zo Zvolena na dva roky niekam do Chomutova a, naopak, zase z Prahy do Humenného, to malo z hľadiska vzájomného poznávania sa nezastupiteľný význam. Mimochodom, čoraz viac sa utvrdzujem v názore, že dnešnej mladej generácii ťažkých pohodárov a rozmazaných mamánkov, čo sa nie a nie odtrhnúť od mamičky a svojej detskej izby u nej, by povinný iniciačný rok na vojne veľmi prospel. Ale to som trochu odbočil. Vráťme sa k jazyku.*

Na jazyk Hačavy som mal redaktorku pani Žáryovú, ktorá ako žena o vojne veľa nevedela, a tak sa väčšinou venovala pravopisným chybám. S brúsením češtiny som sa obracal na novinára Jirku Výborného, a ten mi ako chlap veľmi pomohol. Pochopil, o čom píšem, tak mi dal vždycky na výber – slang, alebo spisovnú češtinu.

A k vojne a rozmaznanej mladej generácii. Podľa mňa dnes si mladí odkrúcajú svoju „vojnu“ v zahraničí. Pracujú v Írsku, Anglicku, U.S.A. a kadekde inde. Umývajú taniere, rúbu drevo, vykladajú kamióny, robia na stavbách. Ale čo je dôležité – sú preč od mamičkiných kastrólov a tatkovkej peňaženky. Musia sa obracať, a sám vidím, ako sa niektorí po návrate zmenili. Dostať do tela, byť odkázaný sám na seba, vyskúšať si svoje schopnosti – to našim mladým grázlikom nemôže uškodiť. Tá naša vojna bola síce pakáreň, ale jedno nás tam naučili. Naučili sme sa tam pokore, museli sme si pomáhať, držať spolu. To podriadenie sa v záujme celku, kolektívu, keď je jeden odkázaný na druhého, na tom volačo bolo.

○ *Uvažujem, či tvoja obrovská popularita ako komika a humoristu tvojmu prvému románu trochu neuškodila. Od komika sa asi aj v knihe očakávala len veľká sranda. Naozaj niečo ako slovenskí Černí baroni. Priznám sa ti, že aj ja som tak k Hačave podvedome pristupoval. Ale trochu si tomu išiel v ústrety aj ty sám, napríklad pri krste knihy, kde ste všetci nastúpili v starých ľudovodemokratických uniformách, krstným otcom bol komik Marcin... Pritom v tvojej knihe o živote pri zadrôtovaných hraniciach to zas až tak smiešne nie je. Kopa ľudí, ktorí si ju s veselým očakávaním kúpili, muselo byť asi sklamaných.*

Budeš možno prekvapený, ale ani nie. Viem konkrétne o jednom, ktorý mi v Košiciach povedal, „že on má z vojny veselšie príhody ako ja...“ Ten

bol asi sklamaný. Väčšina čitateľov je síce prekvapená, ale príjemne. Aspoň tak mi to tlmočia. Pre mňa osobne je to prekvapenie nepochopiteľné. Ale to sú tie „škatuľky a šuplíky“, do ktorých si potrebujeme ľudí zaradiť, a odtiaľ nám nesmú vytrčať. Podľa niektorých, komik nemá právo na vážne chvíle – šašo, čo ten už môže napísať? Len nejakú volovinu. Čo sa týka mňa – som nakoniec aj rád, že sa mi po rokoch zase podarilo prekvapiť. Prekvapiť publikum, alebo čitateľov v päťdesiatke, to je predsa skvelé! Umelec by mal stále prekvapovať, to je jeho hnací motor. Samozrejme, pozitívne. A dúfam, že druhou knihou, ktorú práve dokončujem, sa mi to podarí ešte viac. Bude sa volať Bohémka kolonáda, a odohráva sa v rokoch 1989 – 1990.

○ *Keď už o nej hovoríš, môžeš prezradiť, o čom zhruba bude Kolonáda a kedy asi by mohla byť na pultoch?*

Bohémka kolonáda je veľmi voľným pokračovaním Hačavy. Spája ju postava Cyrila Krátkeho, ktorý sa vrátil do civilu a spolu so svojimi priateľmi prežíva posledný rok totality a prvý rok demokracie. O tom, aké to bolo obdobie, nemusím hovoriť. I keď, možno už niektorí zabudli a iní si to nemôžu pamätať. Román je opäť inšpirovaný skutočnými osudmi skutočných ľudí. Tak ako v Hačave. S odstupom dvadsiatich rokov som si dovoľil zaspomínať. Už triezvo, bez nadšenia, revolučného opojenia, zlosti a sentimentu. Román je hotový, už ho len „čistím“, doladujem. Dúfam, že v marci by mohol byť na pultoch. Alebo pod pultom?

Ale ešte k tomu krstu Hačavy: ono je to už akási povinná maškaráda pre bulvár a médiá. A Peter Marcin ako kmotor knihy bol náhradník. Originál krstným mal byť Jano Budaj, žiaľ, musel v ten deň odcestovať do Budapešti na vernisáž svojej výstavy. Škoda, možno by to malo trochu iný charakter. Jano Budaj bol totiž jeden z tých, ktorých zadržali a odsúdili za pokus o ilegálny prechod štátnej hranice...

○ *Odtiaľto z Prahy možno na všeličo nedovídím, mohlo mi všeličo ujsť, takže budem len rád, ak sa mýlim, ale zdá sa mi, že taký ten bratislavský mienkotvorný literárny establišment, rotujúci okolo príslušných rozhlasových a časopiseckých redakcií i všakovakých inštitúcií, ktorý si ináč rád všíma aj rôzne pilné študentky a absolventky dramaturgie, scenáristiky, estetiky či iných umenovieď, čo svojimi synopsami hojne zásobujú poviedkové súťaže a vydávajú podenkové knihy, a rozhodne nezabúda venovať sa všelijakým módnym literárnym briketám, tvoju knihu s nejakou prehnanou pozornosťou na vedomie nevzal. Mýlim sa?*

Čo si budeme nahovárať – literárne mafie fungujú rovnako ako ostatné. Ale až také zlé to zasa nie je. Čosi sa predsa len „šustlo“, a dôležité je, že opäť pozitívne. Recenzie v Literárnej revue, Slovenských pohľadoch (Gusto Murín), nedávno v Romboide (M. Bančej). Hačava dostala vlni na Kremnických gagoch Zlatého gunára za najlepšie humoristické literárne dielo, o čo sa zaslúžili predovšetkým Tomáš Janovic a Daniela Kapitáňová. Takže ani s tým humorom v mojej knihe to zrejme nie je až také zlé. Hoci, najlepšie to vystihol Roman Vykysalý, ktorý vyhlásil, že Hačava nie je veselá

knihy, ale je vtipná. To ma potešilo.

Takzvané mienkotvorné denníky a týždenníky sa síce mojej knižke vyhli, ale tak to už na Slovensku chodí. Viac sa tu komentujú zavedení a módni autori. O tých „dievčatkách“, ktoré sú v skutočnosti už „staré kozy“ – porozvádzané a frustrované, ani nehovorím. Pre mňa je dôležitý nielen názor čitateľov, ale aj ľudí, ktorých poznám a dôverujem im. Ako napr. Boris Filan, Jaro Čorba, Marián Bumbala, Jano Grexa, Kazo Kanala. Alebo najstarší žijúci literárny vedec na Slovensku, Vladimír Petrík. Ten asi najlepšie vystihol súčasný stav našej literatúry, keď mi o nej nedávno povedal: „Nemá žiadnu váhu, nikto jej nevenuje pozornosť, nič neovplyvňuje. Kedysi, keď niečo napísal Mňačko, Ballek alebo Jaroš, tak sa o tom diskutovalo. Dnes na to každý kašle. Už iba ženy čítajú ružovú knižnicu, ktorá sa premenila na stupídnu pornografiu.“

○ *Tým si mi trochu odpovedal aj na ďalšiu pripravenú otázku, či sa teraz častejšie sŕkaš so spisovateľmi, s tými „márnivými, egocentrickými a neznášanlivými kreatúrami“, ako bol o nich povedal jeden ich kolega? Si registrovaný v niektorom zo slovenských spisovateľských spolkov?*

Vlani ma kamaráti nahovorili (Banáš, Murín), aby som vstúpil do SC PEN klubu. Je to vlastne moje prvé členstvo v spoločenskej organizácii. Od roku 1990, kedy som vystúpil z ROH, určite. Keď som sa venoval TV a divadlu, stretával som sa takmer výlučne s hercami. Pracovne. Teraz sa s hercami vidím len výnimočne. Oni väčšinou nakrúcajú, alebo skúšajú. So spisovateľmi je to iné. Pracujú doma a keď majú isté penzum roboty hotové, radi vysedávajú po kaviarňach. Kamarátim sa a debatujem najmä s dvomi vyššie menovanými prozaikmi, ale aj s Borisom Filanom, Eugenom Gindlom, básnikmi Marošom Bančejom, Ďurom Soviarom, Erikom Ondreičkom, Feldekom, alebo s Ivanom Popovičom. Ten je nielen spisovateľ, ale aj výtvarník, čím som zabrusil do ďalšej brandže. Mám veľmi rád výtvarníkov a s mnohými sa kamarátim. Nie sú to herci, ani spisovatelia. Ale sú to umelci a ich postrehy o oboch mojich profesiách sú pre mňa veľmi cenné.

○ *Aké knihy si čítal ako chlapec – či už zo slovenskej alebo svetovej literatúry? A aké dnes?*

V detstve som prečítal asi všetko, čo má chlapec prečítať, napríklad Mark Twain a Tom Sawyer je moja veľká láska. Aj keď Hucklebery Finn sa mi nikdy nepáčil. Nevieť prečo. Neskôr som mal rád Jacka Londona, jeho aljažské príbehy, krátke poviedky a najmä román Martin Eden. Z Rusov Ilfa a Petrova, určite Gogoľa, ale aj fantastické romány a novely Alexandra Grina. Mám pocit, že české preklady ruskej literatúry nesvedčia. Skrátka, slovenčina má k ruštine bližšie. Ale inak čítam v oboch rečiach. Na vojne, paradoxne, sa mi dostali do rúk knihy Milana Kunderu Žert a Směšné lásky – to bol zážitok. A potom vojnové romány, hlavne americké. Na vojne som si zamiloval O’Ryanov satirický román Jak jsem vyhrál válku (myslím si, že dodnes nebol preložený do slovenčiny). Neskôr som ho preložil, zdramatizoval a s touto adaptáciou sme ako martinské divadielko Veritas slávil veľké úspechy

na prehliadkach MJF. Mám rád aj Solženicyna – to je tolstojovský autor, pokračovateľ veľkého ruského románu.

○ *Spomenul si martinské divadielko Veritas a vyššie aj Mariána Bumbalu. V civile ekonóma a ináč pesničkára, s ktorým som ťa videl na scéne celkom po prvý raz niekedy tuším v osemdesiatom šiestom na Martinskom Folklóre, kde ste vystupovali ako kabaretná, mimochodom skvelá, úderka divadielka Veritas.*

Do Martina už chodievam veľmi zriedka, ale spomienky a priatelia zostávajú. Zo starej partie sa najčastejšie stretávam práve s Mariánom Bumbalom a Milanom Lesákom. Keď sú v Bratislave, tak ma nikdy neobídu. A ešte Nada Šimurdová – Antalíková, ktorá s nami tiež hrávala a spievala. Bumbalovi som v máji, keď ma matičiari pozvali na Martinskú literárnu jar, venoval Hačavu. Asi o týždeň mi volal, že ho knižka tak chytila, že kvôli nej nevidel ani finále hokejových MS...

○ *Nechystáš filmový scenár podľa Hačavy?*

Ten román som písal ako sled filmových obrazov. Ja takto pšsem rád. Je to zrejme aj moja skúsenosť so scenármi. Skrátka, celé to vidím v obrazoch a vychádza mi takýto tvar. Ale našiel sa aj taký, ktorý tvrdil, že mu to členenie pripomína Hellerovu Hlavu XXII. Už keď som Hačavu písal, rozmýšľal som, že by z toho mohol byť pekný česko – slovenský seriál. Taká bratská koprodukcia a šanca pre mladých hercov z oboch krajín. Dokonca by som tam použil aj ďalšie motívy, ktoré sa do románu nezmestili. Ale to je hudba budúcnosti. Možno raz bude niekoho toto obdobie zaujímať.

○ *Vidím, že sa teraz živiš viac písaním než pódiovou komikou: vydal si poviedky, pišeš pravidelné listy premiérovi do svojej novinovej rubriky – mimochodom, ako sa ti piše premiérke Radičovej, keď si ju dávnejšie poznal ešte ako ženu svojho dobrého kamaráta a kolegu na scéne Stana Radiča? Pre televíziu dramatizuješ ruských klasikov – k tomu si ako prišiel?*

S pani premiérkou nemám problémy. Sama ma požiadala, aby som v Listoch pokračoval, takže sa budem snažiť. Čo sa týka zdramatizovanej Lermontovovej Maškarády, oslovili ma chlapi z OREO, ktorý celý projekt Nesmrteľných pripravili. Rozhodol dobrý námet, ktorý napísal režisér Emil Horváth. Myslím, že svoje zohrala aj Hačava, ktorú si predtým prečítal dramaturg Kaminský. A uznal, že by som to mohol zvládnuť. Neviem, kritika a odozvy na film, v ktorom hral český herec Jirko Langmajer, bola dobrá. Z romantickej drámy sme urobili ponurý psychotriller. A zas boli z toho všetci prekvapení! Vraj čo je to za spojenie – Horváth a Piško! Dramatický herec a - komik! Skrátka, tu musí človek stále kohosi o čomsi presvedčať. Ľudia jednoducho nedokážu pochopiť, že aj komik môže mať viac polôh. A byť dokonca aj umelec.

○ *Ty si vlastne napísal aj divadelnú hru s názvom Hände hoch! pre Novú scénu. Kdesi som sa dočítal, že keď si v záhrade deklamoval režisérovi jej text, sused, ktorý za plotom prerezával konáre, od smiechu spadol z orecha.*

Hru Hände hoch! som napísal na objednávku vtedajšieho vedenia Novej scény. Treba však povedať, že tá objednávka sa mi veľmi hodila a veľmi dobre sa mi písala. Mala to byť komédia zo SNP, ale nové vedenie divadla ma „dokopalo“ k tomu, aby som ju rozpísal a urobil akýsi satirický prierez dejinami Slovákov. S odstupom času si myslím, že som urobil chybu. Pôvodná verzia je lepšia, hutnejšia, údernejšia. Uviest' však slovenskú komédiu súčasného autora na javisku bratislavského kamenného divadla je nesmierne ťažké. Pre človeka ako som ja takmer nemožné. Už len tie peripetie by vydali na ďalší román – satirický. Ale nakoniec sa podarilo, hoci ja osobne som si to predstavoval trochu inak...

Reakcie? Zmiešané. Muži boli väčšinou nadšení, ženy, myslím, tomu veľmi nerozumeli. Kritika hru obišla, hoci dve „renomované“ bratislavské kritičky ju zotreli pod čiernu zem. Na zájazde v Košiciach mala veľkolepý úspech. Východoslovenské noviny ju chválili. Prečo takéto rozdiely v chápaní? Dodnes neviem... Oveľa lepšie sa mi píše próza alebo román. Je to skrátka len a len moje dielo, do ktorého zasahuje minimum ľudí. Divadelnú hru dokáže pokaziť dramaturg, režisér, herci, scénograf, niekedy aj osvetľovač. Je to príšerne kolektívne umenie a mne sa už jednoducho nechce natahovať s ľuďmi, ktorí vidia veci úplne inak ako ja. Nakoniec za to trpí autor a herci, lebo fušeri zostávajú v anonymite a kazia veci ďalším, väčšinou talentovanejším, ako sú oni sami.

○ *Keď už sme pri pódiových dobrodružstvách, nevyhneme sa tvojmu divadelnému hereckému účinkovaniu v Kubovi. Ako sa na komika amatéra dívali herecké hviezdy bratislavskej Novej scény? Keď svojho času Waldemar Matuška hral v ktorej hre v českom Národnom divadle, bolo to vraj niektorým tamojším bardom viac než veľmi proti srsti.*

Divadlo a zvlášť herectvo je povolanie, kde človek stále kohosi musí presvedčať, že to „vie“. Po prvý raz som to zažil v martinskom divadle, vtedajšom DSNP, kde som hosťoval v Goldoniho Sluhovi dvoch pánov. Profí herci mi neverili a mali pocit, že im beriem chlieb. Ale naostatok som ich presvedčil a dodnes mám medzi tými staršími skvelých priateľov. To isté sa opakovalo na bratislavskej Novej scéne pri Kubovi. Aj režisér Martin Ťapák ma bral skôr ako atrakciu – vtedy už známeho televízneho komika, ktorý má pritiahnúť publikum. Časom som ich presvedčil. Asi po desiatej repríze prišiel za mnou žiaľ už nebohý Igor Čillík a podal mi ruku so slovami: „Prepáč, neveril som ti, ale musím ti povedať, že Tuli Vojtek Kuba hral, a ty si ním bol!“ Niečo také človeka poteší.

Ale prišlo nové vedenie divadla, ktoré malo na moje herecké kvality iný názor. A predovšetkým nadobudli pocit, že opäť beriem chlieb „vyučeným“ hercom. A tak, paradoxne, som si nemohol zahráť ani vo svojej vlastnej hre Hände hoch! Bolo to smutné a veľmi ma to trápilo. Hoci (a taký je život) nakoniec som si zahrál. Po druhej premiére ochorel Dušan Sabó a ja som za neho musel zaskakovať. Vtedy ma o to veľmi prosili. Chcel som najskôr odmietnuť, ale potom som si uvedomil, že nepotrestám vedenie divadla, ale sám seba. A to hneď dvakrát – ako autora a zároveň aj herca. Je hrozné,

keď človek musí zápasit nielen s úlohou a publikom, ale aj s tými, ktorí by mu mali pomáhať a spolupracovať s ním. Preto sa momentálne do divadla nehrniem. Jednoducho už nechcem zažívať takéto situácie. Nedá sa skrátka spolupracovať s ľuďmi, ktorí vám neveria a nemajú vás radi. Napriek tomu s hercami mám väčšinou veľmi dobré vzťahy. Rád sa stretávam s Emilom Horváthom, Marianom Labudom, Paľom Topoľským, Farkašom, Geišbergom, Maťom Landlom, Stanom Dančiakom. Viac so staršími, ako s mladými.

○ *Zastavme sa pri humore a komikoch alebo, ak chceš, bavičoch. Ivan Mládek hovorí, že komici sú statoční ľudia – každý večer neohrozene chodia robiť zo seba blbcov pred divákmi, z ktorých viac než polovica je hlúpejších než oni. O tom asi vieš svoje. A nedávno zosnulý psychiater doktor Plzák, ktorý bol vlastne regulárnym humoristom tiež, hovoril, že všetci komici, ktorých poznal osobne až dôverne – Kopecký, Sobota, Nárožný i ďalší - mali jedno spoločné: trochu sa za to, že sú komikmi, hanbili a mali z toho komplex či čo. Že všetci akoby odmietali priznať tomu, čím boli najviac populárni a za čo boli najviac milovaní, rovnoprávnosť s „ozajstným“ umením. Že si svojho daru komiky nevážili tak ako iných svojich aktivít, v ktorých zďaleka neboli takí jedinečne dobrí. Ako to máš ty?*

Ivan Mládek trafil kliniec po hlavičke. Nechcem sa rúhať a nie je v tom ani ukrivdenosť, ale aj ja mám pocit, že publikum (ak nie rovno ľudstvo) hlúpane. Vidím to podľa kvality humoru, ktorý sa dnes najmä v televíziách prezentuje. Ísť v tomto trende, kde latka a nároky publika stále klesajú k „pásu“, to chce skutočne statočného a odvážneho človeka. Byť ako humorista a komik vystavený masám, ktoré po „hosana“, môžu kedykoľvek zakričať „ukrižuj“, je životný osud pre kamikadzeho. Ak je, tak ako dnes, jediným kritériom kvality píplmeter, potom je akákoľvek snaha komika o istú kvalitu márna. Musí prijať hru, nechať sa ponížovať, alebo jednoducho ísť od toho preč. Toto nebezpečenstvo, že komik prepadne, lebo bude málo smiešny, tu bolo odjakživa. A, pochopiteľne, každý z nás sa mu chce vyhnúť.

Prečo si komici nevážia v sebe komikov? Asi preto, lebo cítia, že si ich neváži ich vlastné publikum. Aby bolo jasné: publikum komikov zbožňuje, ale neváži si ich. A v tom je rozdiel! Nikto si nedovolí vyhlásiť, že Ladislav Chudík je šašo, lebo hral v Nemocnici na kraji mesta. Ale o Markovičovi alebo Sobotovi to povie hocikto a mnohí mu budú prisviedčať. Spoločenské postavenie komika je tristné a nešťastné. Uznania, tituly a štátne vyznamenania dostávajú dramatickí herci. Komici majú slávu a peniaze, ale inak ich málokto považuje za umelcov. Keď Július Satinský konečne dostal vyznamenanie od prezidenta Schustera, istý pravícový týždenník napísal, že „si ho mocní kúpili, a už je bezcenný“. Nech mi toto niekto vysvetlí! Namiesto toho, aby sa spoločnosť potešila, že humor jedného z najlepších bol vyzdvihnutý, vyznamenaný, tak ho odsúdia! Samozrejme komika, nie prezidenta! Komik mal podľa nich ocenenie odmietnuť! V demokratickej spoločnosti! To, že vyznamenanie prijali akademici, športovci a hudobní skladatelia, im neprekáža. Prekáža im vyznamenaný komik!

Preto sa nemožno čudovať tým, ktorých menoval dr. Plzák. Komik (dnes už zabávač!) stále nie je, podľa absolútnej väčšiny, umelec. To teda znamená, že ani rozosmiať publikum nie je umenie. Čo je potom komik, keď nie umelec? Asi naozaj šašo, táraj, primitív. V porovnaní s Mojsejovcami, a všelijakými postavičkami z reality šou, ktoré majú sledovanosť a veľký priestor v médiách, je toto konštatovanie hrozné. Predstavte si, že ste celý život pracovali a vydávali zo seba to najlepšie. Zabávali a tešili ste publikum len preto, aby vás ono nakoniec hodilo do spoločného vreca s takýmito ľuďmi, porovnávalo vás s nimi či dokonca žiadalo, aby ste boli tiež takí. Dozvedel som sa, že niektorí mladí herci z českého seriálu Okresní přebor chceli odmietnuť rolu, keď sa dozvedeli, že partnerom na place im bude Luděk Sobota. Ten koktavej komik?! Kedysi miláčik českého i slovenského publika...

○ *Spomínaný už psychiater doktor Plzák upozornil v tejto súvislosti na jednu zaujímavú vec, že totiž ľudia svojich komikov bezmedzne milujú, ale vždy od istého okamihu - a býva to vraj veľmi ostrý zlom - majú z neznámych príčin komika odrazu dosť a už ho viac nechcú. Pri dnešnej frekvencii programov, do akej nútia tu v Čechách na Nove napríklad Suchánka s Genzerom, by sa človek naozaj čudoval, keby to fungovalo inak, ale má to vraj všeobecnú platnosť. To je pre komika dosť krutý údel. Ako sa na svoje roky najväčšej slávy i určitého ústupu zo scény, z obrazoviek dívaš dnes? Lebo nepoprieš, ani z falošnej skromnosti iste nie, že v deväťdesiatych rokoch si bol na Slovensku najvychytenejším komikom, humoristom, bavičom či ako všelijako sa tomu teraz hovorí. Nahrávky s tvojimi vystúpeniami sa predávali tak, že si za ne získal 6 zlatých a 7 platinových platní. Žiť v inej krajine, máš do konca života vystarené, si vo vate, za vodou. Mimochodom, si za vodou?*

Už som si zvykol. Aj na slávu, aj na ústup z nej. Ako hovorí Pali Hammel: „My už nemusíme byť slávní, my sme už boli.“ Užil som si pekné časy, s partiou skvelých kamarátov a kolegov. Doprial by som to každému, ale nič netrvá večne. Žiaľ, dvaja z nich - Stano Radič a Jaro Filip - už nie sú medzi nami, a to mi je najviac ľúto. Takže, už nikdy to nebude také, ako kedysi.

Práci sa nevyhýbam, lebo písanie a snáď ešte aj hranie ma baví. Nakoniec, s režisérom Dodom Banyákom sme napísali a v novembri minulého roka natočili televíznu komédiu Olé Zápražka! A tam som si aj zahral jednu menšiu, ale výraznú rolu. Čo bude ďalej, uvidíme. Dokončujem knihu a chystám sa na veľký filmový scenár. Bude to komédia. Komédie na Slovensku prakticky neexistujú. Ak sa mi to podarí dobre napísať, tak snáď ma vezmú na milosť aj tí, ktorí mi nevedia zabudnúť, že som si dovolil spáchať aj vážne veci.

Na obrazovku sa netlačím, myslím, že ma tam nepotrebujú. Išiel by som len so zárukou, že mi dajú voľnú ruku a o tom, ako bude vyzerat program, budem rozhodovať ja. Nechcem už riskovať stret s blbcami, ktorí ničomu nerozumejú a iba škodia. To som už zažil a dopadlo to zle. Že či som za vodou?! Večná otázka. Keď som veľa pracoval a bolo ma veľa vidieť, bulvár zaujímalo, koľko zarábam? Dnes, keď som mimo obrazovky, ich zaujíma, z čoho žijem? Občas odpovedám vetou, ktorú kedysi použil Pavel Kohout: „Z časti kradnem, a z časti si požičiavam od svojho šoféra.“

Fakt je, že som na slovenské pomery zarobil celkom slušné peniaze. Slušne bývam, nie som zadĺžený, a nedávno mi dokonca vyplatili životnú poisťku! Nikdy som veľa nemíňal. A keď, tak na knihy a cestovanie. Nemám dokonca ani chatu a auto. V podstate mám viac, ako k životu potrebujem. A to je dobrý pocit. A čo je dôležité, ešte stále pracujem a zarábam. Zatiaľ nie som nútený „brať“ všetko, čo mi ponúknu. Teraz robím konečne to, čo

chcem. Píšem knižky a scenáre. A ešte stále mi za to platia. V podstate som so svojou finančnou situáciou spokojný.

○ *Je zvláštne, že v časoch, keď si bol na Slovensku populárnejší než povedzme Markovič, si sa nepokúsil - tak ako s úspechom on – presadiť sa aj na českej scéne. Ak ma pamäť neklame, jediné predstavenie v Prahe si mal vtedy v divadle Ungelt, kde ste s režisérom Vladom Balkom premietli aj film o tebe. Prečo nie viackrát?*

Ja som sa na obrazovkách presadil až po rozdelení Československa. A naše vzťahy boli vtedy veľmi rozpačité. Markovič a L+S pôsobili ešte za federácie, v Čechách ich poznali. Ešte si ich pamätali. Ja som bol v Čechách neznámy a zrejme neznámy aj zostanem. Skrátka som ten „český rýchlik“ nechytil. Navyše, my sme vtedy robili politickú satiru a slovenskí politici boli v Čechách neznámi. A nezaujímaví. Každý národ si vtedy riešil svoje problémy. Česi mali svoju satiru, nepotrebovali tento druh humoru dovážať.

○ *Že by sme to skúsili teraz aspoň trochu napraviť v súvislosti s tvou knihou?*

Nedbám, rád do Prahy kedykoľvek prídem. A pripravím si aj nejaké veselé číslo. Ale obávam sa, že to bude zas len pre slovenských krajanov...

Rastislav Piško sa narodil roku 1962 v Martine. Do roku 1990 pôsobil v rôznych robotníckych povolaniach, zároveň sa ako herec a autor venoval amatérskej divadelnej činnosti. Po zmene politických pomerov začal spolupracovať so Slovenským rozhlasom, STV, a neskôr so súkromnými médiami ako autor humoristicko-satirických relácií a kabaretov. Herecky a scenáristicky sa podieľal na výrobe zábavných programov *Apropo*, *Apropo TV*, *Halušky*, *Telecvoking*, *O 3 štart!*, *Pošta Horný Výplach*, *Bravissimo* a mnohých ďalších. Fejtóny a postrehy písal pre *Mosty*, *Domino*, *Moment a Pravdu*.

Za predaj MG a CD nosičov s autorským hovoreným slovo získal šesť Zlatých a sedem Platinových platní. V roku 1998 vydal knihu humoresiek „... z druhej ruky“. V roku 2004 divadlo Nová scéna uviedlo jeho komédiu „Hände hoch! alebo Bude ako nebolo“. Publikuje aj na webe. „Hačava“ je jeho románový debut s autobiografickými prvkami.

○ *Vojaci Pohraničnej stráže boli považovaní za elitu komunistických ozbrojených síl. Dnes sa o nich hovorí, ako o bezohľadných žoldnieroch zvrátenej ideológie. Čo však skutočne cítili, čo si mysleli a čo naozaj prežívali?*

Román Hačava sa odohráva v období „začiatku konca“ totalitných režimov vo východnej Európe. Sledujeme v ňom osudy skupiny vojakov, ktorí dva roky strážili tzv. Železnú oponu a celistvosť hraníc dvoch nezmieriteľných táborov – komunizmu a kapitalizmu. Hačava je príbeh o absurdnej dobe, ktorá nezmyselným spôsobom zasahovala do osudov ľudí, žijúcich vo vtedajšom Československu. Príbeh je pretkávaný drsným vojenským humorom, ale aj veľkými ľudskými citmi a túžbami, ako aj nezmyselným fanatizmom, zradou a podlostou.

HAČAVA

SPOMIENKY PEESÁKA

RAŠŤO PIŠKO

Vojak Cyril Krátky

Na buzeráku sa niečo dialo. Vojak Krátky to sledoval cez pootvorené okno ošetrovne. Žid pozorne počúval nadrotmajstra Němca. Zrejme mu hovoril čosi dôležité a naliehavé, lebo výrazne gestikuloval. Počas rozhovoru prešli až k ošetrovni. Krátky zavrel okno, opäť si ľahol a až po uši sa zababúšil do prikrývky. Tak sa cítil bezpečne. Zaspáť však nedokázal. Tlmený rozhovor Žida s Němcem, ktorý k nemu doliehal z buzeráku, bol veľmi zaujímavý...

Vojak Krátky si žehlil v ošetrovni malér.

Začalo sa to pred dvoma týždňami. Krátky si konečne mohol vybrať dovolenku a náhodou k nemu prideliť mladého spojára Zátorského. Chudák, bol na vojne len štyri mesiace - a musel sa ženiť. Dostal na to dva dni a ešte jeden na cestu. Zátorský kúpil na stanici liter rumu a sotva sa usadili v kupé, nalial z neho do papierových pohárov.

„Musíme tu mou svobodu pořádně zapít!“

Vojak Krátky nechápal.

„Akú slobodu?“

„No přece mou! Když se chlap ožení, tak se musí všeho vzdát. Kamarádi, chlast, holky - s tím je konec! Zůstane jenom rodina.“

„Ibaže u teba je to opačne,“ zasmial sa Krátky. „Ty keď sa zajtra oženíš, tak sa musíš vzdáť rodiny, a zostanú ti len kamaráti, chlast a možno nejaké holky.“

Ruka, ktorá zodvihla pohárik k ústam, zaváhala. Zátorský si premeral Krátkeho modrými, trochu už kalnými očami.

„Máš ju rád?,“ spýtal sa Cyril.

„To jo,“ povedal bez váhania Zátorský, ale jeho oči skĺzli na podlahu vlaku, ktorý sa práve dával do pohybu. „Hrozne ji miluju!“

„Tak je všetko v poriadku,“ zakončil Krátky a zdvihol pohárik. Už sa mu nechcelo debatovať na túto tému. Pre neho sa vojna končila a nijaká žena ho doma nečakala. A Zátorský? Ten bol na tom opačne. Chudák, nechápal, že sloboda, to je dievča, ktoré ľúbi, s ktorým čaká dieťa a ktoré si chce vziať. Nechápal ani to, že nesloboda, to je vojna, na ktorú sa nechce, ale musí vrátiť. Nakoniec, bolo to jedno. Zátorský mu bol ukradnutý, pozná ho sotva mesiac a o niekoľko týždňov navždy zmizne z jeho života. Rovnako náhle a nezmyselne, ako do neho vstúpil.

Vo vlaku stretli tankistu, tiež suprása, ktorý cestoval na Oravu. Mal so sebou desať fliaš piva. V kupé to trochu roztočili a Zátorský sa tak doriadil, že ho Krátky musel v Jihlave vyhodit z vlaku. Inak by sa asi nikdy neoženil.

Čo bolo ďalej, to si už Cyril Krátky nepamätá. Zobudili ho rómske upratovačky, ktoré upratovali vagóny. Krátky zistil, že svoje rodné mesto prespal a nachádza sa na košickej hlavnej stanici. Nakoniec ani to by nebolo najhoršie, nebyť tej hlúpej poriadkovej hliadky, nič by sa nestalo.

Skrátka, keď Krátky sedel opäť vo vlaku, mal vo svojej vychádzkovej knižke zápis na dve strany! Zakomplexovaný poručík, ktorého nezbadal, a teda nepozdravil, mu to zrátal za celú vojnu. Hlásenie na rotu išlo okamžite, a keď sa Krátky po desiatich dňoch vrátil, Žid ho už netrpezlivo čakal v kancelárii.

„Věděl jsem, že tě jednou dostanu, hajzle,“ povedal hneď, ako sa Cyril zahľásil. „Přišel na tebe flajstr, za který prostě vyfasuješ nejmíň sedm dní!“

Krátky sa na tento okamih pripravoval celú dovolenku, ale aj tak ho chcel mať čím skôr za sebou. A tak radšej mlčal. Ale Žid si to zjavne vychutnával.

„Dva roky tady ze sebe děláš slušňáka, a pak se zjistí, že seš úplný hovado!“ zreval a zamával hlásením košickej lietačky. „Ožralej usnul ve vlaku, neupravený, nezdravil, byl drzý, no a vrchol všeho - pokusil se o útěk! Tak to mi vysvětli, boha jeho!“

Krátky sa nadýchol, že prehovorí ale Žid mu to nedovolil:

„Nic mi neříkej, vole! Všechno vím! A všechno, prostě, bych ti odpustil, jenom ten útěk nikdy! Ty u mně nejseš pohraničník! Pohraničník, který se nechá chytit, prostě, není pohraničník! To je sračka!“

„Súdruh podporučík, dovolte mi odísť!“

„Vypadni!“

Trest na seba nedal dlho čakať. Už v ten deň, na rozkaze, mu Žid naporil sedem dní natvrdo. Krátky mal nastúpiť do basy na druhý deň, hneď po raňajkách, a veľmi ho to trápilo. Keby dostal basu po službe, nič sa nedeje. Takto bude musieť nasluhovať, do civilu sa vráti o týždeň neskôr, v podniku mu to budú viesť ako absenciu a príde o dovolenku.

Vojak Krátky bol nešťastný. Dúfal, že keď odíde z vojny, táto kapitola jeho života sa navždy uzavrie. Až teraz zistil, že to tak nie je. Skrátka, hrozilo, že

vojna zasiahne do jeho života oveľa viac, ako si dokázal pripustiť. Krátky mal na mysli ten „normálny“ život, ktorý sa chystal žiť v civile. Dva roky na vojne síce tiež považoval za život, ale nie plnohodnotný. Bol to síce jeho život, ale nebral zaň zodpovednosť, lebo o ňom, ako aj v ňom, rozhodovali iní. Tento život chcel vytesniť do kolónky „vojna“, a teraz zistil, že sa to nedá. Pochopil, že vojna nie je epizóda, ale súčasť systému.

Beznádejnosť situácie rozoberal Krátky večer v ošetrovni. S nečakaným, ale účinným riešením prišiel podporučík absolvent Mrkal. V rote vykonával funkciu lekára, čo znamenalo, že jeho právomoci stáli nad akýmkoľvek rozkazom.

„Já tě ještě dnes vypíšu. Zbal si pyžamo a kartáček na zuby, a kdyby někdo pindal, tak máš chřipku.“

Vojak Krátky sa trochu bál, ale veľa možností na výber nemal. S nevôľou si musel priznať, že sa z neho stáva zbabelec. Ten pocit strachu sa stupňoval s blížiacim sa odchodom do civilu. Strach z toho, aby niečo nepokazil, aby ho nezavreli, aby sa vrátil domov zdravý a včas. To všetko si uvedomoval, a preto sa musel rozhodovať rýchlo. O niekoľko minút ho zdravotník Rogalo zapisoval do knihy chorých s diagnózou chrípka a horúčkou 39,5 °C.

Spal hlboko, až vysilujúco. Obavy, ktoré ho trápili, odrazu zmizli a jeho organizmu sa ulavilo. Keď precitol, nevedel, koľko je hodín. Z chodby sa ozývali hlasy Mrkala a Žida. Rozprávali sa tlmene, ale dôrazne.

„Prostě, doktore, já mám pocit, že toho hajzla kreješ!“

„Ještě jednou vám říkám, že Krátký má chřipku a vysokou teplotu!“

„Nevěřím ti, doktore! Prostě ste se dohodli a celé to na mě hrajete!“

„Co si myslíte, soudruhu veliteli, je vaše věc! Já si jenom plním své povinnosti!“

„Já taky, boha jeho! Chci ho vidět!“

„Je mi líto. Na ošetrovně mám tři pacienty s těžkou virózou a nemůžu riskovat chřipkovou epidemií. Kromě toho sterilizuji nástroje!“

Žid čosi zamrmlal a Krátky z toho porozumel len tri slová: „boha jeho“ a „dojebu“. Potom všetko stíchlo.

Nad jeho lôžkom sa objavil asi o desať minút Mrkal. Prežúval maslový chlieb a tváril sa, akoby sa nechumelilo.

„Budeš mať nepříjemnosti,“ povedal Krátky.

Mrkal iba mávol rukou.

Krátky sa pokúsil o úsmev a doktor si všimol, že má popraskané pery. Položil mu na čelo dlaň a zatváril sa prekvapene.

„Ty hořší jako kamna! Ivane, změř mu teplotu!“

Krátky sa naozaj necítil dobre. Doktora videl nejasne a jeho obraz sa mu ustavične vzdaloval. Rogalo zistil, že má naozaj 39,5 °C!

„To se musí využít,“ zamrmlal doktor a odišiel k telefónu. O chvíľu stál nad jeho lôžkom aj s veliteľom roty. Žid mal oblečený biely plášť, ktorý mu bol pritesný. Na tvár mu Mrkal natiahol operačné rúško. Vyzeral smiešne, a keby nemal nakrivo nasadenú čiapku a veľké vodnaté oči so žltkastými bielkami, Krátky by ho nespoznal.

„Je mi líto, doktore, že jsem ti nevěřil,“ povedal Žid a pod jeho rúškom sa objavila grimasa dojatia. „Co mu vlastně je?“

„Těžká horečka. Musel jsem nasadit tetracyklin a prísnicúv zábal. Když to nepoleví, budu ho muset poslat do Budějovic.“

Žid sa strhol a jeho oči sa prosebne pozreli na Mrkala.

„To je na tom tak špatně?“

„Velice špatně. Zdá se, že je vyčerpán a k tomu se přidružily psychické problémy.“

Žid sa opäť strhol, ale Mrkal si nič nevšimol a pokračoval.

„Ty horečky jsou především psychického původu: stres, nejistota, pocit křivdy nebo, chcete - li, nespravedlnosti.“

Žid sa pozrel na Krátkeho presne vtedy, keď sklopil viečka. Mlčal, akoby si dával dokopy všetky udalosti, ktoré sa odohrali za posledné dni. Jeho ťažká ruka sa ocitla na doktorovom pleci. Hlas znel zlomene.

„Doktore, zachraň ho! Nechci, aby zemřel. Za dva měsíce jde domů. Jak to vysvětlíme jeho mámě?“

Aj Mrkal sa zatváril sklúčene:

„Udělám všechno, co bude v mých silách, ale kdyby něco: smrt vojáka oznamuje rodině velitel.“

Krátky strávil v ošetrovni štyri dni a jeho stav bol taký vážny, že dostal nielen antibiotiká, ale niekoľkokrát aj Priessnitzov zábal. Chvíľu dokonca hrozilo, že ho prevezú do vojenskej nemocnice. Na tretí deň však horúčka zmizla a pacient sa cítil výborne. Mrkal mu so smiechom rozprával, ako sa vystrašený Žid každý deň pýta na jeho zdravotný stav.

Krátky cítil, že jeho telo mocnie. Ležal na ošetrovni sám. Dvaja vojaci, ktorí mu ešte v pondelok robili spoločnosť, záhadne zmizli. Krátky si nepamätal, ako a kedy sa to stalo, a z tak logicky usúdil, že jeho stav musel byť vážny. Opäť sa zahanbil. Jeho organizmus dvakrát po sebe zlyhal. Bez toho, aby zlyhanie signalizoval. Najprv sa ožral ako prasa a potom takmer na smrť ochorel. Čo to má všetko znamenať?

Nemal však čas rozoberať svoj zdravotný stav do podrobností. Vonku sa dialo čosi nezvyčajné. Žid stál tesne pod oknom ošetrovne a trpezlivo debatoval s nadrotmajstrom Němcom. Krátky pritlačil ucho k nabieleo natretému oknu a počúval.

„Z čeho ten vůl vlastně propadl?“, spýtal sa velitel.

„Z matematiky,“ ochotne vykladal Němec. „A z ruštiny měl čtyřku!“

„Bože, to je vůl!“, zalomil rukami Žid. „To by mě zajímalo, po kom je ten kluk tak blbej?“

Nastal okamih ticha. Po chvíli sa ozval Němec.

„Co myslíš, Milane? Bude se to muset hlásit jako mimořádná událost?“

„Blázníš? Chceš dostat kluka do polepšovny?“

Opäť ticho.

„Někdy si myslím, že by to bylo lepší. Do polepšovny by měli jít všichni tři! Ukradli mi kulovnici, ale náboje nemají. Ty jsem ukryl v trezoru.“

„Ty jseš blbej jak troky, Arnošte!“, konštatoval veliteľ. „Ukaž mi jednoho syna vojáka, ktorý nemá ulitý ňáký patrony!“

„To by byl průser.“

„Prosim tě! Stačí pár dávek ze samopalů do vzduchu - a kluci se strachy poserou.“

Ticho, tentoraz dlhšie, prerývané iba vŕzganím vojenského výstroja a náhlivým šuchotom kanád, brodiacich sa snehom.

„Ukaž mi ten dopis, co napsal na rozloučenou,“ ozval sa Žid a po krátkej odmlke pokračoval: „Už se nenechám bít... Československo je krajina, kde se porušují lidská práva... Sakra, ten kluk není tak blbej, jak říkáš, ty vole! Prostě, tohle není z jeho hlavy!“

„Já myslím, že by se měl ten dopis zničit,“ povedal rýchlo Němec.

„No jo,“ uvažoval Žid. „Normálně to vypadá, že kluk utekl, prostě, kvůli špatnému vysvědčení. Prostě se bál, že mu táta nařeže a v strachu zabloudil na státní hranici. Jenže, když se k tomu přiloží ten dopis, tak to najednou, prostě, dostává jakýsi ideologický odstín!“

Zdalo sa, že tento nečakaný záver oboch ohromil.

„Prostě,“ začal Žid úvahu svojim oblúbeným výrazom, „ten dopis by mohl tvému klukovi dojebat celý život!“

„Seru na kluka,“ dostal zo seba Němec. „Kluk má celý život před sebou, ale co já? Kluk chodí do páté třídy, ale mně je čtyřicet! Kurva, víš co by se mnou udělali, kdyby se to dověděli?! A kdyby ten hajzl náhodou utekl? Táta pohraničník, a syn emigrant?!“

Ticho bolo dlhšie ako zvyčajne.

„Kurva Milane,“ vzdychol si napokon technik. „Řekni mi, proč mají rodiče trpět za hříchy svých dětí?“

Krátky už vedel viac, ako potreboval. Rýchlo utekal do ambulancie zvestovať novinu kamarátom. Situácia sa im zdala taká komická, že o chvíľu sa ošetrovňa ozývala hurónskym smiechom.

Vojakov z buzeráku odviezla vetrieska. Rota odrazu stíchla. Rogalo priniesol obedy a všetci sa pustili do jedla. Keď Krátky odložil príbor, ako na povel, zazvonil telefón.

„Máš tam Churavého, chce ti niečo povedať,“ odovzdal mu slúchadlo ošetrovateľ.

„Jestli jseš zdrav, Krátkej, tak přijď ke mě do kanclu. Něco pro tebe mám. Něco, co by tě mohlo potěšit,“ povedal nadporučík a položil slúchadlo.

Churavý vykonával funkciu zástupcu veliteľa roty.

„Rozkaz náčelníka týlu, majora Nádvorníka,“ zamával vo vzduchu zdrpom papiera. „Ty jseš truhlář, vid?“

Skôr ako Krátky stihol odpovedať, Churavý pokračoval.

„Všichni vojáci - řemeslníci, kteří budou vyřazováni v prvním půlroce, mají se dostavit k PS útvaru Landškroup za účelem údržby pionýrského tábora Mladých strážců hranic! Nástup: ihned!“

Churavý vstal od stola a krokom, ktorý prezrádzal boľavé kĺby, podišiel k vojakovi.

„Jestli se chceš zachrániť pred Židom, tak vypadni. Tady máš reduty a přepravenku. Zbal si ranec a plav!“

Vlak do Novej Květnice odchádzal o hodinu. Krátky si rýchlo zbalil kufor, pod vojenský plášť navliekol zimnú vložku a vydal sa smerom k bráne.

„Tak ahoj,“ povedal Mrkal a cez okno ošetrovne mu podal ruku. „A užij si to. Určite to bude menší pakárna než tady.“

Krátky sa ponáhal do mesta, aby stihol autobus na stanicu. Kráčal rýchlo, lebo sa bál, aby cestou nenarazil na Žida, ktorý ho vráti späť a zavrie do basy. Uľavilo sa mu až vo vlaku. Po každom kilometri, ako sa vzdaloval od roty, bol na tom lepšie. Zároveň sa v ňom zobudil dobrodružný pud a vzrušenie z toho, že ho prevelili na nové miesto. Neznáme prostredie a noví ľudia, ktorých stretne, ho lákali. Kým všetko spozná a preskúma a kým nastúpi únavná rutina, ubehne niekoľko dní, o ktoré to bude mať bližšie do civilu.

V Novej Květnici už vystúpil z vlaku ako nový človek. Odvážne si pískal, lebo vedel, že tu mu nehrozia nijaké kontroly a lietačky. Stanica bola malá a tmavá, rovnako ako pohraničné mestečko, ku ktorému patrila. Vlak pokračoval do Jindřichovho Hradca a Krátky zostal na peróne sám.

V tme sa iskrili vločky snehu, ktoré v mrazivom vzduchu jemne pichali do tváre. Vojak vyšiel pred stanicu. Oproti stála krčma a rovno pred ňou autobusová zastávka.

„Už nic nejede, vojáčku.“

Pred krčmu vyšla žena v bielom plášti, na ktorom mala natiahnutú prešívanú vestu. Chystala sa zavrieť a práve stahovala železnú roletu.

„Viem. Skúsím to pešo,“ povedal Krátky a vyhrnul si golier plášťa.

„Na rotu je to dobrejch sedm kiláků.“

Krátky sa zasmial. Bol zvyknutý a zima mu neprekážala. Ulica bola pustá. V kuželi svetla uvidel snehové vločky, ktoré ticho padali na zem. Nefúkalo.

„Dneska bude kosa,“ povedala krčmárka a hlučne zatiahla roletu. „Nejmíř deset pod nulou.“

Cesta k novokvětnickej rote ho viedla do polí. Okolo rástli topole, holé a čierne, akoby sa už nikdy nemali prebrať k životu. Krátky poznal beznádejné hačavské zimy. Boli nekonečné a jar prichádzala náhle, akoby na poslednú chvíľu. Nikdy nie skôr ako s prvým jarným dňom. Keď začnú stromy pučať a ich kmene sa naplnia miazgou, Krátky už bude doma.

Chlad prenikal cez pletené rukavice, ale nohy v zimných kanadách boli suché a teplé. Krátky zastal a zapálil si štartku. Mocne potiahol a ohníkom si posvietil na hodinky. Bolo štvrt na jedenásť. Vojak stál a pokojne fajčil. Cigareta v mrazivej noci mala zvláštnu ostrú chuť a rýchlo horela. Prestalo snežiť. Krajinu s nízkymi zalesnenými pahorkami zaplavil mesačný svit. Bude sa dobre kráčať.

Nad horizont vyletela žltá svetlica. Lenivo opísala polkruh a potom sa stratila. Ako smiešna zablúdená kométa sa rozplynula v mrazivej noci. Krátky odhodil ohorok. Letel takmer rovnakým oblúkom ako predtým svetlica. Potom vzal do ruky kufor a vykročil.

Poručík Jan Bakula

Poručík Bakula vstal zavčasu, hoci bola nedeľa a mohol pokojne spať. Ranu na ľavom ramene cítil, ale to nebolo najhoršie. Bakula zažil iné veci, proti ktorým bol včerajší incident hlúpostou.

Najviac ho trápila malichernosť celej situácie a predovšetkým to, že ju nezvládol s chladnou hlavou. Porezaný triceps bol toho dôkazom. Ako môže on, vojak vycvičený v extrémnych podmienkach a určený na špeciálne zásahy, takto zlyhať?!

Poručík Bakula vstal z postele a vošiel do kúpeľne. Poručík Laufr, stíhací letec, momentálne v Líbyi, si ju zariadil podľa maximálnych možností socialistického casanovu. V ružovej plastovej vani v tvare zväčšenej obličky, padlo za vlast niekoľko vychýrených budejovických krásavíc. A niekoľko menej vychýrených prostitútok. Skrátka, pretiahlo sa tu všetko, čo neušlo oknom a nezakopalo sa do zeme.

Laufr bol v horúcej Afrike a držal celibát. O jeho byt sa staral Bakula a snažil sa konať tak, aby kamarátovi neurobil hanbu. Väčšinou mu to vychádzalo, ale v poslednom čase sa vyskytli problémy. Včera najväčší.

Bakulu zaujímalo, ako vyzerá rana na jeho ramene. Nôž bol ostrý, prerezal rukáv saka i košeľe, ale na ruke zanechal iba hlbší škrabanec. Sval nebol zasiahnutý. Peroxidový zásyp a tenký obvaz to vyriešia.

O niečo spokojnejší Bakula sa obzrel v zrkadle. Mocný chrbát, úzky driek, plochý zadok a štíhle nohy. Zohol ruku a napol biceps. Postava starogréckeho boha Adonisa. Udržiaval sa vo forme, hoci na bruchu sa objavili nepatrné tukové záhyby. Poručík sa veľmi bál obezity, dedičnej choroby svojich predkov. Postihla ich vždy, keď zanechali kočovný život a ich materiálne podmienky sa zlepšili. Poručík Bakula bol polovičný Róm.

Jeho matka bola nádherná Cigánka, do ktorej sa zaľúbil jeho otec, major Alois Bakula, dôstojník Svobodovho armádneho zboru a jeho osobný priateľ. V päťdesiatom druhom, keď sa Honzo narodil, vyhodili otca z armády. Spolu s generálom Svobodom. Musel, aj s tehotnou ženou, opustiť pražský byt a odťahovať sa do Ostravy. Inde pre neho prácu nemali. O dva mesiace sa narodil Honzo a jeho matka pri predčasnom pôrode zomrela.

Otec pracoval v bani Orlová a chlapca hneď po narodení umiestnili do dojčenského ústavu. Neskôr do detského domova. Otec za ním začal chodiť, až keď mal päť rokov.

Poručík Bakula si pamätal, že vtedy sa vôbec nelíbil od ostatných chovancov. Boli tam samé cigánske deti, ani jedno biele. Bakula si myslel, že všetci ľudia na svete vyzerajú ako oni. Iba vychovávateľky, riaditeľ a lekár boli bieli. Ľudia z inej planéty. Ako Ježiško, ktorého obrázok mu raz na Vianoce ukázala vychovávateľka.

„On ťe má rád,“ povedala a bozkala ho na čelo. Ježiško mal hnedé vlasy, bradu a vztýčenú pravicu s ukazovákom. Nad hlavou mal svätožiariu a na ľavej strane hrude mu horelo srdce. Tak nejako si Bakula predstavoval svojho otca.

Nemýlil sa. Otec bol vysoký, hnedovlasý muž s ušľachtitou tvárou. Jeho modré oči mali rovnaký výraz ako tie Ježiškove na obrázku, ktorý mu kedysi ukázala vychovávateľka. Otec sa medzitým oženil, ale deti nemal. V tom čase rehabilitovali generála Svobodu a spolu s ním aj jeho. Písal sa rok 1964, majora Aloisa Bakulu povýšili do hodnosti podplukovníka, a pracoval na generálnom štábe. O pol roka si vzal syna k sebe.

Honzo si na to dobre pamätal. V tom čase mal dvanásť a vyzeral celkom inak ako ostatné deti v domove. Bol z neho mládenec, ktorý zdedil tie najlepšie gény oboch rodičov. Nevyzeral ako Cigán ani Európan. Mal v sebe čosi z aristokratického Semitu alebo Inda. K tomu modré oči, tvrdohlavosť a zmysel pre humor. Francúzi by povedali, že má šarm.

Skutočný rasizmus zažil až v Prahe. V škole, do ktorej začal chodiť, bol jediným Cigánom. Vlastne bolo to úplne opačne ako v decáku. Tu bol človekom z inej planéty on.

Honzo si však vedel poradiť. Učenie mu nerobilo problémy a s rivalmi v triede rýchlo zatočil. Navyše už na základnej škole zistil, že ženy majú pre neho slabosť. A on zase slabosť pre ne. Honzo bol bystrý a rýchlo pochopil, že skutočná kariéra sa robí prostredníctvom žien.

O tri roky otec zomrel. Plukovník generálneho štábu, nositeľ Suvorovovho radu, Vyznamenania za chrabrosť 1. stupňa a mnohých ďalších medailí. Skosila ho rakovina žalúdka. Pohreb bol štátny a rečnil na ňom otcov priateľ a veliteľ, armádny generál Ludvík Svoboda.

„Honzíku, jdi za vojáka,“ radil mu otec na smrteľnej posteli. „Armáda ťe ochráni. Každý štát a politické zriadenie ji potrebuje. Jdi za vojáka a plň své rozkazy. Kedyž budeš loajálny, nic se ti nestane.“

Honzo Bakula zostal sirotou. Jeho macocha sa znova vydala. Teraz bol na svete celkom sám. Pomôcť mu mohol iba jeho pohnutý osud a exotický výzor. Oboje výborne zaberalo. Zásluhy jeho otca mu otvárali dvere do najvyšších kruhov armády. Na smútočnej hostine mu kondoloval generál Svoboda, ktorý mu slúbil, že sa o neho postará ako o vlastného. A hoci sa v živote viac nestretli, Svoboda sa stal prezidentom republiky a jeho tieň Bakulu už nikdy neopustil.

Podal si prihlášku na vojenské gymnázium do Holešova. Prihnal sa búrlivý rok 1968 a v armáde sa opäť robili čistky. Vojská Pohraničnej stráže, ktoré podľa nového vedenia Strany v krízovom období zlyhali, prešli pod správu ministerstva vnútra. Takisto aj holešovské gymnázium, a tak už Honzo maturoval v uniforme príslušníka ZNB. Samozrejme, s výborným prospechom, skvelým posudkom a tými najlepšimi odporúčaniami.

Prijali ho na Vojenskú akadémiu Jana Žižku v Prahe. Tu sa školila elita Československej armády. Po dvoch rokoch ho poslali do Moskvy, na Dzeržinského inštitút. Tu sa zasa školila elita komunistickej diplomacie a špionáže. Bakula opäť patril k špičke. Dokonale využil svoj výzor a stal sa špecialistom na Blízky východ. Pol roka v Alma-Ate. To bolo asi najťažšie obdobie jeho života. Kompletný teroristický výcvik, z toho dva mesiace

v púšti Karakum. Ďalej ako vojenský pozorovateľ v Afganistane, do ktorého Sovietsi práve podnikli inváziu. Dva mesiace - a stačilo. Návrat domov, práca v Sýrii a na Kube. Skvelé obdobie. Zvlášť na Kubu sa nedá zabudnúť. A potom prišiel ten nešťastný Vietnam!

Poručík Bakula zohol ľavé rameno. Chvíľu pozoroval, či sa rana neotvorí a nezačne krváčať. Nie, bolo to lepšie, ako predpokladal. Vytiahol z lekárničky náplast a opatrne si ju priložil na ranu. Vlastne za všetko môže ten hlúpy Vietnam! Aj za to, čo sa prihodilo včera.

Bolo to dva roky po tom, čo Američania opustili krajinu. Nasledoval pohraničný konflikt s Čínou, a keď sa situácia upokojila, Bakula odišiel do Hanoja ako vojenský pridelenec. Krajina bola spálená a spustošená, všade množstvo nevybuchnutých bômb a mín.

V júni, počas obdobia dažďov, prikvitol do Hanoja mladý dobrodruh. Herec, údajne syn vysokého straníckeho funkcionára. Inak by sa do Vietnamu nedostal. Sprevádzal ho spravodajca Československej televízie a spolu tvorili bizarnú dvojicu. Herec zháňal všetko, čo zostalo po vietnamskej vojne. Všade bolo plno skladov, zbraní a techniky, ktorú tu zanechali Američania. Prvé, čo ten hlupák urobil, bolo, že sa obliekol do amerických maskáčov. Bakula dostal na starosť oboch chlapíkov a ručil za ich bezpečnosť. Televízny redaktor bol v poriadku, ale herec ustavične vyrábal problémy. Bol zvedavý a netrpezlivý a chcel vidieť miesta, kde sa odohrali najťažšie boje.

Raz spali v jednej dedine v oblasti Hai Phongu a vela pili. Bakula si bol istý, že herec tvrdo chrápe, ale zobudil ho zvuk džípu. Ten blázon sa v noci vybral do džungle! Honzo naskočil do druhého vozidla a snažil sa ho zadržať, ale on to zobral ako výzvu. Po piatich minútach zišiel z cesty a nabehol na mínu...

Poručík Bakula otvoril chladničku. Na stravu si nepotrpel a na polici našiel iba sériu vojenských konzerv v tmavozelenej fólii. Živil sa nimi počas nespočetných vojenských cvičení a pobytov v cudzine. Teraz však dostal nevýslovnú chuť na vyprážený syr so zemiakmi a tatárskou omáčkou. Asi sa pôjde naobedovať do mesta, lebo tu, na sídlisku, aj tak nijaká poriadnejšia reštaurácia nie je.

Ten Vietnam všetko skomplikoval. Nepríjemnosti mal nielen Bakula, ale aj celá ambasáda. A zrejme aj otecko toho kreténa, čo nabehol na protitankovú mínu. Z toho sa našli iba kanady a domov doviezli cínovú truhlu ktorú nikto nesmel otvoriť. Napriek tomu sa všetko ututlalo, lebo ten chlap bol vo Vietname načierno! Jednoducho tam nemal čo hľadať! Nijaká súkromná turistika vo Vietname sa nepovoľovala. Ale sankcie prišli a najslabším článkom v celej afére boli Honzo a ten „televízák“. Oboch stiahli domov. Bakulu, ktorý podliehal zahraničnému oddeleniu ministerstva vnútra, pridělili na hlavnú správu. Vraj kým sa situácia trochu upokojí. A ona sa upokojuje už druhý rok!

Poručík Bakula bol na seba naštvaný. To, čo sa stalo včera, mu pripomenulo, kde sú korene jeho mizérie. Pred tromi mesiacmi sa opýtal náčelníka, čo

s ním mieni urobiť? Či bude naďalej plesnivieť v pražskej kancelárii a triediť zvodky zahraničnej rozvedky? On, poručík Bakula, je človek do terénu, špecialista na Blízky východ a Latinskú Ameriku!

Honzo si vzdychol, lebo teraz už vie, že tón, ktorý si vtedy zvolil, bol dosť podráždený. Napriek tomu mu bolo jasné, že to nemohlo byť hlavnou príčinou toho, čo sa potom stalo. O dva týždne ho prevelili na Hlavnú správu Pohraničnej stráže a odtiaľ k výcvikovému práporu, do akéhosi Chotova nad Lužnic!

Má, čo chcel. Stal sa veliteľom výcvikovej čaty psovodov! Dohliadal na to, aby sa tí chlapi za tri mesiace naučili pochodovať, strieľať a používať plynové masky. Aké ponižujúce! On, človek, ktorý pripravoval kubánske špeciálne oddiely na zásah v Angole a Etiópii! Muž, ktorý cvičil elitných líbyjských a sýrskych výsadkárov!

O nič vlastne nešlo. Išlo iba o ten pocit zbytočnosti, ktorý bol najhorší. Bakula vedel, že je to trest, ale s ním nesúhlasil. Trest za čosi hlúpe, zbytočné, o čo sa vôbec nezaslúžil. Načo tam púšťali toho herca? A prečo ho dali na starosť jemu? Prečo ten rozkaz prišiel od zástupcu veliteľa rozvedky ústne? Existuje o ňom záznam? To celé bolo babráctvo, partizánčina, a tak to aj dopadlo. A jediným vinníkom má byť on?

Bakula sa začal obliekať. Hoci bola nedeľa a on mal voľno, zvolil si uniformu. Načo zbytočne budiť pozornosť. Aj keď sa včerajší incident odohral v Hradci, Bakula nikdy nijakú situáciu nepodceňoval. Pravdaže, okrem tej spred dvoch rokov, vo Vietname.

Bakula sa tu, v tomto bohom zabudnutom kraji, veľmi nudil. Ponuka od kamaráta Laufra, ktorý odchádzal do Líbye, mu prišla vhod. Požičal mu svoj dobre vybavený byt na budejovickom sídlisku. Honzo oficiálne býval vo vojenskej ubytovni v Chotove, ale tu mal súkromie a anonymitu. A z nudy občas rozohral svoju starú hru na arabského princa.

Ako aj včera. Bakula sa vybral do terénu okolo poľnoci. Vtedy býva korist' už poriadne unavená a jej zmysly otupené. Dievčatá v tejto krajine za železnou oponou cudzincov zbožňovali. Bakula sa občas vydával za talianskeho obchodníka. Najčastejšie však za arabského princa. To mu išlo najlepšie, lebo výskyt Arabov v tejto krajine bol najpravdepodobnejší. Znalosť cudzích jazykov mu dovoľovala rozohrať hru, ktorá neuveriteľne zaberala. Bakula si viedol súkromnú štatistiku, ktorá vykazovala vyše deväťdesiatpercentnú úspešnosť. Ak neuspel, aspoň sa dobre pobavil.

Tak to bolo aj včera. Honzo narazil na bar plný mladých ľudí a okamžite vzbudil pozornosť. Trvalo mu slabú polhodinku, kým si vyhlíadol dve mladé dievčatá. Kamarátky. Obe boli dostupné a on videl, že sa im páči. Chvíľu s nimi tancoval a potom ich pozval k sebe. Dievčatá, po malom váhaní a veľkom koňaku, súhlasili. Honzo bol spokojný. Bude mať dve. Obe mladé a krásne, a pritom každú inú. Bakula poslal dievčatá von a zaplatil. Čakali ho pred vchodom v spoločnosti dvoch mládencov. Honzo v takom prípade nasadil žoviálny výraz, ktorý možných útočníkov spacifikoval. Aj teraz vyšiel z dverí so smiechom a rozpaženými rukami.

Tretí chlap, ktorého nevidel, ho napadol z boku. V ruke mal nôž a chystal sa bodnúť. Honzo sa reflexívne uhol, ale skôr ako stihol chytiť útočníka za zápästie, zacítil, ako čepeľ prešla po jeho ramene. Bakula tomu nevenoval pozornosť. Zdrapil mužovu ruku a skrútil mu ju za chrbát. Chlap zreval a zviezol sa na zem. Ostatní zaujali zápasnícke postoje. Honzo vedel, že v takom prípade je najlepším riešením útek. Nemal záujem zaplietť sa do šarvátky s miestnymi frajermi. A už vôbec nepotreboval, aby sa prezradila jeho skutočná totožnosť.

Prebehol krížom cez cestu a úzkou alejou utekal k autu. Parkoval v malej uličke na konci námestia. Bakula sa skryl za strom a chvíľu čakal, čo sa bude diať. Nikde ani duše. Otvoril voz, posadil sa a až potom si všimol, že ľavý rukáv saténového saka je celý od krvi. Ticho zakľal a vyzliekol sa. Sako hodil na dlážku a vydal sa najkratšou cestou z mesta.

Bakulu včerajší incident znepokojil. Vedel, že ľudia v tejto krajine, nemajú Arabov v láske. Zopár ráz sa už preto dostal do problémov. Vždy to však zvládol. Ibaže, včerajší incident bol úplne iný ako doterajšie. Napadli ho bez vyzvania a navyše nožom! A čo je najhoršie, bol zranený. Nechal sa porezať ako amatér na dedinskej zábave!

Honzo bol na seba našťvaný. Najviac sa však hneval na ľudí z hlavnej správy, ktorý ho poslali na tento „zapadákov“. Včerajší konflikt je dôkaz toho, že stráca to najcennejšie, čo robí rozviedčika rozviedčíkom. Stráca ostražitosť, reflex a zmysel operatívne riešiť situáciu. Jeho hra na arabského princa začínala byť nebezpečná.

Poručík Bakula si obliekol vojenský plášť a nasadil čiapku. Podišiel k dverám a nazrel cez priezor. Tento byt mal dobrú polohu. Nachádzal sa na najvyššom poschodí, a tak sa Bakula nestretával so susedmi. Načo aj? Čím menej ľudí vie, že sem chodí, tým lepšie.

Honzo vyšiel na chodbu a privolal výťah. Až potom zamkol. Stál čelom ku kabínke, keď začul, ako sa dvere náprotivného bytu otvorili. Ako naschvál. Honzo sa neotočil.

„Dobrý den, pane poručíku,“ ozval sa tesne za jeho chrbtom ženský hlas.

Honzo neodpovedal. Tváril sa, že nepočuje.

„Hledala vás tady ta... herečka,“ povedala žena, pričom významne zdôraznila posledné slovo.

Honzo sa konečne obzrel. Za jeho chrbtom stála štíhla hnedovlasá žena, v džínsoch a červenej košeli. Usmievala sa. Nemala na sebe zvrchník a v ruke nedržala kôš s odpadkami. Zdalo sa, že na chodbu vyšla kvôli nemu.

„Promiňte, jaká herečka?“ spýtal sa zmätene.

„No přece ta, co ste ji tady měl před měsícem,“ povedala suseda pokojne, ale zároveň veľmi dôrazne.

Výťah dorazil a Honzo rozmyšľal, čo má urobiť? Na herečku si pamätal. Zoznámil sa s ňou na premiére v Jihočeskom divadle. Ešte v ten večer, vlastne v nasledujúce ráno, skončila v jeho tajnom úkryte. Ale to bolo všetko.

Zásadne nevstupoval dvakrát do tej istej rieky. A už vôbec nenadväzoval so ženami trvalejšie známosti.

Otočil sa a až teraz si obzrel ženu pozornejšie. Maximálne tridsatročná, veľmi pekná, menšie prsia, trochu viac toho mala na bokoch. Ale to sa Honzovi páčilo. Žena podišla bližšie a on zacítil tuzexovú voňavku. Naozaj nebola oblečená tak, ako sa zvyknú obliekať pracujúce ženy v obyčajnej nedeľnej predpoludnie.

„Já vám nerozumím,“ zatíkal Honzo a chystal sa vkročiť do výtahu.

„Samozrejme jsem jí řekla, že tady žádný Ital nebydlí,“ povedala rýchlo a on sa zháčil. Zrejme poznala podrobnosti a pravdepodobne vedela viac.

„Mě se nemusíte bát, pane poručíku,“ začul jej hlas v okamihu, keď sa za ním zavreli dvere výtahu.

Bakula sa uškrnul. Myslel si, že jeho hra je dokonalá. Menil štácie, mená, národnosti, masky a kostýmy. Milenky používal jednorázovo. Prichádzal za tmy, koristi sa zbavoval na úsvite.

Starostlivo zahladzoval stopy a všetko zbytočne! Všetko odhalí jedna obyčajná zvedavá ženská!

Honzo vyšiel z výtahu a rezignovane sa pozrel žene do očí. Boli modré ako jeho a sálala z nich zle skrývaná vášeň.

„Oč vám jde?“ spýtal sa priamo.

„Nebojte se, já vám neublížím. Já vím všechno. Nepůjdete na kafe?“ opýtala sa rýchlo. „Jsem doma sama, manžel je na služební cestě.“

Honzo sa pozrel na hodinky. Bolo čosi po pol desiatej. Do obeda času dost. A do večera ešte viac...

Vojak Vladimír Schwarz

Vladimír Schwarz nevýslovne trpel. Zmocňovalo sa ho zúfalstvo. Až teraz pochopil, že toto nie je sranda. Toto je vojna, tak ako mu ju so smiechom opisovali chlapi na šachte.

„Posereš se, synku,“ hovorieval starý Divín pri pive. „Budeš takhle malinký a nic nesvedeš“, ukazoval hrubým čiernym prstom na poldecák rumu.

Vojak Schwarz nepil, vedel, čo dokáže s chlapmi urobiť alkohol. Ale do krčmy chodil, nechcel trhať partu. Chlapi zapíjali rum pivom a on sedel pri kofole. Potom ich, opitých na mol, rozvážal na svojej škodovke domov. Keď dostal povolávací rozkaz, nechápal. Schwarz mal už dvadsaťtri rokov a za sebou dva odklady. Bol ženatým otcom päťročnej dcéry. Myslel si, že vojne unikne. Štajger mu sľúbil, že to vybaví. Mal známeho na krajskej vojenskej správe. Schwarz bol baník. Chlap, ktorý každý deň nasadzoval život pri výkone svojho povolania. Dobýval z útrov zeme čierne zlato, od ktorého závisel chod celého hospodárstva.

„HORNICKÉ PRÁCI ČEST!,“ vítal ho, keď išiel do šichty, nápis na vrátnici. Bol baníkom od svojich osemnástich rokov. Drel ako kôň, lebo na šachte sa zarábali peniaze, o akých sa iným ani nespávalo.

„Podepiš na deset let a vybavím ti vojnu,“ povedal mu štajger v januári. Schwarz bol prekvapený.

„Chci potáhnout ještě dva - tři roky. Ale vic nesvedu,“ povedal. „Chci stavět dům, potřebuju peníze.“

„No právě,“ zasmial sa štajger a podal mu novú pracovnú zmluvu. „Důl ti dá půjčku a nepůjdeš na vojnu.“

„Sľbil jste, že tu vojnu vybavíte,“ nechápal Schwarz. „Ale o deseti letech v téhle díře, nebyla řeč!“

„Nic není zadarmo, synku,“ krotil ho štajger. „Deset let za peníze tady nebo dva roky buzerace za nic tam. To je rozdíl, ne?“

„Oddřel sem tady pět let. Kdybych podepsal ještě na pět, bylo by to spolu deset,“ pokúšal sa vyjednávať Schwarz.

„Nikdo tě tady dělat nenutil. Na těch pět let zapomeň. A podepíšeš deset nebo tě čeká vojna.“

Schwarz sa cítil hlboko sklamaný. Vstúpila do neho veľká zlosť a mal chuť štajgrovi rozbiť hubu. V poslednej chvíli si to však rozmyslel.

„Kurvy komunistické,“ povedal a tresol dvermi. O dva mesiace dostal povolávací rozkaz.

Vojak Schwarz bol na vojne piaty týždeň a mal všetkého pokrck. V okamihu by podpísal každú zmluvu, ktorú by mu štajger podstrčil. Minulý týždeň bola prísaha a vojakom prišli prvé návštevy. Iba jemu nikto.

„Malá má spalničky,“ písala mu žena. „Nemám ji kde nechat, nemohu přijet. Opatruj se Vládo. Líbá tě Hanka.“

Schwarz bol tvrdý chlap. Aspoň doteraz si to o sebe myslel. Ale v ten deň sa normálne rozplakal. Sedel na záchode a reval ako cap.

„Za dva roky se ti roba spustí,“ vystríhali ho chlapi na šachte. „Žádná to bez chlapa nevydrží.“

Schwarzom lomcoval smútok za domovom, bezmocnosť, žiarlivosť a nenávisť voči všetkým, ktorí to spôsobili.

„Kurvy komunistické,“ povedal nahlas počas povinného sledovania televíznych novín. Vojaci boli ticho a tvárili sa, že nič nepočujú. V televízii práve ukazovali zábery z otvorenia nového Paláca kultúry v Prahe.

„Kurvy komunistické,“ povedal Schwarz hlasnejšie a cítil, ako sa mu ulavuje. „Červení psi! Stavějí si paláce za naše peníze! A pak se tam budou ožírat a mrdat, komunisti skurveni!“

V lavici pred ním sedel vojak Bľacha. Malý podobaný východniar a ešte k tomu komunista. Nereagoval.

„Jednou vás budeme topit jako kotata! Červení psi!“

Vojak Masrna bol jediný, kto sa otočil.

„Prestaň, Schwarz! Kto to má počúvať?“

„Drž fekál, čobole, nebo ti rozbiju tlamu!“ nasrdil sa Schwarz a vyzývavo sa pozrel okolo seba. Vojaci čušali a dívali sa na televízor.

Vojak Schwarz stratil zábrany. Začal byť agresívny a čoskoro zistil, že ostatní v čate sa ho boja. Trochu ho to upokojilo. Predsa len dosiahol nejaký

úspech. Zatiaľ čo v robote bol najmladší, tu bol najstarší. Dokonca starší ako veliteľia družstiev. Začal sa podľa toho aj správať. Ako prvý si to odniesol vojak Csakó, ktorý spal na poschodovej posteli priamo nad Schwarzom. Keď večer skákal na bidlo, bosou nohou sa postavil na jeho stolík.

„Co děláš, zsranej feferone?“ zlostil sa Schwarz a stiahol Csaka z postele. Malý ušatý Maďar nechápal, no predovšetkým nerozumel.

„Kurva, Maďar! Na bidlo budeš lízt tak, aby si se nedotknul mého stolku ani postele! Jasné?!“

Csakó rozumel, akurát nevedel ako na to. Skúšal to trikrát, ale zakaždým ho zastavili Schwarzove banícke ruky. Po štvrtom neúspešnom pokuse vyhupnúť sa na posteľ bez dotyku tej Schwarzovej prišla facka.

„Jebe ti, Schwarz?!“ zastavil ho vojak Lukáč, o pol hlavy menší, ale dobre stavaný železiar z Kladna. Za ním sa objavili Chadt a Krátky. Prvá, nebezpečná skupinka, ktorá sa tu za tých niekoľko dní sformovala. Schwarz sa uškrnul a pustil Maďara.

„Jen klid, synci ,“ upokojoval ich. „Nic sa neděje. Učim feferona skákat na bidlo.“

„Ale bez násilí, vole! Nestačí, že nás tady buzerujú velitelé družstev?“

Ďalší konflikt sa prihodil počas rozcvičky. Zavínal ho vojak Hajaš, ktorý nechtiac stúpil Schwarzovi na päťu a vyzul mu tenisku.

„Co děláš, cipe?!“ zreval baník a jeho pravačka vyletela. Hajaš sa zviesol na zem. Slobodník Mařík, veliteľ druhého družstva, sa tváril, akože nič nezbadal.

Poobede, na poradovej príprave, sa Schwarz prvý raz dostal do sporu so slobodníkom Chromčákom.

„Máte nejaké problémy?“ opýtal sa ho po tom, ako zavelil zastaviť- stáť.

„Ne, soudruhu svobodníku,“ povedal stroho Schwarz.

„To je čudné,“ zháčil sa Chromčák. „Mal som pocit, že máte nejaké zdravotné ťažkosti. Alebo sa vám nechce pochodovať? Aby ste ten pocit vo mne rozptýlili, dáme si to ešte raz!“

Vojaci nespokojne zahučali, ale na Chromčáka to nemalo nijaký účinok.

„Tvrdší krok!“ zavelil slobodník a chodidlá vojakov začali dopadať na asfalt o niečo prudšie. Schwarz však nepočúval. V zástupe prešlapoval ľahkým, nedbalým krokom a celkom zjavne narúšal rytmus pochodu.

Slobodník Chromčák sa pozrel do zeme. Akoby premýšľal, čo urobí.

„Zdá sa, že nie ste kolektív,“ povedal po chvíli. „Taká jednotka za nič nestojí. Pokiaľ nebudete všetci poriadne makať, nemáte nijakú hodnotu! Na vojne sa cení iba kolektív. A kolektív je taký silný ako najslabší jednotlivec! Aby ste si to uvedomili, dáme si pochod malých mužov.“

Vojaci začali protestne šomrať, iba Schwarz sa usmieval.

„Nepindať, nepindať!“ kričal Chromčák. „Všetci do podrepu, a okolo roty!“

„Pochod malých mužov“ bol cvik, pri ktorom sa bolestivo natahovali stehenné svaly. A rýchlo tvrdli. Bola to jedna z legálnych a veľmi účinných metód, ako si veldri dokázali udržať v mužstve autoritu.

„Uvedomte si, že ste na seba vzájomne odkázaní,“ komentoval Chromčák. „Keď na vojne zlyhá jednotlivec, trpí celá jednotka!“

Poradový tvar čaty sa rozpadol. Tí zdatnejší napredovali k cieľu rýchlejšie. Slabší oddychovali a niektorých dostali „kačiaky“ až na zem. Schwarz bol na tom fyzicky dobre a bez problémov šliapal na čele pelotónu.

„No podme, podme, padavky!“ duril Chromčák oneskorencov. „Vy chcete byť vojakmi Varšavskej zmluvy?“

„Schwarz, ty ksindle,“ zasyčal Lukáč, ktorý spolu s baníkom dorazil na gorodok ako prvý. „Všetchno je to kvôli tobě!“

„Drž pec,“ dychčal Schwarz a vyskočil na vystreté nohy. „Seru na vás, hajzlové. Ja bojuju jenom za sebe!“

„Päť minút pauza,“ ohlásil Chromčák, keď sa na gorodok doplazili aj tí poslední. Zdatnejší už oddychovali a opatrne robili drepy. Vedeli, že najhoršie, čo by ich mohlo postretnúť, je náhle stuhnutie svalstva.

Na gorodku sa zrazu objavil veliteľ čaty. Mal oblečené tepláky, a kým ho slobodník Chromčák zaregistroval, prešlo zopár sekúnd.

„Tak jak to jde, vojska?“ položil rečnícku otázku a obrátil sa na veliteľa družstva. „Co to tady provádíte? Cvičíte posádku vietnamské ponorky?“

Vojaci sa ticho zasmiali, iba Schwarzovi ironicky skrivilo ústa. Nemal rád tohto Cigána, ktorý sa hral na frajera. Veliteľ čaty, čo sa stále zašívá, a keď sa náhodou objaví, tak si robí zo všetkého žarty! Žartuje, hoci Schwarzovi je do plaču. Chcel by ho vidieť na šachte, so zbíjačkou v rukách! Poslal by sa!

„Niektorí vojaci majú problém s disciplínou. A s kondíciou, súdruh poručík. Snažíme sa ich trochu zoceliť,“ ozval sa Chromčák.

Bakula sa pozrel na štvorstup zoradených mužov. Našpúlil pery a zatváril sa, že slobodníkovým slovám neverí.

„To není pravda,“ povedal zmierlivo. „Všiml jsem si, že někteří jsou na tom výborně. Například takový vojín Schwarz.“

Schwarz nereagoval.

„Je tu ňákej Schwarz, kurva?!“ zreval znenazdajky veliteľ čaty.

„Zde, soudruhu poručíku!“ ozval sa baník a sám bol prekvapený, ako sa vyľakal.

„No proto,“ pokračoval Bakula. „Vystupte, soudruhu vojíne!“

Schwarz vystúpil o krok pred jednotku. Bakula si ho premeral uznanlivým pohľadom.

„Vy jste v civilu horník, pokud se nemýlím?“

„Ano, soudruhu poručíku!“

Schwarz stál v pozore, so zdvihnutou bradou. Veliteľ si ho prezeral zo všetkých strán a pritom recitoval.

„Sto roků v šachtě žil jsem, kopal jsem uhlí, svaly mé v železo stuhly... Znáte to, Schwarzí?“

„Ne, soudruhu poručíku!“

Niekoľko vojakov sa ticho zasmialo, ale Bakula ich pohľadom umlčal.

„Na ktorém dolu jste fáral?“

„Důl Bezruč, soudruhu poručíku!“

Opět tichý smiech a káravý pohľad velitefa.

„Jste horník, Schwarzzi, kdo je víc? Dokázal by ste vylézt na tyč bez přířazu?“

Schwarz vystrůhal typickou ironickou grimasu.

„Něco jsem se vás ptal!“ zvýšil hlas veliteľ.

„Ano, soudruhu poručíku!“

„Tak to zkuste,“ povedal Bakula a ustúpil nabok. „Mužstvo potrebuje pozitivní vzor.“

Schwarz pristúpil k železnej tyči a uchopil ju nad hlavou. Sako sa na jeho mohutnom chrbte naplo a ruky mu vyliezli z rukávov až po lakte.

„Klidně se svlékněte,“ povedal veliteľ. „Atlet potrebuje volnost.“

Schwarz si vyzliekol sako aj košelu a zostal v tielku. Na ľavej ruke mal koženú pracku, ktorá mu spevňovala zápästie. Na krku kožený remienok s malým amuletom. A na pravom ramene vytetovaná nahú morskú pannu. Veliteľ si ho s uznaním obzrel.

„To všechno vám pomáhá?“ spýtal sa vojaka.

„Mam přesílené zápěstí, soudruhu poručíku,“ argumentoval Schwarz.

„Myslím ten amulet, vojíne,“ povedal Bakula a jediným prudkým pohybom odtrhol Schwarzovi remienok z krku. Baník sa ani nepohol.

Veliteľ zvinul remienok do dlane a celou silou ho zahodil za plot, do poľa. Schwarz chcel vedieť, kam amulet letí, ale Bakula ho okríkol.

„Stůjte v pozoru, člověče! Všechny náramky, prstýnky a řetízky jste měli sundat a poslat domů, mámě! Vojáka nesmí zdobit nic kromě hodnosti a vyznamenání! Voják není vánoční stroměček! Jasně, Schwarzzi!“

„Ano, soudruhu poručíku!“

„Tak proč jste neuposlechl rozkaz?!“ zreval Bakula a tentoraz bolo jasné, že nežartuje.

Schwarz očervenel.

„Dejte si dolu ten náramek! Tady nejste u malajských pirátů, ale na vojně! Jestli máte problémy s rukama, vypište se na ošetřovnu!“

Schwarz si rozopol zvierac zápästia a hodil ho na trávu.

„Vemte to Chromčáku do kotelny, ať to spálí. Tady se nikto nebude hrát na Old Shatterhanda.“

Schwarz stál pri železnej tyči a jeho mohutné plecia ovisli.

„Tak co, horníku?“ opýtal sa ho Bakula. „Ještě si troufáš?“

Schwarz prikývol a ľavou rukou uchopil tyč nad svojou hlavou. Odrazil sa a začal šplhať. Prvé štyri hmaty urobil rýchlo a takmer sa dostal do polovice. Potom zaváhal a chvíľu oddychoval. Nohy v kanadách sa inštinktívne pokrčili a pritiahli k tyči.

„Dohodli jsme se, že bez přířazu,“ zakričal Bakula a Schwarz sa pokúsil o ďalší výhmat. Dostal sa asi na meter k cieľu, ale tam ho sily opustili. Ruky sa začali šmýkať, zovretie povolilo. Schwarz začul tichý škodoradostný smiech

vojakov. Skúsil to ešte raz, ale musel si pomôcť nohami. Keď dosiahol vrchol tyče, spustil sa na zem.

„Zařadte se,“ povedal Bakula po tom, čo si Schwarz obliekol zvršky. Ten so zvesenou hlavou odkráčal na svoje miesto. Cítil výsmešné pohľady vojakov a ich šum ho privádzal do zúrivosti.

„Klid,“ zakričal Bakula. „Anebo si to chce ještě někdo vyzkoušet?“

Vojaci stíchli a Schwarz bol prvý raz za tých niekoľko týždňov niekomu vďačný. Zhodou okolností Bakulovi, ktorý ho pred chvíľou najviac ponížil.

„Na vojne může kritizovat jen ten, kto je lepší. A lepší je jenom velitel, tedy já!“

„Tak si to zkus...,“ neudržal sa Schwarz, hoci už o niekoľko sekúnd by si najradšej zahryzol do jazyka.

Nastalo desivé ticho, ktoré prekvapilo každého. Aj Bakula zostal stát v nemom úžase. Odvrávať veliteľovi, to si na vojne nikto nedovolil!

Ako prvý sa spamätal slobodník Chromčák.

„Pýtal sa vás niekto na niečo, Schwarz?!“ zreval a s obavami sa pozrel na veliteľa. Ale ten sa iba ospravedlňujúco usmial.

„Vlastně proč ne,“ povedal a vyzliekol si teplákovú bundu. Medzi vojakmi to uznanlivo zašumelo, ale Bakula si nič nevšimá. Postavil sa k tyči, zohol sa a uchopil ju celkom dole, tesne nad zemou. Zopár vojakov sa zasmialo, najhlasnejšie Schwarz.

„Kurva, vojaci, držím hubu!“ zachraňoval situáciu Chromčák.

Bakula, držiac tyč pri zemi, sa postavil. Tak akoby chcel urobiť stojku. Vojaci od údivu onemeli. Veliteľ visel dolu hlavou a potom sa začal šplhať!

Čosi také sa dalo vidieť len v cirkuse. Bakula bol v priebehu niekoľkých sekúnd hore a jeho nohy čneli do neba ako dvojramenný svietnik. Potom sa zľahka otočil a nohami sa spustil na zem.

„Tomu se říká perská tyč, Schwarz,“ povedal, keď si obliekol bundu. „A naučit se to dá v každé uzbecké vesnici.“

Schwarz mlčal, ale ohryzok na jeho krku niekoľkokrát poskočil.

„Pokračujte ve výcviku, soudruzi,“ zavelil Bakula a odišiel na rotu.

Nadporučík Ladislav Kučera

Nadporučík Kučera sa necítil dobre. Ten stav dôverne poznal a s pribúdajúcimi rokmi ho znášal čoraz horšie. Hlava treštala, v ústach mal sucho a na čelo mu podchvíľou vystúpili kvapky potu.

Do Chotova prišiel včera poobede a urobil dobre. Za tých niekoľko hodín stačil rozlúsknuť najťažšie oriešky. Robil to tak vždy. Mal rád, keď ho pri práci nikto nevyrušuje. A neovplyvňuje. Vždy dbal na prvý dojem. Najprv chcel zistiť, aká je atmosféra v mužstve. Až potom prídu na rad veliteľia. Mozaiku treba poskladať zakaždým inak. A vždy tak, aby bol obraz presný. Alebo aspoň presvedčivý.

Večer si chcel Kučera roztriediť poznámky a pripraviť materiály na zajtra.

Ubytoval sa v motostreleckej rote a o siedmej sa vybral na večeru. Dôstojníci sa striedali pri stoloch a debatovali. Bolo medzi nimi veľa absolventov a mladých vyradencov z Holešova, ktorí vo výcviku zbierali skúsenosti. Niektorých z nich Kučera poznal, ale oni nepoznali jeho. Nadporučík Ladislav Kučera bol dôstojníkom Vojenskej kontrarozvedky.

„Tě bůh, Ládo,“ plesol ho po chrbte okuliarnatý kapitán. „Ideš vybírati na roty?“

„Ahoj, Rudlo,“ podal Kučera kapitánovi ruku, ale od stola nevstal. „Začal jsem odpoledne u tebe. Máš tam něco mimořádného?“

„Politruk ti všechno řekne,“ sadol si kapitán oproti Kučerovi. „Máme tady celkem dobrou partu na mariáš. Myslím, že bys zapadl.“

Nadporučík Kučera spozornel. Karty boli jeho vášeň. A kapitán Greňo, ktorý slúžil na prápore vo Vdolku, bol jeho najlepší kumpán.

Karty hrali do jednej v noci. Kučera, Greňo, poručík Vochoz od motostrelcov a nadpráporčík Vatička z proviantného oddelenia. Kučera bol dobrý hráč a vyhrával.

„Kurva,“ povedal odrazu Greňo a položil karty na stôl. „Musím končit, zítra ráno má moje rota střílby.“

Kapitánovi Greňovi začalo trhať ľavým okom. Ten tik Kučera dobre poznal. Znamenalo to, že Greňo má dost. Počas hry vypili tri fľašky rumu a nejaké pívá. Kučera hlasno zívól a zahasil ohorok cigarety. Za celý deň vyfajčil dve škatulky. Aj poručík Vochoz bol už dobre naložený. Sedel nakrivo a oči mu podchvíľou klipkali. Držal sa iba nadpráporčík Vatička, mohutný, dobre živý proviantný náčelník.

„Tak jo,“ zložil karty aj Kučera. „Pro dnešek stačilo.“

Dôstojníci sa rozišli do ubytovní. Kučera si vybral dobrú izbu, s oknom na cestu, smerom do mestečka. Nemusel ráno počúvať budíček, krik veliteľov a nástup vojakov do zamestnania. Zobudil sa o deviatej na to, že mu je

teplo. V krku mal saharu a v hlave permoníkov. Chvíľu rozmýšľal, či sa nemá napit vody z vodovodu, ale potom zavola dozorného.

„Přines mi kofolu. Anebo radši dvě!“, rozkázal vojakovi a podal mu papierovú desaťkorunáčku.

Kučera sa vrhol do studenej sprchy, teplá aj tak netiekla. Najprv si myslel, že mu to pomôže, ale keď dozorný priniesol kofolu, dostavila sa druhá fáza krízy. Žalúdočná kyselina. Kučera si schuti odgrgol a začal sa obliekať. Včera, okrem rumu a pív, pojedol veľa obložených chlebičkov. A tá saláma asi nebola najčerstvejšia.

Nadporučík zišiel dolu schodmi, a keď prechádzal buzerákom, zapálil si cigaretu. Po prvom šľuku ho natiahlo a takmer sa pozvracal. Cigaretu však neodhodil. Vedel, že po druhom šľuku to už bude lepšie.

V rote bolo pusto, vojaci odišli na streľby. Pri stolíku sedeli iba pomocníci dozorného.

„Jsem nadporučík Kučera z Vojenské kontrarozvedky“, predstavil sa a ukázal im služobný preukaz. „Budu potrebovať kancelár velitele roty. Je tady zástupce pro věci politické?“

„Ano, soudruhu nadporučíku,“ oznámil dozorný. „Kapitán Vampek.“

Kučera zaklopal na dvere najbližšej kancelárie. Muž, ktorý sedel za stolom, bol drobný, čiernovlasý, v okuliaroch a s fúzikmi. V miestnosti hulákala bigbítová hudba a Kučera si všimol, že spevák spieva po slovensky. Kapitán Vampek vstal, predstavil sa a podal Kučerovi ruku.

„Nemáte kafe?“ poprosil ho kontráš po tom, ako sa usadili.

„Samozrejme,“ povedal politruk a zapol varič. „Nie je tá hudba hlasno?“

„Jo,“ vzdychol Kučera a vreckovkou si utrel zarosené čelo. „Radši to vypňte.“

Kapitán vypol gramofón, vzal do rúk platňu, znalecky si obzrel jej povrch a potom ju vsunul do obalu.

„Co je to za zpěváka?“ spýtal sa Kučera len tak, zo zdvorilosti.

„Pavol Hammel,“ prezradil Vampek a oči mu zažiarili. „Zaujímate sa o hudbu?“

„Ani ne,“ odvetil Kučera a do hrdla mu vystrelil ďalší, horký gejzír žalúdočnej kyseliny. „Nemáte pivo? Nebo kofolu?“

Zetvépé sa zatváril prekvapene, ale potom z chladničky vytiahol fľašu minerálky. Keď sa Kučera napil, vďačne sa usmial. V miestnosti zavoňala káva. Tá vôňa konečne prebrala kontrášove zmysly.

„Jaká je morálka jednotky, soudruhu kapitáne?“ spýtal sa.

„Myslím, že v podstate dobrá. Nevyskytli sa väčšie problémy,“ povedal Vampek. Potom otvoril priečinok a vytiahol fascikel zviazaný v tvrdých doskách. Posunul ho smerom ku Kučerovi.

„Všetko je pripravené,“ povedal a začal si čistiť okuliare. „Vychádzal som z posudkov, ktoré prišli zo škôl a zo zamestnania.“

Kučera otvoril dosky a pomaly si prezeral spisy.

„Navrchu sú ľudia, ktorí majú vzťahy v zahraničí. Podľa stupňa dôležitosti.

Od najbližších príbuzných až po priateľov a známych ich rodičov. Tých navrhujem preradiť k armáde. Potom ľudia s kádruovo chybnou minulosťou rodičov a príbuzných. Súдне trestaných je málo, ale zaradil som ich k tým, ktorých treba preveliť. Alebo umiestniť k tylovým jednotkám. Vojakov s robotníckym pôvodom je vyše sedemdesiat percent. Z celkového počtu stodvadsaťpäť chlapov nevyhovuje sedemnásť.“

Kapitán Vampek zmlkol a nasadil si okuliare.

„Není to trochu rutinní?“ spýtal sa Kučera, pričom nezdvihol zrak od papierov. „Předkládáte nám fakta, která známe. Potřebujeme novinky. Sedm týdnů je dost dlouhá doba, aby se charaktery a vlastnosti dostatečně projevíly. Co ti, kteří vyhovují? Jsou mezi nimi agresivní a vůdčí typy? Rebelanti, potencialní narušitelé kázně? Doufám, že jste měl pohovory s veliteli čet a družstev?“

„Samozřejmě. Aj s vojakmi. S každým zvlášť. Předložil som vám iba materiály tých, ktorí by vás mohli zaujímať.“

Kučera zavrel fascikel a napil sa minerálky.

„Je tady někdo zralý na prokurátora?“ opýtal sa znenazdajky. Kapitán Vampek bol prevrapený.

„Preboha, to nie! Koho máte na mysli?“

„Já se jenom ptám, soudruhu zetvépé,“ povedal Kučera a odsunul od seba fascikel. „Měl jsem pocit, že jediný, kdo mi může dát odpověď na tuto otázku, je politruk. Nemyslíte?“

„Práve preto ste ma vyľakali, súdruh nadporučík,“ usmial sa rozpačito Vampek. „O ničom takom neviem.“

Kučera vstal a pozrel sa z okna. Na nástupište vpochodovala rota zaprášených vojakov. Vracali sa zo strelby. Keď sa zoradili po čatách, prifrčalo poľné vozidlo, z ktorého vystúpil kapitán Greňo. Utieral si vreckovkou pot a trochu napádal na ľavú nohu. Nadporučík Kučera sa škodoradostne uškrnul.

„Co straníci?“ spýtal sa, hľadiac z okna.

„Tridsať dva vrátane kandidátov. A štyria prejavili záujem vstúpiť.“

„Zajímalo by mne, jak pracuje stranická skupina. Kdo je předseda?“

„Vojak Blacha.“

Kučera sa otočil a prísne sa pozrel na politruka.

„Blacha? To je ten, co dostal filcky? To není pro komunistu moc dobrá vizitka, nemyslíte? Spíš naopak.“

„Stalo sa,“ povedal Vampek, hľadiac do zeme. „Nemôžem vojakov sledovať na každom kroku. Mali vychádzku a v Chotove bola zábava. Ja by som ten prípad neklasifikoval ako čin komunistu, ale ako trapas nadržaného chalana.“

„Chalana,“ zopakoval Kučera to záhadné, slovenské slovo. „Zdá se mi, že jste moc shovívavý,“ konštatoval a podišiel k poličke, na ktorej stál gramofón. Letmo si prezrel obal platne a zistil, že spevák, ktorý je na ňom zobrazený, sa nápadne podobá na Vampeka. Kučeravé vlasy, okrúhle okuliare, čierne

fúziky. Kontráš vytiahol z poličky ďalšie platne.

„Môžu?“ spýtal sa cez plece Vampeka, ktorý nemo prikývol.

„Deep Purple... Led Zeppelin... Nazareth... To se asi u nás moc nehraje, vidte?“

„To nie,“ povedal Vampek. „Ale nie je to ani zakázané.“

„Já vím,“ zasmial sa Kučera a vrátil platne na poličku. „Tak vám zatím děkuju, soudruhu kapitáne. Vezmu si ty materiály a promluví si ještě s několika vojáky.“

Kučera vzal fascikel a vyšiel z kancelárie. Na poschodie sa začali trúsit vojaci, ktorí sa vracali z cvičenia.

„Končit, pozor!“ zavelil dozorný a podával hlásenie veliteľovi roty. Keď skončil, Kučera zazrel bledú tvár kapitána Greňa, ktorý sa náhlil do svojej kancelárie.

„Ty včerejší karty mě úplně odrovnaly,“ stenal Greňo, keď odomykal dvere. S námahou si sadol do kresla. Košelu na prsiach a pod pazuchami mal celkom premočenú.

„To nebyly karty, ale rum s krumlovskou dvanástkou,“ zasmial sa Kučera.

„Já vím,“ prikývol Greňo a opasok so zbraňou zavesil na vešiak. Potom otvoril chladničku a vytiahol polovypitú fľašku tuzemáku.

„Chceš?“

„Dej pokoj, vole,“ zavrátil ho kontráš.

„Člověče, já když flámuju, tak nemůžu,“ sťažoval sa Greňo a začal si vyzúvať kanady. „Z roka na rok je to horší. Chlap po padesátce za nic nestojí. Ještě štěstí, že tam byl poručík Bakula. Ten mě zachránil.“

„Co je to za chlapa, ten Bakula?“ opýtal sa, akoby medzi rečou, Kučera.

„Ten chlap má kondičku jako Tarzan. Proháněl ty holomky po Blatech, až z nich lilo. Víš o tom, že byl v Rusku? A taky na Kubě a v Sýrii?“

„A proč je tady?“

„To nevím,“ pokrčil plecami veliteľ roty. „Asi něco provedl. Přišel z Prahy, z Hlavní správy. Ale řeknu ti, ten chlap je ďábel!“

„Co si myslíš o tvým zetvépé?“ spýtal sa Kučera a zapálil si cigaretu.

„Fero Vampek?“ zasmial sa Greňo a na bosé nohy si navliekol šlapky. „To je akademik. Přišel z Bratislavy, kde dělal na brigádě svazáka. Toho nezajímá nic jen hudba.“

„Vždyť právě,“ zamyslel sa Kučera. Kapitán Greňo sa na neho uprene pozrel.

„Neblázni, Láďo,“ povedal a do dvoch horčičiakov nalial poriadnu dávku rumu. „Osudem vás tajných je hledat nepřitele. A nejhorší je, že vy, kontráši, ho hledáte mezi svejma.“

„Já vím, taky mě to někdy štve,“ povedal Kučera a nedôverčivo pričuchol k poháru, ktorý mu podal Greňo. „Ale ten Bakula sem stejně nepatří.“

„No když ty nevíš, proč je tady, tak to neví nikdo“, zasmial sa Greňo a štrngol pohárom o Kučerov. Potom, bez vyzvania, vypil jeho obsah do dna.

„Prozatím stačilo,“ povedal a skryl fľašu do chladničky. „Byls na obědě?“

„Ani jsem nesnídal. Ty včerejší chlebičky mi pořád leží v žaludku.“

Greňo si vzal uterák a odišiel do umyvárne. Keď sa vrátil, Kučera už bol naplno pohrúžený do spisov, ktoré mu odovzdal Vampek. Na chodbe bolo rušno. Vojaci chodili v trenírkach, prezliekali sa a trieskali plechovými dvierkami skriň. Greňo odišiel a Kučera zostal v kancelárii sám. Zapálil si ďalšiu cigaretu a čítal. Z chodby sa ozýval krik dozorných, ktorí zvolávali rotu k nástupu na obed. Keď vojaci s veľkým dupotom vybehli na dvor, Kučera otvoril dvere a zakričal:

„Je tady poručík Bakula? Řekněte mu, že s ním chci mluvit!“

Bakula prišiel oblečený v červených zahraničných tepláčkoch a botaskách. Kučera si ho všimol už včera. Medzi dôstojníkmi v jedálni pôsobil ako človek z iného sveta. Chlap ako zo škatulky, štíhly a mocný, ustavične žartoval a šíril dobrú náladu.

„Mám tady materiály vojáků, kteří by měli být převeleni k armádě. Z vaší čtyry jsou čtyři.“

„Jo,“ poškrabal sa Bakula po brade. „Lenhart je v nemocnici - zápal mozgových blan. Omdlel na prúlezce, téměř se zabil. Ztratil celý výcvik a nic neumí. A pak Němec, Csako a Schwarz.“

„Němec,“ opakoval zamyslene Kučera. „To je ten, co má bratra v Rakousku?“

„Jo, myslím, že je tady omylem. A pak Csako. Absolutně nezpůsobilý. Neumí česky ani slovensky.“

„Idiot nebo to jenom hraje?“

„Idiot je silný výraz. Spíše vesnický prostáček. Ale především Madar. Na čáře moc platnej nebude.“

„Chrást,“ povedal bezfarebne Kučera. „Jsou indice, že je teplej.“

Bakula sa usmial.

„Někdo z vojáků? Já o ničem nevím,“ zatváril sa prekvapene.

Kučera si prstami pretrel viečka. Oči ho po včerajšej noci štípali a určite ich mal poriadne zapálené. Zdalo sa, že Bakula to postrehol a tvárou mu prebehol úškrn. Kučeru to zamrzelo.

„Máme více zdrojů, soudruhu poručíku,“ povedal kontráš pomaly. „Ale to přece vám, který jste přišel se zahraničního oddelení, nemusím vysvětlovat.“

Kučera sa pozrel Bakulovi do očí, ale nenašiel v nich nič, iba studenú modrú farbu.

„Jistě,“ povedal poručík bez záujmu. „Ale tady přece nejde o diplomaty nebo špiony. Tohleto jsou jenom obyčejní kluci, kteří ještě pořád nevědí, co se od nich očekává.“

Kučera obrátil list. Pred očami sa mu na chvíľu zahmlilo. Odtiahol opatrne hlavu a zrak zaostřil. Tmavé písmenká sa oddelili od sivej hmly a opäť vystúpili do popredia. Kučera usúdil, že v najbližšom čase musí navštíviť očného lekára.

„Dobrá,“ poznačil si niečo do papierov. „Lenhart, Němec, Csako a Chrást.“

A pak je tady ještě Schwarz. Proč? Kádrově je v pořádku. Horník, vztahy v zahraničí nemá, trestaný nebyl. Je ženat, abstinent, ve výcviku má celkem dobré výsledky.“

„Emocionálně nezpůsobilý. Nebo spíše labilní.“

„Proč? Je nejstarší, má dítě.“

„Právě proto. Je příliš navázaný na rodinu. Odborně je v pořádku, ale stejně navrhuji, aby byl převelen blíže k domovu.“

„A co politicky?“ spýtal sa odrazu Kučera. „Jak je na tom politicky?“

„Nechápu,“ pokrútil hlavou veliteľ čaty.

„Lžete!“ vykřikol kontráš a tvár mu očervenela. „Už jsem se na to ptal zetvépé roty a ten dělal na mně stejnej telecí ksicht! A tak se ptám ještě jednou přímého nadřízeného: Je někdo z vaší čety zralý na prokurátora?!“

Nadporučík Kučera čakal, aká bude reakcia. Ten prekliaty elegán v červených teplákoch sa však stále usmieval. Ani náznak citového pohnutia či nebudaj, rozčúlenia.

„Jestli máte na mysli vojína Schwarze, tak se mýlíte. Ten chlap je pouze nešťastný. A stýská se mu za rodinou. Někdo mu slíbil, že mu vybaví modrou knížku nebo co, a pak to nedodržel.“

„Jo!“, pokračoval rozčúlene Kučera. „Nešťastný voják, kterému se stýská, se projevuje tím, že šikanuje slabší kolegy! Nadává straníkům do červených psů a kurev! Nebo bije Maďari a říká, že jsou feferoni!“

Nadporučík Kučera prudko vstal a postavil sa k oknu. Urobil to preto, aby veliteľovi čaty predviedol svoju obrovskú, takmer dvojmetrovú postavu.

„Soudruhu poručíku, tohle je jasný prokurátor! Paragraf 423, hanobení národa, rasy a přesvědčení!“

„O tom nic nevím.“

„Zdá se, že vůbec neznáte své vojáky!“ povedal jedovato Kučera.

„Jestli vám něco takového o Schwarzovi řekli, určitě to bude pravda,“ povedal Bakula a tiež vstal. „Vojáci nejsou nic jiného než obyčejní lidé v mezní situaci. A v mezních situacích dělají lidé věci, za které se pak stydí.“

„Myslíte si, že pobyt ve výcvikovém praporu je mezní situace?“ zasmial sa Kučera.

„Pro ně jo,“ odvetil Bakula. „Nic horšího zatím nezažili. Ale zvyknou si. A kdyby ste se je na Schwarze zeptal za půl roku, garantuji, že by vám řekli něco úplně jiného.“

Nadporučík Kučera mlčal. Bakula k nemu podišiel a spolu sa dívali z okna. Nástupište sa zaplňalo vojakmi, ktorí sa zoraďovali do pochodových útvarov. Iní postávali pred budovami, pofajčievali a doberali sa. Bolo to ako pohľad na obrovské množstvo zelených figúrok z hry Človeče, nehnevaj sa!, ktoré sa preskupovali a zhromažďovali podľa záhadných, nelogických pravidiel.

„Jestli už nic ode mne nepotřebujete, tak mi dovoluňte odejít,“ povedal Bakula, a skôr ako mohol Kučera odpovedať, vyšiel na chodbu.

Slovenský literárny klub spolu s ostatnými partnermi usporiadal v roku 2010 už šiesty ročník literárnej súťaže Jána Kollára, určený v troch kategóriách deťom a mladým ľuďom od šiestich do dvadsiatich šiestich rokov. Úroveň súťaže opäť obdivuhodne stúpila a organizátori veľmi ocenili najmä fakt, že svoje literárne práce posielajú stále noví a noví mladí autori. Z minulého ročníka, čo sa výhercov týka, sa opakovali len dvaja. Poviedky a eseje hodnotila staronová porota v zložení Lubomír Feldek, Alexander Halvoník, Dušan Malota a pribudol k nim ešte zástupca Národného osvetového centra v Bratislave, významný slovenský prozaik Július Balco. Víťazi našej literárnej súťaže sa tak so svojimi prózami dostanú nielen do tohto čísla literárneho štvrťročníka Zrkadlenie/Zrcadlení, ale aj do zborníka Chtiví svetla, v ktorom práve Národné osvetové centrum zahŕňa víťazov všetkých slovenských literárnych súťaží za daný rok. Nuž, myslím si, že to je pekné ocenenie, nehovoriac už o finančnom ohodnotení kollárovských víťazov a mnohých pekných vecných daroch. Ukážky z prác výhercov prečítala herečka Daniela Bakerová. Skutočný cveng dodala vyhodnoteniu súťaže v koniarni Nostického paláca slovenská speváčka z Přerova Irena Kanovská so svojou kapelou. Jej pesničky naozaj rozprúdili krv a mnohé zasa chytili za srdce. O žalúdky účastníkov i hostí sa naopak postaralo slovenské osadenstvo reštaurácie Panónia z Hradca Králového. Zážitky sa teda krásne skĺbili a už dnes sa všetci tešíme na 7. ročník literárnej súťaže Jána Kollára, najmä na ďalšie vynikajúce dielka z pier detí a mladých ľudí. My, čitatelia, to máme totiž dobré, lebo si môžeme svojich autorov vybrať...

Šiesty kollárovský víťazi boli až dvanásť, nie deväť ako obyčajne. Okrem delených tretích miest v kategóriách A (základné školy) a B (stredné školy), sa o to postarala aj zvláštna cena za najlepšiu kritiku v najvyššej kategórii C (študenti vysokých škôl a mladí ľudia do 26 rokov).

KATEGÓRIA A

1. RŮŽENA JIRSOVÁ, Strakonice
Sbohem, Slovensko
2. MĀRIA ŠIMŮNKOVÁ, Sázavka
Medvědí výlet
3. PAVEL ANTOŠ, Poděbrady
Tatry
3. ONĎŘEJ ŠKOP, Červený Kostelec:
Lov sumce

KATEGÓRIA B

1. ROZÁLIE ANDĚLOVÁ, Praha
Dědečkovi s láskou
2. TEREZA FICOVÁ, Moravský Krumlov
Realita nebo sen?

3. miesto – SVĚTLANA KRÁLÍKOVÁ, Mor. Knínice
Pohádka o Slovensku
3. MARTIN VĚRTEŠI, Havířov - Šumbark
Záchranná výprava

KATEGÓRIA C

1. LUCIA GECELOVSKÁ, Praha
Náhodné zrazenie dlhého nosa a veľkých prs
1. LENKA TINKOVÁ, Praha
Príbehy objatia alebo brazílsky kurz človečiny
3. MARTINA BEDNÁRIKOVÁ, Brno - Kohoutovice
Aha

CENA ZA NAJLEPŠIU KRITIKU

ZUZANA GROCHALOVÁ

SBOHEM, SLOVENSKO

RŮŽENA JIRSOVÁ

Jmenuji se Jana. Až do sedmi let jsem žila spokojený život na Slovensku.

Bydleli jsme v malé vesničce pod Nízkými Tatrami na statku. Chovali jsme krávy, ovce, králíky, drůbež a čtyři koně.

Díky životu na vesnici jsem si užívala všechny dětské radovánky. Od lezení po stromech, přes koupání v rybníce a pouštění draka až k sáňkování a lyžování. Uměla jsem i jezdit na koni. Společně s kamarádkami nás učil patnáctiletý Daniel. Nejkrásnější kluk, jakého jsem kdy potkala. Všechny jsme ho milovaly, jak jen šestileté holčičky dovedou. Se sestrou Evou jsme si hrály s panenkami. Chodila už do páté třídy, ale přesto se mnou ráda trávila čas. Rodiče nás vychovávali s přemírou lásky a porozuměním. Myslím, že jsem je nikdy neslyšela se hádat. Odehrávaly se jen krátké, tiché a klidné výměny názorů. Nepříjemnosti vznikaly jen mezi tatínkem a strýčkem, spolujednatel statku. Dědeček jim ho v závěti odkázal dohromady. Nevím, zda se někdy opravdu na něčem shodli. Maminka s tetou tomu často napomáhaly nejrůznějšími kompromisy.

Jako ostatní děti jsem chodila do školky. V malé budově si hrály v jedné třídě tříleté děti s předškoláky. Skromné jídlo vařila jedna kuchařka a na zahradě stála osamocená klouzačka s malinkým pískovištěm. Přesto na předškolní léta vzpomínám velmi ráda.

Po prázdninách jsem šla do první třídy. Paní učitelka se jmenovala Eva Jaroušková. Do třídy chodilo jen deset dětí. Mohla se nám tedy více věnovat. Škola mě bavila, brzy jsem se naučila počítat, číst i psát.

Hádky mezi otcem a strýcem vrcholily. Asi v lednu jsem uslyšela rozhovor rodičů: „Nevidím jiné řešení. V Praze se jim bude líbit. Evička se pěkně učí. Mohla by chodit na gymnázium. Nevím ale, jak si zvykne Janička.“ „Já s tebou souhlasím. Myslím, že i práci a byt najdeme snadno. Jana si snad zvykne brzy. Je malá, možná jí to půjde nejsnadněji. Po Slovensku se nám bude stýskat všem.“ Za měsíc jsme se stěhovali.

Maminka dostala práci v obchodě jako účetní a s ní i byt na sídlišti. Vešli jsme se do něj akorát. Snad všichni se do Prahy těšili, kromě mě. Na Slovensku jsem nechala všechny kamarády, zvířata i některé hračky. Hluboké lesy a rozlehlé louky Tater nahradily panelové domy a nekonečné silnice. Přes den jsem z okna místo svěží zeleně viděla jen městskou šed. V noci jsem kvůli světlům lamp nemohla pozorovat hvězdy. Zbyly mi jen vzpomínky. Jako sedmileté dítě jsem se musela podřídít.

„Představuji vám novou spolužačku. Jmenuje se Janička. Přistěhovala se k nám ze Slovenska. Chovejte se k ní slušně a mile. Doufám, že si mezi vámi brzy najde nové kamarády.“ Ve třídě se na mě dívalo dvacet osm neznámých

tváří. Některé se zájmem, jiné znuděně, nebo i opovržlivě. Žáci seděli ve dvojicích. Na mě zbyla poslední lavice v řadě u okna. Nové spolužačky se zprvu snažily skamarádit se se mnou. Ptaly se „Hraješ si s panenkami Barbie? Kupuj ti na ně rodiče oblečky? Proč nenosíš žádné náramky a pěkné sponečky?“ Na vše jsem jen kroutila hlavou a bezradně krčila rameny. Ani jsem jim moc nerozuměla. Čeština se mi nelíbila. Všichni mluvili velmi rychle a já pochytila jen každé páté slovo. Zjistila jsem, že holčičky z Prahy nelezou po stromech a neschovávají se do bunkrů. Koně a ostatní zvířátka znají jen z obrázků. Viděly ale spoustu exotických zvířat v zoologické zahradě. I při vyučování mě čekaly novinky. Děti se musely hlásit, pokud chtěly něco říct. Paní učitelka se nevěnovala každému žáku zvlášť. Látka se probírala rychleji. Učiva přibývalo. Na Slovensku jsem se neučila špatně a do školy jsem se těšila. Při vyučování jsme se i pobavili. Tady mě škola přestala bavit a známky se mi malinko zhoršily. Čeština mi stále dělala problémy. Paní učitelka mluvila rychle a na mě moc ohledů nebrala.

Chodila jsem už do třetí třídy. Při hodinách i o přestávkách jsem tiše seděla v koutku a snažila se splynout se zdí. Někteří spolužáci se mi začali posmívat. Ani doma jsem se necítila příjemně. Všichni už si na Prahu zvykli a líbilo se jim tu.

Asi v páté třídě jsem vstoupila do puberty a začala prosazovat vlastní názory. V šesté jsem se denně hádala rodiči. Nemohla jsem jim odpustit, že jsme se odstěhovali. Obviňovala jsem je za to, že se mou ostatní nekamarádí a posmívají se mi. Rodiče si vše opravdu dávali za vinu. Snažili se mě téměř uplácet dárečky a vysokým kapesným. Nejdříve mě to rozčilovalo, později jsem toho využívala. Ráda jsem si hrála na chudinku. Dospělí mě litovali a obviňovali se.

Známky se mi zhoršovaly. Nepropadala jsem, ale čtyřek jsem dostávala hodně. Na vysvědčení na konci osmičky se jich objevilo pět. Kromě toho dvě trojky a zbytek dvojky. Doma jsem si vyslechla přednášku „Co si vůbec myslíš? Kam chceš po devítce jít?“ „Nevím.“ Odpovídala jsem nejprve v klidu. „Proč se neučíš víc? S trochou píle a snažení bys za chvíli patřila k nejlepším ve třídě. Podívej se na Evičku. Pěkně se učila a teď už studuje vysokou školu.“ „Eva je někdo jiný! Musíte se smířit s tím, že se jedno vaše dítě nenarodilo dokonalé!“ Práskla jsem za sebou dveřmi a vyplakala se do polštáře. Nesnášela jsem věčné srovnávání s Evou. Zprotivila se mi po přistěhování do Prahy. Náhle se jí zdálo trapné bavit se s mladší sestrou a hrát si s ní nepřicházelo v úvahu. Začala se malovat a lakovat si nehty. Jako kdyby i náš původně přátelský vztah zůstal na Slovensku. Praha se mi tím zprotivila ještě víc. Pripadalo mi, že mi vše vzala a život převrátila naruby.

Hádky s rodiči se stále stupňovaly. Snažili se ke mně chovat mile, ale já jako bych to neviděla. Bezdůvodně jsem na ně vyjížděla. Vždy se našlo něco, co jsem jim mohla vyčíst. A rodiče si stále mysleli, že za vše můžou. Ať už za další pětku, nebo za naražené koleno. Snažili se mi dát náhradu za Slovensko. Dárečky ani peníze mi nepomáhaly. Nejvíce jsem oceňovala dopisy od tety

Olgy. Zůstala bydlet na Slovensku. Posílala mi stále nové slovenské knížky, obrázky krajiny, fotky zvířat a vzkazy od bývalých kamarádek. Přesto jsem se stále propadala hlouběji do pomyslné propasti vzpomínek a beznaděje. Tou dobou se dělala přijímací řízení na střední školy. Po několika hádkách a debatách jsme se doma usnesli, že zkusím učiliště v oboru kuchařka.

Začala jsem kouřit a chodit do hospody. Zpočátku jsem vypila jen jedno dvě piva. Po prvním opravdovém opití mě táta nezřackoval, jak jsem si myslela. Možná tím dělal chybu, že mě nikdy nebil. Hádala jsem se s nimi víc a víc. Jednoho dne jsem si sbalila věci a utekla od rodičů. Se spolužačkou jsme si našly podnájem, malý byteček kousek od školy. Nájem platili její rodiče. Vymluvila se, že se doma s malým sourozencem nemůže učit. Vše začalo jít od desíti k pěti. Místo školy jsme chodili courat po městě, večer do hospody a v sobotu na diskotéky. Už si ani nevzpomenu, kdo mezi nás přinesl marihuanu. Začali jsme dělat různé experimenty. Na diskotékách se daly snadno sehnat tablety LSD, extáze a další. Pamatuji si na první večer s drogou. Cítila jsem se nádherně. Zapomněla jsem na všechny starosti. Problémy se školou i rodinou přestaly existovat. Vše jsem viděla jinýma očima a cítila se krásně, stejně jako na Slovensku.

Po večeru s alkoholem a drogami mi bývalo špatně, do školy jsem téměř nechodila. Rodičům chodily dopisy o počtu zameškaných hodin. Předat mi je ale nemohli. Nejméně dva roky jsem je neviděla. Občas mi poslali na účet peníze. Díky penězům z účtu jsem nemusela krást, abych si mohla kupovat alkohol, cigarety a tablety. Tehdy jsem často přemýšlela nad sebevraždou. Spolužákům jsem se s problémy styděla svěřit a vrátit se domů jsem se bála. Už jsem se i rozhodla, kdy to udělám. Šla jsem se projít na místo, kde mělo vše skončit. Pohlédla jsem dolů z mostu a představila si, jak ze mě odchází všechen stesk a problémy. Náhle jsem uslyšela hlas: „Ahoj Jano.“ Zmateně jsem se ohlédla. Tvář, která mě pozdravila, jsem nepoznávala. Kluk začal mluvit slovensky: „Doufám, že jsem se nespletl. Sice ses změnila, ale poznal bych tě kdykoliv. Bydlela jsi dříve na Slovensku, ne?“ „Jo, ale tebe neznám. Asi ses opravdu spletl.“ „Ne. Jmenuji se Daniel, učil jsem tě jezdit na koni.“ Strávili jsme příjemné odpoledne. Petrova rodina se přestěhovala do Prahy kvůli práci. Vedlo se jim tu mnohem lépe. Také se mu stýskalo po Slovensku, ale dokázal se s tím smířit. „Víš, že jsi mě zachránil? Ještě dnes ráno jsem chtěla se vším skoncovat,“ řekla jsem mu při rozloučení. „Nevypadala jsi zrovna nejlépe, ale tohle jsem nečekal.“

Našla jsem v něm porozumění. Na rozdíl od rodičů mi dokázal ukázat i moji vinu. Láska k němu se během chvíle opět probudila k životu. Trávili jsme spolu více a více času a on se do mě také zamiloval. Vrátila jsem se domů, kde jsme si o všem promluvili. Naši mě vzali zpátky a já si dodělala školu. S Danielem žijeme už pět let ve spokojeném manželství. Narodila se nám dvojčátka Maruška a Petruška. Na Prahu jsem si zvykla. Na Slovensko jezdíme rok co rok na dovolenou, ale domov už máme v Čechách.

MEDVĚDÍ VÝLET

MARIA ŠIMŮNKOVÁ

Žila byla medvědice Lajka a ta měla dvě medvídata. Byl to kluk Kamil a holka Lucka. Bydleli daleko od lidí, vysoko v horách, co mají jméno Tatry. Do dolin scházeli, jen když něco potřebovali. Například, když maminka děti nahnala se vykoupat. To dělaly hrozně nerady. Nebo když měli hlad, tak si šli doplnit zásoby. Tak jako my chodíme do obchodu, oni chodili do horských chat. Ale ne tak, jako turisti do Zamkovského chaty, přes den a k okýnku, ale v noci a do zásobárny.

Jednou, na začátku zimy, když ještě nespali moc silným spánkem, vzbudil je velký hluk. Uviděli vrtulník, jak něco velkého veze nahoru do hor. Jak se tak vzbudili, dostali hlad. Naplánovali si výlet na Téryho chatu na doplnění zásob. Cestou se rovnou vykoukali ve vodopádu. Když se vyškrábali nahoru, na velkém placatém kamenu před chatou uviděli něco velikého. Chvilí na ten stroj koukali a potom ho začali prozkoumávat. Bylo to šedivé, vypadalo to jako válec, nahoře to mělo špičku a když se toho medvídata dotkla, bylo to studené. „Asi nějaká nová zásobárna,“ pomysleli si.

Najednou se něco stalo! Na té veliké věži se otevřeli dveře, protože Kamil ze zvědavosti zmáčkl nějaké tlačítko. Měli už velký hlad, tak do té zásobárny vlezli. Ale nikde žádné jídlo, jenom samé páčky! Lucka si myslela, že je jídlo

za nějakými tajnými dveřmi a tak zmáčkla velké červené tlačítko. Místo, aby se nějaké nové dveře otevřely, tak se ty první zavřely, zadunělo to, zatřásl se a byl tam najednou velký tlak. Lajku i děti to strašně zmáčklo dolů, až spadli na zem. Po chvíli to přešlo a tak se maminka podívala ven z okýnka: „Lucko, to nebyl dobrý nápad! Letíme!“

Vtom si Kamil vzpomněl, že na podzim slyšel dva pány, jak si povídají o nějaké raketě. Ale protože měl tehdy velkou chuť na borůvky, tak to povídání o raketě neslyšel celé. Pamatuje si jenom na to, že to měl být pokusný let na Aljašku. Maminka spráskla tlapy a povídá: „To jsme v pěkné šlamastyce.“

„Ale na Aljašce přece rostou veliké borůvky!“ ozval se Kamil.

Maminka řekla: „Naštěstí tam žije taky hodně medvědů, tak snad nám pomůžou.“

„A jsou tam velké skály na lezení!“ potěšila se Lucka, která hrozně ráda leze po skalách.

Po chvíli to zase zadunělo, zatřásl a udělalo BUM!

„Jsme na Aljašce!“ vykřikli najednou všichni medvědi a vyhrnuli se ven. Rozhlédli se a v dálce uviděli medvědy a tak běželi za nimi. Ti překvapením vykulili oči.

„Dobrý den, jsme na Aljašce?“ pozdravila maminka.

Velký medvěd odpověděl: „Ano. Já jsem medvěd Mácha a toto jsou mí synové Karel a Hynek.“

„Já jsem Lajka a moje děti jsou Kamil a Lucka.“ představila je maminka.

„A odkud jste přiletěli?“ zeptal se malý Karel.

Medvídata vysvětlila, že pochází ze Slovenska z Vysokých Tater, kde je moc pěkně, rostou tam borůvky a dá se tam dobře lézt po skalách.

„Tak to se vám u nás bude taky líbit!“ ozval se Hynek.

Tatínek se zeptal: „Nechcete k nám na návštěvu?“

„Mohli by jsme to zkusit, jenom nevím, jestli nám mezitím neodletí raketa,“ strachovala se maminka. Nakonec se nechala přemluvit.

Medvídata si spolu hrály, Karel ukázal Kamilovi nejlepší místo s borůvkami, Lucka vyzkoušela s Hynkem nejlepší skálu na lezení. Maminka Lajka s medvědem Máchou si popovídali.

Večer se rozloučili a šťastně se vrátili nazpátek.

„To byl ale hezký výlet,“ řekla si medvídata dříve, než všichni usnuli.

Před pěti lety jsem na Štědrý večer objevil pod vánočním stromkem dárek – knížku *Osamělá vlčice* od Jaroslava Holečka a Marie Vackové, která popisuje život osiřelého vlčího mláděte ze slovenských hor, které našlo nový domov v české rodině. Kniha se mi moc líbila svým zajímavým dějem, historkami s nezbednou vlčicí, ale hlavně mě uchvátily nádherně barevné fotografie divoké slovenské přírody. Moc jsem ta místa toužil navštívit.

To se mi nedávno splnilo a proto bych se rád podělil o své poznatky a pocity, jak na mě zapůsobila návštěva tatranské oblasti, obsažené v následujícím líčení...

Tatry, hrdě čnící svými štíty k nebesům, jsou čarokrásnou částí Karpat, ať je navštívíte kdykoli. Jejich odlehlá zátiší, skalné plesá i hlučné břehy bystřin vždy v sobě ukrývají *nebezpečnost, romantiku a dych berúce vznešenost*.

Na jaře v nižších polohách roztává bělostný sníh. Stráně kopců pokrývá svěží zelená tráva a na holých větvích doteď smutných stromů vyrazejí *púčiky* – zárodky nového života, který se každý rok zrodí znovu. Možná silnější, možná krásnější, ale vždy přinášející velkou radost. Ze země statečně vykukují *snežienky a bledule*, ale skutečnou bránu k jaru odemkne až žlutá *prvosienka*. Tažní ptáci přilétají zpět z dalekých teplých krajín a v rodné zemi je vřele vítá hřejivý, zlatý *vládca dennej oblohy*. Na horský bystřinách tají ledy, *krišťálová* voda zurčí radostně mezi valouny a oblázky. Probuzené řeky opět zavítají k tajuplným peřejím. A když jsou divoké lesy i svěží stráně prohřáté, vyběhnou na ně jejich obyvatelé a dají se do práce. Stavějí hnízda, připravují nové nory a pelíšky a jako hrdinní bojovníci soupeří o své princezny. Později, když se jaro chýlí ke konci, mezi pestrobarevnými kalichy rozkvetlých *kvetov* se prohánějí roztomilá mláďata. Bezstarostně skotačí a radují se, že jsou na světě.

Po pár týdnech, když se zdraví prospěšný vzduch v širém okolí tetelí horkem, převezme vládu nad krajem léto. Odrostlá mláďata a ptáčata dál vesele dovádějí, včely zpracovávají v úlech zásoby zlatavého pylu z omamně vonících *kvetov* na lukách, v lesích i sadech. Jen na vrcholcích Tater a ve stinných *sedlách* v závrtných výškách mrazivý sníh stále odolává. Prastará zrcadla hvězd – modrofialová horská plesa – jakoby hořela bílostříbřitým plamenem. Dole v *údoliach* se zas slunce odráží v lesklých safírově modravých hladinách jezírek, nad nimi se vznáší blanokřídle vážky a v noci ticho ruší jen melodické kvákání žab. Ne vždy je však jejich hladina klidná. Když oblohu potáhne závoj temných mračen a obzor protíná jeden

zářící blesk za druhým, začnou lesklý povrch rozrážet přivaly vod z nebes. První kapky nesměle vyloudí jemné jasné tóny přecházející v akordy, pak se spojí ve složitou ódu divoké přírody, až se nakonec změní v dunivé hřmění nespoutaného živlu. Po té, co zběsilý déšť ustane a z hradby mračen opět vyhlédne slunce, *zatřpytí* sa krůpějemi pokryté krajky pavučin mezi keři a louky kolem se koupají v duhovém přísvitu vzniklém lámáním paprsků v kapkách vody na listech *rastlín*.

Ale i léto zeslábně a ustoupí svému nástupci. Začíná ubývat denního světla, prodlužují se noci plné zářivých *hviezd*, jenž jediné dlí výše než nedozírné vrcholy krásných hor. Zlatý sluneční kotouč vychází zpoza hor později a později a spolu s jeho svitem se z niter perlově šedých jeskyň zdobených závojem krápníků plazí mléčně bílá hustá *hmla*. Pomalu se obtáčí kolem kmenů hluboko zakořeněných vzrostlých stromů i nízkých trsů trav. V sadech rostoucích v nížinách zatím zraje sladké ovoce, na pastvinách spásají svěží trávu chundelaté ovce, z jejichž mléka se vyrábí široko daleko známá chutná bryzda a jejich rouna jsou používána na kvalitní teplé svetry, ale výše mezi kopci, kde skáčou kamzíci a divoké kozy, se již listí na stromech zbarvilo pestrými odstíny a ve vznešených fraktálních spirálách se pomalu snáší k zemi. A když dole v údolích hbité lidské ruce sklízí úrodu, v horách se již připravují sněhová mračna. Paní zima se blíží ve svém hávu z *belostných vločiek*. Zvěř sbírá lesní plody a shromažďuje zásoby. Mezi spadáním listím se lesknou čokoládově hnědé kaštiny, žaludy a bukvice, rubíný šípku a jeřabin září v křovinách. Naposledy vyjdou lidé s košíky do lesa sbírat klobouky o jedné nožce, myslivci kontrolují a opravují krmelce.

Pak parky, sady i lesy šednou, až nakonec zůstávají jen holé větve. Cáry chladných mlh houstnou, po ránech se v trávě objevuje místo démantové rosy krystalická jinovatka. Chladná vládkyně usedá na trůn z tatranských hor a obhlíží své zimní *kráľovstvo*. Zvířata ulehla k dlouhému spánku. Tam, kde štítý hor, připomínají zkamenělé mohyly dávných obrů, stále bděle ční k nebesům, se jejich vrcholky přímo oslnivě třpytí zlatavým svitem, když se sluneční paprsky odrážejí od bělostné pokrývky hebkého *snehu*. Nakonec zimní plášť z těžkých mračen zahalí celou oblast Tater. Sestry vločky divoce tančí, než měkce dosednou na hladiny horských ples, střechy domů, stromy a keře. Větve vždy zelených jehličnanů se pod jejich tíhou klaní *matke prírode* a vzdávají hold zimě, jenž shlíží ledovým zrakem na své dílo. Vidí kraj, kde její vláda zemi nehyzdí, naopak jí dodává divoký, čistý nádech nespoutané krásy, přitom však ukrývá nebezpečí, které může zahubit ty, kdož poruší pravidla hor. Krátké dny střídají jasné mrazivé noci, během nichž putuje oblohou Luna a zdraví se se třpytivými vločkami.

Nejjemnější sníh pokládá zimní královna na skryté místo ve skalách, kam ještě nevročila živá duša. Tam kamenní obři, lesní víly a strážkyně kouzelných ples hýčkají rok co rok semínko, zasazené hluboko v zemi. Z něj vzejde symbol nového začátku jarního života, radostí a probuzení – *prvá prvosienska*.

Jednoho dne mému bratrovi zatelefonoval jeho dobrý kamarád Jirka. Prý na rybníce Balaton se objevil sumec a všechny ostatní ryby sežral. Pro rybáře bylo zle. V tom rybníku žili vzácné štiky a kapři i nějaká vyza. Pro stav nouze rybáři svolali poradou. Nakonec se všichni shodli, že se tam sumec neobjevil náhodou, prý ho tam někdo vysadil, aby se pomstil svazu rybářů. To prohlásil hlavní rybář sněmu, ale kdo? No samozřejmě s ním všichni souhlasili, ale my ne. Každopádně jsme musili slíbit pomoc. Po týdnu příprav se všichni rybáři sešli u rybníka. Začal lov. Trvalo asi měsíc než to vzdali poslední rybáři. Zkusili jsme vše, ale nic nepomohlo. Proto jsem navrhl, abychom rybník vypustili, bohužel nikdo nesouhlasil. Nevědělo se, jak je rybník hluboký a hlavně stálo by to spousty peněz a úsilí. A proto byl rybník prohlášen za nebezpečný. Od té doby už žádný rybář na Balatonu nerybařil. Občas já a můj bratr. Dny se vleky a ryba žádná. Z těchto důvodů jsme se rozhodli pro noční lov a vyplatilo se. Zhruba ve dvě hodiny ráno přijel velký nákladák a vysypal do vody nějakou žlutou směs. Když nákladák odjel, šli jsme blíž. A co to nebylo, krmení pro ryby. Vše jsme pochopili. Bohužel, díky naší hlouposti nás cosi uhodilo do hlavy a navíc si nepamatuji. Nejspíš si nás všimli, kvůli svítilnám na prutech. Pak už si jen vybavuji chichot a tetování na levé paži, a potom tvrdé vyložení. Druhý den jsem se probudil ve své posteli. No, a abych to zkrátil, policie vše vyšetřovala, ale na nic nepřišla. Až po roce, kdy byla další schůzka, jsem si všiml tetování, které jsem viděl na paži tenkrát v autě. Měl ho náš hlavní člen svazu. V tu chvíli jsem si na vše vzpomněl. Křik, smích, krmení a ošklivá tvář. Bez rozmyšlení jsem vykřikl: „To on mě uhodil.“ V sále se rozhostilo ticho. Po hodině se vše vyřešilo. Ano vedoucí byl tunelář, kvůli kterému přišlo spousty rybníků nazmar. A tento rybník měl v plánu odkoupit od města a postavit si u něho rekreační středisko. Proto ty tuny krmení. Nakonec vše dopadlo jak by mělo, na rybníku bylo opět živo a podvodník za mřížemi. Teď, když na to vzpomínám i pochybuji. Co když toto byla záminka a někde na dně rybníka se potuluje nenažraný sumec. Pokud ano, přeji mu mnoho zdaru, aby nikdy nebyl uloven.

DĚDEČKOVI S LÁSKOU

ROZÁLIE ANDĚLOVÁ

Nejdražší dědečku,

ani nevíš, jak moc Tě mám ráda. Asi bych Ti to, co jsem se pokusila vylíčit jen jednou prostou větou ‚mám tě moc ráda‘, nedokázala říct, neboť si myslím, že vládnu lépe psaným nežli mluveným slovem.

Když jsem byla malá, pokaždé, co jsi mě choval na klíně a povídal mi neuvěřitelné příběhy, o kterých jsi tvrdil, že Ti je vyprávěly malinkaté víly z naší zahrady, nebo snad, že Ti je do ucha pošeptal sám vítr, byla jsem šťastná. Tetelila jsem se radostí z pomyšlení, že vítr dokáže mluvit. A co víc! Dokonce i šeptat!

Vidím to před sebou, jako by to bylo dnes. Je den podobný dnešnímu a my spolu sedíme na lavičce před hřištěm ve ‚Vojankách‘ (Vojanovy sady), jak tomu dodnes říkáme. Jsou dvě hodiny odpoledne, před chvílí jsme sem přišli ze školky. Poté, co jsem (jako už tolikrát) rezolutně odmítla jít ‚po spa‘ (po spaní). Právě jsem s rychlostí podobající se té světelné začala konzumovat rohlík. Namítáš, že bych ho neměla tak hltat, protože mi bude špatně, ale já se ohrazuji tvrzením: „Když on tak krásně voní!“ Nakonec kapituluješ, objímáš mě a dáváš mi pusu na tvář.

Ty jsi, dědečku, výjimečný člověk. To, co jsi prožil, si moc lidí představit nedokáže. (O tom později.) Ovšem o to víc, jak tě mám ráda, o to víc se o tebe bojím. Strach, který mě svírá, rovněž nelze pouhými slovy vypovědět.

Kdykoli jsi měl problémy jakéhokoli druhu, srdce mi chvílemi přestávalo hrůzou bít. Každý den jsem se modlila (nebo jsem se o něco podobného alespoň pokoušela), abys je překonal jako už tolikrát předtím.

Tvé problémy, když ti bylo necelých devět let. Ach, kdybych jen dokázala vrátit čas! Do oné doby, kdys neměl nejmenší potuchy o tom, co se v následujících chvílích přihodí...

Tvůj otec Jan byl velmi ušlechtilý muž. Byl to hrdý Slovák. Vystudovaný letec. V době, kdy nezbyvala již ani špetka naděje, poskytoval nové východisko. Ukazoval lidem možnost skryté volby. Přesvědčoval je, že se nemusí spokojit se svým osudem, který se mnohdy zdál nezvratitelný. A velmi často se mu to dařilo! Lidé mu začali věřit. Co si myslel, to také řekl a nenechával se snadno odradit. Byl schopen položit svůj život za svou rodinu a své nejbližší.

Tenkrát, bylo to v roce 1939, bydlel s manželkou Pavlou, Tvou matkou, a s Tvou sestrou Blaženou v Parovských Hájích, příměstské oblasti Nítry na Slovensku. Tam ses toho roku narodil i Ty!

Tvůj tatínek rozhodně neměl lehký život. Poté, co začala válka, odmítal

žit pod nacistickými okupanty, a tak se rozhodl bojovat na západní frontě. Dostat se tam ale nebylo vůbec jednoduché!

Nejprve se musel složitými oklikami přesunout přes Polsko, až poté mohl vstoupit do francouzské cizinecké legie. Po porážce Francie zbývala už jen jediná možnost. Zbývala jediná země, která stále vzdorovala Hitlerovi - Velká Británie. Přesunul se tedy tam. Stal se velitelem anglické letky. Brzy si zde získal přátele i uznání. To byl první útěk Tvého tatínka za hranice.

V roce 1945, na konci války, o sobě dal konečně po dlouhé době vědět. Domů! Na Slovensko! Ale to jste již nebydleli v Nitře. Přestěhovali jste se, že? Bydleli jste v Ivance, která je Nitře skoro za humny. Dokonce se za vámi přijel podívat. Dokážu si představit, jak jste všichni museli být nadšení! Bylo to skoro jako zázrak, že přežil a ani neutrpěl žádná vážná zranění! Mimo jiné vám oznámil další přestěhování, tentokrát do Františkových Lázní. Zdůvodnil to tím, že tam získal místo správce v hotelu Biedermeier a navíc pěkný byt, rozměrů pohodlně dostačujících celé rodině. Všechno znělo nesmírně lákavě! Tehdy bylo tvému otci čtyřiačtyřicet let a byl na absolutním vrcholu svých sil. Všechno se zdálo být tak idylické! Leč možná až příliš...

Teprve dva roky po konci války, tedy ještě před nástupem komunistické diktatury, Tvůj otec začal převádět lidi přes hranice. Zejména do Německa. Němka, která pracovala u vás v domácnosti, měla být přesunuta do sovětské zóny Německa, což se jí (zcela pochopitelně) velmi přičilo. Převedl ji tedy do Bavorska, které bylo v té době zónou americkou a nespadlo pod Sovětský svaz.

Po komunistickém převratu se mu tato zkušenost velmi hodila. V tuto chvíli vyšlo najevo, že Františkovy Lázně jsou svou strategickou polohou, tedy těsnou blízkostí se západními hranicemi, ideálním místem pro hraniční převody. Po převratu tam jistě budou mířit desítky, ne-li stovky uprchlíků! A tvůj otec má mezi západními vojáky mnoho přátel. Těm se pravděpodobně vláda jedné strany příliš líbit nebude! A navíc budou v ohrožení i oni sami...

Od tohoto okamžiku snad nikdy neměl být problémům konec.

Tvůj tatínek, voják západní fronty, se automaticky dostal na seznam podezřelých. Traduje se ovšem, že ho kdosi prozradil. Při znárodnování mu oznámili, že nadobro končí v hotelu Biedermeier, a vám dali dvouměsíční lhůtu na vystěhování.

Namísto správce se Tvůj otec měl stát domovníkem v jiném hotelu - v hotelu Savoy. Ale ohradil se tím, že nebojoval šest let ve válce proto, aby dělal domovníka. Mimo jiné toto místo nebylo tak dobře placené jako místo správce. Přeci jen musel živit čtyři hladové krky. Rozhodli jste se znovu přestěhovat. V té době Tvoje maminka otěhotněla a na cestě byl již třetí potomek.

Vaším novým domovem se stal Cheb. A protože jste všichni dobře věděli, že to časem bude jen horší a horší, Tvůj otec začal pomýšlet na vlastní přesun. Naneštěstí se stát (v čele s tajnou policií) postavil proti němu.

Na jedné z nočních ‚akcí‘ se stal hlavním aktérem setkání s příslušníky SNB, ‚esenbáky‘. Stalo se to 25. března 1948. Byla pozdní noc. Tvůj otec té noci převáděl přes hranice skupinku čítající přibližně 17 lidí. Zrovna se vydali po silnici k obci Libá. Nechtěně narazili na dva důstojníky, samozřejmě z SNB. Jeden z nich chtěl po jednom z mužů legitimaci.

Muž vyndal z kabátu peněženku, ve které se okamžik přehraboval. Po chvíli prohlásil, že žádnou nemá. V tom onoho strážníka dva další muži uchopili zezadu za paže a vyrvali mu pušku pověšenou na pravém rameni. Současně po něm muž, po kterém chtěl kýženu legitimaci, skočil a udeřil ho pěstí do obličeje. Pak ho povalil na zem a s pomocí dalšího muže ho stáhl do příkopu na kraj silnice. Odebrali mu pistoli a začali prohledávat služební tašku. Strážník po pár minutách otočil hlavu a shledal, že byl napaden i jeho kolega, který již také ležel na zemi a dostával rány od dalších členů skupiny. Zdálo se, jako by těch bojechtivých lidí stále přibývalo.

Po nějaké době se onomu důstojníkovi podařilo opět vstát, ale cítil, že ho stále někdo drží za ruku. Viděl, že druhý strážník leží bezmocně na zemi. Přišel k němu, klekl si a nadzvedl mu hlavu. Zjistil, že jeho kolega není schopen promluvit. Povstal. Jakmile se napřímil, ucítil přítomnost ústí pušky mezi lopatkami. Pak kdosi za ním zvolal: „Půjdeš s námi!“

Šel. Věděl přesně, kam má skupina namířeno. Do Německa. Hranici v těch místech tvoří řeka Ohře. Nedaleký mlýn nabízel ideální příležitost. Cestou se snažil zapamatovat si alespoň nějaké hlasy. To se mu ovšem nedařilo. Jediné, čeho si všiml, bylo, že mluvili česky, slovensky, německy, a dokonce i anglicky. To bylo velmi neobvyklé.

Zanedlouho dorazila skupina v čele s příslušníkem SNB k zahradě. Prošli brankou a zuli se. Jez před nimi se dal velmi snadno přebrodit. V zápětí již byli v Německu a společně s nimi nedopatřením i onen důstojník. Druhý zůstal ležet u silnice.

Tam mu ze zad konečně sňali pušku. Nechali ho jít.

Tento incident vzbudil v řadách SNB velmi nepříjemné ohlasy. Všichni si mysleli, že Tvůj otec začíná být pro stát stále více a více nebezpečný. Tušili, že ho okolnosti donutí vzít za hranice i svou rodinu.

A tak se také stalo.

Bylo 11. 4. 1948. Navenek den jako každý jiný. Ale Ty i Tvoje sestra Blažena jste tušili, že se bude dít něco mimořádného navzdory tvrzení rodičů, že se jde na ryby.

Bylo deset hodin večer, hluboká noc.

Dohromady vás bylo jedenadvacet. Kromě Tebe, Tvé sestry a vaší matky

vzal s sebou i pár dalších uprchlíků. Skupina se ale rozdělila na tři menší, aby tolik nelákala pozornost. Vy čtyři jste byli v té první společně s jinou rodinou. Než jste vyšli, prošel kolem vás muž v koženém kabátě a klobouku. Ani si vás nevšiml, ale po pár minutách se vrátil a pozdravil vás. Velmi zvláštní. Byla to jen hloupá náhoda, nebo snad jakési varování?

Tvoje maminka na náhody příliš nevěřila a přesvědčovala otce, ať nikam nechodí. Že to nedopadne dobře. Ale on jí to vymluvil, že je pryč vše domluveno a že vás všechny za hranicemi již čekají.

A tak jste vyšli. Nejdříve přes strmou stráň, pak po lesní cestě, kde se k vám přidala druhá skupina. Každou chvíli, kdy byla noc temnější a temnější, napětí rostlo. Celou dobu šel Tvůj otec s Tvou sestrou za ruku vepředu až k drnovému rigolu na začátku jedné paseky. Vy dva s maminkou a dalšími členy skupiny jste šli celou dobu vzadu za nimi. Tam ji poslal za vámi. Vyzval všechny muže, aby se k němu připojili a šli v jedné řadě před ženami a dětmi. A to také udělali.

Svoboda byla s každým metrem blíž a blíž. Ale vtom se před vámi objevilo pronikavé světlo. Skoro jako za dne.

Odkudsi zepředu zavolal něčí hlas: „Stát!“

Zastavili jste se.

Všichni kromě Tvého táty jste couvli o krok zpět. Dříve roztahaná skupinka se semkla do chumlu.

Z nedalekého houští se ozval štekavý výstřel z pušky.

Ve zlomku vteřiny všichni pochopili, že se celá akce hrouť a zmocnila se jich panika. Poté, co se ozval onen výstřel, viděl jsi jen, jak se Tvůj otec hrouť k zemi. Protože jsi byl ještě malý, nedokázal jsi přesně identifikovat, co se vlastně stalo. Ale vnitřně jsi cítil, že Tě cosi opouští.

Viděl jsi, jak tam Tvoje matka se sestrou stojí a v očích mají nepopsatelnou hrůzu. Tvůj otec se zhroutil na kolena a zíral prázdným pohledem před sebe. Pak otočil hlavu směrem k Tobě, jako by chtěl něco říct.

Následoval další výstřel z pušky, snad ještě štekavější než ten první. Hlava se mu prudce zkroutila dozadu a on ze sebe polohlasem vypravil poslední slova: „Utečte... Preč...“

Viděl jsi, jak se mu na místě, kde člověku tluče srdce, objevuje červená skvrna. Krev mu prosakovala přes košili, stékala na zem a zbarvila okolní bělostný sníh do ruda.

Bylo to podruhé, co se od vás otec odloučil. Tentokrát navždy.

Okamžik jsi jen tak stál. Do očí se ti draly slzy a sotva jsi je setřel, objevily se další. Dal ses do breku. Tvoje matka Tě k sobě přitiskla a vší silou se Tě snažila udržet, aby ses k bezvládně ležícímu otci nerozběhl. Po chvíli Tě předala Blaženě a sama se k tělu vydala. Přestože jsi na ně téměř neviděl, nepřestával jsi brečet a volat. Všiml sis, jak matka sundává z ruky otce zasnubní prsten, pak se mu vrhá na hrud a usedavě pláče. Ale okolo stojící muži v tmavých pláštích, třímající pušky, ji od něho odtrhávají. Všiml sis, jak

se poté, co Tvá matka odvrátila tvář, pár těch vrahů nad nehybným tělem sklání. Jeden z nich na tělo plivl.

Tvůj otec byl označen za ‚nebezpečného zločince‘ a odsouzen bez soudu. A ještě předtím popraven.

Uprchlíci, kteří šli na noční výpravu s vámi, se daleko nedostali. Příslušníci SNB je do jednoho pochytili a poté je oplachtovanými vozy odvezli zpět do Chebu.

Výprava na ryby skončila.

Z vojenské budovy, kde jste byli Ty, Blažena, maminka a ostatní zadrženi až do rána, vás všechny eskortovali do vyšetřovací vazby. Pěšky. Přes celý Cheb. Jako zločince.

Tvou těhotnou maminku zavřeli do vězení naštěstí ‚jen‘ na půl roku, což bylo dobře pro ni i pro dítě, které se mělo narodit. Tento půlrok jsi strávil v dětském domově. O své sestře Blaženě jsi po celou dobu nevěděl.

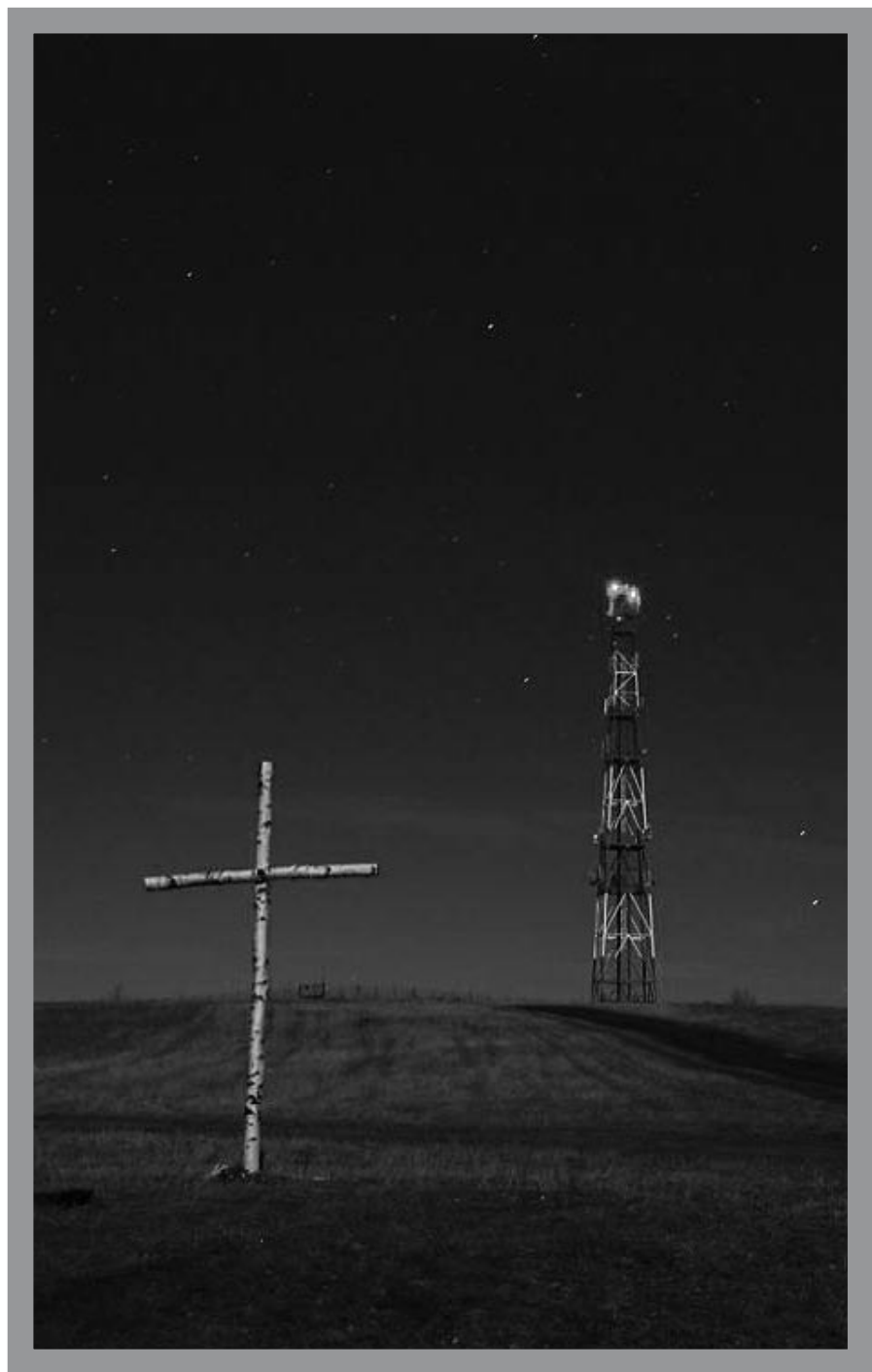
Případ později vyšetřoval Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. Ukázalo se ale, že spousta dokumentů chybí. Včetně vyšetřovacího spisu bývalé vojenské obvodové prokuratury. Ze zachovaných dokumentů ovšem vyplývá, že byla střelba oprávněná. Skutečně? Zaslouží si někdo takovou smrt? A co teprve voják, který byl v roce 1939 vyznamenán dvěma válečnými kříži za chrabrost a krom toho byl vlastníkem spousty dalších vyznamenání? Nikdo z nás, jeho potomků, dodnes nedostal úmrtní list. Jediné, co lidem pomohlo nezapomenout, bylo vystavení pomníku obětem železné opony v Chebu v roce 2006. Je na něm devět desítek jmen zabitých uprchlíků. Podle abecedy, aby to bylo spravedlivé. Prvním je Tvůj otec.

Ale jak to bylo dál s Tebou, dědečku?

Potom, co vaši maminku konečně pustili z vězení, jste byli oba svěřeni zpět do její péče. Po nějaké době Blažena odjela ke známým. Ty jsi byl poté v Chebu přibližně rok, pak Tě maminka poslala za svou sestrou, Tvou tetou, do místa tvého rodiště. Do Parovských Hájí. Tam jsi prožil celé své dětství i dospívání.

Ale ani jedno nebylo růžové. Po smrti tvého otce (‚kvůli‘ jeho statečnosti) jsi trpěl každým dnem. Ve škole Tě třídní učitel, kterého jsi míval velmi rád, nechával často stávat před celou třídou s brašnou na zádech a s cedulkou s nápisem ‚kopečkář‘ pověšenou na krku. ‚Kopečkář‘ tehdy znamenalo velmi hrubou urážku. Byl jím označován člověk přecházející přes hranice čili uprchlík.

Tyto neblahé činy tě sužovaly po celý život. Vzpomínám si na vyprávění mého táty, Tvého syna. Popisoval mi jeden rodinný výlet do slovenských Alp. Jistě si na něj vzpomínáš...

Byla tam celá rodina: Ty, naše babička (tehdy ještě zamlada) a Tvoji synové (můj otec a strýc), kterým v té době bylo oběma kolem dvanácti let.

Prý jsi po celou dobu výletu po všech kopcích tahal tašky. Všichni se za Tebe tenkrát styděli. Teprve o mnoho let později vyšlo vše najevo – nikdy, po CELÝ SVŮJ ŽIVOT, jsi na záda nevzal žádný batoh.

Tak silně to v Tobě zanechalo vzpomínky!

Když došlo na důležité rozhodnutí co v životě dělat, rozhodl ses pro povolání letce (stejně jako Tvůj otec). Byl to Tvůj sen vlastně odmalička. Toužil jsi po nekonečném prostoru a volnosti. Toužil jsi po vzduchu. Toužil jsi být blíž nebi.

Vyučil ses tedy automechanikem. Po úspěšném absolvování jsi musel ke splnění svého snu studovat na střední škole letecké. Tam ovšem nastal další problém. Opět kvůli otci. Kopečkářům, jejich potomkům a podobným „nezkrotným žvlům“ bylo totiž zapovězeno připuštění ke zkouškám. Zde Ti ale pomohl výborný vztah se strýcem, bratrem Tvé maminky, který se za Tebe u vedení školy přimluvil. Dostal jsi příležitost a dobře ji využil.

Přijali tě. Bože všemohoucí! Přijali tě!

Celé tvé okolí bylo šťastné, protože TY jsi byl šťastný. Od této chvíle ses stal pilným a vzorným studentem. Následující rok a půl byl tvým nejšťastnějším obdobím. Nikdy předtím nebyly časy lepší. Nikdy předtím jsi nebyl šťastnější.

A to si muselo vybrat svou daň.

Celé Tvé následující trápení bylo velice vleklé. K vedení školy se donesla zpráva o Tvém otci.

Znovu.

Ani deset let po jeho smrti ses nemohl oprostít od minulosti. Jednoduše Ti nikdy nedali šanci.

Nyní jsi neměl nic, za co by stálo žít. Sen se rozplynul. Ale i přesto všechno, cos vytrpěl, ses nevzdal.

Zbývala jediná možnost. Podobně jako tenkrát s Tvým otcem. Velká Británie.

Jen jediná možnost.

Černí baroni. Vyvrhelové dokonalého systému. Narušitelé všeobecného veselí, poslední na společenském žebříčku. Zvěř pod hranicí lidskosti. Tak znělo jejich označení. Tam bylo Tvé místo. Mezi vězni, syny kulaků a horšími. Tam jsi patřil. Mezi nimi jsi strávil dva roky. Bylo to jako na vojně, jen o něco horší.

Když jsi nechával základnu za sebou, bylo ti 21 let.

Život Ti ukázal mnohé nepřijemné a kruté stránky. Příjemných nebylo mnoho. Již jsi nevěřil v zázrak.

A tu se objevila.

Zahlédl jsi ji v davu. Od prvního okamžiku jsi poznal, že je to ONA. Ta,

na kterou jsi celý svůj život čekal. Ta, která při pohledu na Tebe zůstala stát.

Marie.

Byla to láska na první pohled. Doslova. Pár měsíců po seznámení následovala svatba a rok na to první potomek. Syn pojmenovaný Jan.

Po otci.

Po dědovi.

A čtyři roky poté druhý syn. Pavel.

Po mamince Pavle.

A pak?

To bylo Tvé druhé nejšťastnější období. Začalo jediným pohledem a pokračovalo pohledy, jejichž počet stále roste.

A toto období již nikdy neskončí, dědečku!

Tvá milující vnučka

REALITA NEBO SEN?

TEREZA FICOVÁ

Byla tma. Seděla jsem na studené lavičce, která stála před domem. Už jsem tu pěkně dlouho, pomyslela jsem si. Opatrně jsem se zvedla, ale ještě pořád se mi pěkně motala hlava. Dopotácela jsem se do zastávky, kde jsem si raději opět sedla a podívala se na jízdní řád. První autobus za babičkou na Slovensko jel až ve čtyři ráno.

Koukla jsem se na místo, kde jsem vždycky nosila hodinky, ale nebyly tam. A přesto jsem si byla naprosto jistá, že jsem si je určitě zapíнала. Asi mě okradli, zamyslela jsem se a přemýšlela jsem, která věc mi ještě chybí. Lehla jsem si na lavičku a přikryla se starými novinami, které ležely opodál, jako to dělají bezdomovci. Nikdy by mě nenapadlo, že to takhle může skončit. Po tváři se mi začaly koulet slzy. Raději jsem zavřela oči.

Vzbudilo mě až projíždějící auto. V noci jsem si toho nevšimla, ale na zastávce stály hodiny. Za chvíli budou tři. Náhle mě napadlo, že bych se měla podívat po nějakých penězích, jestli chci jet autobusem. Ano! Už si vzpomínám! Než Petra odešla, vtiskla mi do ruky tisícovku. Nevím, kde ji sebrala (a nevím, jestli jsem to chtěla vědět) a ani jsem ji od ní nechtěla, ale trvala na tom, že si ji mám vzít. Otevřela jsem tašku přes rameno a začala se v ní přehrabovat. „Kam jsem ji jen dala? Doufám, že mi ji neukradli!“ mumlala jsem si pro sebe pořád dokola. Narazila jsem na postranní kapsu, která nebyla skoro vidět. Ani jsem nevěděla, že tam je. Rozepnula jsem zip

a strčila do ní ruku. Něco papírového tam opravdu bylo. Vytáhla jsem to „něco“ a nepatrně se mi rozjasnila tvář. „Ano!“ vydechla jsem šťastně. Na věži, která sice nebyla vidět, ale zato dost dobře slyšet, obíjely tři hodiny. Auta na silnici se pomalu, ale jistě začínala množit. Pořádně jsem se zabalila do bundy, která mě zahřála asi tak, jako brouka krovky. Mráz se mi zakusoval čím dál hlouběji do morku kostí. Drkotaly mi zuby, div mi nevypadly.

Čas utekl velmi rychle, protože jsem se ani nenadála a už tu stál autobus plný lidí. Plynule zastavil a dveře se líně otevřely. „Kam to bude slečno?“ zeptal se mě středně starý, ale hodně prošedivělý řidič. „Na Slovensko,“ řekla jsem potichu, ale myslím, že mě slyšel. „Z Brna do Bratislavy. Dál už musíš přestupovat. Máš dost peněz?“ zeptal se mě podezřívavě. Copak vypadám tak strašně, pomyslela jsem si. Zaplatila jsem lístek a popošla dál do vozu. Ten chlapík měl nějaký divný kukuč.

Cesta ubíhala pomalu. Na zastávce vystoupilo pět lidí, další nastoupili, na druhé vystoupila půlka autobusu a nastoupila třeba jenom kulhavá babička. Takhle nějak to pokračovalo celou cestu. Ani nevím, jak dlouho jsme jeli. Poslední část cesty si ke mně přisedl podezřelý kluk. Bavil se se mnou, ale pořád po mně těkal očima. Někdy mi přišlo, že mě ani neposlouchá a odkývne všechno, co řeknu. „Posloucháš mě vůbec?“ zeptala jsem se ho tedy. „Jo, jo, samozřejmě, určitě,“ řekl rychle, ale ani jednou se na mě nepodíval. „Když mě teda posloucháš, na co jsem se tě ptala?“ „Kolik mi je let. Na to ses mě ptala.“ Jeho odpověď mi vyrazila dech. Není možné, aby vnímal úplně všechno okolo a ještě k tomu mě poslouchat. „Tak kolik?“ zajímala jsem se. Tipovala bych mu tak sedmáct, osmáct. Měl úplně černé džínsy, černé moderní boty, fialové přiléhavé tričko (pod kterým se rýsovaly dobře vypracované svaly), černou koženou bundu se zlatým zipem a cvoky. Vlasy měl světle hnědé a oči tmavě modré, až mi připadalo, že jsou také fialové. Něco mi na něm ale nesesedlo. Všechny ty věci, doplňky. On se však k tomu, co měl na sobě, nějak nehodil. Byl jak postavička z časopisu, které odstříhli tělo a přilepili k hlavě někoho jiného. To bylo ono.

„Jé, já už tady vystupuju. Tak se měj.“ „Já taky, můžeme jít spolu,“ skočil mi do řeči. Přitom jsem si byla jistá, že si kupoval jízdenku někam jinam. Nezdálo se mi to jako dobrý nápad, pokračovat v cestě s tímhle „týpkem“. Byl prostě divnej.

Na autobusové nástupiště se vyhrnula spousta lidí. „Prosím tě, vyznáš se tady trochu?“ zeptala jsem se ho nejistě. „Jo, celkem jo,“ řekl a zase se na mě ani nepodíval. „Pojď, tudy.“ Ukázal prstem k nějaké uličce. „Jsi si jistej, že to tam opravdu je?“ zeptala jsem se opět nejistě a teď už i s obavami. „Určitě,“ řekl s bezvýraznou tváří. No dobře, půjdu, řekla jsem si pro sebe.

Jen co jsme zašli do uličky, otočil se ke mně čelem, podíval se doleva, doprava a znovu doleva. Rozhlížel se, jako kdyby chtěl přejít přes silnici. Připadalo mi to podivné, a tak už jsem se chystala, že odejdu. Už jsem se otáčela, když v tom přiskočil ještě blíž a škulbl za mojí tašku. Celá jsem se otřásla a taška se mi smekla z ramene. Jak měl svoji kořist, utíkal pryč.

Neudržela jsem rovnováhu a spadla jsem na hrubý štěrk. Bezva, pomyslela jsem si, mobil, peníze, doklady. Všechno je v tahu. Chvilí mi trvalo, než jsem se zvedla ze země, protože jsem si při pádu narazila koleno a teď o sobě dávalo značně najevo. Když jsem nakonec vstala, obličej se mi zkrivil bolestí. Nejen koleno, ale i za krkem mne pěkně bolelo.

Vyšla jsem na nádraží a potom jsem po nějaké době došla, jestli se to tak dá říct, k hlavní silnici. Pokusila jsem se stopovat nějaké auto, kterých kolem jezdila spousta. Uběhla zhruba hodinka a pořád jsem stála na stejném místě. Kolem mě proudila auta, autobusy, nákladáky, sem tam někdo prosvištěl na kole, motorce či babetě. Tomuto se nedalo říkat dobré vyhlídky do budoucnosti, která byla tak nejasná, jako černá díra ve vesmíru. Nevěděla jsem, kde budu za hodinu, co budu dělat zítra, jestli...

V tom moje myšlenky přetalo kvílení pneumatik.

Šedý pickup zastavil kousek ode mě a otevřely se dveře. „Jedete do Košic?“ zeptala jsem se. „Ale ovšem, zavezu vás tam, slečno,“ řekl s širokým úsměvem. Nastoupila jsem tedy do auta. To se plynule rozjelo. Ne jak máma, pomyslela jsem si. Zapnula jsem si pás a dívala se raději jenom před sebe. „Vy tam bydlíte, slečno?“ Z přemýšlení mě vytrhl mužův úlisný hlas. „Prosím? Cože?“ „No, jestli bydlíte v Košicích. Jestli vás někdo očekává.“ „Nebydlím, ani na mě nikdo nečeká. Takové překvapení, jestli se to tak dá říct.“ Ten muž se na mě podíval. „A jak se jmenujete, slečno?“ Už mě to podivné vyptávání takového staříka překvapovalo a děsilo. Bylo mu určitě přes padesát, na sobě měl modré otrhané, špinavé a zřejmě tudíž pracovní džínsy. Kostkovaná košile barevně ladila se zeleným kloboukem. Vlasy nebyly vidět, ale nemyslím si, že by měly příliš zdravou barvu.

„Hm,“ jméno jsem nemohla honem vymyslet, právě jméno mu říkat nebudu, „no, já jsem... Marcela. Marcela se jmenuji.“ Říkala jsem to tak, jako bych tím chtěla přesvědčit i sama sebe.

Cesta ubíhala celkem rychle. Za hodinu jsme byli asi v jedné třetině cesty. Najednou sjel z hlavní silnice a začal se potutelně usmívat. „Nemáš hlad? Žízeň?“ zeptal se mě jaksi natěšeně. Pořád mi nedocházelo, co chce udělat. „Nemám. Kam to jedete?“ Neodpověděl, ale jak uslyšel paniku v mém hlase, přibrzdil, otočil se na mě a začal mě hladit po tváři. „Jenom se neboj, Marcelinko, bude se ti to líbit.“ Otočil se zpět k volantů a zachrochtal jakoby blahem. A doprčic...!!! Došlo mi to až teď??? Já jsem teda pěkně natvrdlá...

„Co to támhle je?? Vidíte to?“ Chlápek se nahnul blíž k přednímu sklu a přibrzdil. Okamžitě jsem vycvakla pás a otevřela dveře. Než se ten člověk vzpamatoval, ležela jsem už na zemi. Dopadla jsem na zem a rychle jsem se zvedala k útěku. Rozběhla jsem se a rozhlížela jsem se kolem dokola.

Nedaleko od cesty stála k mému štěstí malá chatka. U ní stálo i nové nablýskané volvo. Chlápek v autě nemeškal a rozjel se po mně. Ještě kousek a má mě. Musím si pohnout. Po pádu mě bolelo celé tělo, takže sebrat všechny síly byl trochu zázrak. Už jsem bušila na dveře a cítila jsem auto za zády. „Pomóc, prosím vás!!! Pomozte mi!!!“ Dveře se otevřely. Vpadla

jsem dovnitř, rovnou k nějakému zrcadlu. Ve dveřích stál asi dvacetiletý kluk a díval se na mě jako na zjevení.

Auto se pomalu vzdalovalo, až vjelo na silnici a zmizelo mi z dohledu.

Kluk se na mě ještě chvíli díval, než zavřel dveře a někam odešel. Měla jsem vytřeštěné oči a můj dech slábnul. Celým mým tělem projela mírná, ale bolestivá křeč. Za chvíli se kluk opět vrátil se sklenkou vody a tabulkou čokolády Milka. „Na, napij se. A tohle sněz,“ řekl a ulomil dvě řady z celé tabulky, „udělá se ti líp“. Zprvu jsem váhala, jestli si to mám vzít. „Neboj se, nic v tom není,“ řekl a přidal milý úsměv. Dobře, řekla jsem si, horší už to nebude. Vodu jsem vypila a čokoláda mi také nedělala sebemenší problém. „Díky,“ řekla jsem zastřeným hlasem. Chtěl mě vzít do náruče, ale jak jsem si vzpomněla na předchozí událost, zvedl se mi žaludek a já jsem jeho ruce odstrčila od sebe. „Dobře, chápu. Tak tě alespoň zvednu. Pojď si lehnout na pohovku.“ Jen jsem tam došla a lehla jsem si, oči se mi zavřely samy od sebe.

Probudila jsem se celá zpocená. Vedle mě ležel Patrik a tiše oddychoval. Lehce jsem se odtáhla z jeho náruče a šla do kuchyně. Cvak! Někdo rozsvítil světlo. „Co tady děláš, holčičko?“ zeptala se mě babička. „Jenom se jdu napít. Zase jsem měla tu noční mûru. Pořád se mi to vrací, nejde na to zapomenout.“ „To bude dobré, Patrik tě zachránil tehdy, ochrání tě napořád,“ řekla babička a pěkně se na mě usmála. „To doufám,“ napila jsem se a úsměv jsem jí oplatila. Vrátila jsem se zpět do pokoje a snažila se usnout zdravým spánkem. Přemýšlela jsem o tom, co se stalo tenkrát, jak jsem jen o vlásek utekla přibližující se smrti v podobě toho zaprášeného chlápka v šedém pickupu.

Na Slovensku se mi velmi líbilo. Hlavně u babičky. Měla nádhernou zahradu, o kterou se s radostí starala, protože babička byla na operaci s nohou a tudíž se nemohla bez bolesti shýbat. Našla jsem si tu i přátele, se kterými jsem chodila do školy. Matka mi posílala jednou za měsíc peníze a vůbec se o mě nezajímala. Když jsem se narodila, prohlásila, že děti jsou překážkou v kariéře. Vždycky mě nějak zanedbávala, ale nechtěla jsem si to připustit. Ale teď se mi oči otevřely dokořán a já viděla, „co je doopravdy zač“. Proto jsem se odstěhovala k babičce, která na mě byla strašně hodná.

Na tohle všechno jsem myslela a snažila se zapomenout na osud, který nemá jen tak někdo.

POHÁDKA O SLOVENSKU GERLACHOVSKÝ ŠTÍT

SVĚTLANA KRÁLÍKOVÁ

Kdysi dávno, v dobách, kdy ještě vládli králové a princezny se vdávaly za trojhlavé draky, stála na kraji slovenského lesa jedna malá vesnička.

Lidé ve vesnici byli milí, měli se navzájem rádi, pomáhali si a všechny je spojovalo jedno velké trápení. V horách za lesem žil velký zlý obr. Každý den sešel dvěma kroky do vesnice a naporoučel si, co mu mají lidé připravit k jídlu. Jednou to bylo čtyřicet pečených kuřat s dvaceti kily vařených brambor, jindy zase dva vozy plné koláčů. Kdyby vesničané neuposlechly obrovských rozkazů, vesnici by jedním mávnutím ruky srovnal se zemí.

Lidé byli zoufalí, nestačili sklízet dostatek brambor, pšenice na mouku a kuřata už také rychle docházela. Nejednou král přijel se svým královským průvodem do vesnice, aby s obrem smlouval. Vždy se mu ale dostalo stejné odpovědi. Jestli bude mít kdokoliv snahu nevídaného hosta se zbavit, toho zašlápne do země a celé království s ním. Takovou obět král samozřejmě nechtěl podstoupit, protože na celém světě nebylo krásnějšího království, než bylo Slovensko.

Do království přijíždělo mnoho kouzelníků, zaklínačů a urozených vojáků ve snaze zachránit zemi od zlého obra. Každý pokus ovšem skončil neúspěchem, protože nikdo neměl odvahu s obrem bojovat, když ho spatřil. Všichni hrdinové s křikem utíkali za hranice, co jim nohy stačily.

Jednoho krásného slunečného dne přišel do země prostý mladík jménem Gerlach. Neměl zbroj, koně ani urozený titul, nesl si s sebou jen obyčejný štít. Všichni lidé si mysleli, že je blázen, protože holýma rukama nebezpečného obra nemůže přemoci. Gerlach si vzal svůj štít a šel vysoko do hor. Obr právě spal po vydatném obědě, slunce mu svítilo na jeho hustou hřívu světlých vlasů a típyt oslíňoval celé okolí. Hrdina se schoval za skálu, vytáhl svůj štít a nastavil ho proti slunci tak, aby odraz dopadal na obra. Ten se vzbudil a jakmile otevřel oči, slunečný odraz mu zatemnil zrak. Obr se zalekl, protože zář ho velmi pálila a utíkal, co mohl. Zastavil se až daleko za hranicemi, u oceánu.

Mladík se vrátil jako skutečný hrdina zpět do vesnice, celé království jásalo a oslavovalo ho. Na jeho počest pojmenovali místo, kde mladík obra vyhnal pryč ze země, Gerlachovský štít.

ZÁCHRANNÁ VÝPRAVA

MARTIN VÉRTEŠI

Ozvalo se zvonění a šestá vyučovací hodina skončila. Byl pátek, takže tento drnčivý zvuk vyvolal v každém studentovi radostný pocit nastávajícího volna. Ve školní jídelně bylo jako vždy plno. Fronta čekajících se táhla až na chodbu a nervózně natahovala hlavy ve snaze zjistit, co je dnes k obědu. Během patnácti minut se všichni dostali dovnitř a nebyli o svůj oběd ochuzeni.

Po obědě zamířila většina studentů rovnou ven ze školy. Několik jich však ve škole zůstávalo a zasedalo ve školní radě. Jedna ze schůzí tohoto školního orgánu se konala i tento pátek v jazykové učebně. Sešlo se tam šestnáct studentů (dva z každého ročníku osmiletého gymnázia), ředitelka školy a tři profesoři.

Bylo 14:00 a ředitelka školy, paní Rozsejpalová, zahájila zasedání: „Dobré odpoledne, jsem velice ráda, že jsme se dnes sešli v plném počtu, bude to potřeba. Nejprve si schválíme úkoly.“

Jednomyslně byl schválen program o třech bodech a mohlo se přikročit k projednávání. „První bod je nejzávažnější, který dnes musíme projednat,“ chopila se slova profesorka Orlíková. „Dostali jsme zprávu od naší partnerské školy ze slovenského Nížkova. Žádají nás o pomoc, jejich tři studenti maturitního ročníku se vydali na horskou túru přes hranice až do Čech, ale ztratili s nimi kontakt a domnívají se, že mají problémy. Samozřejmě za nimi již vyslali svůj záchranný tým, ale myslí si, že už budou nejspíš na našem území a že my se tam máme možnost dostat dříve. Jejich přesná poloha není jasná.“

Profesorka se odmlčela a přeletěla očima po všech studentech sedících v lavicích před ní. Pak zavadila pohledem o paní ředitelku a poněkud nesměle pokračovala: „Sami víte, že učitelský sbor postrádá mladé profesory nebo profesorky, a nehledě na náš věk, nikdo z nás by si ani na něco takového netroufl. Tudíž jediná pomoc, kterou můžeme vyslat, jste vy. Studenti naší školy.“

Většina studentů se neovládla a nahlas pronesla: „Cože?“ a téměř všichni také měli ve tváři úžas a nevěřící strach.

„Samozřejmě to nemůžeme požadovat po nikom, komu ještě nebylo osmnáct let, tudíž se obracím na zástupce ze septimy a oktávy. Byl by někdo z vás ochoten vydat se do hor na pomoc slovenským studentům?“

Profesorka Orlíková nasadila umučený výraz a probodávala pohledem čtyři studenty sedící úplně vzadu. Dva vytáhli studenti z oktávy, sedící v prostřední řadě, se okamžitě zatvářili, jako by si z nich profesorka dělala legraci, a jednoznačně řekli: „No, my určitě ne, musíme se připravovat na maturitu a na něco takového nemáme vůbec čas.“

Profesorka se obrátila na druhou dvojici studentů, která se mezi sebou očividně bavila nebo možná i dohadovala. Pak se jeden z nich, menší z dvojice a také trochu silnější než jeho soused, obrátil k profesorce a neurčitě řekl: „Nó, my asi taky ne. Je to takové dost riskantní.“

Na kratší chvíli zavládlo ve třídě naprosté ticho. Profesoři Tajda a Šimůnek si schovávali tvář ve dlaních a profesorka Orlíková zřejmě hledala slova.

„Dobrá tedy, nutit nikoho nemůžeme a ani nebudeme. Ale od vás všech jako od školní rady žádám nějaké jiné návrhy, jak urychleně řešit tuto situaci. Náklady, které může škola poskytnout, jsou ale značně omezené.“

Chvíli bylo opět napjaté ticho, poté zvedl ruku jeden student z kvarty: „Ptali jste se pana školníka, jestli by to nevzal? Vypadá, jako by si každé ráno zaběhl na Lysou a zpátky.“

„Ach, ano. Pan školník byl přirozeně jeden z prvních, koho jsme oslovili, ale odmítl.“

„Co třeba požádat o pomoc nějakou jinou školu v našem městě?“ navrhla jedna kvintánka.

„Než bychom vše domluvili, trvalo by to příliš dlouho. Potřebujeme, aby záchranný tým vyjel ještě dnes večer,“ odpovídala profesorka.

Jako další se o slovo přihlásil student ze třetí lavice, šanci však nedostal. Z úplně poslední lavice se ozýval hlasitější hovor, než bylo přípustné, a profesorku Orlíkovou to dost podráždilo: „Kostrbo, Palčíku, my tady řešíme závažný problém, a vy se bavíte!? To nemyslíte vážně!“

„Paní profesorko,“ ozval se druhý, poněkud vytáhlejší a svalnatější chlapec z poslední lavice, „my to bereme. Pojedeme do těch hor.“

Profesorka potřebovala několik sekund, než vstřebala to, co právě slyšela: „Opravdu?“ zeptala se trochu nejistě, ale v jejím hlase již byla znát úleva.

Kluci neodpověděli, a proto profesorka ihned začala jednat (ještě by si to rozmysleli). „Takže vy dva teď pojďte se mnou a s paní ředitelkou ke mně do kabinetu, zbytek školní rady bude pokračovat v řešení druhého a třetího bodu programu. Předávám vedení profesoru Tajdovi.“

Zvedla se a zamířila ke dveřím. V závěsu za ní vyrazili paní ředitelka Rozsejpalová a studenti Kostrba a Palčík. Ztichlou školou se přesunuli do prostorného kabinetu profesorky Orlíkové a dostali všechny potřebné pokyny. Ukázalo se, že paní ředitelka už měla vše připraveno, a vrazila hochům do rukou mapy s vyznačenými místy, trasami a dalšími poznámkami. „Teď běžte hned domů, sbalte si věci podle seznamu, který jsem vám dala, a ve stanovený čas buďte na hlavním nádraží. Samozřejmě nezapomeňte o své cestě uvědomit rodiče,“ řekla paní ředitelka a vyprovázela kluky ke dveřím.

David Palčík měl ve tváři stále ještě trochu nejistý výraz, zato Honza Kostrba ho ujišťoval, že to bude největší dobrodružství, jaké kdy zažili!

Téhož dne o půl šesté večer se oba chlapci sešli na ostravském hlavním nádraží. David už zřejmě převzal Honzův pohled na věc, jelikož se šťastně usmíval. Oba měli všechny věci sbaleny do batohu co nejmenších rozměrů, zřejmě s sebou neměli žádné náhradní oblečení a jídla asi moc také ne.

„Tak čo, jak ti je?“ zeptal se Honza Davida.

„Ale jo, jde to, jen si říkám, víš, jestli to zvládneme.“

„Jasně, to chápu, ale věř mi, teď na jaře už naše hory nejsou zdaleka tak nebezpečné jako v zimě. Nějak si poradíme, a pokud se nám všechno podaří, ještě budeme školními hrdiny!“

„Jasně. Hele, už je tu ředitelka,“ ukázal David prstem na vchod do nádražní haly. Skutečně si to k nim šinula ředitelka Rozsejpalová. Vypadala ještě unaveněji než odpoledne a zřejmě přišla rovnou ze školy.

„Nazdar, kluci, tak co, připraveni? Za chvíli vám to jede, že?“

„Ehm, ano,“ odpověděl David.

Ředitelka je doprovodila na nástupiště a počkala tam, dokud vlak neodjel. Kluci si našli volné místo a usadili se. Moc dlouho sice jet neměli, ale hodlali si co nejvíce užít odpočinku, dokud mohou.

Nám jejich cesta vlakem dává možnost trochu lépe je poznat. Honza je osmnáctiletý brýlatý hoch s neposednými hnědými vlasy. Zajímá se hlavně o biologii, ale láká ho také sama příroda, takže občas vyráží na výpravy do hor nebo jen do okolních lesů. Má vytrénovanou postavu a je také podstatně svalnatější než David. Ten je spíše menší, tak trochu obtloustlé postavy, s nakrátko ostříhanými vlasy. Obličejí vévodí velký nos. Jeho specialitou jsou naopak dějiny a spíše vysedává doma u počítače. Tito dva, na první pohled poměrně odlišní kluci, jsou velice dobří kamarádi a teď se spolu vydávají na svůj první společný podnik.

Vlak už zaskřípěl a zastavil ve stanici Ostravice. Kluci za pološera vyskočili z vlaku a rozhlédli se kolem. Nebylo tam toho moc k vidění, jen malá železniční zastávka, v dálce několik domů a koleje. Ale ne, ještě něco přeci – hory. Před sebou viděli jako na dlani jejich hory – Beskydy. Kdo neviděl, nepochopí. Ta nekonečná mračna zelených stromů, táhnoucích se v nepřehledných pásech od severu k jihu, ty romantické vyhlídky a dlouhé cesty, které vždy vedou do cíle. To nejsou jen hory, to je kus domova.

Honza zasněně vykročil a David jej následoval. Procházeli malou vesničkou a sledovali krásný západ slunce: „Chodíš někdy do hor?“ prohodil Honza k Davidovi.

„No, tedy, moc ne. Já nemám vůbec orientaci ani nic podobného a nikdy se mi moc nenaskytla příležitost,“ odpověděl David s uzarděním.

„No, já jen, víš, doma mě napadlo, jestli ti to moc nevdává, že jsem tě sem vytáhl. Víím, že jsi neměl chuť, a já tě přemluvil. Jde ale o to, že tyhle hory, které máme skoro hned za barákem, skrývají plno úžasných míst a tohle je skvělá příležitost, jak alespoň některá poznat. A taky jsou tohle asi poslední léta, kdy spolu máme na něco takového čas.“

Honza se odmlčel a David se zmohl jen na: „Jasně.“

Za šera došli na konec vesnice a odtud již vedla značená stezka do hor. Vydali se po červené a měli v plánu ujít asi ještě čtyři kilometry a potom si na chvíli lehnout. Tma však už byla neskutečně hustá a stezka se jim ztrácela. Po půli třetího kilometru si našli pohodlné místo na okraji malé mýtiny

a vytáhli si spacáky: „Myslím, že dneska přšet nebude, nebudeme natahovat celtu. Stejně musíme vstávat brzo,“ řekl Honza a zavřel ve spacáku oči.

Ráno se probudil o půl šesté a ihned se chystal probudit Davida. Ten ale ve spacáku nebyl a Honza se rozhlédl. Na mýtině se skláněl David u malého ohníčku a očividně jej rozfoukával. Honza rychle vstal a vydal se k němu: „Á, už jsi vzhůru,“ zavýskal radostně David, „jen jsem nám uvařil čaj. Tady nedaleko je pěkná studánka.“

Honza žasl, ale nabízený šálek čaje neodmítl. Jakmile ho dopili a něco pojedli, vydali se opět na cestu.

Dalších pět kilometrů jen šlapali a ani na sebe nepromluvili. První místo, na které měli dorazit a kde se měli po slovenských studentech poptávat, byla horská chata Smrk. Na posledním rozcestí před chatou David navrhl, aby se rozdělili a prošli okolím. Sice nepočítali, že by se „ztracení“ dostali až sem, ale raději nechtěli nic ponechat náhodě. Po dvaceti minutách došel Honza jako první k horské chatě a vyzvídal. Samozřejmě nic nezjistil, takže se rozhodl před chatou počkat na Davida a co nejrychleji pokračovat v cestě. David se ale stále neobjevoval, a když uběhlo drahocenných dvacet minut, musel mu Honza zavolat, aby zjistil, že se David ztratil, a navedl jej na správnou cestu. Opět spolu pokračovali v cestě. Nyní už nebyla tak náročná, přesto ale pořád stoupali.

U rozcestníku s krásným výhledem na beskydské hřebeny narazili na dva o něco starší mladíky. Když kolem nich prošli, jeden z nich na ně zvolal: „Jdete na Kladnatku?“

David se otočil a přikývl, že ano. „Tak až vyjdete tohle krátký prudký stoupání, dejte se nalevo. Značka sice vede napravo, ale jsou tam popadaný stromy a nedá se tam projít. Dojdete tam tak či tak.“

„Aha, dobře, tak díky,“ řekl Honza a začal stoupat po vychozené pěšince mezi malými stromky. Když dorazili na rovnou cestu, značka skutečně dále pokračovala napravo, ale nalevo byla také cesta. Vydali se tedy tam, podle pokynů jednoho z mladíků. Cesta však byla čím dál užší a pomalu se ztrácela. Když už se prodírali nějakou dobu jen hustým lesem, David narazil na skálu: „Sakra, jdeme blbě. Kdo ví, co nám ti hejsci napovídali. Pojď, vrátíme se.“

„No, počkej, když už jsme si takhle zašli, alespoň to tady trochu prozkoumáme,“ řekl horečně Honza a ihned si sundal batoh a vyběhl ke skalám. David ho napodobil a za chvíli už oba rozjařeně šplhali po skále. Když se dostali na její odlehlou stranu, zjistili, že je to vlastně jen maličká skalka. Davida už na ní nic nezajímalo a začal se drápat zpět k batohům. Když se dostal na vrchol skalky, na malý okamžik zkameněl. Dole pod ním stáli dva kluci a brali jejich věci. Když už procitl, zařval na ně a pustil se obrovskou rychlostí dolů. Oba mladíci, byli to ti samí, kteří jim poradili jít touto cestou, se jen stačili ohlédnout. David jednoho z nich zavalil svým obrovským tělem a druhý se i s batohem dal na útěk. Než se podařilo Davidovi dostat na nohy, byl už dole i Honza a pustil se za druhým zlodějem.

David se postavil, oprášil se a podíval se na nehybnou postavu na zemi.

Zřejmě toho chudáka omráčil: „Ale jakýpak chudák, chtěl nám přeci ukrást všechny věci!“

Když zatajil dech a zaposlouchal se, nic neslyšel. Začal mít obavy, že kdyby Honza toho druhého ničemu dopadl, nemusel by ho také přeprat. Hned se mu rozběhl na pomoc.

Oba je našel válet se na pěšině a prát se. Zřejmě přišel právě včas, jelikož Honza na tom nebyl vůbec dobře. David osvědčeným způsobem povalil dlouhána na zem a ukončil tak zápas. „Uf. No konečně, asi by mi vybil všechny zuby, kdybys nepřišel!“ řekl Honza a zvedl se ze země.

„No jo, já to tušil. Ale co s ním?“ odpověděl mu David a ukázal na vysokého mladíka, kterému seděl na zádech.

„No, trochu si je proklepneme. Chytil jsi i toho druhého?“

„Jo, chytil. Teda teď je asi omráčený.“

„Tak ho vezmeme k němu a uvidíme,“ řekl Honza a vydali se zpátky ke skále. David držel zloděje pevně za ruce, i když ten vypadal dost zmožený na to, aby se o něco pokoušel.

Posadili jej vedle omráčeného druhu, kterého se jim po chvíli podařilo probrat. Jakmile si zřejmě uvědomil, kde je, nasadil bojácný výraz.

Honza a David si vzali své zachráněné batohy co nejbližší a začali vyslychat: „Co jste zač? Proč jste nás chtěli okrást?“

Oba zloději se na sebe krátce podívali a mlčeli. Když ale Honza čistě náhodou udělal prudký pohyb, ten ještě nedávno omráčený kluk začal mluvit: „Ale my jsme vás nechtěli okrást! Jen jsme si chtěli vzít nějaké jídlo a vaše věci bychom vám nechali! My nemáme co jíst, touláme se tady po horách už půl roku a sháníme si jídlo, jak to jen jde.“

Druhý vyslychaný se na toho prvního podíval vražedným pohledem a pak se dále jen díval do země.

„Aha. A to nemáte kde bydlet? Co vaše rodina? Nikdo vás nehledá?“ zeptal se David.

Tyhle otázky zřejmě byly až moc troufalé, protože na ně ani jeden z dotázaných neodpověděl.

„Jak se jmenujete?“

„Já jsem Petr a můj bratr se jmenuje Eda,“ odpověděl nižší z obou bratrů, chlapec se světlými vlasy a trochu prasečím obličejem.

David zalovil v batohu a hodil Petrovi dva jablka: „Tady máte. Kdybyste nám řekli, že máte hlad, něco bychom vám dali. Nemuseli jste krást.“

Nabízeného jídla se chopil i Eda, vysoký hoch s brýlemi a dlouhým nosem. Nenápadně si také začal Davida a Honzu prohlížet. Jakmile dojedli jablka, Petr se jich také zeptal na jména a již se s nimi bavil naprosto normálně. Když už začal komunikovat i Eda, napadlo Honzu: „Nechcete jít alespoň kousek cesty s námi? Máme naplánovanou takovou zajímavou trasu...“

A tak se Petr a Eda stali dalšími členy expedice na záchranu slovenských studentů. Zpočátku se Honza a David chovali poněkud zdrženlivěji, dokonce David Honzovi jeho nabídku vyčítal. Jak se ale postupně začaly ukazovat

pravé povahy Petra a Edy, oba byli rádi, že je s sebou vzali. Navíc to mělo jednu velkou výhodu: Petr s Edou znali výborně Beskydy.

Všichni čtyři došli téhož dne k večeru na vrchol Kladnatý. Když provedli rozsáhlý průzkum okolí a nevynechali ani několik Edou vytipovaných zrádných místech, vydali se kousek do lesa najít plácek k přenocování. Petr s Edou měli dvě cely, takže i s Honzovou a Davidovou vytvořili luxusní přístřešek. Spát se jim nikomu ale ještě příliš nechtělo, takže si rozdělali oheň. David natukl opět téma, které ho velice zajímalo: „Hele, Edo, jak jste se sem vlastně dostali? Vy nemáte kde bydlet?“

S ustrnutím očekával, jestli se Eda odpovědi vyhne, nebo se na něj oboří. K odpovědi se ale dostal Petr: „No, víte, ono to bylo takhle. Rodiče nám zemřeli a začali se o nás starat babička s dědou. Jenomže s dědou to nešlo vydržet. Pořád nás bil, nadával nám, museli jsme u něj otročit. Babička se ho sice snažila mírnit, ale moc se jí to nedařilo. A tak jsme před půl rokem utekli. Vždycky jsme tady ty hory měli rádi, tak si sem občas zajdeme. Nikdo nás nehledá, takže si můžeme nepozorovaně občas ukrást nebo vyprosit něco k jídlu. A takhle přežíváme. Už nějakou dobu přemýšlíme, že bychom šli pracovat, ale nic neumíme, takže nás nikde nevezmou.“

Na několik vteřin, které se ale zdály být ukrutně dlouhé, zavládló propastné ticho. Nikdo na nikoho nepohlédl. Všichni zírali do ohně.

„To je smutné,“ řekl David.

„Nejvíce nás mrzí, že jsme přišli o své kamarády,“ promluvil tentokrát Eda, „měli jsme jich hodně a byli to opravdu kamarádi jak se sluší a patří. Vzpomínám si, jak jsme se jednou vloupali do ředitelny, abychom tam podstrčili hrst hnojícího kompostu, a zrovna vešel ředitel. Kája už byl venku, ale nenechal nás v tom. Schválně zaklepal na dveře a utekl, takže my jsme se mohli vypořit.“

Vypadalo to, že se dme pýchou, ale zároveň má slzy na krajíčku. Zbytek večera se bavili o Honzových a Davidových spolužácích a kamarádech, o škole, a vůbec si prostě povídali.

Následujícího dne ráno bylo ale potřeba dohnat ztrátu, kterou už stačili nabrat. Jakmile vše sbalili, vydali se směrem k Čertáku. Nikoli však značenou cestou, ale zkratkou, kterou objevili Petr s Edou.

Podle pokynů ředitelky Rozsejpalové to bylo poslední místo na českém území, které měli prozkoumat. Na Čerták se společně dostali po poledni. Nikoho tam nepotkali a ani žádná horská chata zde nestála, takže mohli jen projít okolí a utvrdit se v tom, že zde jsou naprosto sami. „Tak si uděláme pauzu, ne? Edo, kde máš ten kopačák, co jsme ho našli na tom trampském tábořišti?“ zeptal se Petr.

„Jéj, tady ho nemám. Schoval jsem ho pod tím převisem, kde jsme posledně spali,“ odpověděl Eda.

„Ne, kluci, my nemáme čas. Musíme projít celou naplánovanou trasu a najít ty ztracené slovenské kluky. Jestli nechcete, nemusíte s námi chodit dál.“

„No, ne že bychom nechtěli, ale do cizího státu nepolezeme. Ale vezmeme vás ještě kousek k hranicím, je tam takové málo známé místo, ale právě proto stojí za to tam jít. Zajdete si jenom kousek,“ řekl Eda a nasadil prosebný výraz.

„No jó, to bychom mohli,“ odpověděl Honza a usmál se.

Když se ale vydali směrem k hranicím, zjistili, že ta zacházka bude trochu delší, než tvrdil Eda. Naštěstí nemuseli moc šlapat do kopce, cesta vedla poměrně rovinným terénem. Eda se bavil s Davidem o počítačích a každou chvíli se rozplývali nad nějakým úžasným grafickým programem.

Už ušli asi pět kilometrů navíc a Honza s Davidem Edovi za jeho nápad spílali. Ten je ale přesvědčil, aby ušli ještě posledních tři sta metrů, a vyplatilo se to. Před jejich zraky se vynořil menší kaňon jako z pohádky. Okolní živá příroda s pokorou ustoupila a dala možnost té nerostné naplno se projevit. Kamenité srázy a břídlíchnaté stěny v pozadí doplňoval vzrostlý smrk.

Honza s Davidem stáli s otevřenými ústy a nezmohli se na slovo. Přeci jen se cesta sem vyplatila...

„Hele, někdo už tu je!“ vykřikl David a ukázal na dno kaňonu, kde se tyčil malý primitivní přístřešek.

Všichni se tam rozběhli. Jakmile se dostali blíže, poznali, že přístřešek je vyroben z několika celt a někdo v něm nejspíš je. Když už se kolem přístřešku shromáždili všichni čtyři, ozvalo se z jeho útrob: „Stanko, to jsi ty?“

„Ne, my jsme studenti z Česka a hledáme tady naše ztracené slovenské kolegy. Nevíte o někom takovém?“

Uvnitř na chvíli zavládlo ticho. Pak se jen ozvalo: „Pojďte dovnitř.“

Užaslí kluci rozhrnuli vchod a strčili dovnitř hlavy. Seděl tam na spacáku nějaký kluk, v ruce měl hrnek a jednu nohu před sebou nějak nepřírozeně nataženou. „Konečně jste přišli! Věžíme tady se dvěma kamarády už několik dní. Já mám něco s nohou a vůbec se nemůžu hýbat, a jídlo nám už taky dochází.“

Světlovlasý chlapec s jasně modrýma očima byl zřejmě nejšťastnější během několika posledních dní: „To jste vy? Takže jsme vás našli?“

David byl také šťastím bez sebe.

Všichni se sobě vzájemně představili (zraněný chlapec se jmenoval Jura), Honza ihned vytáhl z batohu zásoby tekutin a jídla, o které se neváhal podělit, a vesele řečnili. Dozvěděli se, jak slovenská expedice na hranicích chtěla navštívit toto krásné místo, ale kousek odtud se jim stala malá nehoda, při které si Jura zranil nohu, a rozbil se jim také jediný mobilní telefon, který s sebou měli.

Po dvaceti minutách bylo slyšet padat kamení a ihned nato se před přístřeškem objevily další dvě postavy. Byli to Jára a Martin, zbývající členové expedice. Jejich radost rovněž neznala konce.

Honza šel najít místo, kde by měl signál, aby mohl o úspěchu informovat školu a rodiče. „Máme se prý vrátit co nejdřív,“ řekl, když se vrátil.

„To ale nebude tak jednoduché. Já nebudu schopen chůze dřív než zítra.

A to jen s velkou pomocí," konstatoval Jura a přejižděl si bolestně po zraněné noze.

„No co, počkáme tu s vámi do zítřka a vydáme se zpátky. Není co řešit,“ ukončil debatu Petr.

Noc byla pro všechny zúčastněné tou nejlepší během posledních dnů. Nikoho netížily starosti a mohli si vychutnávat ty nejhezčí sny.

Druhý den ráno Eda s Petrem téměř sami sbalili všechny věci a Jára s Davidem se ujali úlohy podpěračů Jury. Cesta dolů byla sice pohodlnější než nahoru, ale s Jurou vše dostávalo jiné rozměry. Relativně ale vše proběhlo rychle a bez větších komplikací, za zmínku stojí jen zastávka na Smrku, kde chtěl Jura všem dokázat, že už je schopen jít sám, a skutálel se několik metrů ze svahu.

Na nádraží v Ostravici už po telefonické domluvě čekala paní ředitelka a snad ani není třeba popisovat slavný návrat obou našich studentů a záchráněných Slováků do školy.

Zbývá už se jen zmínit o Petrovi a Edovi. Oba se vrátili domů. Tam ale zjistili, že sociální pracovnice je dědovi s babičkou v jejich nepřítomnosti odebrala. Nyní čekají na svou novou rodinu...

NÁHODNÉ ZRAZENIE DLHÉHO NOSA A VELKÝCH PRS

LUCIA GECELOVSKÁ

Stretli sa na rohu Mäsiarskej a Poštovej.

Rohlíky, mäkký syr, pretlak..., premýšľala ona.

Zase sme prehrali. Tí sráči vôbec nevedia brániť, letelo hlavou jemu.

Takmer do seba vrazili. Chvíľu stáli v tichosti a preleteli toho druhého očami.

„Ahoj,“ povedali súčasne.

Pousmiali sa. Hľadali ďalšie slová. Ich mlčanie sprevádzal ruch ulíc. Boli však príliš ticho, aby ho počuli.

„Vyzeráš dobre,“ osmelil sa. Ešte lepšie ako kedysi, pomyslel si.

„Aj ty.“ Tá briaďka ti pristane. A ako.

Kývol hlavou ku kaviarni. Jemne prikývla, hoci nemala čas.

Pred dvadsiatimi piatimi rokmi študovala na obchodnej akadémii, nachádzala nadšenie v účtovaní a grafoch dopytu a odbytu. On exceloval na matematickom gympli, cestoval na svetové kolá matematických súťaží a vymýšľal matematické vtipy. Vo voľnom čase hral na gitare v rockovej

kapele, kde zo seba vybil všetky vzorce. V tom čase chodila s Pavlom, vysokým svetlovlasým spolužiakom. On si požičiaval porno a ženy od seba odrážal ako loptičky. O rolu playboya nestál. Počula o ňom, on ju raz zahliadol, ale bližšie ako na dvadsať metrov sa k sebe nedostali.

Sadli si za drevený stôl v rohu kaviarne. Voňala mafínami a kapučínom. Na stenách viseli obrazy kávových plantáží, černochovo vo farbe kávy a hrnčiekov, z ktorých sa parilo.

Objednala si latté, on presso bez mlieka.

„Ako kedysi.“ Usmiala sa.

Ticho prikývol a obzeral si ju. Mala ešte väčšie a pevnejšie prsia ako pred rokmi. Znenazdajky sa mu vybavili nahé. Dotkol sa ich. Stisol bradavky. Ticho pretala ona banálnou otázkou.

„Ako sa ti darí?“

Zháchil sa, vrátil ruku k telu a oči zvrtol k jej tvári.

„Dobre,“ odpovedal. Na hovno, pomyslel si.

„A tebe?“ odrazil otázku na ňu.

„Fajn. Nemôžem sa sťažovať,“ zaklamala i ona. Presvedčivo.

„Máš rodinu?“ spýtal sa. V skutočnosti chcel vedieť, či s niekým spáva.

Prikývla.

„Máme s Richardom dve deti. Staršia Anička chodí na strednú, Janko ešte na základku.“

Zúčastnene prikývol a zadumal sa. Očakával protiotázku. Odpovedal skôr, ako ju položila.

„Žijem s priateľkou. Päť rokov. Nemôžem si sťažovať,“ ukradol jej vetu.

„Obaja sme dobrodružné povahy, máme radi hory, surfovanie a dobrý starý rock,“ dodal, aby to vyznelo presvedčivejšie. Ale je to nuda. Sex len dvakrát mesačne. A kvôli prachom nikam nechodíme.

„A čo robíš?“ Spomenula si, ako chcel byť vedcom a vyriešiť záhady svojho odboru.

„Hm. Momentálne som na voľnej nohe. Bol som manažérom jednej banky, ale nebavilo ma to, tak som odišiel. V mysli už ale mám vlastný projekt.“ Mal ho v hlave už desať rokov. Po ôsmich zistil, že je nepoužiteľný. Po deviatich ho vyhodili z banky a začal piť. Keď mal v sebe pár panákov, projekt rád oživoval a premýšľal nad ním, akoby bolo len otázkou času, kedy s ním uspeje.

„Erika je učiteľka,“ dodal.

Usmiala sa. Zas.

„Ja robím účtovníctvo malým firmám.“

Prišiel čašník a doniesol im kávu.

Pred dvadsiatimi tromi rokmi sa spoznali. Na jednom matematickom sústreďení. Očarila ho svojou jednoduchosťou a nevšedným citom pre riešenie integrálov. Na čas si nedali. Vyspali sa spolu už druhý deň. Hneď dvakrát. Raz v lesíku za ubytovňou, druhýkrát večer na izbe, keď jeho spolubývajúci slopali v spoločanke. Mala veľké prsia, ktorých sa rád dotýkal a znamienko

na vnútornej strane stehien blízko pohlavia, ktoré ho vzrušovalo. Ju na ňom vzrušovalo takmer všetko. Najviac dlhý nezvyčajne tvarovaný nos, ktorý ju fascinoval. Bolo ho vidieť už z diaľky. Nos, ktorý sa vymykal všetkým matematickým štatistikám.

Ako tak v tichosti sedeli, pozorovala ho. Za tie roky sa vôbec nezmenil. Mal ten istý tvar i dĺžku ako kedysi. Len na špičke chýbala malá červená bodka, ktorá pred rokmi bila do očí. Všimol si, že na neho hľadí a zasmial sa. Sklopila oči, ale zasmiala sa tiež.

„Erike sa nepáči. Vraví, že je nemotorný.“

Nos jej manžela bol malý a nevýrazný. A vídala ho čím ďalej tým menej. V práci trávil stále viac času, zvýšil sa i počet služobných ciest.

Mal chuť povedať, „mám sa nanič“ a vyrozprávať sa jej ako kedysi. Aj ona. Obaja ale mlčali a srkali z kávy.

Pred dvadsiatimi rokmi odišla na vysokú do Prahy. Odvtedy sa nevideli. Prvých pár rokov o sebe počuli od známych a kamarátov. Potom informačné kanály utíchli. Ako keď sa po koncerte všetci postupne rozprchnu a po hudbe a hlasoch ostanú len spomienky.

Čo si robila po výške? Chcel sa spýtať, ale aký by to malo zmysel? Celé stretnutie malo akúsi nezmyselnú pachuť. Mohli by zísť do najbližšieho motela a vyspať sa spolu. Ale to by bolo ako z lacného filmu. Mohli sa poprechádzať a dopodrobna si vyložiť svoje životy. Mohol hovoriť o nedokončenej výške, o cestách po svete, o všetkých tých premrhaných rokoch či o cudzinkách, ktoré spoznal.

Čo si robil celé tie roky? Mala na jazyku nevyslovenú otázku ona. Chcela vedieť milión vecí. O jeho kapele. O snoch. O miestach, ktoré navštívil. Vedela však, že by sa jej potom pýtal on. Čo by povedala? V piatom ročníku na výške, keď som sa raz ožrala, ma pretiahol jeden doktorand. Dcéra je jeho, ale nevie o tom. Stretla som mladého obchodníka, ktorý mi ponúkol istotu. Dal mi syna a roky, keď sme žili z mála, lebo budoval firmu. Roky blahobytu, keď sa mu začalo dariť. A roky osamelosti, keď prestal mať čas.

Dopili a pozreli si na chvíľu do očí.

Zaplatil.

Stáli na rohu Mäsiarskej a Poštovej a lúčili sa.

„Ak by si nič potrebovala, ozvi sa,“ podával jej svoju vizitku. Schovala si ju do vrečka.

Usmiali sa a každý šiel svojou cestou. On po Mäsiarskej k obľúbenej krčme, ona po Poštovej smerom k Tescu.

Večer sa dovliekol domov a zvalil sa na posteľ. Priateľka šla do Tatier navštíviť kamarátku. Ona došla domov do prázdneho bytu. Deti si na víkend vzali jej rodičia a manžel bol pracovne v zahraničí. Ležal a myslel na jej jednoduchosť a malé bradavky na veľkých prsiach. Sedela a myslela na jeho nos. Vybrala z vrečka vizitku, položila ju na stôl a v tichosti na ňu hľadela.

PRÍBEHY OBJATIA ALEBO BRAZÍLSKY KURZ ČLOVEČINY

LENKA TINKOVÁ

Niektorí ľudia nevedia ako správne objat človeka. Len malátne zavesia svoje ruky okolo toho druhého. Prišerné.

„Ahoj, nezlakni sa,“ upozornila som mamu hneď na začiatku. „O mesiac odchádzam na trojmesačnú stáž do Brazílie.“ Rýchle jednanie sa mi zdalo ako dobrá stratégia. „Čože? Žartuješ, však,“ s nádejou v hlase sa spýtala mama. Napriek tomu, že zo skúseností pravdepodobne vedela, že to nie je vtíp. Impulzívne rozhodnutia sú totiž synonymom môjho života rovnako ako chaos. „Myslím to vážne,“ utvrdila som ju v obavách. „Veď si sa len nedávno stahovala do Prahy. To fakt nevydržíš na jednom mieste? A ešte k tomu Brazília. Tolko nebezpečenstva. Zavolaj keď dostaneš rozum,“ nedala mi možnosť obhajoby a položila. V ten deň mi zavolala ešte trikrát. Prekvapilo ma, koľko presvedčovacích metód má v zásobníku. Strielala na mňa citové vydieranie, argumenty podložené televíznym spravodajstvom, ekonomické analýzy... O týždeň som pricestovala na Slovensko rozlúčiť sa pred odletom. Mama ma čakala pri autobuse. Hľadela na mňa vyčítavo. Z jej letného objatia som cítila zmierenie a zároveň nepokoj.

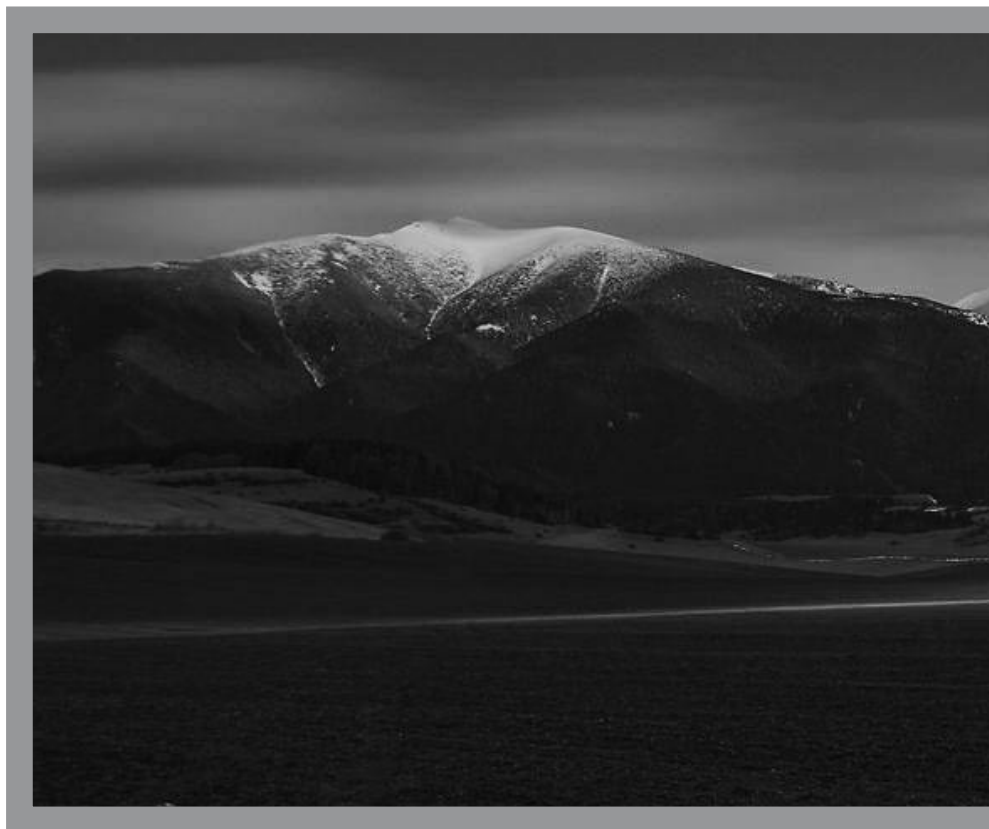
Sloboda na dolet

Je piatok. V práci stres ako obyčajne. V otvorenej kancelárii sa na nás zo všetkých strán valia informácie. Práca v médiách má veľkú výhodu v tom, že ste stále v obraze. Na druhej strane sa môže stať, že vás z toho začne bolieť hlava. A nakoniec si pôjdete liečiť myšlienky na úplne iný kontinent. Najlepšie tam, kde nerozumiete miestnemu jazyku, aby vás ľudia nemali šancu zahlcovať ďalšími slovami. Z rozmyšľania ma prerušilo naše spravodajstvo. Správa dňa: „Počet úmrtí na prasečí chřipku v Brazílii se zvyšuje. Obětí je už přes tisíc.“ Do televízneho štúdia prišla epidemiologička. No výborne. Zase som si vybrala na zmenu ten najvhodnejší čas. Ja už fakt asi nedokážem žiť bez adrenalínu. „Lenko, prý chceš Brazílii brzo zvýšit statistiky epidemie,“ utrúsil so svojou typickou iróniou vedúci vysielania Radim. „Říkal jsem epidemioložce kam se chystáš, máš si hned zajít pro Tamiflu,“ vyžíval sa v mojej zdesenej tvári. Našťastie ma neskôr dotyčná odborníčka upokojila, že lieky nepotrebujem. Mám si len dávať pozor kde jem, kde sa zdržujem a nemám vyhľadávať masy ľudí. Tak to som bez obáv. Z veľkého množstva ľudí na jednom mieste mám panický strach. Pamätám sa, ako som k tejto fóbii prišla. Akoby to bolo dnes. Vyhrali sme majstrovstvá sveta v hokeji a ja som sa chcela len prizerat. Dostala som sa však do nekontrolovateľného davu a nemohla sa ani pohnúť. Postupne sa mi zvyšoval tep a začala som

sa potiť. Mala som pocit, že nemám priestor ani na dýchanie. Keď som sa rozhodovala, či sa aktívne rozkričím alebo pasívne odpadnem, odtiahla ma kamarátka do bezpečia. Z dumania ma prerušila kolegyňa, ktorá potrebovala s niečím poradiť. Idem domov. Dnes som tu poslednýkrát. Nemám rada veľké lúčenia, pripadá mi to strojené. Už sa blížia. Jeden za druhým mi podávajú ruku, počúvam opakujúce sa vety: Ať se ti tam dař. Někdy se ozvi. Pozdravuj Jižní Ameriku. Radim ku mne pristúpil ako posledný. V ruke držal fľašku Fernetu. „Tohle tam nemají, tak ať máš sebou i něco z domova,“ prehlásil nezaujato. Potom ma chytil za ramená a dal mi pusu na tvár.

Dotyk dialky

Posledná rozlúčka s kamarátmi dopadla výborne. Akurát som nepochopila radu od Štěpánky. „Dávej si pozor. Znáš se...“ Hm, asi myslela môj cit pre komplikácie, vždy si vyberám ťažšiu cestu. Od Magdy som dostala ručne robený zápisník s nápisom v portugalčine **O meu diário brasileiro**. Mám si do neho zapisovať svoje pocity. Vraj ho budem potrebovať na svoj osobný dialóg. To ma vždy zaujímalo. Ako dlho dokáže človek vydržať sám so sebou?

O meu diário Brasileiro

7.9. Letisko Miláno - pocity: koža, handry, vône, energia, rodina, nezávislosť.

Som pozorovateľ. Nazerám. Sledujem a fantazírujem. Letisko je pre túto „úchylku“ najlepšie miesto. Tolko rôznych životov, chutí a vôní. Tolko osudov. Ta pani s tou zvláštnou taškou ide zrejme k východu 62, kde stojí lietadlo do Tokya. V akom jazyku číta ten pán knihu? Sedí kúsok odo mňa. Zrejme má tiež namierené do Sao Paula. Brazílsky pár sa mi prihovoril „Buenos,“ myslia si že som krajanka. Uvedomujem si, že nevedieť po portugalsky a ísť sama do Brazílie môže byť trošku problém. Musím veriť v seba a zachovať chladnú hlavu, len žiadnu paniku. Čím viac sa blížite strachu tým ste silnejší. Prejaví sa pud sebazáchovy. Aspoň dúfam.

Môj prvý zaoceánsky let prebehol bez komplikácií. Aj tak som ale šťastná, že už zase stojím na pevnej zemi. Dúfam, že ma študenti, ktorí ma majú na starosti, už netrepezlivo čakajú v priletovej hale. Obrovské letisko. No čo, pôjdem s davom a snáď nájdem aj batožinu. Kráčam dlhou chodbou za svojimi spolucestujúcimi. Sláva. Tamto krúži môj kufor. Nakoniec to nebolo

také zložité. Teraz nájsť východ a je to. Pomaly sa predieram chodbami a schodmi. Dostávam sa však len k dlhému ľudskému hadovi. EU CITIZEN Žiaľ nápis vraví, že sa mám do toho nekonečného radu postaviť i ja. Výborne. Dúfam, že Brazílčania sú trpezliví a počkajú na mňa. Vidím to tak na tri hodiny čakania. Predo mnou stojí pán s rúškou na ústach. Ako vidím, nie je sám. Podľa médií sa prasacia chrípka šíri najrýchlejšie práve na letisku. Takže, kde je lepší dôvod k panike ako tu? Je tu dusno. Mám pocit, že tu stojím už hodiny. Čo môžu na tých európskych pasoch toľko skúmať? „Tresk.“ Niečo spadlo. Nie, niekto spadol. Ľudia sa obzerajú. Pár ich vybehlo z radu a rozbehlo sa smerom ku mne. Kúsok odo mňa odpadla mladá pani. Už jej podávajú vodu. Jej priateľ ju vystrašene drží v rukách. Vstáva a zúčastneným malej drámy ukazuje, že je v poriadku. Akosi mi zovrelo srdce. To dlhé čakanie takéto nečakané situácie len znásobia. Už nech som vonku z letiska. Ľudia sa pohlí. Som na rade. Neuveriteľné. Letisková hala je veľká. Hľadám svojich sprievodcov. Možno nevydržali čakanie a sú preč. Nevadí, použila by som plán B. Ešte pred odchodom som si pre istotu zistila email a číslo na slovenského konzula v Brazílii. Zrazu som zahliadla troch unavených študentov. Podobajú sa tým na fotografii, ktorú som dostala pred odchodom. Znepokojene sa obzerajú okolo seba. Idem k nim, nech môžeme konečne vyraziť do môjho prechodného bydliska... Vrhli sa na mňa dvaja Brazílčania a jedna malá Číňanka. Úžasné. Objímať sa teda vedia skutočne úprimne.

Pristúpiš k človeku. Otvoríš náruč, usmeješ sa...

„Si unavená?“ spýtal sa chlapec menom Rafael. Vysoký, kučeravý čiernovlasý chlapec s veľkými tmavými očami. „Vyzerá celkom zničené,“ pokračoval jeho kamarát Renan. „Lenka, musíme sa ponáhľať. Ešte musíme stihnúť ďalší spoj do Francie,“ pozrel sa na mňa s pochopením. Ok, vravím si v duchu. Hodinku do ďalšieho mesta ešte vydržím. „Ako dlho to do Francie trvá?“ pre istotu sa spýtam. „Je to kúsok. Len niečo cez päť hodín,“ zarazil ma odpoveďou Renan. „Čože? To nemyslíte vážne. A tomu hovoríte blízko?“ začudovala som sa. „Pre nás je to normálna vzdialenosť. Domov z internátov cestujeme častokrát aj dvadsať hodín,“ dodal Rafael. Neuvedomila som si, v akej veľkej krajine práve som. My to máme v Európe jednoduchšie. Ja som za päť hodín v inom štáte.

Autobus do Francie bol luxusný. Internet mal pravdu. Autobusová doprava je v Brazílii najpohodlnejšia. Vo vnútri vyzerá ešte krajšie. Dá sa tu určite pohodlne spať. Hneď to otestujem. Minimálne na nasledujúcich päť hodín. Zaspávam.

WELCOME LENKA! Na autobusovej zastávke drží tlupa mladých ľudí transparent. To je milé. Trochu som zneistela. Nie som rada stredobodom pozornosti. Ale tomuto objímaniu sa nevyhnem. Mám pocit, že prechádzam akousi psychologickou terapiou. Dvadsať úprimných objatí, dvadsať vyliečených rán na duši. Prichádzame do bytu, kde budem nasledujúce tri mesiace bývať. Spolubývajúce mám hneď tri. Som na ne zvedavá. Patricia, Mariana a Camila. Zaujímavá trojica. Patricia, menšia čiernovláska. Z očí jej

čítam energickosť a vášeň. Marianna je vyššia, má vraj talianskych predkov. Jej tvár je príjemnejšia, upokojuje. Camila ma objala ako prvá. Krásne dievča. Typická Brazílčanka, tak ako si ich my, Európania, predstavujeme. Dlhé nohy, zaoblené krivky. Tmavšia pleť, rovné ale husté vlasy. Akoby vystrihnutá z reportáže z karnevalu v Riu. Samba tanečnica.

Nová učiteľka

Po týždni v cudzom svete nepocitujem zmeny. Aj keď ma Natália, jedna z našich susediek, zobrala do jednej organizácie ako názorný príklad. „Ako sa správať k cudzincom, ktorý prechádzajú kultúrnym šokom,“ názov prednášky.

Niekoľko rád od Natálie:

1. Človeka, na ktorom pozorujete kultúrny šok za žiadnu cenu nenechávajte samého. Samotu by pocítoval o to intenzívnejšie.

2. Pýtajte sa ho na rodinu. Zaujímajte sa o jeho krajinu. Nech sa tam aspoň myšlienkami sem tam prenesie.

3. Zamestnajte jeho myseľ. Neustále mu vymýšľajte nové aktivity.

Vyzerá to tak, že by som podľa nej potrebovala osobnú opatrovatelku. Pomaly prišiel aj môj čas povedať niečo o Slovensku. „Slovensko je malý štát v strede Európy. Naším typickým nápojom je slivovica. Hláskujte so mnou sli vo vi ca,“ učím ich správnu výslovnosť. „Šivo liča,“ Natalie musí ešte slovenčinu pocvičiť. Snažila som sa im opísať slovenskú kultúru čo najlepšie. Techio, sympatický mladík so zelenými očami a plavými vlasmi, sa na mňa díva s otázkou. „Aký je komunizmus?“ vypadlo z neho nakoniec. Žila som v ňom len tri roky. Ale s otázkou som sa popasovala. Snažila som sa opísať príbehy, ktoré som počúvala zo svojho okolia. Vyzerá to, že odpoveď zabrala. Dnes ma ešte čaká prednáška pred 150 študentmi. Moja prvá hodina. Stáž spočíva v tom, že povediem na miestnej Univerzite kurz medzinárodnej žurnalistiky.

Univerzita je pekná, moderná. Prechádzame areálom, ľudia sa zastavujú, objímajú sa. Veľmi kontaktná krajina. Pre Európana možno až príliš. Ako to robia, že sa stále usmievajú, to ich naozaj nič nerozhodí, neštev?

Slovenský email

Po príchode domov ma čakalo príjemné prekvapenie. Čakal ma email od slovenského konzula v Brazílii. Kedysi som mu písala, aby som zistila, či by som našla v takej veľkej krajine aj slovenské stopy. S odpoveďou sa musím podeliť.

„Vážená Lenka,

V podstate nás Slovákov je veľmi málo tu v Brazílii a aj tak roztrúsení po tejto veľkej krajine. Poznám v podstate všetkých, lebo tu žijem 41 rokov. Máme v štáte Paraná v meste Cambé jednu štvrt ktorá sa volá dokonca Bratislava – založená v 20 rokoch minulého storočia Slováckmi ktorí sem prišli z Rumunska. Dnes ich je už veľmi málo čo hovoria slovensky. Všetko sa to pomiešalo. Vstúpte do kontaktu s Anitou. Posielam Vám jej kontakt.“

Nečakané. Zažívam akúsi zvláštnu eufóriu. Musím Anite hneď zavolať,

nemôžem sa dočkať. Vytáčam telefón. V ňom sa ozýva portugalské Prosím. „D dobrý deň, ja vlastne, môžem, či nemôžem... rozumiete po slovensky?“ Koktala som. „Ano, trošku rozumiem. Kto ste? Hovorte pomaly,“ odpovedala podľa hlasu žena v strednom veku. Vychrílila som na ňu svoj príbeh a že som vlastne v rovnakom meste. A rada by som sa s ňou stretla. „Zajtra poobede, čakám vás pri kostole. Pozkávam,“ prekvapila ma zdvorilosťou a rýchlosťou. V živote by ma nenapadlo, že tu nájdem človeka, ktorý hovorí po slovensky. Navyše, keď som v celom meste bola jediný po anglicky hovoriaci človek (malé mesto). Tentokrát som mala pocit, že potrebujem odovzdať svoju energiu z telefonátu ďalej. Inak by som asi fakt vyskočila vzrušením z vlastnej telesnej schránky. „Buenos Patyyyy,“ skočila som na spolubývajúcu, ktorá práve dorazila domov. Nezačudovala sa. Objatie mi opätovoala a len utrúsila. „No konečne.“

Stretnutie

Celý deň som z nášho stretnutia nervózna. Spoznám ju? Počkať, veď ja tú ženu vlastne vôbec nepoznám. Ako to bolo s tým bezpečím? O desiatej vás kamaráti samú nepustia ani desať krokov kvôli novej ozbrojenej lúpeži. A ja sa vyberiem za ženou, ktorú poznám z jedného telefónu. Ok. Pripisujem to opäť svojej skrytej túžbe po dobrodružstve. Kráčam ku kostolu. Dnes vnímam krásne slnečné počasie trochu inak. Prechádza celým mojim telom a dodáva mi energiu a silu. Som na mieste. Už len čakať. Desať minút, dvadsať minút. Hm... Počkať. Blíži sa ku mne nejaká staršia žena, môže mať okolo 40. Zo skúseností už viem, že Brazilci vyzerajú každý inak. Nie tak, ako si my ich predstavujeme, teda tmavá pleť, husté tmavé vlasy... Nájdete tu aj blondiakov či modrookých. Táto žena je ale Slovenka. Minimálne má slovenské korene. Neviem, ako som to rozpozнала, podľa lícných kostí či typu vlasov. Možno oči ju prezradili. Prichádza ku mne a so slzou v oku zoviera moje ramená. „Ahoj, ja som Anita. Som strašne šťastná, že si tu,“ stále ma drží v objatí. „Pôjdeme k nám domov, musím ti niečo ukázať a veľa ti toho porozprávať,“ pokračuje. Dobrodružstvo začína. Hanbím sa za svoju nedôverčivosť, ktorú pociťujem vnútri. Avšak nasadám do auta, stačil mi totiž jeden úprimný dotyk. Napriek nášmu 25-ročnému vekovému rozdielu mám pocit, že sme kamarátky. „Som Brazilčanka v pase, Slovenka srdcom. Po slovensky nás naučil otec, ktorý sem ako mladý emigroval. A našiel si tu ženu, tiež Slovenku. Ja mám tri deti a spievala som im od detstva po slovensky,“ spustila na mňa celý príbeh. Moje oči visia na každom jej slove. Jej slovenčina je takmer bezchybná. „Nejde mi veľmi rozprávať po slovensky. Nemám s kým trénovať. Som happy, že si tu,“ dodáva. Zaparkovali sme pred jej domom. Vchádzam do útulného päťizbového rodinného domčeka so záhradkou. „Poď so mnou,“ vedie ma za ruku do obývačky. „To bola izba mojej maminky. Zomrela pred dvoma rokmi. Nerozprávala so Slovákom 50 rokov. Plakala by, keby ťa mohla spoznať,“ rozpráva, pričom z poličky vytahuje starú slovenskú literárnu klasiku. „Fotky, musím ti ukázať náš album. A mám aj slovenský atlas a šlabikár,“ je ako malé dieťa. To sú presne

tie chvíle, keď sa znovu meníme na malé deti. Chvíľa, keď vám napadne, že slovo dospelosť si ľudia vymysleli, aby sa mohli skrývať do ulity a znudene sa prestať tešiť zo života v jeho najjednoduchšej podobe. V ten deň som spoznala ešte jej manžela, ktorý vedel po anglicky tak, ako ja portugalsky. Takže sme vybavení: každý so svojimi piatimi cudzími slovami sme boli aj tak nútení používať rodný jazyk a posunky. Čítali sme si z mysle a šlo to. Presne, ako vravím, ako malé deti. Malá slovná zásoba ale medzi sebou si vždy rozumejú. Strávila som tam vyše šesť hodín. Bol čas odchodu. Cítila som sa akoby som v Brazílii našla druhú slovenskú mamu. Z jej objatia som cítila bezpečie.

Farmárenie

Odvtedy sme boli s Anitou stále v kontakte. Pýtala sa ma, ako sa mám, či niečo nepotrebujem. Rada sa so mnou rozprávala po slovensky. Hoci už som rozšírila aj svoj portugalský jazykový rozsah. Portugalčina. Joj, zabudla som. Pred domom už čaká Renan, ktorý ma ju učí. Je odo mňa mladší, ale zodpovednejší. Prísny učiteľ ale obdivujem jeho metódu. Dal si na nej záležať. Prekladáme z portugalčiny knihu Malý princ. „Ahoj Renan,“ objímam ho pri príchode. „Ahoj Lenka, počul som, že tu máš slovenskú kamarátku, musíš mi o tom porozprávať. Chodíš s nimi vraj už aj na farmu jazdiť na koni a na rodinné oslavy,“ prekvapil ma svojou informovanosťou. Je pravda, že Brazílčania nie sú príliš diskretní, všetko je všetkých, teda aj informácie. V autobuse si napríklad k vám sadne cudzia žena a dopodrobna vám z ničoho nič začne rozprávať svoj celoživotný príbeh. Niekedy majú pocit, že sa chcú rozprávať s pánom v prednej časti autobusu. Tak na neho bez ostychu zakričia a veselo diskutujú. Všetci. Väčší šum som dovtedy v dopravnom prostriedku nevidela. Vždy si spomeniem na pražské metro alebo električku. Čítame knihu, alebo len sedíme so sklopenými očami. Hlavne sa s nikým nezbližovať. U Brazílčanov je to naopak. Vyhľadávajú rozhovor úplne všade. „Lenka, haloo, počúvaš ma,“ prebral ma Renan z mojej vnútornej úvahy. „Musím ti niečo dôležité povedať.“ To znie napínavo. „Neviem, ako mám začať, aby si sa náhodou neurazila. Ale musím ti to povedať, aby si sa naopak svojim správaním nevedomky neurazila pre zmenu ty,“ pokračoval prívetivým hlasom. Tak to som naozaj zvedavá, čo z neho vypadne. „Ja viem, že vy v Európe ste chladnejší národ. Čítal som o tom a vravela mi to aj teta, ktorá tam bola,“ začínajú ma jeho slová zaujímať čoraz viac. „Ale teraz, keď chodíš už aj na portugalské rodinné oslavy, musíš mi to povedať,“ pokračoval. „Ty sa nevieš objímať,“ vyhlásil vážne. Začala som sa smiať, načo sa urazil. Uvedomila som si, že pre nich to môže byť dôležité. Alebo skôr, snažila som sa to pochopiť. „Vysvetlím ti to,“ nedal sa zastaviť. „Pristúpiš k človeku. Vezmeš pevne do rúk jeho ramená a objímeš ho. Chvíľu ho zvieráš v náručí a až po chvíli ho zase pustíš. Hm. Ty len malátne položíš ruky okolo nás a hned sa odťahuješ. To môže človeka uraziť. Je to také chladné a akoby z povinnosti,“ prekvapivo dokončil svoju lekcii. Na to sme sa objali. „Výborne. Už je to lepšie. Ďakujem, to je koniec

našej dnešnej hodiny portugalčiny. Uvidíme sa zajtra," dohovoric, zobral si veci a odišiel. Sedela som v údive a premýšľala. To bol asi jeho zámer. Podarilo sa mu to.

Ďalšie dni som sa na objatie koncentrovala a nebrala to ako bohapustý pozdrav. Energia mi zostávala v tele od rána do večera. Myslím, že takto to robia. Vzájomne si cez dotyky predávajú energiu.

Návod na silu

Dôležitý je pohľad. Musí byť čistý. Stačí si predstaviť vodopád alebo priezračnú riekú. Potom len široko otvoríť náruč a priblížiť sa k človeku. Pevne ho chytíte za ramená, podržíte. Za tú chvíľu však nemôžete myslieť na nedokončenú prácu, nespokojného šéfa, neúprosný čas, či protivnú predavačku. Koncentrujete sa na dotyk. Dotyk s človekom. Myslím, že dnes je to podstatnejšie ako kedykoľvek predtým. Keď už budeme častejšie na Facebooku ako medzi ľuďmi a elektronické objatia budú synonymom k slovu priateľstvo, stanem sa možno učiteľkou. Naučím nás opäť sa objímať.

AHA

MARTINA BEDNÁRIKOVÁ

Bála som sa.

Že nespravím skúšky a nebudem môcť ísť. Že sa niečo na poslednú chvíľu pokazí a nevyjde to. Alebo, že nestihnem lietadlo. Potom som sa bála, že pre mňa neprídu na letisko a tiež toho, že možno nebudem mať kde spať prvú noc. Toho všetkého som sa bála. Dovtedy, kým nebolo úspešne po skúškach, nič sa nepokazilo, vyšlo to, stihla som s prehľadom lietadlo, dokonca ma na letisku Sofia čakala s cedulkou s mojím menom a obetavo mi pomohla nájsť nocľah. Už som sa viac nemala čoho báť.

Tak som začala mať strach z toho, že nebudem mať o čom písať. Všetko bolo ideálne, slnečné, príjemné, možno až chrumkavé. Obávala som sa, že správami o modrej oblohe a milých ľuďoch nikoho v napätí príliš dlho neutržím... Našťastie sa mi dnes prihodilo niečo extrémne inšpiratívne! Môže za to jazzový koncert na pobreží a krásne počasie, ktoré nás vyhnalo von.

Kabelku, plnú zbytočností z cesty a rušnej prvej noci, som si narýchlo upratala. Mala som obrovské nutkanie rozdeliť kôpku lístkov na obed, zviazaných gumičkou, na dve časti. Jednu nechať v nočnom stolíku a druhú v peňaženke. Odradila ma však predstava situácie, že si zásobu v peňaženke zabudnem doplniť a zostanem jeden deň bez jedla. Tak som si všetky nechala pri sebe. Presne ten istý pocit som mala pri pohľade na peniaze, ktoré už

síce rozdelené boli, ale niečo mi našepkávalo, že mám v izbe nechať viac. Neposlúchla som sa. Ako to podvedomie dokáže? Ako vedelo, že mi dnes ukradnú peňaženku? Mala som taký pocit preto, lebo bolo už vopred dané, že sa to stane alebo sa to stalo preto, že mi niečo také napadlo? Sliepka alebo vajce??

Mesačníky na MHD sme zatiaľ nemali vybavené, tak sme si lístky kupovali priamo v električke. Ja som tak urobila ako prvá a po mne išli ďalší. Multilinguálne pokrikovanie a rozmieňanie bankoviek na mince spôsobilo veľký zmätok okolo automatu. Peňaženku si reflexne dávam do kabelky, béžová kabelka poslušne visí na pravom pleci, pritlačená ku mne. Zradca prichádza zľava. Akýsi podivný muž sa na mňa neprestáva tlačiť. Zhliadla som ho len periférne, pretože sme s vysokým nasadením riešili cestovné lístky. Blížili sa k nám totiž revízorky a ja som sa v duchu tešila, že hneď prvá jazda a hneď úspešne skontrolovaná. Podivín je stále až nebezpečne blízko. Viete, čo som si myslela? Že je slepý a sám a jednoducho ma nevidí a preto do mňa vráža. Naozaj, úprimne, nevinne a neskazene som si to myslela. Lutovala som ho a bolo mi nepríjemné pozrieť sa na neho. Jednoznačne porušoval moju intímnu zónu, tak som sa od neho odvracala ako sa len dalo. Revízorky odišli, my sme vystúpili, teda skôr vstúpili do príjemnej horúčavy. Vonku bol krásny park, pódium s hudobníkmi, plachetnice, rybári, fotky, ľudia, novinky, galéria, voľný vstup, Warhol, úžasná výstava, hlad, cukráreň, typický miestny koláčik a platenie. A zistenie. A nechápanie. A spomienka na pseudoslepca. Aha. Vtedy. Tak a už sa to stalo aj mne. Už mám na konte jeden mobil, peňaženku, ľavú fialovú čižmu na základnej škole, náramok s koalami z Austrálie, ale ten som asi stratila... Priznávam sa ostatným. Hanbím sa za to? Ani nie. Cítim sa nevinná, ale naivná. Spomínam si, čo v nej bolo. Stravenky na celý mesiac. Kvôli strachu o jeden deň som stratila mesiac. Peniaze. Vďaka Bohu nie všetky, ale dosť. Kvôli strachu, že mi bude trochu chýbať, som prišla o veľmi veľa.

Presne ako na konkrétny moment v prvej triede, keď som pochopila, ako zo slabík *ma* a *ma* vzniká v mozgu slovo *mama*, si budem pamätať na chvíľu, keď som pochopila slová (myslím, že som sa aspoň priblížila k chápaniu) *Čo si chceš zachrániť, stratíš a čo stratíš, to si zachrániš...* Aha. Sú dobrí, sú aj zlí. Jeden zlý mi bol mnohonásobne vynahradený tými dobrými. Tí okolo mňa, s ktorými som na mäkkej tráve zjedla výborné *Pastéis de Belém*, za ktoré som nemala ako zaplatiť, nešetřili radami a súcitom. Rodičia, ktorí na mňa cez telefón nekričali, ale pomáhali. Povzbudzujúce esemesky, ktoré mi pripomenuli, že stále mám mobil a že cez ukradnuté eurá ani kreditky by som Vám nemohla volať ani posielat správy...

A teraz ponaučenie. Alebo kladné stránky tejto udalosti. Za fotku na občianke som sa už dlho hanbila. Na peňaženke bolo pokazené zapínanie a namiesto

bezhlavých nákupov môžem robiť niečo iné. Toto by naozaj nemalo význam, keby sa to stalo až na konci prázdnin. Prvý deň bol ideálny a nie som ironická.

Nechápem ale (teda možno chápem, ale len trochu), *prečo* sa mi opakujú určité situácie: Francúzsko 2006, stratený kufor. Francúzsko 2007, úraz. Lisabon 2010, ukradnutá peňaženka. Vždy, keď niekam cestujem úplne sama, vznikne stredne veľký, stredne závažný problém. Hneď na začiatku. Je to odkaz pre ten konkrétny pobyt alebo pre celý život? Keď idem s niekým, všetko je v poriadku. Sama, niečo sa stane. Prečo? Čím to priťahujem? Ja viem čím. Chcem byť stredobodom pozornosti. Chcem, aby sa ma stále vypytovali na detaily, spisovali o mne záznamy, aby o mne vedel svet. Aby som sa nestratila, keď som sama. Aby som Vám doma mala čo rozprávať. Aby ste na mňa nezabudli, kým som preč. Aby som Vás zamestnala starostami, rušením kreditiek a tak.

Viacrát som od starších ľudí počula, ako túžia po pokoji. Mne sa zdal pokoj nudný. Ja som si vždy želala dobrodružstvo s dobrým koncom. Dostáva sa mi ho. Nikto normálny vedome netúži po komplikáciách, krádeži, chorobách... Ani ja nie. Mne sa len splnilo želanie. Zažívam vzrušenie a koniec bude dobrý. Stravenky už mám nové, som to stále ja, kúpim si peňaženku a na občianke budem mať krajšiu fotku.

Želajte si len to, čo naozaj chcete. So všetkými následkami, efektmi a defektmi. Počúvajte bizarné hlasy spod svojho trička. Oni to vedia a občas aj povedia. Už sa nebojím. Strácame len to, čo nepotrebujeme. Pseudoslepec v podstate za mňa poupratoval. Možno má hladné deti, tehotnú ženu a chorých rodičov. Možno si za moje peniaze niekto kúpi drogy. To je jedno. Lisabon je nádherný! Keď som ho zbadala pri pristávaní, dojal ma k slzám.

PODOZRIEAVÝM OKOM NA REVOLÚCIE A ICH OBRAZ

(MOTIVICKÉ LÍNIE K POLITICKEJ MINULOSTI A POSTOJOM
K DVOM VYBRANÝM INSCENÁCIÁM)

ZUZANA GROCHALOVÁ

Kultúrny uzol Stanica-Záriečie sa dramaturgicky zameriava na aktuálne témy, dominujú súčasní autori a autorské divadlo, ľahostajní nie sú ani k politike a jej prejaviu, či zásahom do bežného života.

Pred Spolužiakmi Stanica v r. 2007 uviedla inscenáciu **F*ck you Europa! Zuckerfrei** od rumunskej autorky N. Esinencu v réžii E. Kudlača. A v minulom roku počas podujatia Memory Control Festival¹ sa premiéroval projekt **Ján Šimko: Posledná historická úloha mladej generácie** (ďalej už len skrátene Posledná úloha).

Starší divadelný kus priniesol tému identity človeka v meniacej sa spoločnosti, osud jedinca v krajine, ktorá sa pretransformovala z komunistickej totality do posttotalitného chaosu. Tieto premeny reflektuje aj novšia produkcia, no dôraz kladie na prežívanie prevratu v 1989 študentmi, ktorým bola táto zmena zdanlivo ľahostajná a neparticipovali na nej.

Bezmennosť postáv v protiklade k nedotknuteľnosti ikôn

Postavy ani v jednej z uvedených inscenácií nie sú označené menami. Buď je ich identita určená príbuzenským vzťahom alebo profesiou, ktorú vykonávajú. O to ľahšie sa s nimi divák identifikuje.

Analógie v spomínaných dramatických dielach začínajú počtom účinkujúcich. Traja protagonisti dokážu vytvoriť napätie už len tým, že vznikajú opozičné aliancie dvaja proti jednému. V Zuckerfrei dvaja Bratia a Sestra, v Poslednej úlohe dvaja „herci“ a „režisér“.

Slovo „herci“ sa prezentuje ako hanlivé označenie, samotní „herci“ ho používajú ako pejoratívum. „*Sme herci a len odriekame texty iných,*“ tvrdia o sebe a svojej aktuálnej pozícii, no zároveň narážajú na osobnosti z tribún a štrajkujúcich divadiel, ktoré vzali do rúk chod dejín v novembri 1989. Tak ako to vlastne bolo s prevratom? Kto komu určil repliky, či text sa odriekal a kto to celé zrežiroval, kto zinscenoval? „*V pondelok (20. 11.) to už bolo v prdeli. Na internátoch sa diskutovalo, nechcel som byť v tých štruktúrach. Revolúciu robili mladé kádre, zväzáci. Čítil som sa trápne.*“ Neodškriepiteľná je však i nostalgia za porevolučnou eufóriou: „*Rakúšania nám dávali šilingy... My sme robili umenie a filozofiu.*“ „Režisér“ však dodáva: „*Revolúciu robili herci, my sme im postavili dobrú scénu.*“ Otázky nadhodené hercami nahrávajú dnes atraktívnym konšpiračným teóriám a popierajú ospevovanú spontánnosť prevratu. Na svoje by si prišiel aj J. Baudrillard so svojou teóriou simulakrií, ale „herci“ zároveň prízvukujú, že novembrové udalosti sa dotýkajú každého, aj tých, čo sa narodili po nich.

Ironizovanie, sarkazmus a relativizovanie hodnôt sú ďalším spoločným prvkom. Predmetom irónie sa stali ikony reprezentujúce populárnu kultúru a spoločnosť orientovanú na konzum a zábavu. Sestra si zgustla na Harrym Potterovi a s úškľabkom spomína, ako večer čakali na Deda Mráza a ráno im darčeky nadelil Santa Claus. Svoje si vypil aj V. Mečiar a jeho neomylná pamäť, legenda o M. Šmírdovi, a ani Havel neostal pred „hercami“ svätý.

Všadeprítomný exkrement a všetko-kontrolujúca štátna moc

Expresívny jazyk podtrháva nihilistický podtón v oboch dielach. Značne

¹ Uskutočňuje sa v novembrový týždeň okolo výročia 17. 11. na Stanici-Záriečí.

sa prízvukuje exkrement a nielen ako slovná barlička. Psychoanalýza by si s výkalom ako zástupným symbolom vedela rady, Freud ho interpretoval ako peniaze a prenesene ako prostriedok na manipulovanie. Táto interpretácia by mohla platiť aj v prípade uvádzaných diel. Zatiaľ čo Sestra chápe výkal ako poslednú, prirodzenú vec, ktorá doteraz odoláva zneužitiu sériovej výroby a vystavovaniu v automatoch, „herci“ sa vyjadrujú údernejšie, okrem iného by si priali mať miesto hlavy na krku guľu z fekálií. Prvoplánovosť? Možno, no zámerom bolo isto niečo iné než šokovať, veď vulgarizmy dnes už stratili váhu.

Tvorivý tím režiséra Kudlača rovnako ako Šimkov si zvolili minimalistické poňatie scény. Scénický priestor bol akoby rozdelený na dve územia: Sestrino pôsobisko zaberalo asi polovicu a o druhú sa delili Bratia. Navzájom si však do svojich teritórií nevstupovali. Jednoznačne ostro vymedzené územia. Nikoho si nevpustiť dnu ani von, čo v širšom kontexte platilo aj pre krajiny pod dozorom ZSSR. „Šimkovci“ až tak vyhranení nie sú, „herci“ a „režisér“ sú v osobnejšom kontakte a navyiac rušia binaritu hľadiska a javiska, „herci“ zasahujú do súkromného priestoru publika. Začiatok inscenácie sa odohráva na ploche určenej divákovi, priamo uprostred nich sa postavia dvaja na prvý pohľad civilne oblečení muži, na druhý pohľad možno ich odev identifikovať ako retro osemdesiatych. Sú akoby všadeprítomní a majú pod kontrolou celé dianie v sále. Asociácie so štátnou mocou posilňuje najmä ich pozícia voči divákovi – sú priamo medzi nimi, no zároveň stoja nad nimi. Striedavo oslovujú obecenstvo: *„Budete spoluautori, spolupáchatelia... prepáčte, svedkovia... alebo obeť?“* Pritom poskytujú výklad o recipientskom vnímaní práve prebiehajúcej divadelnej akcie: *„Tento zážitok bude trvať od začiatku do konca predstavenia alebo kým bude trvať spomienka naň.“*

Odosobnené narábanie s ľudským telom sa vyskytuje v jednom i druhom inscenovanom diele, pričom vyvoláva znepokojivé otázky. Ako sa postaviť k násiliu, keď sa človek stane jeho bezprostredným svedkom? A čo, keď je svedkom i účastníkom systému postavenom na donucovaní? Bratia používajú svoje telo na znázornenie zautomatizovaného procesu výroby produktov konzumnej spoločnosti. Jeden skladá druhého do akéhosi tvaru, pričom obaja rýchlo opakujú slovo „balíky“. Podobnosť so „sadistickými srandami“ a ich názornou ukážkou vykonanou na vlastnú žiadosť na „režisérovi.“ „Herci“ mu vyzlečú sveter, zafixujú k sebe ruky i nohy lepiacou páskou, tú mu prelepia i cez ústa a na obnažený chrbát mu fixou napíšu: fašizmus (hákový kríž) = komunizmus (5-cípá hviezda) = kresťanstvo (kríž).

Aj do Zuckerfrei, aj do Poslednej úlohy zakomponovali tvorcovia videoprojekciu. Názvy diagnóz a ich tlmiacich prostriedkov sa premietajú za Sestrú a Bratmi. Autentické zábery z demonštrácie novembra 1989 prebiehajú za zviazaným „režisérom“. Priamy prenos jeho paralyzovania sa paralelne

zobrazuje na plátne. Zväčšené detaily a roztraseaná kamera vnucujú publiku pocit voyeurera, ktorý sa nechtiac stal svedkom niečoho neprístožného, no nevie, čo s tým.

Nie vždy je ráno múdrejšie večera

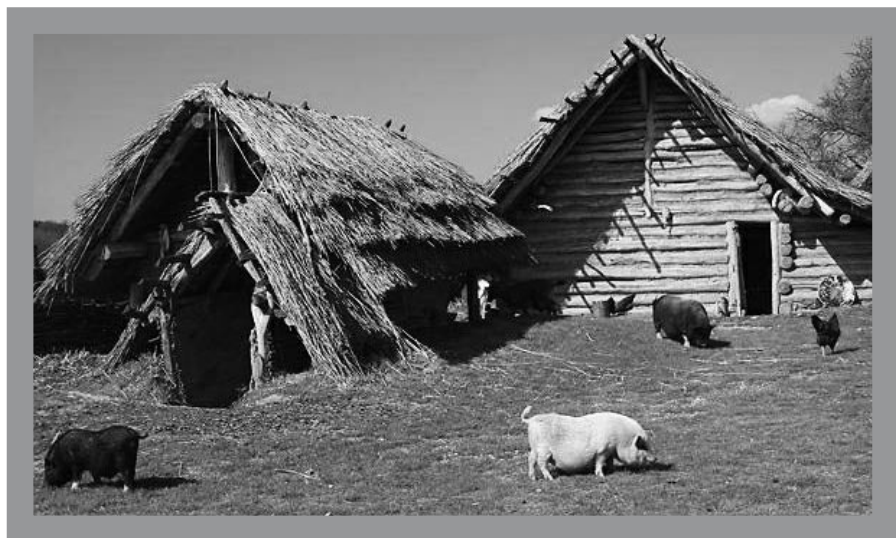
Každá spoločnosť, akákoľvek inštitúcia je už zo svojej povahy morbidna.¹

Revolúcie, hoci aj eufeministicky nazývané „nežnými“ alebo „zamatovými,“ so sebou vždy prinášajú násilie. Mýtus o plesajúcich davoch radostne vítajúcich zmeny sa rúca pred replikou jedného z „hercov“ v Poslednej historickej úlohe mladej generácie, v ktorej svoj postoj k angažovaniu sa v neistých časoch vyjadrí ani nie tak vypočítavo ako skôr lahostajne či nanajvýš opatrne: „... najlepšie je prečkať kdesi v závetrí...“ Začína sa to zmiešanými pocitmi z ťažko odhadnuteľnej budúcnosti, a neskôr sa všeobecné nadšenie prepadne do sklamaní.

Zlomové okamihy a čas okolo nich možno prežiť aj s dobrovoľne zahmleným vedomím, čím sa účastník vzdá svojej nanútenej roly svedka. V oboch inscenáciách sa spomína alkohol. Sestra z Zuckerfrei sa opíja za účelom zvracania. Mladá generácia sa podľa vlastných slov počas novembrových dní ožierala v Rozlete. „Vtedy sme strašne chlastali, spájala nás nenávisť.“ Alkohol je tak jednoznačne použitý nie na združovanie, ale ako otupujúci prostriedok. Cieľ použitia je jasný vopred: znecitlivieť, otupiť sa do nemoty.

No po bujarej noci zvykne prísť vytriezvenie. V prenesenom slova zmysle precitnúť treba aj po prevrate, zväčša sa vyžaduje zaujať stanovisko, vyjadriť

¹(<http://www.stanica.sk/main.php?page=DOWNLOADfuckYOUeuSK&lang=SK>, 20. 05. 2008)

sa k udalostiam. Na poopičné stavy sa bežne používa pomôcka v češtine známa ako „vyprošťovák“, u nás sa radí „vybiť klin klinom“, teda požiť a použiť v malom množstve to, čo spôsobilo fyzickú a psychickú spúšť. Ako ale postupovať pri celospoločenskej strate zmyslov a následných pokusoch o precitnutie? Aplikovať „trochu komunizmu“ a pokorne si vzájomne vysvetľovať, že „nie všetko bolo predsa zlé“? Tak či tak, po dorovnaní sa ostáva rozpačitý pocit, že už zasa...

Inscenácie zároveň spochybňujú vžitý názor o zlomových okamihoch a prudkých zmenách. Tie sa dejú, no nie zo dňa na deň ani z noci na ráno, ide len o vyvrcholenie niečoho dlhodobejšieho. Sestra aj Bratia opätovne vyslovujú presvedčenie, že za jednu noc sa nemôže všetko zmeniť. Aj denníková forma použitá v Poslednej úlohe zachytáva predrevolučnú atmosféru v novembri 1989. Zaujímavé je uvedomiť si zmenu gramatického času, v ktorom postavy odriekajú svoje party. Z minulého sa prejde na prítomný, čo by sa dalo interpretovať ako osobné zainteresovanie protagonistov do udalostí, od ktorých si programovo udržiavajú skeptický odstup.

Záver

Všetky vystupujúce postavy hovoria veľa, v rýchlom tempe, viac rozprávajú než hrajú, a predsa sa ani v jednej z hier nedočkáme štylizovaných, dojemných svedectiev obviňujúcich dobu alebo systém. Naopak, zdanlivo nihilistickými vyhláseniami problematizujú roly svedkov, obetí a zúčastnených, nik nie je bez poškrvny, nič nie je čierno-biele, jasné delenie na dobrých a zlých neobstojí.

Strata ilúzií a rozčarovanie sa presúva z úrovne ideológie do sféry kultúry a najcitelnejšie sa to prejavuje pri vytváraní nemateriálnych statkov. Desivo potom pôsobí konštatovanie „herca“: „*Nechod do hĺbky v umení, nestihneš si urobiť prehľad, a potom ti ujdú granty.*“ F*ck you Europa! Zuckerfrei, ale aj Posledná historická úloha mladej generácie však siahli pekne hlboko, starostlivo prešmátrali, čo im prišlo pod ruku. Na svetlo vyniesli nelichotivé, spochybňujúce vyrozumenia súčasníkom o tom, čo sa zdalo vzorne upratané a zaškatulkované.

Telegraficky:

Peter Staríček sa narodil v roku 1981 vo Svidníku, do roku 2005 býval v Bardejove. Po ukončení štúdií na Právnickej fakulte UMB v Banskej Bystrici odišiel za prácou do Žiliny, kde žije a pracuje dodnes. Okrem písania poézie a kratších prozaických útvarov sa priležitostne venuje publicistike, pripravuje a zabezpečuje dramaturgiu literárnych večerov v priestoroch žilinského klubu Stanica Záriečie (www.stanica.sk), ktoré aj moderuje. Podieľa sa takisto aj na kultúrnych akciách organizovaných Literárnym klubom Mädokýš, o. z., ktorého je aktívnym členom. Ako externý člen spolupracuje s Bardejovským literárnym klubom (B. L. K.). Koncom roka 2009 mu vyšla vo vydavateľstve DALi (Dielňa autorov literatúry, Košice) debutová zbierka poézie s názvom Chodec. Jeho básne boli preložené do francúzštiny, angličtiny a poľštiny.

Literárne ocenenia: viacnásobný laureát viacerých celoslovenských súťaží – víťaz Literárneho Zvolena 2009, Wolkrovej Polianky 2008, Persony Grata 2008, Poetickej Lubovne 2007, Krídel Ivana Laučíka 2007, Tak píšem ja 2007, Literárnej Senice Ladislava Novomeského 2006, ocenený aj na ďalších súťažiach (Literárne Topoľčany, Literárne dni Pavla Dobšinského, Poézia pre cestujúcich, Literárni Vysočina /ČR/)

Ospalosť

I.

je mi tak sladko akoby som bol z toho istého slova
akoby do mňa padalo tvoje biele možno
také sýte a zreteľné

že ho počujem klíčiť na zámeternej strane
v podbrušku

(učím sa načúvať veciam
čo čosi znamenajú)

II.

tvoríme (sa) zvnútra (pokožkou, dýchaním cez ňu)
nazeraním cez priestrannú vyprázdnenú
chodbu

v ktorej sme iba zvukmi, šumením (najhlbšieho ty)

úlomkom vtáčieho pera, jeho prechádzaním
po rukách, po dýchaní, po svetle

búrkovým mračnom, ospalosťou
vymrštenou proti sebe

III.

dejiny sa pohli, dejiny sa hýbu
smerom k dejinám, len my stojíme zrastení
ústami proti nim

ak klíčenie bolo stvorené iba pre klíčenie
čo znamená jeho neustále opakovanie?

ak sa klíčenie pohlo, ak sa hýbe
smerom ku klíčeniu, čo znamenajú dejiny
oproti našim ústam?

IV.

medzi skupenstvami vody je pena
ako podobenstvo o jej čistote a šumení
a z nej najhlbšia ty

vychádzaš na breh (z roztvorenej ulity)
s rozpustenými vlasmi
vymrštená proti dýchaniu

ale čo so svetlom
po ktorom kráčaš?

V.

je mi tak sladko, sýto a zreteľne
keď tvoje biele možno klíči, zablúje sa a zapadá
za horizont ako pierko

pomaly

po rukách, po dýchaní, po svetle
nazerám ako sa čajky učia rozumieť veciam
ktoré nič neznamenajú

Horror vacui

Vraciaš sa kratšou cestou k zemskej osi.
Ako prach. Trochu z teba odsypú.
Už dlho v tebe myslí ktosi
konečný, teda obesený o pípu.

V dňoch, v ktorých visia iní, ležíš doma.
Hrabeš sa v hline. V kvetináčoch hľadáš svoje korene.
Čo nájdeš, vytneš. Ako správny nomád
máš pomer s ľuďmi – nepoznáš ich po mene.

Presúvaš k inej žene zvyšky svojho tieňa.
Do otvorených úst ti padá sladká omietka.
A hmla nič. Nechodí. Nič neznamená.

Drží sa noci ako obrus stola.
Počúvaš čiesi kroky odtrhnuté z opätka,
kým na ne ktosi iný nezavolá.

Skica

(A. Modiglianimu)

V kaviarni Lapin Agile srka pernod,
no ruka pevne drží líniu.
Umenie? Záveterné terno,
keď čosi v tebe zabijú.

Uchne skôr ako farby na palette.
Zakašle. Desivý smiech nocou zavýja.
Jeanne, videnie je sväté!
Polnočný Paríž kľučí v mraku ópia.

Už ich má v hrsti. Nič mu nevykričia.
Tvár Livornčana ako rýchla skica.
Pár ťahov uhlom a je po scéne.

Napäté nervy, snivé do prasknutia.
Málokto tušil, že sa za ním rútia
ďalšie dve tváre. Príliš ťažké kamene.

Tlak

(Jožovi Urbanovi)

Dnešná noc skončí s krkom v čiernej mašli.
Strelme si jedno v ďalšom podniku.
Čas drví chvíle. Čas ich neprikrášli.
Duša je krígeľ plný aspiku.

Pas svoje ovce. Rátaj s tým, že zbesnieš.
Navaril si si ostré halásle.
Prehľtaj slová – akokoľvek presné.
Rútiš sa sebou ako po masle.

Nestráviteľný, blúdiaci chceš navždy
prisahať vernosť v protismere jazdy.
Nik neurčí deň ani hodinu...

Dnešná noc končí s krkom v čiernej mašli.
Ovečky. Básne, čo ťa neprepásli.
Počítaj slová, kým sa pominú.

Sidžo o stúpaní

Už som si myslel, že ťa zmažem
z pamäti, z času, čo nás ovinul.

Vyrátal som si, že som plný núl,
že stúpam od jadra až na zem.

Pritláčam prstom krčnú tepnu
premenným, čo sa vo mne pretnú.

Barové sidžo

Prísť na svet poutierať stoly
a dozvedieť sa, čo je samota.

Bláznovo kľbko, čo ťa domotá...
... omotá ... moták (čo ťa bolí?)

A ty si myslíš, že to nešťastie
z barovej handry ráno vytrasieš?

Falšovateľské sidžo

Vytrhávam si z dlhej brady chlpy.
Som falzifikát, ale pôvodný.

Mám dôvod trieskať hlavou o chodník.
Nasledujú ma vlastné mea culpy

a za nimi sa šinú (keď dám zoom)
originály môjho odrazu.

Vynález ohňa

Pozri sa na svoju poéziu
žiješ akoby si vyslovoval veľké "O"
len tak (medzi rečou)

škrtnes náhodou

do úst ti padajú kamene
a ktosi z cudzieho neba
ticho hrozí ich trením

Vnútorný zrak

Ktorýsi svätec otvoril ťažkú dubovú skriňu
vo svojej kláštornej cele
vyplašil moľu
a tá mu udrela o dľaň
celou váhou tmy

vedel už čosi o priehľadnom vetre
o chlade čo ho obchádzal
ako keď sa mŕtvym trasú ruky

otvoril knihu a čítal:

si kocka ľadu pod vlastným jazykom
iba meníš skupenstvo
a ústa

Stojatosť

Stojí voda na čaj stojí rozum stojí čas naplnenie stojí stojí uhrančivý
pohľad stojí hlas stojí hlúpe ticho v nás stojí stojí stojí stojaté monštrum stojí
stojí v plnej zbroji stojí za deravý peniaz stojí detinské faux pas stojí móda
rozum stojí čas všetko čosi stojí stojí vriaca voda stojí prechádza mnou mráz
smrť bez kosa a v kvietkovanom kroji

kritika

PŘED STO LETY VZÁJEMNOST KVETLA VŠEMI KVĚTY

EMIL CHAROUS

Rozumí se: vzájemnost česko-slovenská a slovensko-česká, jak se tehdy říkalo všemu pozitivnímu, co oba národy sbližovalo a spojovalo. Víme, že mezi nimi odjakživa byly spojnice a souvislosti i rozdíly a odlišnosti, tendence dostředivé i odstředivé, projevy přátelství a bratrství i nedůvěry a odcizování, snahy unifikáčnické i separatistické. Jde o proměnlivý vývojový proud s pozitivivou i negativivou, jež mohou být a bývají na jedné i druhé straně vnímány a posuzovány odlišně, dokonce protikladně: na české straně se sklonem k benevolentním generalizacím, k nadhledu a přehlížení nebo zlehčování problematických faktů a okolností, které se nezdají být světoborné; slovenské straně je vlastní někdy až přecitlivělá nedůtklivost vůči sjednocovacím tendencím považovaným za majorizaci, což je do značné míry důsledek trpké historické zkušenosti z uherské etapy novodobých slovenských dějin.

K naznačeným úvahám podněcuje přehledná, věcná a problémově nabádavá knížka slovenského historika Dušana Kováče *Slováci a Česi* (Bratislava 1997), zejména její ústřední syntéza *Z dějin vzájemných slovensko-českých vztahov*. Vybízí, abychom byli citliví a tolerantní, nikoli rezolutní a přezíraví. Kdybychom byli dokázali osvojit si a důsledně zachovávat velkomyslnost, mohlo nám naše státní společenství vydržet dodnes.

Kulatá jubilea tradičně vybízejí k zamyšlení, i když se nevztahují docela přesně k určitému datu. V této souvislosti se mi zdá užitečné zrekapitulovat, co se odehrálo před sto lety, konkrétně v období 1907-1914, kdy se u nás slovenská otázka stávala pevnou součástí českého národního programu a na Slovensku mladá generace dovršovala obrodu národní mentality v duchu moderních idejí, opírajíc se o spolupráci s podobně smýšlející českou intelektuální společností, k níž měla názorově velmi blízko. Je to období kratičké, v rámci staletého vývojového proudu epizodické, ale důležité jako tečka za předchozími příležitostnými projevy sympatií, jež měly převážně verbální povahu, a zároveň jako vykročení novým směrem: někdejší těkavost a nesoustavnost nahradila mnohostranná aktivita na obou stranách. Byla to doba spontánně komplexní v tom smyslu, že se na ní podílela politika i žurnalistika, literatura, divadlo i výtvarné umění, činnost spolková i osvětová a v zárodečné podobě i ekonomika.

Souhrou těchto snah odkázaných jen a jen na finanční zajištění ze soukromých zdrojů a na nezištnou práci nadšenců byla v předvečer vypuknutí první světové války připravena půda pro budoucí státoprávní spojení českých zemí se Slovenskem; společnou samostatnost pak dokázal náš exil

za první světové války takřka zázrakem vydupat ze země nejen politickým a diplomatickým vyjednáváním, ale především na základě vojenské síly našich legií na Rusi, ve Francii a Itálii. Lze považovat za historickou zvláštnost, že ještě dřív než republiku jsme měli armádu – skvělou dobrovolnickou armádu – na světových bojištích. Ale to už je další kapitola vývoje.

Zatím jsme v posledních, lze říci nejšťastnějších a nejlepších letech staré monarchie, v předvečer světového válečného požáru, jež sama nerozvážně založila, aby se nakonec stala jeho obětí. Tehdejší Rakousko-Uhersko bylo soustátí s komplikovaným složením, jehož základ tvořily dva téměř úplně samostatné celky, Rakousko a Uhersko, spojené osobou panovníka, společnou zahraniční politikou, armádou a financemi. Kamenem úrazu z hlediska naší úvahy bylo, že jsme patřili každý jinam: my pod Rakousko, tedy pod Vídeň, Slováci do Uherska, tedy pod Budapešť. Konstituční monarchie vcelku dobře fungující v rakouské části habsburské říše sice tradičně Čechům nepřála, český národní potenciál byl však natolik silný, že na prahu 20. století představoval ekonomicky, kulturně a intelektuálně dokonale rozvinutý a sebevědomý celek s vlastní historicky podloženou státoprávní identitou, vlastním českým a moravským zemským sněmem a silným zastoupením i politickým vlivem ve vídeňské Říšské radě. Naproti tomu Uhersko, do jehož rámce patřilo Slovensko ne jako jednotlivý celek, nýbrž rozkouskované do jednotlivých žup, vedlo od dob rakousko-uherského vyrovnání zcela oficiálně a záměrně maďarizační politiku a prosazovalo ji s tak bezohlednou důsledností, že uvědomělí Slováci museli vynaložit všechny síly, aby holýma rukama – bez škol, univerzity, divadla a dalších

kulturních institucí – zastoupení na uherském sněmu v Pešti pouze několika poslanci, uhájili samu národní existenci, takže kontinuita a modernizace slovenské literatury, publicistiky a intelektuálního myšlení na přelomu 19. a 20. století se podobá málem zázraku.

Že státoprávní dualismus v Rakousko-Uherském mocnářství byl důsledný do posledního puntíku, ukazuje reciproční zájem státních orgánů o občany z druhé půle monarchie, pokud se pohybovali na teritoriu té první. Konkrétně: Slováci patřili občansko-právně do rámce zemí koruny Svatoštěpánské, čili Uherské. V „královstvích a zemích na Říšské radě zastoupených“, tedy i v království Českém, byli považováni za cizince. Aby se slovenští studenti v Praze mohli sejít k debatním schůzkám spolku Detvan, musel být přítomen policejní komisař v roli „ucha“ státu. Ze vzpomínek přímých účastníků, například Jána Smetanaye, víme, že v praxi šlo o benevolentní formalitu ze strany úřadů. Naopak na uherském Slovensku vládla v tomto ohledu ostražitost nejvyššího stupně. České návštěvnice Slovenska považovala maďarská žandarmerie za panslávy režimu ještě nebezpečnější, než byli národně uvědomělí Slováci. Nedorozumění a konflikty s maďarskými žandáry zažil na Slovensku ne jeden český intelektuál, spisovatel a malíř, počínaje profesorem a poslancem Masarykem a konče mladým novelistou Jaroslavem Haškem, který se tomu v několika svých satirických a humoristických prózách vysmál se sarkasmem jemu vlastním.

Za těchto okolností byly česko-slovenské vztahy limitovány státoprávními ohledy a zřeteli, aby nedráždily ostražitě uherské státní orgány. Například český spolek Československá jednota, zaměřený především na práci pro Slovensko, se k tomu nemohl přihlásit ve svém názvu adjektivem československý, což navrhoval při jeho založení Vavro Šrobár, tehdy pražský medik, ale opatrně volit název významově širší a neutrálnější.

Z českých politiků 19. století rozuměli Slovensku Palacký a Havlíček, nerozuměl mu Rieger. Od konce století pochopení pro obtížnou situaci Slováků v Uhrách na české politické scéně sílilo, vyjádření sympatií a morální podpory spolu s vědomím, že Slováci národně i etnicky patří k nám, byla při vhodných příležitostech náležitě manifestována, s reálnou politickou vizí českého vztahu k Slovensku však přišel teprve univerzitní profesor a poslanec vídeňské Říšské rady za českou lidovou (pokrokovou) stranu T. G. Masaryk. Formuloval ji a důsledně držel jako publicista, politik, vědec, za první světové války jako hlava odboje a pak jako hlava státu, o němž přemýšlel od mládí dříve a odpovědněji než jiní. Výsledkem bylo včlenění Slovenska do českého národního programu, ať šlo o teoretické úvahy, nebo o jejich praktické důsledky. Charakteristický byl v tomto ohledu Masarykův projev ve vídeňské Říšské radě reagující na krvavé násilí maďarských četníků při potlačení slovenské lidové demonstrace v Černové (1907). Neomezil se jako jeho čeští kolegové na ostrý protest a odsudek, využil příležitosti k závaznému programovému prohlášení:

„Věc je prostá. My máme v Uhrách dva miliony Slováků, kteří náležejí naší

národnosti, národ osmimilionový nezůstává dva miliony svých soukmenovců maďarskému šovinismu národnostnímu. (Souhlas, potlesk.)

Je naší povinností zde a při každé příležitosti této sněmovně, Rakousku a celé veřejnosti prohlásiti, že to co Maďaři s našimi Slováky dělají, prostě již není lidské. (Živý souhlas a potlesk.)“¹

K Slovensku se Masaryk hlásil svým rodovým původem, autentickým poznáním poměrů a problémů přímo na místě, osobními známostmi se všemi, kdo na Slovensku něco znamenali, ať to byli Škultéty a Vajanský, zprvu jeho přátelé, později zarytí odpůrci, nebo mladí obou skupin nastupující generace, hlasité a prúdisté, spatřující v jeho filozofickém i politickém realismu příklad a inspiraci. Prosazovat myšlenku československé národní jednoty za monarchie bylo prospěšné, za války při konstituování společného státu politicky nezbytné, sílící vědomí slovenské národní svébytnosti si však ve stabilizovaném státě žádalo změnu takového řešení, k čemuž bohužel chyběla vůle z nejvyššího místa. Tolik ve zkratce na okraj Masarykova vztahu k Slovensku. Na toto téma bylo snad všechno podstatné už řečeno – jednak ve starší knižní monografii Alberta Pražáka *T. G. Masaryk a Slovensko* (Praha 1937), jednak v souboru dílčích studií Jaroslava Opaty, Miloše Tomčíka a Zdeňka Urbana *T. G. Masaryk a Slovensko* (Masarykova společnost, nedatováno, vyšlo v polovině devadesátých let.).

Postupné česko-slovenské sbližování i napětí v politické publicistice od začátku 20. století do rozpadu Československa pozorně sledoval, komentoval a ukázkami z tisku doložil dlouholetý starosta Československé jednoty a její spiritus agens Ing. Josef Rotnágl ve své materiálově bohaté a cenné knize *Češi a Slováci s podtitulem Vzpomínky a úvahy nad dopisy a zápisky z let 1907-1918* (Praha 1945).

Heslo „Podejme ruku Slovákům“, které vyslovil a jehož program ve stejnojmenné publikaci z roku 1880 obšírně vysvětlil novinář a spisovatel Josef Holeček a které pak rozvíjela řada dalších v čele s neúnavným Karlem Kálalem, realizovala na institucionálním základu *Československá jednota*, nepolitický zájmový spolek založený roku 1896; jeho prvním starostou byl profesor jazykovědy František Pastnek (sedm let), po něm nakladatel Jan Otto, pak advokát Jindřich Rychlík, spisovatel František Táborský a od roku 1911 Ing. Josef Rotnágl.

Ve věcech informovanosti české veřejnosti o Slovensku vykonala Jednota obrovský a úctyhodný kus práce popularizační i zaměřené na praktické cíle, například na vzdělávání slovenské mládeže na českých školách, na péči o slovenské dělníky a učně zaměstnané v českých zemích, na zakládání knihoven na Slovensku, na finanční pomoc slovenským časopisům. Od roku 1909 bylo jediným úkolem Jednoty Slovensko (původně se starala i o Slezsko a Čechy v Dolních Rakousích). O česko-slovenskou vzájemnost pečovalo 22 místních odborů, z toho 14 v Čechách a 8 na Moravě. Co do zaměření a pole působnosti pracovaly v Jednotě specializované odbory: literární, akademický, dámský, zemědělský a národohospodářský. Nejagilnější z hlediska viditelného

efektu byl odbor literární, řízený zemským školním inspektorem (literárním historikem) Františkem Břlým za spolupráce řady spisovatelů, literárních historiků a pedagogů, kteří dokázali iniciativně prosadit a popularizovat myšlenky vzájemnosti v novinách, časopisech, knižních publikacích i v přednáškách pro veřejnost.

Pro celkovou představu počet členů Jednoty: roku 1909 měla 1 264 členů a jejich počet každoročně stoupal, takže roku 1913 čítala už 3 477 členů. Z místních odborů byl největší v Plzni s 515 členy.²

Od roku 1908 svolávala Jednota pravidelné letní porady do Luhačovic; měly důvěrný ráz, kladly důraz na osobní poznávání a kontakty s cílem kulturního a hospodářského sblížení českých zemí a Slovenska. Stoupající kurs a význam luhačovických porad je patrný z počtu účastníků: z 26 osob roku 1908 stoupl na 300 roku 1913. Od roku 1911 byly k důvěrným poradám připojeny veřejné schůze manifestačního rázu.

Získat pro myšlenky česko-slovenské vzájemnosti co nejvíc Pražanů se snažily jarní slavnosti *Praha-Slovensku*, konané v letech 1907-1910 na Žofíně, kam směřoval hlavními ulicemi pestrý a veselý krojovaný průvod s hudbou, budící zájem veřejnosti a vybízející k účasti na programu, který popularizoval slovenské a slovácké písně, tance a obyčeje a pro vážné zájemce byl doplněn přednáškami o životě Slovenska. Iniciativa k tomuto podniku, jehož plakát navrhl Joža Uprka, vzešla podle Bohdana Pavlů z diskuse v Československé jednotě roku 1907.

Úhrnně lze říci, že Československá jednota, která začínala na zvoleném zájmovém poli prakticky od nuly, dospěla za necelých dvacet let nezištné a vzácně významné činnosti k výsledkům natolik pozitivním ve svém zaměření i poslání, že o nich starosta spolku Rotnagl mohl bez nadsázky prohlásit: „Pro nás v jednotě neexistuje pojem práce pro Slovensko; ono protektorské nazírání na uherské Slováky, z něhož tento název vyplynul, musí náležeti minulosti. My známe dnes již jen práci pro vzájemnost, jsouce přesvědčení o tom, že co jest dobré pro Slovensko, jest zároveň dobrým i pro české země a naopak.“³

Sympatie české veřejnosti vůči Slovensku lavinovitě vzrostly na podzim roku 1907 po krvavém incidentu v Černové u Ružomberka, kde maďarští četníci potlačili střelbou pokojnou lidovou demonstraci proti vysvěcení novostavby tamního kostela maďaronskými kněžími. Český protest proti černovskému masakru byl obrovský a celonárodní, počínaje ostrými odsudky českých poslanců na vídeňské Říšské radě, spontánním reagováním básníků a spisovatelů (Adolfa Heyduka, Viktora Dyka, Jiřího Mahena, Jaroslava Haška) a konče velkými shromážděními v moravských a českých městech s emocionálně vystupňovaným finále v Praze, kde všude slovenský kněz Andrej Hlinka, sám rodák z Černové, vystupoval jako tribun utlačovaného slovenského lidu a získával svými temperamentními projevy spontánní solidaritu posluchačů s ujařmeným Slovenskem.

Entusiasmus takových hnutí ovšem bývá prchavý a pomíjivý.

Ambivalentnost zájmu českého publika o slovenské věci se projevila zanedlouho vlažným přijetím a nakonec lhostejností vůči novému a v české žurnalistice novátorskému časopisu, měsíčníku *Naše Slovensko*, který si vepsal do štítu *hájení zájmů uherských Slováků* a byl určen české veřejnosti. Vydával jej a řídil v letech 1907-1910 majitel tiskárny a profesionál ve svém oboru Antonín Reis, který slovenské poměry velmi dobře znal z vlastní zkušenosti a chtěl Slovensku obětavě a nezištně pomoci všestranným informováním o jeho aktuální politické a společenské situaci a potřebách, o jeho minulosti, literatuře a umění – zprávami, články, úvahami i ukázkami z tvorby básníků a spisovatelů a bohatým ilustračním materiálem, včetně barevných reprodukcí obrazů slovenských malířů. Záměr byl vynikající, realizace bohužel pokulhávala – zřejmě proto, že byl nad vydavatelovy síly; k úspěchu nestačila dobrá vůle, bylo zapotřebí mít koncepci, program, pevný okruh spolupracovníků a přispěvatelů. Právě to časopis postrádal, a tak se spokojoval a referováním, sice poctivým a obšírným, ale většinou bez nadhledu a nápaditosti, jen v intencích káralovského slovakofilství, což nebylo málo, ale k udržení časopisu to nestačilo. Po třech letech ho musel vydavatel zastavit – abonenti neplatili předplatné, nepodařilo se získat dost nových, a tak dluh vyrostl do sumy, která hrozila vydavatele těžce poškodit. Jeho závěrečné rozloučení s periodikem, jež bylo věcí jeho srdce, vyvolává i po stu letech smutek nad nezdařením a ztroskotáním prospěšné věci. Na okraj se sluší poznamenat, že slovakistická tradice v rodu vyšehradských Reisových zůstala: vnuk vydavatele *Našeho Slovenska* PhDr. Vladimír Reis byl naším předním slovakistou druhé poloviny 20. století – redigoval prestižní *Slovenskou knihovnu* nakladatelství Odeon, byl vynikajícím překladatelem a znalcem slovenské literatury, o níž psal pozoruhodné problémové články a úvahy.

Díků obratnému nakladateli Emilu Šolcovi, aktivitám vydavatele (Moravskoslezské besedy) i redakce (členů literárního odboru Československé jednoty) se zdarem překonala finanční problémy i odběratelské obtíže nejvýznamnější populárně naučná kniha naší tematiky sledovaného období *Slovenská čítanka*, čítající 650 stran, kolektivní dílo připravované tři roky, jehož jednotlivé sešity vycházely v letech 1910-1911. Jde o promyšleně koncipovanou i komponovanou encyklopedii Slovenska, o jaké kdysi snila Božena Němcová. Pro záměr se podařilo získat více než třicet českých i slovenských autorů, vesměs fundovaných znalců, například profesory Niederleho, Pastrnka, Kvačalu, Polívku, Vlčka, Pražáka, přední publicisty – například Hodžu a Štefánka – i umělce – Jiráska, Jiránka, Schneidera Trnavského. Celek zobrazuje panoráma přírody, kraje a společnosti v jejich vývoji od pravěku po současnost, a to spolu se vším, co vytváří identitu národa (tj. s literaturou, výtvarným uměním, hudbou a lidovým uměním).

K tomuto naučnému oddílu knihy je připojena jako jeho praktický protějšek část cestopisná – obojí s doprovodem dokumentárních fotografií. Všechno čtivé, přehledné, sto let po vydání s příjemnou dobovou patinou

jazyka i stylu. Slovy encyklopedického znalce dějin české kultury Čeňka Zírta na okraj druhého, aktualizovaného vydání *Slovenské čítanky* (1926) je to „zlatá kniha vědomostí o Slovensku“, rozumí se svého času. Koncept i obsahem překonala podobný, ale problémově i obsahově méně obsáhlý sborník *Slovensko*, vydaný v Praze Uměleckou besedou roku 1901.

Tradičně nejsilnější složkou česko-slovenské vzájemnosti a jejím zušlechťujícím činitelem byla od počátků společného českého i slovenského národního obrození krásná literatura. Svými prostředky a podle svých možností se snažila vytušit hlavní nerv a budoucí cestu vzájemných kontaktů, předvídat změny s právem omylu v nadsázce nebo nedohlédnutí, nikdy se však ve svém hlavním vývojovém proudu nespokojila s přešlapováním na místě.

Ve vztahu k Slovensku česká literatura sledovaného období v intencích předchozího vývoje vyjádřila svou vizi jednoznačnými podobenstvími: Klasik historického románu Alois Jirásek dokončil roku 1908 své vrcholné dílo, rapsodickou trilogii *Bratrstvo*. Apoteóze bratrství českých a slovenských bojovníků, dědiců husitské vojenské tradice a válečnického umění, lze rozumět jako tušení a předznamenání podobné situace v nedaleké budoucnosti. Za překvapivou, ale konkrétní realizaci tohoto historického symbolu lze považovat československé legie za první světové války, jejichž odvaha a kázeň udivily tehdejší svět. Slovenský politik meziválečného období Ivan Dérer označil s odstupem dvou desetiletí Jiráskův román za „bibli československého bratrství“. Román *Bratstvo* se podobá výraznému, ale osamělému monolitu. Nabádavý byl svého času v tom smyslu, že se v dvacátých letech minulého století v Čechách stalo zvykem vydávat se na poznávací cesty po Slovensku „po stopách Jiráskova Bratrstva“.

Od osmdesátých let 19. století se v české literatuře začaly objevovat stopy nejživější slovenské lidové tradice zosobněné zbojníkem Jánošíkem; ta na Slovensku působením literatury doslova znárodněla. Síla touhy po ničím nespoutané volnosti, po spravedlnosti pro chudé a po odvaze pohrdající smrtí – to všechno vtěleno do baladičnosti slovenských lidových písní a pověstí a v jejich duchu i do poezie štúrovských básníků našlo v prvním desetiletí 20. století své české vyznavače.

Prvním z nich byl písničkář, kritik a překladatel z francouzštiny Miloš Jiránek, který se skicáky a plátny prošel celé Slovensko, aby si natrvalo zamiloval zádumčivou Detvu, kam situoval jak svůj obrazový cyklus *Zbojníci*, tak stejnojmenný esej, otištěný postupně ve čtyřech verzích. Jiránkova impresionistická próza *Zbojníci*, zařazená do jeho knihy esejů *Dojmy a potulky* (1909) představuje i v širších česko-slovenských souvislostech vitální syntézu legendy a pravdy o slovenském zbojnictví. Pohnutku k němu viděl autor v bytostné touze lidového člověka zbavit se jha nespokojenosti.

Z Jiránkova pojetí tématu, ze znalosti slovenských folklorních tradic i z lidových knížek o Jánošíkovi a z dojmů svých cest po Slovensku vyšel Jiří Mahen ve svém dramatu *Janošík*, v němž dal zbojnickým příběhům reálnou podobu a aktérům individuální tvář. Lyrismem a baladičností navázal na

slovenský písňový folklor, do titulního hrdiny promítl neklidné dozrávání své bouřlivácké generace „kamarádů svobody“. Knižní vydání *Janošíka*, s výtvarným doprovodem Miloše Jiráka, mělo výmluvné a přímočaré věnování: „Tomu Slovensku, těm Janošíkovým regimentům, jež za volnost národa se bijí, za svobodu jeho a pravdu v něm tuto hru posvěcuje autor.“ Sluší se dodat, že apelativní společenský akcent měla celá Mahenova námětově i žánrově bohatá tvorba na česko-slovenské téma – od temperamentního básnického protestu *Černovská masakra* (1907) až po dramaticky pojatou reflexivní poemu *Požár Tater* (1934).

Premiéra *Janošíka* v pražském Národním divadle před sto lety (30. září 1910 v režii Jaroslava Kvapila, s Eduardem Vojanem v hlavní roli) se stala divadelní událostí sezóny. Kritický ohlas byl mnohohlasý a diferencovaný, vyústil do polemiky, publikum však přijalo hru s nadšením, na léta se stala úhelným dílem české dramaturgie a ve třicátých letech posloužila jako předloha k významnému stejnojmennému filmu česko-slovenské spolupráce.

Nakolik byl námět blízký dobovému cítění, naznačuje fakt, že roku 1912 se objevil další český *Janošík*, knižní drama brněnského učitele K. V. Prokopa, které však zůstalo vzhledem ke své průměrnosti bez odezvy. Na operu o Janošíkovi pomýšlel už předtím hudební skladatel Vítězslav Novák, ale nemaje vhodné libreto od myšlenky ustoupil. Slovensko dobře znal a miloval, jeho písněmi, lidovou hudební kulturou i duchem a poezií země se inspiroval celý život, ať šlo o úpravy a instrumentace lidových písní nebo o vlastní skladatelskou tvorbu, v níž jejich nota osobitě zaznívá, například v klavírní skladbě *Sonata eroica* nebo v orchestrální symfonické básni *V Tatrách*.

Pro úplnost dobového panoramatu je nezbytný exkurs do dějin výtvarného umění, kde má česko-slovenská vzájemnost podobný význam jako v krásné literatuře. Je známo, že slovenská krajina a svéráz lidového života trvale a někdy až magicky silně přitahují od časů Josefa Mánesa české malíře. Tato tradice má různé podoby, včetně dokumentárně přesného národopisného lyrismu Františka B. Zvěřiny a Jaroslava Věšína. V protikladu proti romantizujícímu přikrášlování, které svého času ostře kritizoval básník Karel Hlaváček, šlo mladým českým malířům ze začátků 20. století o autenticitu slovenského člověka, srostlého s tvrdou půdou domova. Snažili se s ním sžít dlouhodobými pobyty. Malíř Jaroslav Augusta na Slovensku zdomácněl a spolu s přítelem Emilem Pacovským založili první spolek slovenských malířů (Grupa uhorsko-slovenských maliarov), který se pak představoval četnými výstavami především na Moravě.

Protože na Detvu jezdili v prvním desetiletí 20. století malovat víceméně pravidelně čeští malíři Emil Pacovský, Miloš Jiránek, Ludvík Strimpl, Otakar Vaňáč a další, mluví se o české malířské kolonii na Detvě. Jiránek, Pacovský a publicista Emil Edgar vyjadřovali své sympatie a víru v Slovensko jako elementární zdroj vitální obrody – Jiránek mužnou reflexí, Pacovský patosem a Edgar hyperbolou. Významnou úlohu při posilování vzájemnosti

ve výtvarném umění se hrávala Morava, zejména osobitostí samostatného uměleckého projevu, blízkou slovenskému duchu. V tomto ohledu jsou jedineční bratři Uprkové – Joža jako malíř, František svými plastikami.

Na opačném pólu Praha se nabízela mladým slovenským talentům jako všestranně příhodné místo vybízející k prvním tvůrčím rozletům: v devadesátých letech studovali na pražské Akademii svérázný krajinář Karol Lehotský a malíř intelektuál Milan Th. Mitrovský. V desátých letech 20. století začala v Praze strmá vzestupná dráha jednoho z největších slovenských malířů, mistra heroických syntéz Martina Benky, který si podržel pražský ateliér i za první republiky.

Za dobově příznačné lze považovat úvahy o perspektivách česko-slovenských vztahů v budoucnosti, jež se tehdy objevovaly v literárních a kulturněpolitických periodikách. Nakolik byly počátkem desátých let teprve v obecně podobě tužeb a přání, a přece téměř hmatatelně aktuální, vyplývá ze zamyšlení tehdy mladého literárního historika-slovakisty Alberta Pražáka; na otázky deníku *Samostatnosť* ze dne 29. června 1912 dospěl zejména na základě aktivit mladé slovenské generace seskupené kolem revue *Prúdy* k závěrům, které stojí za ocitování jako celek:

„Česká literatura od dob Moderny je v stagnaci. Stala se zátokou klidu a bezvětrí, v níž se přemílají ideje oněch bouřných let. Není bouří, není buřičů. Kdo věří v tajemné prameny rasy, mohl by se oddat iluzi, že organismus čekal, až na Slovensku se ujme nové myšlení a tím skytne se širší a svéráznější jeviště nových vzruchů, nových požeňnaných bouří, jež nás zaženou osvěžené a zmnožené do nových vírů, na volná prostranství. V novém hnutí slovenském a v mohutném a srdečném příklonu mladých Slováků k Čechům vidím velký úspěch poslední doby. Dovedeme jej pochopit a využít? Bergsonové mluví o pluralismu, o násobení individuí; státy evropské podléhají extenzi individua a provádějí anexe širokých a nových ploch. U nás není východiska: není moře, aby učilo velikosti a prudkosti, není velehor, aby násobily míru a odvahu. Na Slovensku jsou aspoň velehory – je kraj, jenž plní ducha mohutností, vyšším rozhledem. Což není v tom příklonu jedna veliká možnost, jak rozšířit si obzory, oblast, jak zvětšit zem, znásobiti malou plochu? Oblast slovenská ještě dnes plochou vyrovná se našemu království. Zdá se, že je zase na obzoru dějinná chvíle, že jsou možné obraty a možná překvapení. Je nutno pohledět na novou možnou polohu z vyšší perspektivy a o ni usilovně pracovati. Co by pevnější svaz Čechů, Moravanů, Slezanů a Slováků znamenal po všech stránkách, je samozřejmé. Je tedy doba práce i činu – nechť najde svoje dělníky. Soustředivost Slováků k Čechům jich zasluhuje.“

Novinářský primát mezi „dělníky práce a činu“ patří redaktorům Herbenova *Času*: deník *Čas* měl od začátku 20. století pravidelnou pondělní rubriku *Slovenské věci*, kterou založil a za svých pražských vysokoškolských studií vedl budoucí astronom generál Milan R. Štefánik (v letech 1900-1904) a po něm mladí žurnalisté Bohdan Pavlů (v letech 1904-1910) a František

Votruba (v letech 1911-1915). Oba byli rodem Češi oddaní intelektuální a politické obrodě Slovenska, s níž se bytostně sžili. Jejich novinářská činnost v Času, Lidových novinách, Venkovu a Národních listech měla pro poznávání Slovenska českou inteligencí před první světovou válkou zásadní význam.

Doménou všestranného a k syntézám tíhnoucího Bohdana Pavlů byla problémově pojímaná publicistika spojující otázky politické a kulturní. V tomto smyslu podrobil kritickému rozboru vývoj česko-slovenských vztahů od osvícenství po svou dobu v cyklu patnácti článků uveřejňovaných v deníku Čas od 28. prosince 1910 do 1. dubna 1911 pod názvem *Paběrky*. Vycházejí z téže myšlenky jako ve svém generačně programovém vyznání *Literárne túžby* (ve *Slovenském obzoru*, I, 1907), že smysl má jen umění pevně spjaté se životem a reflektující jeho realitu, viděl vrcholy slovenské literatury své doby v Hviezdoslavovi, Kukučínovi a Tajovském. Československou sounáležitost považoval za nezpochybnitelnou a už vžitou, takže jde o její rozvíjení všemi směry a způsoby a zároveň o nápravu nedorozumění a omylů, jež se tomu stavěly do cesty v minulosti. Už když v Čase začínal (v článku *Ta vzájemnosť československá*, 21. března 1904, str. 1), zdůraznil: „Jdeme-li pracovati na Slovensko a pro Slovensko, odložme předem své české brejle a hledme se dívati na slovenský svět, jak skutečně jest, jeho okem, poznejme ho nejprve důkladně, poznejme podmínky jeho trvání a rozvoje, a pak teprve dostaneme se od nezdařených pokusů k skutečným úspěchům.“ V tomto duchu vedl Pavlů rubriku Času a sumarizaci svého poznání uložil v *Paběrkách*, které byly svého času nejpronikavějším a myšlenkově nejpodnětnějším shrnutím česko-slovenského tématu.

Pavlův přítel a nástupce v redakci Času František Votruba se vyhranil v rozhledného a citlivého generačního kritika Slovenské moderny a mladších realistů. Toto zaměření i rozsáhlé literárněhistorické vzdělání je patrné i na jeho publicistice v českých novinách za jeho pražského působení.

KONTURA SLOVENSKÉ SITUACE

Ze závětrí konzervativismu, obranářského národovectví a staromilství autoritativních martinských „otců“ Vajanského a Škultétyho vyvedly intelektuální Slovensko v rozhodujících letech – od konce 19. století do první světové války – dvě generační skupiny „synů“, jejichž smýšlení bylo výrazně ovlivněno myšlenkovým klimatem Prahy, kde většinou studovali. Metodologicky na ně působila zejména praktická filozofie, etika i politická teorie a praxe profesora Masaryka. Tribunami obou nastupujících generačních skupin se staly jejich kulturněpolitické revue *Hlas* (šest ročníků v letech 1898-1905) a *Prúdy* (pět ročníků v letech 1909-1914), které pak pokračovaly po první světové válce, už za ČSR.

Svým způsobem předzvěst *Hlasu* představovala nesmlouvavě kritická česká napsaná a v Praze roku 1896 vydána brožura *Slovensko*, jejímž neuvedeným autorem byl tehdejší posluchač pražské filozofické fakulty Ján Smetanay. Za

svůj radikalismus, k němuž patřil i návrh, aby se Slováci vrátili k češtině jako svému literárnímu jazyku, sklídl bouřlivý odpor nejen do krve uražených „otců“, ale také kritiku svých druhů, jmenovitě o něco staršího profesora Jaroslava Vlčka, jehož věcné námitky a korekce byly stejně rozsáhlé jako brožura sama. Profesor Masaryk vybízel Smetanaye, který patřil mezi jeho žáky, k polemické obraně, k níž skutečně došlo, ale zůstala bez pokračování a věc vyšuměla do ztracena.

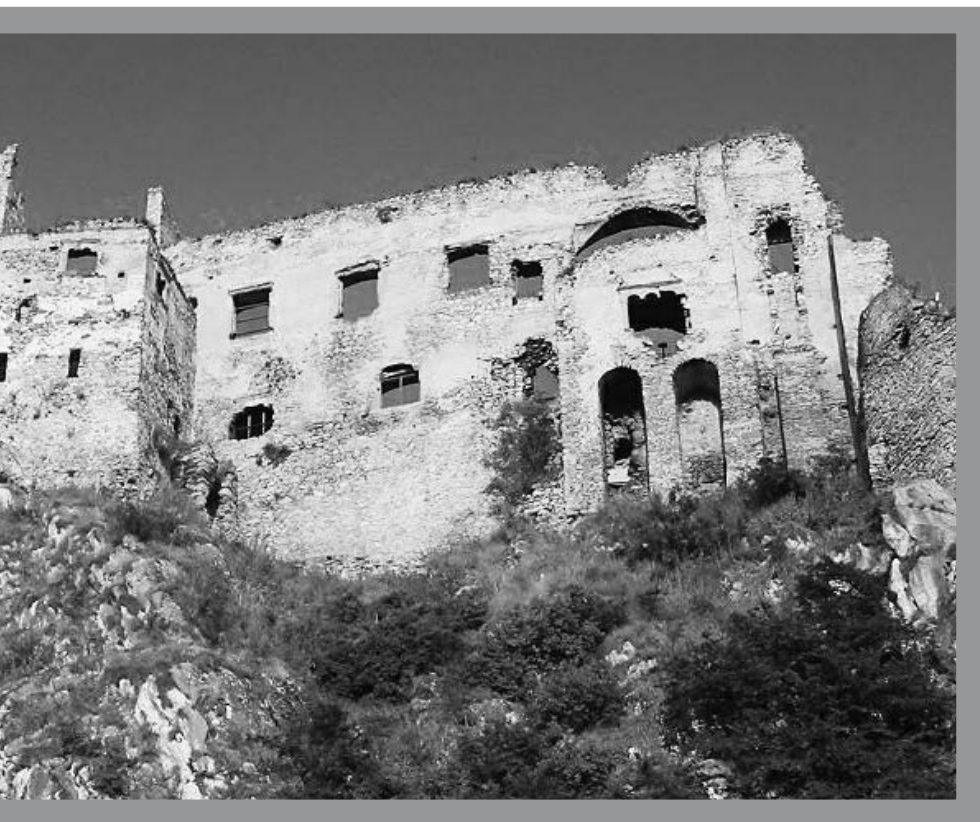
Hlas měl v podtitulu *mesačník pre literatúru, politiku a otázku sociálnu*, což se střídavými akcenty dodržoval, literatuře však v něm primát nepatřil. Ten se uplatňoval v polemice s martinským konzervativismem, ve snahách o mravní obrodu lidu, v šíření osvěty a kultury. Nemalou pozornost věnoval *Hlas* otázkám národohospodářským, ve vztahu k Čechům zdůrazňoval kulturní jednotu národa československého. Vůdčím duchem měsíčníku byl Masarykův oddaný stoupenec MUDr. Vavro Šrobár, redakci řídil a majitelem periodika byl MUDr. Pavel Blaho, lékař ve Skalici, kde *Hlas* čtyři roky vycházel (pak přesídlil do Ružomberka). Mezi jeho spolupracovníky patřili sociolog Anton Štefánek, literární historik Jaroslav Vlček, MUDr. Albert

Škarvan, spisovatel Ján Smetanay, český lékař působící na Slovensku MUDr. Ivan Hálek (syn básníka Vítězslava Háška), astronom dr. Milan Štefánik.

Krásná literatura sice měla v Hlasu své místo a dost se o ní psalo, přisuzovala se jí však pouze funkce společenská – osvětová a vzdělávací. Je tedy logické, že hlasisté považovali za svého novelistu a dramatika důrazné sociální angažovanosti Josefa Gregora Tajovského a často ho uveřejňovali. Nakolik duchu a zaměření Hlasu konvenoval průkopník přímočarého básnického realismu v Čechách Josef Svatopluk Machar, ukazuje 6. ročník Hlasu (1904) mimořádnou pozorností básnickou dílu k jeho čtyřicátým narozeninám. Macharovu nesmlouvavou bojovnost oceňuje úvodní zdravice Šrobárova, rozsáhlou studii s celkovým hodnocením napsal Anton Štefánek. Tajovského nadšená črta o Macharově poezii je upřímným vyjádřením sympatií a zároveň kusem autorovy lidské i umělecké autokonfese. K Masarykovým názorům se Hlas přihlašoval nejen úvahami o nich, ale také přetiskováním jeho prací (*Jak pracovat, Ideály humanitní*).

V programu Hlasu s jistými modifikacemi pokračovala měsíční revue *Slovenský obzor*, a to rok a dva měsíce (1907-1908). Vycházela v Budapešti

a věnovala se společenským, politickým a hospodářským otázkám v intencích svého redaktora a vydavatele sociologa Antona Štefánka. Vstupní úvodník *Naše snahy* zdůraznil, že „slovenský ideál treba hľadať výlučne v demokratickej práci, a nie v dákomsi aristokraticky estetizujúcom a klerikálnom blúznení“. Kolem časopisu se sdružili hlasisté (Šrobár, Blaho, Dérer) i mladší autoři orientovaní hlavně na literární záležitosti – Pavel Bujnák, Bohdan Pavlů a František Votruba. Z prací věnovaných literatuře je nejproslulejší programové vyznání *Literárne túžby* pseudonymu Paľo, což byl Bohdan Pavlů, s ústřední myšlenkou, že literatura má smysl jen tehdy, pokud je plně zaměřena na život a pro něj také napsána. Předností časopisu bylo, že dodržoval slib „bedlive stopovať život našich najbližších bratov-Čechov“ a skutečně to dělal.

Z rokování slovenské mládeže, svolaného pražským studentským spolkem Detvan v srpnu 1908 k 10. výročí založení Hlasu do Martina, vzešel *Sborník slovenskej mládeže* s obsahem širším než referáty přednesené na sjezdu. Nejvýznamnější z nich, úhrnnou kritickou analýzu Františka Votruby *Z novšej literatúry*, doprovodily charakteristické ukázky z poezie Slovenské moderny.

Svědectví o početním růstu, tvůrčím vyhraňování a významu této skupiny v letech 1909-1914 přinášel měsíčník *Prúdy* s podtitulem *Revue mladého Slovenska*. Za hlavní úkol si vytkl „rozvinút ten veľký prevrat, ktorý sa stal v zovňajších pomeroch, a dokončiť ho i v srdciach a hlavách slovenských ľudí“. Program byl dán heslem „od mládeže, o mládeži, pre mládež“, toužící „von, na svetlo, za prácou“. Charakter předválečných Prúdů určovali Bohdan Pavlů po stránce koncepční a František Votruba jako generační kritik, jehož názorovým protipólem byl estetizující Pavel Bujnák. I když se časopis věnoval zejména úvahám o pohnutkách a smyslu národního vývoje a dalším společensko-politickým otázkám, trvale se zajímal o literaturu. Na rozdíl od Hlasu Prúdy nezužovaly funkci literatury na didaktické pole. Jejich úhel pohledu byl sympaticky široký, v ohnisku pozornosti ovšem zůstávala tvorba modernistické orientace – Janka Jesenského, Ivana Kraska, Vladimíra Roye. Kontakty s českou literaturou zajišťoval časopisu František Votruba, který od roku 1911 působil v Praze.⁵ Díky jeho přátelství s Karlem Tomanem, málomluvným básníkem nevšedních myšlenkových a citových hloubek, Prúdy uveřejnily ve 4. a 5. ročníku dvě Tomanovy básně, jež patří mezi jeho nejznámější: *Poutnici* a *Starou alegorii podzimu*. Paralelně se v Prúdech představil symbolista Antonín Sova jako básník opěvující odvahu měnit svět; v tomto duchu napsal několik hymnických oslav nebojácného mládí. Jedna z nich, nazvaná *Mladým dobyvatelům*, patří mladému slovenskému pokolení tehdejší doby. Do rámce zájmů časopisu o novinky v české kultuře patří *Epištola mladým literátům* od Jana Herbena (Prúdy II, 1910-11) přetištěná z Času. V průvodní redakční poznámce se důrazňuje, že „zriedka možno čítať literárne rady tak jasné, rozumné, slovansky odôvodnené a pre slovenskú mládež akoby nárokom písané“.

Slovensko-česká orientace Prúdů vyvrcholila v letních měsících roku 1914. Právě tehdy iniciativa analyzovat a definovat vzájemné vztahy Slováků a Čechů přešla do rukou mladé slovenské intelektuální generace, která se pokusila sumarizovat názory veřejnosti na obou stranách, a to široce založenou anketou. Obsahovala devět otázek ohledně smyslu a poslání vzájemnosti po stránce organizační, v oblasti kultury, školství, hospodářství, národnosti a praxe českých politických stran. Je pozoruhodné, že anketa, v níž se sešlo celkem 81 příspěvků, byla početněji a důsažněji co do závažnosti odpovědí obeslána Slováky. Z české strany se přihlásili ti, kdo se vzájemností zabývali už dřív, víceméně soustavně, se zaměřením na kulturní sféru. Zejména šlo o záležitosti literární, k nimž se vyjádřili Arne Novák, Albert Pražák, Jan Menšík, Josef Karník-Svitil, František Tichý, Hanuš Jelínek. Mezi účastníky nápadně chyběly autority českého intelektuálního a politického světa. Do budoucnosti nad jiné pronikavě nahlédl profesor obecných dějin Jaroslav Bidlo, když zdůraznil, že v národním celku československém „by musilo být zachováno každé části to, co ona pokládá za svůj majetek a své přirozené právo“. Z toho vyplynula nezbytnost řešit moderní problém národa vůbec. „Bez řádné filozoficko-teoretické průpravy a vyjasnění principiálních otázek nelze podle mého mínění vůbec úspěšně řešiti problém vzájemnosti československé.“

Ze slovenských příspěvků, které se vesměs vyslovují pro vzájemnost a oceňují její přínos pro Slovensko, jsou pozoruhodné dva požadující v tomto rámci slovenskou svébytnost. Spisovatelka Elena Šoltészová zdůraznila nejen blízkost Čechů a Slováků, ale také – a zejména – jejich odlišnosti a varuje: „Túto dvojsobnosť chciet ignorovať, alebo práve negovať, nevedlo by k zhode, lež iste k roztržke.“ Ještě konsekvantnější byl advokát dr. Michal Erdélsky, podmiňující vzájemnost přiznáním rovnoprávnosti a individuální samostatnosti Slovenska v rámci československého společenství.⁸ Škoda, že tyto dva hlasy nenašly takovou odezvu, jakou by si zasloužily.

Význam ankety spočívá v tom, že zaštitila širokým souhlasem slovensko-české sblížování. Jako dvojčíslo 9-10 měsíčníku Prúdy byla vytištěna a měla vyjít v červenci 1914, kdy ji ohlásil s celkovou charakteristicou a vysokým oceněním deník Čas, konkrétně jeho redaktor František Votruba, který byl s celou věcí dokonale obeznámený.⁹ Distribuci znemožnilo vypuknutí války, takže anketní číslo Prúdů vyšlo teprve po válce, už v Československu, v květnu 1919.

Pětileté zpoždění anketě svým způsobem přidalo na ceně; v rámci konstituování společného státu mohla napomoci při řešení problémů. K vlastní anketě, která zaujímá 160 stran, přibyl úvod Vavra Šrobára s programovým finále „*Nech sa tedy slovo stane živým telom*“ a přetisk zásadně důležitých dokumentů o založení republiky. Z obsáhlých příspěvků ankety snad nejceněnější je sumarizace *Jak pracuje Československá jednota* z pera jejího starosty Ing. Josefa Rotnáglu.

Sluší se připomenout, že pro popularizaci Hlasu, Slovenského obzoru

a Průdů v české veřejnosti udělal deník Čas v rubrice *Slovenské věci* maximum jak svým referováním o záměrech a obsahu těchto periodik, tak úsilím získat pro ně co nejvíc českých odběratelů, což bylo pro vydavatele velmi důležité; není bez zajímavosti, že zatímco „Hlas míval v letech 1903–1904 v Čechách a na Moravě přes 350 předplatitelů, kteří vlastně umožnili jeho existenci“ (citováno z Času č. 355, 23. prosince 1912, str. 1), „do celých Čech i do Moravy přicházelo jen 35 exemplářů Průdů, do Prahy 10, jinam do Čech 14, na Moravu 11“ (Čas č. 298 v rubrice *Umění, věda, osvěta*, 29. října 1910, str. 3).

A ještě jedna málo známá, ale z literárně historického hlediska významná česko-slovenská souvislost: Vůbec první úhrnná knižně vydaná práce na téma *Mladé Slovensko* s podtitulem *Literární nástin let 1890 – 1914* z pera tehdy mladého, ale hojně publikujícího českého slovakisty Františka Frýdeckého, vyšla v Praze v roce 1918, bezprostředně před vyhlášením Československé republiky (u Topiče v populárně naučné edici *Duch a svět*). Je bez vrocení, ale dedikace profesoru Jaroslavu Vlčkovi, u něhož autor studoval, má datum v *září 1918*. Je to přehledná, obsažná, nápaditá syntéza, napsaná odlehčeným, obrazně zbarveným stylem, dobře čtivá dodnes, takže si nezaslouží, aby vypadla z povědomí.

Na závěr zpět k hlavní linii výkladu:

Anketní číslo Průdů se stalo logickou spojnicí předválečných snah o česko-slovenské sblížení s jejich nečekaně brzkým naplněním ve společné republice. Obrazně by se dalo říci, že předválečná etapa připomíná čas namluv a líbánek, kdy je všechno slibné, takže starosti se odsouvají do pozadí a vrch nabývá radostný optimismus plánů, záměrů a předsevzetí. Československá státní samostatnost, onen „sobáš“, o němž kdysi snil idylík vzájemnosti Adolf Heyduk, neměl ovšem nic společného s idylou, bylo to od samých začátků drama plné zápasů, politických i vojenských. Mladý stát z nich vycházel úspěšně také proto, že se mohl opírat o čerstvou vizi i realitu vzájemnosti vycházející ze starých tradic, která spojila Čechy i Slováky v jednotnou sílu stvrzující oprávněnost společného státu. O době předznamenávající to všechno lze říci s básníkem Vítězslavem Nezvalem: *bylo to překrásné a bylo toho dost*.

POZNÁMKY:

¹ Čas, č. 311, str. 6, 10. listopadu 1907 (z řeči profesora Masaryka ve sněmovně Říšské rady dne 30. října 1907).

² Stanislav Klíma: Pětadesiat rokov Československej jednoty. Prúdy, XX, 1936, s. 337 n.

³ Josef Rotnagl: Jak pracuje Československá jednota. Prúdy V, č. 9 a 10, 1914. Anketa o česko-slovenské vzájemnosti vyšla v květnu 1919.

⁴ Albert Pražák: Literatura česká a slovenská. Deník Samostatnost, č. 178, 29. června 1912, s. 2.

⁵ Blíže o tom Ivan Kusý v monografii o literárním díle Františka Votruby Cesta kritika. Bratislava 1957, s. 185 n.

⁶ Prúdy V, č. 9–10, júl–august 1914, vyšlo v květnu 1919, s. 485 (Dr. Jaroslav Bidlo, univ. prof., Praha)

⁷ Tamtéž, s. 463. (Elena Šoltészová, spisovatelka a předsedníčka Živeny v T. Sv. Martine.)

⁸ Tamtéž, s. 505 (Dr. Michal Erdělsky, advokát v Novom meste n. V.)

⁹ Čas, roč. 28, 20. července 1914, Slovenské věci: Anketa Průdů o československé vzájemnosti. – Stručná zmínka o tomtéž: Čas, roč. 29, 31. ledna 1915, úvodník Válka a nemaďarské národnosti v Uhrách. Budapešť v lednu.

ZDENKA SOJKOVÁ

Obsahová náplň Slovenských národných novin se postupně měnila, od lidovýchovy přešla k otázkám politickým, jak upozorňuje Fraňo Ruttkay.¹⁾ Chceme věnovat pozornost poslednímu třetímu ročníku, který vycházel od 2. 7. 1847 do 9. 6. 1848 a dostal v pohnuté době velmi dramatický ráz. Právě tehdy začíná podle našeho názoru vrcholná etapa publicistiky Ludovíta Štúra, redaktora a vydavatele Slovenských národných novin, který si rychle získal výborné pomocníky, spoluredaktory a stálé dopisovatele, i větší počet spolehlivých zpravodajů. Tento závěrečný třetí ročník ovšem také procházel postupnou proměnou, k stále určitějším vyhraněným postojům a názorům. Z celé rozsáhlé problematiky jsme vybrali tři témata, která o tom obzvláště výrazně svědčí: 1. Jedna vlast a duch času. - 2. Liberalismus. - 3. Svoboda slova.

Povšechnou informaci o těchto tématech obsahuje již mé pojednání K problematice přelomu a vrcholu v politické publicistice Ludovíta Štúra.²⁾ Jeho upřesňujícím doplňkem je tato nová studie.

1. Jedna vlast a duch času

Třetí ročník Slovenských národných novin začíná 2. července 1847 Sládkovičovým úvodníkem *Verejná mienka o nás*. Obsahem a zaměřením se nápadně liší od předchozích úvodníků z prvního ročníku, které měly ještě výrazný osvětový ráz. Tento úvodník už psal mluvčí probuzeného sebevědomého národa. Nechce dovolit jeho podceňování a přezírání, ani sebezpodceňování. Přitom se snaží harmonicky spojit slovenské a celouherské vlastenectví: „My sme schovanci našich časov osvety a spravdnosti, sme synovia jednej vlasti, sme občania jedného ústavného státu, sme verejná osoba jedného človečenstva, sme prirodzený a nenakazený spolok za jednu svätú vec“ (s. 789). Poukazuje na věčné zásady člověčenstva – a současně přitom volá: „Neutahujme sa od všeobecného ducha času našej krajiny a Európy napospol!“ (793)

Dopisovatel z Peště je konkrétnější: Naše matka vlast bude jen tehdy šťastná, „keď všetci jej obyvatelia budú vzdelaní; ale akože sa môže jedna časť obyvateľov vzdelat', keď ím zrozumiteľný jazyk materinský zo škôl vylučujú?“ „Skoro každá najmizernejšia osada má svoju prvotnú školu, 4000 ale peštianskych Slovákov jej nemá!!!“ (794)

Od 13. července vycházel Štúrův nepodepsaný úvodník *Kde leží naša bieda?*, laděný velmi optimisticky: neboť „pracuje už za nás sám duch

času a pracuje i duch vlasti našej, zo starej nevole vždy viac a viac sa vymáhajúci". Pro dávnovečkou služebnosť se nemohlo na zemi nesvobodné dobre dařit ani průmyslu; avšak dřive musí být zrušeno právo starootcovství čili dědičnosti majetku, i poddanství (služobnosť urbárska), dřive musí být vyslovena „úplná rovnost pred súdom všetkých bez rozdielu", atd. (809). Proti bídě poddaných nestačí nahodilá pomoc jednotlivců. „Najlepšie je to, len keď je taká ústava a poriadok v krajine, že bieda, čo aj neúrodnejšie roky nastanú, ťažko sa v nej rozmôže." Štúr si mnoho sľubuje od přístřihó zemského sněmu. Vždyť „celej krajine na tom nekonečne záleží". (813) Maďari uvedli svou řeč do vyšších škol a Slováci se z toho radují, nejen protože „národ náš susedský cestu k ľudskej vzdelenosti vedúcu poznal a si vybral", i protože „ku princípu životnému sa prihlásil". Bude třeba lépe usilovat o „rozvitok života nášho vo školách našich", „urobit kroky pri vládě a pri sneme". Štúr tvrdí, „že nieto duše slovenskej na zemi dunajskej, ktorá by despotizmus alebo hocaký absolutizmus chcela a si ho neošklivila, že nieto duše, ktorá by uhorskej vlasti dobře nepriala". Svým spolukrajanům Maďarům přejí Slováci všechno dobré „na ceste k osvete a ku slobode". „Keď sa len dvaja – traja v našom veku v lone národa upadnutého nájdú, ktorí za lepšій stav toho národa, za jeho pravdu zahoria, už je ten národ nie stratený, bo tí vystavia vec svoju mienke človečenstva, ktorá teraz všetkých upadnutých a zdvihnúť sa usilujúcich, všetkých utisnutých mocne sa zaujíma." (830)

Jednotliví dopisovatelé z různých krajů Slovenska posílali drastické zprávy o hrozně bídě, i o velmi rozšířené smrti hladem. Organizovaně probíhal boj proti pálenice. Redaktor Peter Záboj Hostinský ho studoval v mnoha obcích Gemerské stolice. „Zamiešal som sa medzi sám ľud." (838) Kdosi na Oravě navrhoval, aby Oravská stolice na sněmu v zájmu průmyslu podporovala „slobody a výsady zemianske". Proti tomu redaktor Štúr oponoval, vykřičníkem i námitkou: „A čo že je viac, či dobrobyt celej krajiny, či výsady zemianske?" (893)

Jestliže nadhodil Štúr v červenci 1847 ideu rovnoprávnosti, v úvodníku *Naše nádeje a žiadosti k nastávajúcemu snemu* pokročil mnohem dál: Až se stanou v zemi ústavní a svobodné bývalí poddaní jejími obyvateli a občany, budou muset mít časem i oni „svojich zástupcov v poradách verejných, či stoličných, či krajinských." (901) V říjnu navrhuje Štúr k projednání na uherském stavovském sněmu další realizaci ideje rovnoprávnosti. Vztahovala se hlavně na placení daní, na volbu nezemanů do zemských úřadů, na soudnictví a zákony, šlo i o „právo bezpečnosti osoby... všetkých obyvateľov krajiny uhorskej", „úplnú rovnost pred právom všetkých obyvateľov krajinských" (905), „slobodnejšie slovo" a „slobodnú verejnosť" (913), i vzdělávání národa „v řeči materinskej" (917), tedy „národné, t. j. všade po národe našom slovenské školy" (921). Takto by se konečně po dlouhém boji uznalo, že „krajina táto je opravdivá mať a vlast naša". (922)

Sněm byl svolán na 7. listopad (885). Ze Zvolenské stolice se oznamovalo, že tam přijali dvanáct návrhů, mezi nimi také: „3. Dane všetky aj zemianstvo nech platí. 4. Dávno žiadaná reprezentatívna ústava má sa už raz do života uviesť“ (920). Na tomto základe byl vypracován definitivní „návod“, který dali zvolenští měšťané svému zástupci na sněmu Štúrovi (934).

Maďarský tisk zpochybil jeho zvolení za sněmovního vyslance. Proto dopisovatel ze Zvolena rázně obhajoval spravedlivou volbu „nášho milovaného vyslanca“ (954). - První řeč, kterou měl Štúr na stavovském sněmu uherském v Bratislavě 17. listopadu, zveřejnily Slovenské národné noviny 23. listopadu. Promluvil jen krátce a odvážně, i když mnohem umírněněji než ve zmíněném úvodníku. Vyslovil svůj názor o svobodě zemanské a o svobodě opravdivé, lidské (950).

2. Liberalismus

Během září 1847 vycházel úvodník Ludovíta Štúra *Panslavizmus a naša krajina*, věnovaný problému Slované a ostatní Evropa. Ten přímo souvisel i s maďarsko-slovenským vztahem, zvláště také s principem uherského liberalismu: Štúr vychvaloval účinky západoevropské osvěty na Slované, zejména mocný vliv ideí francouzské revoluce (prevratu). Po napoleonských válkách na ně také působil příklad dvou národů, francouzského a německého, jejichž veřejný život „pod ochranou v novo povstávajúcich ústav, vždy väčšiu slobodu si nadobúdali, život spoločenský povolným vyrovnávaním bývalých rozdielov medzi rozličnými stavmi vždy milším, znosnejším a ľudskejším sa stával; náuky a vedy z predošlej svojej výšky pomaly viac a viac do života sa drali, nízky obyčajný život k sebe povyšujúci“ (861). Proto nastalo i probuzení Slovanů, proto nyní už nastoupilo hýbání všech slovanských národů (kmenů). Z toho se mohou všechny evropské národy jen radovat, „že toľko ľudstva k lepšiemu a slobodnejšiemu životu sa domáha“ (862). Štúr soudí, že pokřik o panslavismu nyní už slábně, rozumnější lidé nahlédli, že slovanské národy jdou jen „za tým najšľachetnejším, čo ľudstvo má, t. j. za osvetou a slobodou“. Také Maďarům na tom náramně musí záležet, protože osvícení a svobodní Slované „nikdy sa užít nedajú za nástroj k udržovaniu iných v temnosti a nevoľi. Je tento punkt pre vlast našu veľmi veľkej váhy, a myslíme, že ho každý rozumný a nepredpojatý náležite bude vedieť oceniť; ale povedzme pravdu, že liberalizmus maďarský, ktorý podľa jeho slov sa zachytil osvetu a slobodu Uhorska dobývať, trpel dosiaľ na jednej veľkej rane, ktorá ho v jeho samom princípe znižovala“, „bol teda liberalizmom na najväčšom stupni egoistickým a tyranským“: chtěl mít osvětu a svobodu jen pro národ maďarský (865). Někde například volali po tom, aby se v zemi zavedla svoboda tisku, „ale len pre knihy maďarské“ (869).

Slovenské národné noviny se zmínily o významných projevech dvou vyslanců na sněmu 21. prosince, Tóthovi a Štúrovi, jehož obšírnější řeč slíbily podat v následujících číslech (997). Dříve, než se tak stalo, vyšel 11.

ledna v rubrice *Pojednávateľ* delší článok, převzatý z Augsburgu Allgemeine Zeitung. Je bez názvu, datovaný v Pešti 10. prosince a podepsaný pseudonymem „Jeden nezeman“. Ostře kritizuje politiku opoziční strany a výslovně také názory Lajoše Kossutha, které „svedčí o naozaj aristokratickej prepriatosti rečníkovej“. Kossuth je nedávno vyslovil při debatě o povinnosti platit daně. Autor článku si stěžuje, že všechny státní obtíže snázejí „sami nezemania, a títo sú na sneme celkom ešte nereprezentovaní“. Opozice dala na své poradě v Pešti celé zemi na vědomí, „že jej usilovania ta smeruje, terajšiu ústavu stolíc zadržat“. Ta ústava je však zcela aristokratická. Opozice nesmýšlí svobodomyšlně, ale „ochlokraticky“ (1003 - 4). Podle Hurbanova svědectví byl neznámým autorem článku Ludovít Štúr.³⁾ Když Hurban v letech osmdesátých interpretoval tento ožehavý článek ve zkráceném znění, tu stížnost na ochlokracii (vládu luzy) vynechal.

Ve třech lednových číslech vycházela od 14. ledna v rubrice *Pojednávateľ* nejdůležitější Štúrova řeč na bratislavském uherském sněmu. Rovněž polemizuje - mnohem umírněněji než v augsburských novinách - s Kossuthovými teoriemi. Mluví o zlepšení stavu „chudobného ludu nášho“ v „našej vlasti“, tedy v celé zemi. Ale už se přitom zvláště zmiňuje o „hornom Uhorsku, kde je zem omoc neúrodnejšia ako na dolnej zemi a kde je aristokracie v pomere omoc viac“ (1008).

Dalším projevem na sněmu 15. ledna obhajoval Štúr mateřskou řeč při vyučování dětí (1018). Podobně jako on smýšlel vyslanec Brezna Tóth. Postěžoval si 28. ledna, že uherské zákonodárství „je len výsledkom zemianstva, a že život a silu tomu, čo ono žiada, nedodáva 15 miliónov ludu, ale len z dakolko sto tisíc hláv záležiaca a výsadná aristokracia, ktorá je zväčša biedna, žobrácka, nevzdelaná, ...“ (1022)

V diskusi o přistěhovalectví velkého množství židů se osvědčilo na sněmu mnoho vyslanců, mezi nimi také Štúr. Postěžoval si jménem svých vysílatelů, že nyní „židia do našej vlasti a najmä do horných jej strán v celých hrbach sa hrnú a stehujú“ (1025). Při rokování o daních prohlásil zástupce Zvolena: „Podľa návodu od vysielateľov mojich mi daného, ktorí dane na všetkých obyvateľov krajiny rovnako rozhodené mať žiadajú, žiadam, aby zemianske kúrie v slob. kráľ. mestách nie len domácu, ale aj vojenskú daň platili.“ Žádal také uvést rovnost mezi jednotlivou osobou a celou korporací (1049 - 50). Také do debaty o financování královských „mešťanostů“ zasáhl 8. března zvolenský vyslanec Štúr: „Moji vysielatelia nechcú mať ani kr. mešťanostu, ani jeho platenie z pokladnice meststkej“ (1074).

Dne 17. března pronesl Štúr na sněmu poslední delší řeč. Zaměřil se na rozšiřování politických práv, aby už nebyly v tomto čase takřečené nižší vrstvy lidu „bez všetkého zástupníctva“ (1078). V Liptovské stolici došlo k bouřlivé výměně názorů o liberalismu a byrokracii. Referoval o tom dopisovatel Michal Miloslav Hodža, už po pádu metternichovského režimu. Ironizoval „dost pekné osvedčenie liptovsko-zemianskej liberálnosti“, stěžoval si na panskou zvlášť (1096).

Svůj poslední úvodník v Slovenských národných novinách uveřejnil Štúr 31. března. Dal mu název *Nový vek*. Jásal nad nečekanými převraty „v naší vlasti“. Jen si přitom postěžoval „z ohľadu národného“ na nepřípravenost Slováků podat svůj rekurz ministerstvu osvěty a nastávajícímu sněmu, který bude svolán do Pešti; „a tí páni nech vidia, že pravdu hľadáme, že nič zlého, nebezpečného nechceme, že chceme osvetu a vzdelenosť i pre náš zanedbaný národ, že chceme to, po čom túžia všetci v tomto veku slobody a osvety“ (1093).

Dopisovatel ze Zvolena líčil velké vzrušení a nejistotu z nových událostí. Někteří měšťané proto navrhovali, „aby sa ešte nové a času primerané návody dali nášmu vyslancovi snemovnému“. Štúr si neodpustil k tomu v novinách poznamenat: „Len na našu národnosť, t. j. na reč našu materinskú sa zabudlo! Divná věc, že naši o všetko inšie sa starajú, len nie o to, čo nám je tak blízko, čo je naša najvlastnejšia majetnosť a bez čoho veru ďaleko vo vzdelenosti nezájďeme. Teraz, teraz čas za toto sa ozývať!!“ (1096) Podobně alarmoval Mikuláš Ferienčík v úvodníku *Spoločenský život*: „Z neživota k životu preberajúci sa národ zahatanú má pred sebou cestu k svojmu cieľu“. Ale „národ sám sa zodvihne k životu“ (1097).

Zpravodaj z Liptova Michal Miloslav Hodža vyslovil nahlas otázku, kterou si kladou mnozí: „Či zakvitne kraj náš slovenský? Či aj nám Slovákom zídě žitko v nastalom tomto veku všeobecnej slobody? Alebo snád naše Tatry žiadny kvietok bohaludskej milostnej radosti nikdy už nedonesú? Či už zapadnul deň náš naveky?“ (1099) Poté zveřejnil text přípisu, který přijala Liptovská stolice 28. března 1848. Redaktor Štúr k tomu v poznámce pod čarou hrdě dodal, že „sdelujeme túto *petíciu* ako faktum“ (1100)... Redaktor Hostinský v úvodníku *Všetko za ľud slovenský* ujišťoval, že „teraz sa začína vek ľudu, vek slobody, práva a rovnosti ľudu, a my Slováci sme tí, ktorí na postati ľudu život náš vystaviť chceme“ (1109).

Když začal bratislavský německý tisk nenávistně reagovat na slovenskou politickou aktivitu mezi Slovany ve Vídni, uveřejnil 18. dubna redaktor Hostinský důmyslnou obranu v úvodníku *Keď treba, ospravedľíme sa*. Obratně argumentoval, i takto: „Tyranstvo viac už panovať nemôže, seba vôľa sa ďalej už zadržat' nevie. Aj čoho že by sme sa mali báť v otčine našej?“ „Radost zo slobody bude nám spoločná.“ Ale ovšem „nechceme zdanlivú slobodu“ (1113 – 4). Další svůj úvodník s názvem *Zbratania sa narodov* zakončil Hostinský (šifra „P. Z. H.“) krásnou myšlenkou: „Príde vek, kde všetky národy budú uznané a zbratané“ (1117).

Bouřlivý první máj v Tekovské stolici vylíčil dopisovatel Július Plošic. Sám nesměl agitovat ani ve stoličném domě, ani potom na ulici, protože byl „od väčšej stránky přítomného zemianstva za ruského emisára, ktorý s cárovými peniazmi ľud búri a krajinu jemu zapredať chce, vyhlásený“. „Ľud náš dosiaľ zo všetkého vyššieho života v Uhorskej vytvorený ustavične len v jarme zapriahnutý, nemohol sa pri stoliciach hlásiť, nemajúc k tomu práva, bo len zemianstvo panovalo nad ním – ale teraz mu Boh, krajina, kráľ, sloboda

dala právo účasť brať vo veciach krajinských, bo nastala rovnosť. Nuž ale čože je to za dobrodenie, keď sa mu odnímajú prostriedky k užívaniu jeho? Poďakujte sa vám väzeň, keď mu oznámite: ty si slobodný!, a neotvoríte mu žalár, nevyпустíte ho na slobodu“ (1134).

Bez komentáre uverejnili Slovenské národné noviny 12. května oznámení ministerstva vnútorných záležitostí o vyhlásení náhlého soudu v některých slovenských stolicích a městech. Veřejně vyslovené slovenské požadavky měly mnoho odpůrců ovšem také mezi obyvatelstvem všude na Slovensku. Znelíbily se na Oravě tamnímu rodákovi-advokátovi, který hrozil, že nedovolí stoliční dvoranu slovenskou řečí „poškvřit“. K poslednímu, potvrzenému slovu je připojena redakční poznámka: „Srovnáva sa to s bratstvom ducha času tohoto?!“ (1145)

Dopisovateľ z Pukance stále ešte veril, že prišiel dávno očakávaný „čas a okamženie, v ktorom udrel zvon slobody,... vystavila sa zástava slobody, bratstva a rovnosti, - okriakol duch, ožil človek, nový svet povstal“ (1160). Avšak z Brezna prišla zlá správa, že tam dostali od ministerstva „náhly súd“. Ten mesto vôbec nepotrebuje. Napíšu to ministerstvu (1161).

Často se slovenským národovcům předhazovalo obviňování z panslavismu, případně z rusismu. V Trenčianské stolici tuto výčitku hrdě odmítli jako „čirú aristokratickú taktiku a hrozný terorizmus“; a ozvalo se tam už i varování, „že aristokracia zas vypína hlavu svoju, aby nové, a to hroznejšie putá na nás uvalila“ (1164). Tuto zlověstnou informaci přineslo předposlední číslo Slovenských národných novin 6. června.

3. Svoboda slova

Lépe nemohl třetí ročník Slovenských národných novin začít, než radostnou zprávou z Bratislavy. Tak si pochvaloval redaktor Peter Zábaj Hostinský (šifra „P. Z. H.“). Líčil průběh napjaté očekávaného evangelického církevního konventu Podunajského okolí 30. června 1847, kdy se podařilo slovenským účastníkům odvrátit Hurbanovo odsouzení za spis *Únia*. Byl to velký úspěch především dvou vynikajících řečníků, Michala Miloslava Hodži a Ludovíta Štúra. Oba akcentovali svobodu slova. Hodža, zástupce liptovského seniorátu, ujišťoval, že ve svém spisu Hurban „docela bol slobodný vyslovit sa tak, ako on proti únii zmyšľal a cítil“. „Za ním vystúpil L. Š., vyslanec seniorátu oravského, ktorý tiež v latinskej reči, brániac slobodu reči a tisku, zatracoval žaloby proti Hurbanovej Únii preto, že tým slobodné slovo, ktoré – nakoľko ho aj od kráľ. cenzúry máme – mať nechcú, bo H. jediný bol ten, ktorý bez všetkého ohľadu a strachu verejne vyslovil to, čo tisíce z evanjelikov po kútach a medzi sebou oproti únii cítili a zmyšľali. Či ho teda chcete za to pokutovať, že on to zjavne vyslovil? – A chcete ho zložiť za to, že on ako obranca svojej cirkve vystúpil? – Ale azda za to zaslúžil inkvizíciu, že on proti grófovi písal?“ Spis patrí na literárny pole, kde môžu dve strany svobodně zastávat své zásady. „Tu mu teda dokážte, že pravdu nemá, ale nevysielajte napriek všetkej pravdivej slobode inkvizície proti nemu, že protivnú stranu mužne a zjavno zastával“ (790).

Hurban sám o něco později svůj spis veřejně obhajoval v nitrianském seniorátu. „Skoro celú hodinu neprestajne hovoril, ačpráve mu mnoho razy do reči skákali.“ Hájil „princíp slobody“ proti svévoli (834). Připojili se k němu i někteří kněží, aby bránili „slobodu písania“ a „slobodu tlače“, jak referoval zpravodaj z Nového Mesta (835). Dá se předpokládat, že cenzura mu nedovolila ocitovat v doslovném znění Hurbanovu ohnivou obhajobu principu svobody! Ale učinil tak mnohem později Hurban sám, až v letech osmdesátých, když zveřejnil ve Štúrově životopisu tento svůj rozsáhlý řečnický projev. ⁴⁾

Štúr vyslovil svou obhajobu svobody slova v úvodníku *Naše nádeje a žiadosti k nastávajúcemu snemu*. Dovolával se zkušenosti vzdělaných národů Evropy, kde „sloboda vyslovenia sa tie najlepšie následky mala“. „Myslíme, že natoľko sme už dorástli, že slobodnejšie slovo zdržať môžeme,“ a „prečo by sme my slobodnejšie slovo mať nemohli, ktorí sa už od století v ústavnom živote pohybujeme! Ani to nebude skok, bo naša verejnosť dosiaľ sa vždy väčšmi rozširovala, a slovo naše vždy väčšiu slobodu si nadobúdalo“ (913).

S neskrývanou radostí a pýchou se k témuž tématu vrátil na konci března v úvodníku *Nový vek*: Národy už vyhnaly staré dřiče a utlačovatele, kteří jim také mimo jiné potlačovali „slobodu hovorenia, písania, právo slobodnej tlače“. „Dostali sme už slobodu tlače, t. j. môžeme hovoriť a písať, čo sa nám vidí a čo sa nám chce, tak ale, aby sme neobrazili nespravodlive vrchnosti a hlavné zákony krajinské, ani žiadne druhé osoby bez príčin; keď sa ale nadužitia a neprávosti stanú, či od toho alebo iného, či ich porobí jeho milosť, alebo jeho urodzená milosť, alebo veľkomožnosť, alebo jeho osvietenosť, alebo ktorákoľvek druhá vyvýšenosť, len ta s nimi von bez milosti!“ Byl si ovšem přítom vědom toho, že „nás čas našiel nepripravených“ (1093).

Předtím 21. března Slovenské národné noviny triumfálně oznamovaly: „Toto číslo vyšlo bez cenzúry. Sláva slobodnej tlači!“ (1081) Ve zvláštní příloze informovaly v tomto čísle o velkých změnách, k nimž došlo ve Vídni.

Velkou radost Vídeňanů po pádu nenáviděného Metternicha vylíčil dopisovatel Černoohorský. Překvapilo ho, jak dovedou Vídeňané využívat svobodu tisku – „lebo ich neviaže ešte taký prísny represívny zákon tlače ako nás v našej vlasti“. A tito Vídeňané ještě nedávno muknout nemohli (1119).

Štúr zasáhl na sněmu 26. března krátkou poznámkou do rokování o zákonu tisku. Žádal pro zabezpečení novin snížit kauci (1094 – 5). Měl už zřejmě oprávněné obavy... Brzy potom „jeden evang. kňaz“ hodnotil velmi zklamaně výsledky rokování uherského sněmu. Především se zmínil „o represívnych zákonoch tlače“ – „že sú čisto drakónskeho ducha“ (1110).

V pešťském německém tisku se objevily námitky proti petici Liptovské stolice z 28. března; Slovenské národné noviny je ocitovaly bez komentáře, jen vloženou glosou v závorce: „?!“ (1133). Jiné německé noviny oznamovaly, že „nepatrné noviny“ Štúrovy už zanikly. Tuto nepravdivou zprávu vyvrátil

23. května dopisovatel „J.“: že stále „žijú, a bystro po našom Slovensku lietajú“ (1145).

Poslední číslo Slovenských národných novin vyšlo 9. června. Jak označoval zvláštním lístkem 15. června Janko Štúr v nepřítomnosti svého bratra Ludovíta, dosavadního zodpovědného redaktora (správce), noviny „hlavne pre nemožnosť zloženia na určenú lehotu novšími zákonmi zväčšenej istiny (kaucie) vychádzať prestať museli“.

Štúr tedy marně vymáhal jako sněmovní řečník snížení stanovené kauce. Nepodařilo se mu zabránit zániku svých novin – a nebyl na něj ani připravený. Dokazuje to poslední věta úvodníku *Nový vek*, slibující pokračování „o tom všetkom, ako aj o predošlom, obšírnejšie budúcné v novinách našich“ (1094).

Marně potom v letech padesátých usiloval o jejich obnovu. Třetím ročníkem vyvrcholily, i předčasně skončily.

POZNÁMKY

¹ RUTTKAY, F.: *Ludovít Štúr ako publicista a tvorca slovenskej politickej žurnalistiky*. Matica slovenská 1982, s. 220, 258 a 299.

² SOJKOVÁ, Z.: *K problematice přelomu a vrcholu v politické publicistice Ludovíta Štúra*. Slovenská literatúra, 33, 1986, s. 6 – 54. Znovu knižně in: *Na rozhraní dvou věků. K politické publicistice Ludovíta Štúra z let 1847-55*. Praha 2007, s. 5 – 55. Viz též *Obrysy politické publicistiky Ludovíta Štúra z let 1836-47*. Praha 2006, s. 76 – 85.

³ HURBAN, J. M.: *Ludovít Štúr*, III. Matica slovenská 1944, s. 141.

⁴ Tamtéž, s. 67: „Všetci, pravej slobody žiadostiví, pracujeme teraz všetkými zákonnými prostriedkami, aby cenzúra preventívna odstránená bola.“

autoři

VIDÍ VECI, KTORÉ INÍ NEVIDIA

NAĎA VOKUŠOVÁ, VLADIMÍR SKALSKÝ

135

O VÝTVARNOM SPRIEVODE

Na jeho fotografie sme narazili celkom náhodou na internete. Kedysi v roku 2008. Prekrásne zábery, najmä slovenskej prírody, ktoré nás hned na prvý pohľad očarili. Svojou neopakovateľnou poéziou, nezvyčajnou farebnosťou i nevšednými pohľadmi. Zistili sme, že ich autorom je Slováč, žijúci v Prahe, Marián Béreš, ktorý je vo fotografovaní amatér a samouk, čo sa nám vzhľadom na kvalitu a umeleckosť jeho fotografií zdalo takmer neuveriteľné. Skontakovali sme sa s ním, aby sme sa porozprávali a zistili, že sme natrafili na naozaj zaujímavého človeka. Odvtedy sme sa stretli mnohokrát...

Narodil sa v roku 1969 v Košiciach, kde vyštudoval vysokú strojnícku školu, ale ako sám hned podotkol, nikdy sa tejto profesii nemienil venovať. V roku 1993 preto odišiel aj s rodinou do Prahy, kde najprv jedenásť rokov pracoval pre americké korporácie na rôznych pozíciách v marketingu a reklame. Posledných päť rokov je na voľnej nohe – má svoju živnosť, zaoberá sa školeniami a konzultáciami firiem a koučingom pre manažérov. V poslednom čase však študuje aj ďalšie psychologické techniky.

„Veľa som cestoval po svete a zrazu som v jeden moment zistil, že vlastne nepoznám poriadne ani Slovensko, a to napriek tomu, že si v Prahe celé roky uchovávam akúsi slovenskú svojbytnosť – hovorím po slovensky aj na prednáškach a školeniach a nikomu to nevadí, skôr naopak, všetci sú radi, že opäť počujú slovenčinu,“ vraví Marián Béreš. „Začal som chodiť po Slovensku, kúpil som si poriadnu zrkadlovku a fotím všetko pekné, čo na svojich cestách vidím. Snažím sa pomáhať propagovať Slovensko aj cez svoje fotografie. Keď som sa pred rokmi vybral pešo po Slovensku, tak som zrazu zistil, aká nádherná je slovenská príroda. Začal som spolupracovať s časopisom Krásy Slovenska, kde už vyšlo pár mojich článkov a fotografií. Teraz, keď mám čas, tak s fotoaparátom stále objavujem tie krásy, akoby mapujem Slovensko. Najradšej mám Liptov, lebo je tak v strede a medzi horami – v Závažnej Porube som si prenajal domček a keď mám čo i len chvíľu času, hned tam bežím. Snažím sa tam zostať dlhší čas a veľa chodiť po Slovensku. V poslednom čase ma začala veľmi zaujímať stará kultúra, staré zvyky – na jednej z tých ciest som napríklad objavil krásne múzeum zvoncov v Šumiáci. Majiteľ ich zbiera už päťdesiat rokov, má tam dva a pol tisíc zvoncov a zvončekov, a pritom o tom málokto vie. Mám na Slovensku rád miesta, ktoré skoro nikto nepozná a stále objavujem nové, fascinujúce kúty a nové pohľady. Je pre mňa čarovné, keď na tých cestách niekoho stretnem, prehodím pár viet, či sa porozprávam v krčmičke, kde mi vždy odporučia ďalšie zaujímavosti, ktoré poznajú len oni. Keď potom ukazujem

fotky, najmä tu v Česku, mnohí ani neveria, že toto je ešte Slovensko, že sa tam dajú nájsť takéto krásne zákutia. Kde sa len dá, naše Slovensko propagujem – už som trikrát prednášal aj na cestovateľskom festivale, pripravujem i besedy na fotografiami či výstavu.“

Keď sme sa Mariána Béreša pýtali, čo je vlastne podnetom jeho zaujímavej záľuby, odpovedal: „Fotografovanie beriem tak, že som dostal určitý dar a je akési moje poslanie sprostredkovať prírodu. Cítim však, že to nesmiem nijako zneužiť, tak to nechcem robiť priveľmi komerčne. Možno práve preto vidím veci, ktoré iní nevidia – takým zvláštnym okom...“ Dodáva, že by bol rád, keby niekedy vyšla kniha jeho fotografií, aby po ňom tieto jeho zachytené pohľady zostali v ucelenej podobe. Jeho hlboký vzťah k prírode a previazanosť s ňou, i to, ako hlboko ho príroda ovplyvňuje, bolo cítiť zo všetkých jeho slov. Najmä však, pochopiteľne, z jeho záberov.

Pritom sa sŕha venovať i svojej profesii a snaží sa svoje skúsenosti odovzdávať aj iným. Keď odchádzal z korporácií, napísal akúsi príručku pre tých, ktorí práve vchádzajú do biznisu, kde sa snažil vysvetliť, ako funguje klientský servis. Nikdy však nevyšla, lebo vydavatelia mali problém s jej názvom – volala sa „Blbeček v reklame“. Potom pripravil druhú knihu, ktorá bola akousi jeho osobnou svedou, tá sa volala „Koučovia vlastnej duše“ a rozpisoval v nej jednotlivé témy - k nim pridával svoj pohľad, svoje vnútorné otázky. Vydavatelia ju opäť neprijali, lebo sa im zdala až priveľmi osobná. Napokon mu poradil známy, že má zo svojich úvah urobiť nejaký príbeh, to ľudí zaujíma. A keďže sa v ostatnom čase vo svojej práci zaoberá najmä typológiou ľudí, ich psychológiou a ľudským správaním sa, rozhodol sa o tom napísať práve takýmto spôsobom. A aby kniha nezapadla v regáloch obchodov, nazval ju „Ako manipulovať s ľuďmi a nenechať sa sám zmanipulovať“. Knihu mu vydalo vydavateľstvo Computer press a po dvoch rokoch je takmer vypredaná. „Priznávam, že ten názov je trochu brutálny a v tomto momente už s ním ani nesúhlasím,“ dodáva autor. „Uvedomil som si totiž, že už samotným názvom manipulujem ľuďmi. A tiež, že si ju kupujú najmä tí, ktorí chcú manipulovať inými...“ Teraz má už rok a pol rozpísanú svoju ďalšiu výpoveď, akýsi fiktívny rozhovor medzi dvoma ľuďmi. Dostal sa v nej aj vo svojom živote do hlbšej psychológie, najmä k sebazpoznávaniu. Takže uvidíme... Dost však už slov a zahľadme sa spoločne očami Mariána Béreša na krásy slovenskej prírody.

Auto(r/ř)í čísla

Rozálie Andělová - víťazka Literárnej súťaže Jána Kollára (1. miesto v kategórii B)

Pavel Antoš - víťaz Literárnej súťaže Jána Kollára (3. miesto v kategórii A)

Martina Bednáriková - víťazka Literárnej súťaže Jána Kollára (3. miesto v kategórii C)

Tereza Ficová - víťazka Literárnej súťaže Jána Kollára (2. miesto v kategórii B)

Lucia Gecelovská - víťazka Literárnej súťaže Jána Kollára (1. miesto v kategórii C)

Zuzana Grochalová - víťazka zvláštnej ceny za najlepšiu kritiku v Literárnej súťaži Jána Kollára

Roman Holec - slovenský historik, tajomník Česko-slovenskej komisie historikov

Emil Charous - český slovakista a prekladateľ

Ivan Jackanin - prešovský spisovateľ ukrajinskej národnosti

Růžena Jirsová - víťazka Literárnej súťaže Jána Kollára (1. miesto v kategórii A)

Světlana Králíková - víťazka Literárnej súťaže Jána Kollára (3. miesto v kategórii B)

Gaco Novomesský (alias Dušan Malota alias Viola Vyholená-Šřipivá) - slovenský prozaik a básnik žijúci v Prahe

Rašo Piško - slovenský herec, spisovateľ, publicista a humorista

Vladimír Skalský - slovenský novinár, básnik a esejista, žijúci v Prahe, predseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí, editor Zrkadlenia-Zrcadlení

Zdenka Sojková - česká slovakistka

Peter Staríček - mladý slovenský básnik, prozaik a publicista, vzdelaním právnik

Maria Šimůnková - víťazka Literárnej súťaže Jána Kollára (2. miesto v kategórii A)

Ondřej Škop - víťaz Literárnej súťaže Jána Kollára (3. miesto v kategórii A)

Lenka Tinková - víťazka Literárnej súťaže Jána Kollára (1. miesto v kategórii A)

Martin Věreši - víťaz Literárnej súťaže Jána Kollára (3. miesto v kategórii B)

Nada Vokušová - pražská slovenská novinárka a fejtonistka, predsedníčka Slovensko-českého klubu a šéfredaktorka časopisu Slovenské dotyky

a para-autori:

Dušan Malota (alias Gaco Novomesský) – výkonná sekretárka konferencie, preniknúcšia pod pseudonymom a rúšskou tmy aj medzi normálnych autorov

Docent Robo Rotorides - protokandidát paraliterárnych vied

Dagmar-Dáša Lálová - doktorantka na katedre infinitezimálnej protoepoézie

Docent Smrallavý - pražský nadslovakista, forenzný parahistorik a neodvodený mysliteľ Sui Generis

PUDr. Jan Nejedlý, PVC. - uvzatý zapúšťač prenikavých behaviorálnych orálnych sond

Profesor paraekseláns Saša Gr. - prezident Paraakadémie

MĀDr. Mathej Thomka - prezident literárnej inseminačnej stanice Mădokýš

RATA, MAMA, RATA, TATA! PARAVEDA, VEDA PATA!

Do tretice všetko, doma najlepšie! - Výber zo zborníka III. Medzinárodnej pražskej paraliterárnej konferencie v Unijazze, hneď za rohom Václaváku, v Jindřišskej ulici č. 4, na piatom podlaží bez výťahu

DUŠAN MALOTA, VÝKONNÁ SEKRETÁRKA KONFERENCIE

Píše sa mi to ťažko, ale smutná pravda je, že naša tretia medzinárodná pražská paraliterárna konferencia sa začala tragédiou. Zahynula nemá tvár. Stalo sa to hneď v úvode, pri žrebovaní figurantov-dobrovoľníkov pre názornú demonštráciu k akčnému referátu mladej **doktorandky Dagmar-Dáše Lálovej z katedry infinitezimálnej protopoézie**, nazvaného Ludické aplikácie paramatematických operácií na figurantech. (Počítala s láskou v hlase/parciální derivace./ Potom s úctou bez nadsázky /tahala je... za ocásky.)

Keď **profesor paraekseláns Saša Gr, prezident pražského Ústavu paraliterárneho mlzenia a šetrného zpracování písmodpadu** zistil, že nebol vyžrebovaný, v nemom roztrpčení, citujem očitého svedka docenta Přechnalu: „si rozsedl pytlík i se Šmoulinkou“. Smrť nastala okamžite. Profesor paraekseláns Gr si bol pripravil, tak ako na oboch predchádzajúcich konferenciách, zaujímavý experiment k svojmu hlavnému referátu České vánoční simulakrum očima ne-kapra. V igelitovom vrecúšku si z domu priniesol svoju najobľúbenejšiu rybičku, neónku Šmoulinku, ktorá mala cez transparentné steny vrecúška očami fixovať sirotu v akváriu Unijazzu, z ktorého pred Vianocami zmizol polmetrový sumček Pepík - nemý, ale chápvavý svedok všetkých našich doterajších konferencií. Riaditeľ Unijazzu pán Čestmír Huňát sa delegátom konferencie čestným slovom zaručil, že Pepíkovi je teraz lepšie vo väčšom akváriu pražskej botanickej záhrady Na Slupí a vyvrátil tak nepekne špekulácie niektorých prítomných paravedcov typu: „prostě dorostl do jateční velikosti, že...“

Profesor paraekseláns Saša Gr má s pokusmi na zvieratách bohaté skúsenosti. Pri jeho skúmaní vplyvu protopoézie a prečopoézie na bielu ovcu a zlatého škrečka na vlnajšej konferencii zvieratká očividne trpeli, ale obe nakoniec, chvalabohu, v relatívnom zdraví pokus prežili. O to smutnejšie je, že malá Šmoulinka položila život nadarmo, skôr než mohla posunúť ľudské poznanie o ďalší krok vpred. Česť tvojej pamiatke, statočná neónka! V tejto súvislosti si zaslúži ocenenie - nie síce vedecké, ale ľudské určite - parabásnik-čakateľ Gaco Novomesský, ktorý do programu konferencie citlivo zaradil detský vianočný protestsong Smútok pod jolkou. Keď spieval prvý verš a uprel oči na osirelé akvárium, všetkým nám, ako výstižne povedal profesor Gr „jel mráz po zádech“.

Po tejto tragickej udalosti profesor Gr ohlásený pokus i referát odvolal a bez prípravy predniesol na danú tému iný referát: Nadvarle z nevedomosti.

Treba povedať, že po náročnej vľajšej ústrednej téme Virtuálna topoézia a jej vplyv na kolektívne bezvedomie sa o tohtoročnú ústrednú tému strhol doslova mozgový štorm. Vyvrcholil na tradičnom predkonferenčnom kolokviu v diskusnom separé U prašivého vola. Jeho búrlivú atmosféru čiastočne zrkadlí otvorený list III. konferencii od **docenta Roba Rotoridesa, protokandidáta paraliterárnych vied**. Zrejme nie všetci paraliteráti a paravedci sa na ňom stotožnili s témou, o ktorej sa nakoniec rozhodlo v predpolnočnom hlasovaní: Vianočné pastorálne tradície v neopohanských ozvukoch paraliteratúry. Ako vyjadrenie určitej opozície voči tematickej „pastOrálnosti“ tak možno chápať referát **PUDr. Jana Nejedlého PVc** Análek jako z partesu, ktorý je ďalšou v rade jeho prenikavých behaviorálnych (sic, pozn. D.M.) sond. V ňom svojím paravedeckým tykadlom dôkladne ohmatal a sršivým dynamom svojho intelektu prudko nasvietil ďalšie paraliterárne pole neorané - erotické inzeráty. Po referátoch prednesených na minulých konferenciách (Víš hovno, co je báseň a Ty vole, na základní škole - ten, mimochodom, prenikol aj na stránky denníka, ktorý sa vydáva za „nejväčší seriózní noviny v ČR“) ide o štúdiu spracovanú opäť s jemu vlastnou pedantériou až posadnutosťou - pri rešeršovaní na erotických stránkach, ako sám priznal, beznádejne zavaril dva počítače.

Pražský nadslovakista a forenzný paraliterárny historik docent Smrallavý, neodvodený mysliteľ sui generis, naopak, ústrednú tému konferencie privítal, ako možno usudzovať z jeho referátu Kruciálna úloha fujary v slovenskom boji za zrovnoprávnenie fonémy CH (CH ako Christmas, pozn. D.M.) Taktiež **MäDr. Mathej Thomka, prezident Literárnej insemináčnej stanice v Mädokýši** sa v téme pohanských primitívov a ich kultúrnych presahov do dneška vyslovene našiel.

Počas vystúpenia mladej **doktorandky Dagmar-Dáše Lálovej** došlo v audiótórii, bohužiaľ, k incidentom, ktoré na takéto prestížne medzinárodné fórum naozaj nepatria. Niektoré staršie kolegyne pri nich nahlas dávali priechod svojej nevôli (docentka Příkladná a kol.): „Hodte na ni hubertus!“ Trochu to pripomínalo ovzdušie prvej našej konferencie, keď mladá asistentka **Viola Vyholená-Špivá** rozhasila docentovi Gr transmutačný materializátor, ktorým snímal z mozgu figurantov obrazy evokované parapoéziou. Od chvíle, keď ho vystriedala v recitácii, začal materializátor ukazovať iba neslušné výjavy.

Tohto roku na konferencii, bohužiaľ, nepekne šarapatila aj chrípka. Skosila **uhdského burtonauta a interného fernetistu Frantu Kostlána a posledného preživšieho Molvána PUC Róberta Furiela. Americký profesor Jon Davis. prechodne z Dejvíc**, na ceste cez Letnú zablúdil pri Stalinovom pomníku vo vianočnej fujavici a noc strávil v rozkopanom tuneli Blanka.

Napriek všetkým protivenstvám však konferencia svoju hlavnú úlohu - byť trefou medzi predchádzajúcou druhou a nadchádzajúcou štvrtou - splnila bezo zvyšku.

PARALITERATURA - (POZLACENÁ) OCELOVÁ PĚST KAKOGRAFIE

DOCENT ROBO ROTORIDES, PROTOKANDIDÁT PARALITERÁRNÍCH VĚD

Otevřený dopis III. Mezinárodní pražské paraliterární konferenci

Otvorený list nášho kolegu Rotoridesa má v záhlaví poznámku, citujem: „Nenechte to číst tomu dobytкови!!!“ Koniec citátu. Keďže na vedeckej rade sme nedokázali rozšífrovat, koho tým kolega Rotorides myslí (i keď ja určité podozrenie mám...), musela sa zísť mandátna komisia a tá nakoniec z tohto nového čierneho klobúka prezidenta paraakadémie profesora paraekseláns Gr vyžrebovala ako čitateľa listu mňa, docenta Smrallavého. Takže dovoľte, aby som prečítal, čo kolega docent Robo Rotorides píše našej konferencii:

„Vážené kolegyně a kolegové!

Minulý pátek na posledním paraliterárním kolokviu v diskusním separé U prašivýho vola (pozn. to je ten druhej box nalevo od výčepu, jak se jde k hajzl...)“ - no, ja si myslím, kolegyně a kolegovia, že toto môžeme preskočiť – „jsem přednesl referát nazvaný **Denotace - děvka všech konotací**. V něm jsem velmi rasantně odmítl induktivně se připojit k myšlenkově rosolovitému obsahu hlavního referátu předneseného presidentem paraakademie profesorem paraekseláns Gr pod názvem **Ontoobjektivita - kastrční nůž v rukou literárních nemrcouchů**.

Musím popravdě zaznamenat, že můj referát se setkal s velmi příznivou odezvou jak přítomných kolegů paravědců - cituji namátkou: „Lupus in fabula!“, „Er hat Vögel unter der Mütze“ nebo: „Segget csinált szájábul“, konec citátů - , tak výčepního pana Chrapouna, cituji: „Tos mu dneska pěkně natrh prd...“ no, ja si myslím, kolegyně a kolegovia, že i tu by sme mohli otvorený list trochu skrátiť. „Pak si opět vzal slovo profesor paraekseláns Gr. V krátkém myšlenkovém glissandu sjel po mém referátu jak hasič po tyči a v závěru vyslovil několik svých již tradičně kousavých deziderát a pěnivých ultimát.

Podoben španělskému králi Filipovi V., který nutil svého slavného dvorního kastráta Farinelliho zpívat mu každý den jeden jediný, stále stejný nápěv, a to po dlouhá léta, nutí profesor paraekseláns Gr i nás, paravědce, abychom mu, obrazně řečeno, také zpívali jen jeden nápěv milý jeho chlupatému uchu: Ty pravdu máš! Ty pravdu máš!

Já ale důrazně a s konečnou platností říkám: Dost!!! Nejsme tvůj sbor kastrátů, profesore paraekseláns Gr!!!

Na pátečním kolokviu nešlo ani tak o to, že moje a profesorsky názory se octly v ostré paradigmatické opozici typu *moudrost - blbost, krásné -*

šeredné, vysoké - nízke, falešné pozlátko – poctivá stříbřenka, I vy koketo!
- I vy kokot...“ - no, myslím si, kolegyně a kolegovia, že aj tieto pasáže
otvoreného listu môžeme preskočiť. „Nešlo ani o to, že věcné argumenty
profesora paraekseláns Gr se v jeho filipice vyskytovaly v homeopatických
dávkách. Šlo zejména o to velmi nemilé a neestetické, co se pak událo
v závěru večera.

Jako polehčující okolnost a částečnou omluvu pro naprosto nevědecké
extempore profesora paraekseláns Gr bych možná mohl přijmout fakt,
že v pátek večer U prašivýho vola se pivo - přirozené vehikulum české
myšlenky - snad až příliš prudce srazilo s borovičkou - nositelkou ostřejších
slovenských významů.

Poznámka pod čarou: Tou borovičkou, které, jak uvádí kolega Evžen
Suchoň, se v některých horských oblastech severního Slovenska říká také,
cituji: „krútnava“ (E. Suchoň.1949).

Přes opravdu velké porozumění, které mám pro prudké střety tohoto druhu,
chci vás vyzvat, vážené kolegyně a kolegové, aby se vaše dnešní konference
věnovala netoliko ústřednímu tematiku, ale také naléhavé otázce, kterou
již dávno postuloval klasik: **Jak nachytat blbost na švestkách, aniž se sami
prohlásíme za inteligentní?** Poté, v diskusi, v souvislosti s pátečními nemilými
událostmi U prašivýho vola, se zabývat problémem **Neomluvitelného
podceňování funkce pylorické záklopky v paravědecké diskusi.**

A v neposlední řadě, ba přímo urgetně, hledat odpověď na moji otázku:

Kdo v pátek večer poblil hajzl U prašivýho vola?

Byl jsem totiž Chrapounem přinucen zanechat ve výčepu coby zástavu
svoji průkazku do universitní knihovny a teď mi stojí práce na mém referátu
Paraliteratura – (pozlacená) ocelová pěst kakografie.

Přeji vaší konferenci zdar!

Podepsán: **docent Robo Rotorides, protokandidát paraliterárních věd“**

Priznám sa, vážené kolegyně a kolegovia, že som trochu konšternovaný
obsahom otvoreného listu kolegu docenta Rotoridesa. Dúfam, že ten, koho
sa týka najviac... však?... sa k nemu vyjadří.

Napriek tomu vám v mene kolegu Rotoridesa ďakujem za pozornosť.

DAGMAR-DÁŠA LÁLOVÁ,

DOKTORANDKA NA KATEDŘE INFINITEZIMÁLNÍ PROTOPOEZIE

Když jsem šla na kopanou,
bylá já jsem čistou pannou.
Ale teď jdu z kopaný,
musím jít do vany.

Když jsem šla na koupanou,
nebyla jsem čistou pannou.
Ale teď jsem vykoupaná,
zas je ze mě čistá panna.

KRUCIÁLNA ROLA FUJARY V SLOVENSKOM BOJI ZA ZROVNOPRÁVNENIE FONÉMY CH

DOCENT SMRALLAVÝ,

PRAŽSKÝ NADSLOVAKISTA, FORENZNÝ PARAHISTORIK A NEODVODENÝ MYSLITEL SUI GENERIS

Frustrácia z nevlastnenia niečoho, čo vlastní všetci naokolo, býva veľmi bolestná a niekedy vysublímujú do nečakaných podôb. Kolega Sigismund Freud sa napríklad pozorne zadíval na štrikujúce ženy a neuniklo mu, že ony vlastne, v psychoanalytickom zmysle slova, splietajú vlastné pubické ochlpenie a vyrábajú z neho náhradu za penis, ktorý im chýba. Freud v každej uštrikovanej čapici alebo ponožke bystro rozpoznal de facto pohlavnú protézu.

Príklady podobnej freudovskej frustrácie z nevlastnenia niečoho, čo iní - šťastnejší - majú, možno doložiť aj zo svetovej literatúry, o paraliteratúre

nehovoriac. Vo svojej forenzej porovnávacej štúdii **Krucιάlna rola fujury v slovenskom boji za zrovnoprávnenie fonémy CH** sa chcem z tohto uhla podrobne prizrieť trom relevantným textom svetového písomníctva: francúzskemu, ruskému a slovenskému.

V prvom prípade ide o báseň francúzskeho pokrokového umelca **Louisa Aragona** z dvadsiatyh rokov minulého storočia s názvom **Samovražda**. Z vedeckých dôvodov ju tu odcitujem v plnom znení a v origináli:

Louis Aragon:

La Suicide

a b c d e f
g h i j k l
m n p q r
s t v w
x y z

Čo v tejto skutočne bezútešnej básni bije do očí už na prvý pohľad? Áno, správne, je to veľký, priam hmatateľný pocit prázdnoty medzi hláskou H a hláskou I. Aragonova samovražedná báseň veľmi bolestne pripomína totálnu absenciu fenoménu CH vo francúzskom živote i v literatúre. Tá ruptúra, temná štrbina („jeskyňa“, povedal by možno, trochu nepresne, český kolega PuDr Nejedlý), ten fatálny hiát uprostred básne Francúza bolí do tej miery, že si nad ním nemôže neklásť existenciálne otázky.

Ako asi musí pôsobiť na hrdého francúzskeho kohúta, keď zo susednej krajiny mocne zaznieva chraplavo chlapycky chrchľavé CH, napríklad v slove Chemnitz alebo Achtung, zatiaľ čo francúzština musí sklopiť oči a o tejto mužnej fonéme len ticho snívať. Je pochopiteľné, že na jemných básnikov frustrácia z toho pôsobí až fyzicky. Na schôdzi surrealistov 31. januára 1928 sa citlivý Aragon v tejto súvislosti priznáva kolegovi Bretonovi, že kvôli chýbajúcemu mužnému CH, citujem: „... som nikdy u seba nepocítil stoporenie, o ktorom by sa dalo povedať, ako zo železa.“ Koniec citátu. A rovnako citlivý Breton z toho istého dôvodu priznáva zase Aragonovi, citujem: „Z cudzích jazykov mám úplnú hrôzu. Je pre mňa neznesiteľné súložiť so ženou, ktorá nehovorí po francúzsky.“ Koniec citátu. Kastrálny účinok absentujúceho CH vo francúzštine sotva možno ilustrovat výstižnejšie.

Poznámka pod čiarou: Všimnime si, ako francúzsky básnik freudovským podrieknutím potvrdzuje fixáciu na železný falický symbol všetkých Francúzov - Eiffelovu vežu. My, prírodnejšie národy, by sme použili skôr tatranskú metaforu „ako zo žuly“, prípadne polabskú „jak ten buližník“.

Ruský text, ktorý som podrobil forenznej porovnávacej analýze, vykazuje z hľadiska prítomnosti CH znaky presne opačné. Súvisí to nepochybne s tým, že mužná fonéma CH má v ruskom živote i v literatúre miesto, ktoré mu nielen francúzsky, ale aj slovenská literatúra môžu iba závidieť. V ukážke z ruského pikareskného románu Dvanásť stoličiek od autorov Ilfa a Petrova sa to najvýraznejšie prejavuje v pasáži, kde hlavný hrdina, veľký kombinátor Ostap Bender, kľúčovou dierkou na zamknutých dverách hotelovej izby slovne, posmeškami atakuje svojho protihráča, chamtivého popa Fiodora. Tento sa z druhej strany dverí snaží pomocou zastrúhanej ceruzky vypichnúť cez kľúčovú dierku vysmievaťovi oko. Pohotovejší Ostap mu však ceruzku vychyť, vreckovým nožíkom do nej niekoľkými rýchlymi rovnými zásekmi vyreže krátke neslušné slovo a kľúčovou dierkou ju vráti zákernému popovi späť.

Nás prirodzene zaujímalo, o aké ruské inzultačné slovo šlo. Požiadali sme preto listom o pomoc kolegov z lingvistického krúžku Mogučaja kučka strednej skupiny ruských jazykovedcov, dočasne pobývajúcich v Karlových Varoch. Výsledky ich bádania vám dnes môžem konečne predstaviť.

Poprosím svoju asistentku, doktorandku Dagmar-Dášu Lálovú, aby zdvihla nad hlavu výskumný panel. Ďakujem. Na ňom jasne vidíte... kolegovia, prosím, sústreďte sa na panel..., ako diametrálne odlišne tu pôsobi... slečna doktorandka, hovoril som vám, aby ste si cez to hodili plášť..., čiže v grafickom znázornení tu vidíme... no ale ozaj, kolegovia..., slečna doktorandka, postavte ten panel pred seba!!! Áno, tak. Takže čo vidíme? Vidíme stručný nápis **XY Й**. Na takéto šikovné slovo naozaj stačí pár rovných zárezov. Ide o tri písmená ruskej abecedy: Ch, U, J. V slovenskom preklade: UJO. Všimnime si grafickú podobu ruskej fonémy CH: je mužne ostrá, výbojne suverénna - či už v pravom alebo ľavom výpade, nearagonovsky definitívna, plnokrvne odhodlaná. JE PRÍTOMNÁ. Ruština nemusí štrikovať!

Slovenská fonéma CH je vo vzťahu k francúzskej frustrácii z nevlastnenia na jednej strane a ruskej robustnej, takmer hmatateľnej prítomnosti na strane druhej niekde uprostred. Slováci fonému CH majú, ale už jej grafická podoba - nedbajský zlepenec z písmen C a H, na rozdiel od jednoznačného ruského X - naznačuje, že k zrovnoprávneniu CH s ostatnými členmi slovenskej abecedy bude treba prejsť ešte dlhý kus cesty.

Našťastie, blýska sa aj na Slovensku na lepšie časy. Chcem vás informovať o unikátnom experimente, ktorým jeden z našich kolegov, pragmalingvista a veľký bojovník za zrovnoprávnenie fonémy CH v slovenskom mentálnom priestore, urobil viac než celá naša akadémia dokopy. Náš kolega paravedec - ponechajme zatiaľ jeho meno v tajnosti, experiment ešte prebieha - sa pod krycím menom G. nechal zvoliť do slovenského parlamentu, aby v ňom, na podporu CH, tvorivo rozvinul odkaz českého kolegu Karla Havlíčka Borovského, konkrétne jeho pokrokovú metódu „zámerných tlačových chýb“, ktorá je názorne popísaná v jeho známej paravedeckej polemike so štúrovcami. Náš G. v parlamente úspešne aplikoval metódu „zámerne

nevypnutého mikrofónu“. Úspech bol pyramidálny. Jeho jambické dvojveršie, ktoré pred mikrofónom vyslovil smerom k prísediacemu podpredsedovi po tom, čo mu asistentka odovzdala odkaz od prezidenta, postavilo na nohy celé vedecké i nevedecké Slovensko:

„Ty zober to za mňa!

Mňa volajú k tomu starému ujovi.“

Schválne, skúste hádať, kolegyne a kolegovia, v ktorom mieste svojho dvojveršia nechal G. pred celým národom nečakane zaznieť neprávom potláčanú mužnú fonému CH? Sme na medzinárodnej konferencii, preto chápem, že až na ruských kolegov... aha, počujem, že aj poľská kolegyňa uhádla... aj kolega Lužický Srb... Môžem vám s hrdosťou oznámiť, že na Slovensku by si dnes, vďaka invenčnej propagačnej paravedeckej akcii kolegu G., s takouto úlohou poradili aj deti. Potlesk preň je namieste... ďakujem, ďakujem vám.

Na začiatku som spomenul, že experiment trvá, ale výstižnejšie by asi bolo rovno priznať, že experiment sa kolegovi G. trochu vymkol z rúk. Ešte predtým, než sa po svojom veľkom úspechu v parlamente stihol nenápadne stiahnuť do tichého azylu svojej paravedeckej pracovne, ho totiž nečakane zvolili za - slovenského prezidenta. Pre paravedca v najlepšom poryve tvorivých síl situácia viac než prekérna.

A v tomto mieste by som chcel, vážené kolegyne a kolegovia, na vás apelovať. Nepodceňujte, prosím, nepredvídateľné vedľajšie následky výskumu v teréne. Najmä práca na pôde parlamentu - ako žriedlo poznatkov pre paravedecké výskumy vskutku neoceniteľného, uznávam - je v tomto smere veľmi riskantná. Prípad kolegu G. nie je ojedinelý.

Vlani som na tomto mieste referoval o inom našom kolegovi, ktorý, taktiež inkognito, v zápale paravedeckej práce v tom zaslúbenom, inšpiratívnom teréne na temene bratislavského hradného kopca nepríjemne precitol až vo chvíli, keď ho zvolili do funkcie premiéra. Keď už bolo neskoro na nejaké vysvetľovanie, výhovorky a tichý ústup. Na jednu stranu je chvályhodné, že tému svojho paravýskumu Starí Slováci na Veľkej Morave dotiahol do konca, ba v nečakane získanej funkcii sa mu ju podarilo zhmotniť v impozantnej soche Svätopluka, prvého kráľa starých Slovákov, a to na samom nádvorí bratislavského hradu. Ale kam to povedie, pýtam sa, keď najlepší z nás budú pri výskume riskovať až do tej miery, že postihnúť funkciou v politickej sfére následne oslabia našu paravedeckú obec?!

Chýbate nám tu! - chce sa mi zvolať na adresu neopatrných kolegov - a vedzte, že zaplniť medzeru po vás je oveľa namáhavejšie než - kolegyne prepáčia - uštrikovať si náhradný penis!

Ďakujem za pozornosť.

Poznámka pod čiarou: Možno si kladiete otázku, čo znamená tá fujara a jej kruciálne miesto v názve môjho dnešného referátu. Experiment nášho kolegu G., ako som už povedal vyššie, pokračuje. Na poslednom paravedeckom

kolokviu U prašivýho vola nám asistent kolegu G. docent Kokocín důverne prezradil, že po úspěšnej paravedeckej akcii v parlamente chystá kolega G. aj v súčasnej nanútenej funkcii ďalší pozoruhodný experiment. Tentoraz za pomoci fujary. Pôdu si pokypril už tým, že sa na tento tradičný falický symbol Starých i Nových Slovákov naučil hrať a neváhal s ním vo svojom prezidentskom paláci vyštartovať aj na anglickú kráľovnú. V prítomnosti jej manžela princa Filipa! Podľa dôvernej správy docenta Kokocína sa kolega G. chystá v najbližšom čase vyhlásiť celonárodné prezidentské referendum o premenovaní fujary na - CHujaru. Stačí vám to...?!

Ešte raz vám ďakujem za pozornosť.

PATAFYZIKÁLNĚ-ELEVAČNÍ PROTOPOETICKÉ TEORÉMY (ZPÍVANÝ A TANČENÝ REFERÁT PŘED NÁZORNÝMI PANELY)

DAGMAR-DÁŠA LÁLOVÁ, DOKTORANDKA NA KATEDŘE INFINITEZIMÁLNÍ PROTOPOEZIE

Penetrace, bez legrace
způsobuje elevace.

Nech zapadlou do análů
nesmáčivou kapiláru.

Zvědavost ti přinese
jen kapilární deprese.

(LUDICKÉ APLIKACE PROTOMATEMATICKÝCH OPERACÍ NA FIGURANTECH)

Počítala s láskou v hlase
parciální derivace.
Potom s úctou bez nadsázky
tahala je... za ocásky.

ANÁLEK JAKO Z PARTESU

(PARADOXY EROTICKÉHO INZERÁTU)

PUDR. JAN NEJEDLÝ, P.V.C.

Pokud se zajímáte o humor, nemohly vaší pozornosti uniknout četné internetové seznamky nabízející vedle skutečného splnutí duší často jen placené služby prostitutek (řeč zde bude o rubrice Ona hledá jeho). A právě erotický inzerát, který stylizují samy padlé holubice lásky, lze dnes podle mého vnímat už coby svébytný humoristický žánr stejně jako třeba aforismus, limerick nebo chasidskou historku.

Prvním komickým paradoxem těchto chlápňých nabídek je zdůrazňování neprofesionality inzerentek. Představte si, že by se třeba instalátér nebo chirurg svým potenciálním zákazníkům chlubil, že je nezkušený, začínající, že „je tu dnes první den“. Asi byste s ním vyrazili dveře. Naproti tomu internetové ochechule takto zdůrazňují svou nevinnost neváhají o sobě v jedné větě hovořit jako o stydlivé plaché debutantce a zároveň vychvalovat své vytříbené dovednosti v oboru. Ostatně padesátý sedmý inzerát Dnes úplně nové Nicol či Začínající rošťandy Lenči v nás vyvolává jisté pochybnosti o hodnověrnosti předkládaných fakt.

Dalším paradoxem obvykle bývá fotografie přiložená k erotickému inzerátu. Podobenka obsahuje všechno možné z vzezření seznámeníchtivé dámy – jen ne hlavu. Často na nás z obrázku kouká odvážně vyšpulené pozadí či popředí inzerentky, zatímco hlava je odstřižena, začmárána, zakryta ručníkem, sombreroem či kýblem. A rozpor do třetice: Ostýchavé tajnůstkářky, jež plaše skrývají svou tvář a k líbání svolí jen po předchozí domluvě a pouze v případě sympatií, bezostyšně nabízejí, že vás na první schůzce počůrají, olízají vám zadek, nmasírují prostatu, případně pošlapou varlata kramflekem a do úst nacpou roubík z použitých kalhotek, máte-li

to rádi trošku s „muzikou“. Inu, zákony erotiky jsou složitější než zákony mechaniky, jak praví pověstný Marus, autor Světových dějin sexuality.

Výživný zdroj humoru ženských ero-inzerátů skrývá bezesporu jejich jazyk. Jsou to růžové pláně poseté zdobnělinami všeho druhu, které mají navodit atmosféru důvěrnosti a lolitkovské roztomilosti, i když o věku mnohých bych si iluze nedělal. Ať je to, jak chce, blondýnečka v bytečku se sprškou bude bez uzardění nabízet mazleníčko, škádleníčko i sexík, orálek, análek a další službičky bez gumičky, semínko do broskvičky, na kozičky nebo na tělíčko, hodka za dva litříky, parkováníčko v místě, ňaf ňaf. Nevím přesně proč, ale ve mně taková věta „Přijď se pomazlinkovat do našeho pelíšku“ maně vyvolává představu zatuchlé zaplivané garsoniéry někde v Karlíně se záchodem na pavlači a s puchem kočičích výkalů v předsíni. O osazenstvu nemluvě.

Jelikož inzerující „dívký k ničemu schopné všeho“ nebývají zrovna jedničkářky, pobavit se můžeme i nad jejich pravopisnými výkruty: „Netradyční službyčky a hrádky, společná koupel ve vaňe, autoerotyka, polikání a jiná rozkož, můžu být i tvou paňí!“ Úplně nejstrašnější odrůdou inzerce tohoto druhu jsou však výplody smajlíkovské generace děvčat, která se dala na scestí a přece neopustila vyjadřovací prostředky svých školou povinných spolužaček. To pak inzerát vypadá asi takto: „Ahojíky, mocinky vás zdravím (muck! muck! muck!) a zvu všechny solventní lidiczky :-), co se chtěj mucíkovat a sexíkovat za penízky :-*. Lovkuju jakože hlubokýýýý oráleček a opatrný análeček je taky dost best a supeeeer. Je se mnou i fajn pokecík. Tak papa, páčko, papušky, Vaše Martulka-prdelka, co to má láááda.“ Zlatý Karlín.

Přejděme nyní k vlastní kostře běžného inzerátu. Úvod patří zpravidla představení slečny či paní. Některé inzerentky se spokojí pouze s lakonickou charakteristikou svého vzhledu (sympatická brunetka, Iva se sexy zadečkem, baculatá kozatka, macatá, ale ne koule, zrzavá sexice s prsy č. 4-6 /sic!/), svého věku (kočička lolitka, zralá Denisa) či svého umu (královna felací, fistingová královna, víla Análka, hravá mazlivka, stále vlhká broskvička Evička). Jak vidno, jsou dívký, které své přízvisko pojímají jako svého druhu umělecké jméno, ba dokonce firmu. Mám na mysli taková epiteton constans jako „Monika - pouze dojíždím“, „Nezbedná Viky - dole vyholená“, „Anet - vášeň, něha, orál“, „Svůdná Kerol – prstění, pěstění“. Tato pojmenování si nic nezdaří s firemními štíty typu „Rambousek - natírání, štukování“. A zákazník má aspoň jasno.

Pak však existují i poetické duše, které svůj medailonek šperkují básnickými obrazy: „Jsem mazel, ale umím být i orkán“ či „Jsem křehká a něžná kopretinka s pevnými trojkami“. Někdy se děvče v poetickém zápalu nechtě prořekne: „Mám nenasatné tělo žhavé jako láva, možná jsem i nympha a strašně mě vzrušuje představa sexu za peníze.“ Ještě lepší jsou ale inzeráty psané naopak chladným racionálním jazykem: „Modrooká tmavovláska na úrovni ti nabízí prožití pěkných chvil s možným výstřikem do úst (nepolykám).“ Nebo: „Jsem

inteligentní a komunikativní slečna, který ti ráda nabídne relaxaci s možností hlubokého análu bez ochrany. Počet výstřiků neomezen.“

Tímto se dostáváme k otázce, čím internetové doroty své kunčofty vábí. Opět tu najdeme škálu od běžné dikce až po výstřednosti všeho ražení. Přijď vyzkoušet kouzlo pohodové ženy, přijď se šmoulinkovat, přijď si užít nádherného milování – nebo radši šukání?, přijď si zavrzat, přijď mě prubnout, cinkni, až budeš mít tvrdo v kalhotách, dostanu tě na planetu vzdychů, ukážu ti cestu rájem. Opět se tu o slovo hlásí básnířky v podvazcích: „Čarodějka hledá inkvizitora, který by ji napíchl na pořádný kůl a spálil svou vášní!“ Dokonce dojde i na rýmy: „18tiletá 100% česká kočička / tě na uzdičce pohýčká / hezky pěkně bez gumičky / celou dávku do tlamičky“ či „Horké ruce, dlouhé nohy, / na jazyky máme vlohy, / jen tak nic nás nerozhodí, / tak jen račte, blahorodí.“ Některé dámy připojují ke své nabídce služeb i jakýsi záruční list v podobě ujištění „Vrací se, ty se vrátíš taky!“ anebo „Pokud se u mě nebudeš cítit dobře, jdu za kasu!“ To mi připomíná výrok legendárního majora Humla: „V nejhorším pudu dělat!“ Nejbizarnější nabídka, kterou jsem na webu ulovil, zněla ovšem takto: „Kdo si se mnou přijede očuchávat koncovky?“ Medvídku Pú, nepsals to ty? Anebo medvědi od Kolína?!

Pokud se týče nabídkového listu inzerentek z mokré čtvrti, čtenář už jistě vytušil, že na prvním místě stojí orální sex. Rafinovaně to vystihl slogan: „Doma jim to nechutná? Zastav se za Vivien!“ Jazykově si pak tento segment vystačí s adjektivem „hluboký“ a přívlasky „bez“, „bez ucukávání“ a „s polykáním“ (případně: oráleček s polykáníčkem či papkáním). V jediném případě jsem zaznamenal lakonické: „kouř bez“. Často je tato praktika nabízena s variantou „u tebe v autě“, a to dokonce s podotknutím: „i za jízdy“, jelikož česká žena a švédská ocel, jak známo, zvládnou všechno.

Další nedostatkové zboží, které je tu k mání, představuje sex anální čili „análek jako z partesu“, „análek až po kořen“ aneb „zadní vnik“. Je však třeba pozorně číst závorcky. Ona taková nabídka análního sexu – v závorce „(připínákem tobě)“ – by mohla skončit bolestným nedorozuměním. Erotické inzeráty nabízejí samozřejmě mnohé další kuriozity. Dívky tu prodávají své panenství, inzerují ženy těhotné, staré i jednoruké s předkusem a vodnatou hlavou, mulatky, černošky, albínky, nabízejí „milování plné polibků i facesitting“, „lesboliz“, „piss (v případě, že močím já)“, desivě zní inzerát „budu ti ženou – i mužem“, pod nímž se skví fotka blondýny s knírkem. Vzorná dcerka tu hledá „pána s řádným utahovákem, který by obstaral mou mamku“. Nicméně, nejcenějším artiklem, který se tu nabízí, je, řekl bych, mládí. Všechny ty holčičky, kočičky, koťátka, kůzlátka, kuřátka, lolitky a školačky, které vám ukáží „nejenom žákajdu“ a jež mají „těsně po škole a těsnou mušličku“, představují ozvěnu dávných rituálů, kdy mladé panny přiléhaly k tělům starců, aby z nich kmeti nad hrobem mohli načerpat alespoň pár doušků nenávratně ztraceného času mládí.

Je to vlastně smutný svět. Je to parodie na realitu. Jako když v románech Chucka Palahniuka souloží syn s kazovou nafukovací figurínou své matky-

pornoherečky, která se s každým přiražením scvrkává, stárne, umírá. Erotický inzerát je zdegenerovaný levoboček inzerátu seznamovacího. Tam, kde dříve stálo „Značka – Podzim života ve dvou“, čteme „Postříkej mě celou“ nebo „Dábelská kuřbička“ nebo „Otroku, volej!“ To už ve mně větší chvění vyvolává cedulka ke kytici, která se našla v pozůstalosti jednoho českého herce, jenž byl znám svou náklonností k příslušníkům stejného pohlaví. Stálo na ní: „Mistře, vaše představení bylo úžasné! Mohl bych se na toaletě podívat na vaše přirození?“

Není nad noblesu.

SLOVENSKÝ MERCEDES BENZ

(VIANOČNÁ VÄZENSKÁ PIESEŇ PRED OČAKÁVANOU NOVOROČNOU
PREZIDENTSKOU AMNESTIOU)

GACO NOVOMESSKÝ, PARABÁSNIK-ČAKATEL

Kto dá mi, alebo kúpi nový mercedes benz?
Už ho majú všetci hlúpi, vymením ho za kredenc.
Hneď ráno nech ho pristaví v Prahe na Florenc.
Tam si prídem pešo z Ilavy pre svoj mercedes benz.

Kto dá mi, alebo kúpi novú vilu s bazénom?
Z neba padajú len krúpy - v stave zmrazenom.
A bolí ma, keď do hlavy z neba uderí aj hrom.
Kto chalanovi z Ilavy dá vilu v Prahe s bazénom?

Kto dá mi, alebo kúpi novú ženu na pár dní?
Neznášam ľudí skúpych, možno sa s ňou ožením.
Bazén, vila, mercedes, to ma vôbec nezmení,
ale zavýjal bych ako pes vo vile bez ženy.

A všetci:

Kto dá mi, alebo kúpi nový mercedes benz?
Už ho majú všetci hlúpi, vymením ho za kredenc.
Hneď ráno nech ho pristaví v Prahe na Florenc.
Tam si prídem pešo z Ilavy pre svoj mercedes benz.

A to by bolo predbežne odo mňa asi tak všetko...

FENOMÉN KOULÍ V NEMILOSRODNÉM SVĚTLE VÁNOČNÍCH PRSKAVEK

PROFESOR PARAEXSELÁNS SAŠA GR, PREZIDENT PARA-AKADEMIE

Vážení kolegové, ctěné publikum,

když mi připadl nelehký úkol zpracovat téma Vánoční Pastorální Variace v Paraliteratuře pro dnešní paraliterární konferenci, onemocněl jsem právě zánětem Nadvarlete. Po pravdě, původně jsem netušil, že vůbec jaké nadvarle mám, nicméně upamatoval jsem se tehdy na Nietzscheho nadčlověka a bylo mi tedy jasné, že já, coby nadčlověk, musím mít i nad-varle.

Je to zvláštní pocit, když ležíte na vyšetřovacím stole a lékař vám osahává to nejvzácnější. Člověk se tak nějak vrátí do dětství a uvažuje o všem hezkém, co kdy zažil. Přirozené je přitom vzpomenout si i na Vánoce. Vánoce jsou svátky klidu a bezpečí. Vzduchem voní purpura, na stole je slavnostně prostřeno a vůbec nikoho nenapadne vám v tu chvíli sahat na varlata. Zvláště muže ne, což oceňuji nejvíce.

Tato nenápadná inspirace nutí mne dotknouti se jistých dnes zažitých artefaktů patřících nerozlučně k Vánocům. Jedná se mi kupříkladu o vánoční koule. Proč právě tvar koule, ptám se? Proč je to jakýsi výchozí tvar všech něžných skleněných ozdob. Jistěže skláři by mohli tvrdit, že jde o technologickou determinaci, že totiž koule je tvarem ve sklářském průmyslu zcela výchozím. Nenechme se však másti těmito přízemními maloměšťáckými výmluvami. Je jasné že koule svým materiálním tvaroslovím vnáší do vánoční atmosféry znepokojující prvek – symboliku varlat.

Dalšími úvahami jsem dospěl ke zkoumání vánoční špičky, jakožto falického symbolu, a věnoval jsem se delší čas i dalším fenoménům skryté sexuality ve vánočních symbolech.

Kdekdo Vám dnes kupříkladu může tvrdit, že kapr je na vánočním stole proto, že ryba je postní jídlo. Copak lze ale nejtučnější sladkovodní rybu u nás obalenou v olejem nasáklé přepálené strouhance, ke které se ještě přidá majonézou překypující bramborový salát, považovat za cosi postního?

Ne, vážené kolegyně a kolegové, mnohem lépe pochopíme symboliku kapra, když si jeho chování prohlédneme zblízka ve vaně. Jeho otevřená a vždy žádoucí ústa nás snad nemohou nechat na pochybách. Kapr je prostě orální fenomén.

Lze pochopit, že v minulosti, kdy si mnišské řády zošklivovali život nejrůznějším asketismem, byl kapr vítaným zpestřením v jinak nudném, sexuálně zhoľa vyprahlém životě chudého mnicha.

Jedná se o jakousi orální past (odtud „pastorální,“ pozn. autora) připravenou jako ďábelsky rafinovaná zkouška nedostatečně odolných jedinců.

To vše jsem se snažil zohlednit ve své ukázce z knihy Matoucí encyklopedie.

Jde o mé dosud vrcholné dílo z oblasti pedagogiky, jež má dětem přiblížit základní znalosti lidstva přístupnou formou. Přečtu vám heslo Vánoce.

VÁNOCE

Vánoce nosí děda Mráz, což je člověk, který chlastá vodku a potom jezdí na saních. Někdy se stane, že někoho přejede a o takové situaci se potom říká, přejel mi mráz po zádech.

Vánoce začínají předvánočním úklidem, aby nebyl všude takový čurbes. Kdo by chtěl nějaký dárek, napíše si Ježíškovi a ten mu to nadělí, což je někdy pěkné nadělení. Vánoce jsou hezké, protože jsou pěkné. Všichni musejí nakoupit spoustu věcí, takže jsme z toho trochu nervózní a v obchodech jsou tlačence, což je maličko masakr.

Když se někomu šlápne na hlavu, tak to bolí, takže je lepší nosit v supermarketu helmu. Také pepřový sprej se může hodit.

Jinak jsou ovšem Vánoce svátky klidu a míru. Tatínek bouchne kapra mezi oči a pak mu uřízne hlavu. To je správné, jelikož ji dáme do vroucí vody. Kapr ještě chvíli otvírá ústa. Chtěl by asi něco říci, ale nemá dobré vyjadřovací schopnosti.

Co se týče jídla, nic se nemá přehánět, aby někdo nenazvracel pod stromeček. Na dárcích to pak nevypadá hezky. Můžeme sice zapálit františek, ale stejně je to cítit.

Také si můžeme ozdobit stromeček a pověsit si na něj koule, pokud nějaké máme. A někdo si tam zase občas rád strčí nějakou tu svíčku nebo vánoční špičku.

Pozor, pokud vánoční stromeček hoří, je to dekorativní, ale trochu to pálí. Hasiči jsou ale dost rychlí, protože brzo stříkají a jsou hned hotoví.

Někdy se o Vánocích mohou stát i nějaké drobné nepříjemnosti. Třeba strýc Karel usekne babičce ruku. To bolí.

Ale lidé dobré vůle nakonec všechno společně překonají.

BALADA O VIANOČNÝCH GULIACH

(STAROFEDERÁLNA ROZCHODOVÁ)

GACO NOVOMESSKÝ, PARABÁSNIK-ČAKATEL

Čo sa to hompála vo vetre na mraze?
Prečo tak clivo tu cvendžia čiesi gule?
Sněhurka, kdeže si, v rukavičkách glazé?
Smutný je Dedo Mráz, Snehulienka: rulez!

LAHVONĚ

(VÁZANÁ POLEMIKA S TEORIÍ TZV. WASSERMANNOVA
LUNÁRNÍHO EFEKTU)

DAGMAR-DÁŠA LÁLOVÁ, DOKTORANDKA NA KATEDŘE INFINITEZIMÁLNÍ PROTOPOEZIE

V měsíčním světle
vylezu mezi větve.
Na vršku jabloně
otevřu si lahvoně.

Na větvi sedící
na stromě velikém,
zapálím vodnici...
možná i s vodníkem.

VIANOČNÉ VARIÁCIE V OZVUKOCH POHANSKÝCH TRADÍCIÍ

MÄDR. MATHEJ THOMKA Z LITERÁRNEJ INSEMINAČNEJ STANICE MÄDOKÝŠ

Drahá paraliterárna obec, po mnohoročnom intenzívnom skúmaní som zistil, že Vianoce sú preto, lebo sa narodil Ježiško. Jednoznačne to bol prvý úspešný pokus plánovaného počatia i pôrodu. Panna Mária sa presne trafila do dňa, kedy sa už slávil niekoľko náboženských sviatkov; od Slnovratu po Saturnálie.

A týmto tvrdením by som mohol svoj príspevok ukončiť.

Pokračovať mi však káže paradox, ktorý mi napriek eliminovaniu nežiaducich premenných vyvstal. Vianoce sú oficiálne sviatky ticha a pokoja...

S tichom by som súhlasil, človek totiž stíchnie, keď ho premkne strach. Ale pokoj dokážu zachovať len tie najflegmatickejšie osobnosti.

Náhodne si priblížme niekoľko vyslovene pozitívnych vianočných zvykov, ktoré majú predpovedať budúcnosť.

Napríklad dušičky na lodičkách. Do orechových škrupiniek sa umiestnili sviečocky a položili sa na hladinu svätenej vody ako lodičky. Komu sviečka najskôr zhasla, ten mal najkratší život. A nepomohla mu ani svätená voda.

Alebo počúvanie ohňa v peci. Ak sa ozývalo nariekanie a kvílenie z komína, niekto v dome zomrie. Ak sa ozvala hudba, bude v dome svadba. (Reproduktory sa zabudovávajú do kozubov až od 21. storočia, takže väčšinou sa kvílilo. Zároveň to vysvetľuje vysokú pôrodnosť a úmrtnosť na dedinách.)

Podobným plameňovým zvykom je horiaca sviečka počas štedrovečnej večere. Na koho ukáže plameň viackrát za večer, tak ten bude počas roka chorý alebo umrie.

Ak nestačilo, určite si spomeniete ako sa vám vždy zarosí čelo pri krájaní jabĺčka pri štedrovečnom stole. Ak sa po rozkrojení jabĺčka objaví štvorcípa hviezda, dotyčný zomrie. To isté možno očakávať pri rozlúsknutí nezdravého orecha.

No ale sú aj zvyky, pri ktorých sa neumiera. Napríklad hádzanie črievicou. Ak sa špička obráti ku dverám, dievka sa vydá, ak päťou ostane slobodná. Dievčatá sú celé nepokojné, hoci jedno ani druhé nemusí byť výhra.

Keďže sa počas Vianoc pripravuje veľa úmrtí, myslí sa aj na mŕtvych. Verí sa, že duše mŕtvych sa vracajú k štedrovečernému stolu. Preto sa po vianočných hodoch nesmie nič spratávať zo stola, lebo by to bol opäť SMRTELNÝ hriech. (Niektorí nemenovaní paraliteráti preto odpratávajú zostatky vianočnej večere až pred Veľkou nocou.)

O tom, čo sa deje, ak zabudnete obetovať Meluzíne, Lede, Božičovi, domovým bôžikom, nakrmiť všetky zvieratá, nesprávne pochopíte veštbu studničky, stromu, koniarne či kurníka, radšej pomlčím. Iba by vám to zvýšilo predvianočný stres.

Vianočným dogmatológom sa správne zdalo, že deti ešte nesprávne chápu symboly Vianoc a nepokojné sú predovšetkým preto, lebo sa tešia, čo nájdú pod stromčekom.

Preto sa deťom počas celého roka kladie na srdce: „Ak nebudeš dobrý, nedostaneš nič pod stromček.“ (V období vykurovacieho nedostatku tam zlé deti našli najskôr drevené uhlie.)

Priekopníkom trestov pre zlé deti bol na začiatku nášho tisícročia Herodes, ktorý preventívne potrestal všetky zlé deti dopredu. Tento vianočný zvyk sa z pochopiteľných dôvodov úbytku obyvateľstva neudržal.

Ale predtým ako si pôjdem dopredu rozkrojiť svoje vianočné jablčko, pripravím zdravý orech a najväčšiu sviečku, rád by som svoj príspevok ukončil pozitívnou paraliterárnou správou, ktorú som objavil v biblii všetkých paraliterátov, a to v Biblii.

„Panna Mária dala Trom kráľom Ježiškovi použitú plienku. Oni, keď sa vrátili domov, ju na dôkaz toho, že Ježiško bol vyvolený, hodili do ohňa a ona nezhorela.“ Odvtedy sa na Vianoce pália vonné sviečky. Z akýkoľvek dôvodov.

PRESMUTNÁ PREDVIANOČNÁ BEZDOMOVECKÁ BALADA O SEDENÍ V DAŽDI NA ZBALENOM KUFRI VYHODENOM ZA DVERE

GACO NOVOMEŠSKÝ, PARABÁSNIK-ČAKATEĽ

Bolo tu ráno a za dverami stál môj kufrík zbalený
Bolo tu ráno a za dverami stál môj kufrík zbalený
Zvoním a búcham, neotvára mi, mám asi smolu na ženy

Nina ma náramne rada bila, Líba zas málo ľúbila
Nina ma náramne rada bila, Líba zas málo ľúbila
A keď sa Džúlia rozdžúľila, hádzala po mne mobila.

Takúto lásku ja nepochopím, vážne ma to nebaví
Takúto lásku ja nepochopím, vážne ma to nebaví
Aby sa ženy ako ľudoopi z lásky takto správali.

Na kufri sám v daždi za dverami márne búcham, nadávam
Na kufri sám v daždi za dverami márne búcham, nadávam
Zamkla a z druhej strany smeje sa mi, inú ženu si pohľadám

